قەشقەر ئەدەبىياتى

AltunOq

3

1984

قەشقەر ئەدەبىياتى

1984 - يىل 3 - سان

14 - يىل نەشرى

(ئومۇمى 56 - سان)

AltunOq

قەشقەر ۋىلايەتلىك
ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى

بۇ ساندا

نەسرى ئەسەرلەر

كاسىپ ...... ئەبەيدۇللا ئىبراھىم 30
كۆتۈلمىگەن باغاق ...... قادىر توختى 39
مېھرىبان ئانا، سەن مېنىڭ قەلبىمدە ...... قۇربان ئىمىن 45
مويدوگزىدا ...... ئابلا ئەخمىدى 90
ئاتا مېھرى ...... ھاجى ئەخمەت 99
نىكاھدىن ئاجرىشىش ئالدىدا ...... ئەركىن ئوبۇلخەيرى 116
مۇھەببەت ۋە ئەخلاق بابىدىن ...... يۇسۇپ ھۇسەيىن 118
ئېخ، سويۇملۇك ھېيتكا مۇنارى ...... ئەنۋەر ئىسمايىل 120

شېئىرلار

شەرققە سەپەر ...... سەمەت دۇگايلى 1
بېيجىڭ تەسىراتلىرى ...... تەلئەت تۇردى 7
بېيجىڭ ئىلھاملىرى ...... نۇردۇن مۇسا 10
تۇتاش قەلبلەر ...... ئابلىمىت ھاجى 13
شېئىرلار ...... نۇرمۇھەممەت ئېركى 51
جەنۇپ سەپىرىدىن خاتىرىلەر ...... تۇرغۇن ئالماس 59
قالمىسۇن ...... ھامۇت مەھمۇدى 60
سالام، قەشقەر ...... ئابدۇشۇكۇر مەتئىمىن 70
شېئىرلار ...... مىرزاھىد كىرىمى 72
شېئىرلار ...... ئابدىرىھىم ئىسمائىل 76
شېئىرلار ...... ئوسمانجان ساۋۇت 80
شېئىرلار ...... مويدىن سايىت، ئابدۇللا ياقۇپ، 84
...... ئەمەتجان قېيۇم، مەمەترىھىم تۇرسۇن، رازىيە قادىر، دىلبەر ياقۇپ 89
...... مۇختەر ياقۇپ، زاھىر ئابدىراخمان، 104
ياسىن ئىسمايىل، نىياز ئىمىن، مەھەممەت ئىمىن ئەخەت، ھېزىم ناسىر، ئېلھامجان ئابلىز 115

خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىدىن

كاككۇك بىلەن زەينەپ. ...... توپلاپ، رەتلىگۈچى: ئومەرجان ئوسمانى 122

چەتئەل ئەدەبىياتىدىن

مارۇسە ...... ئاركادى گايدار (سوۋېت ئىتتىپاقى) 119

شەرققە سەپەر

(سىكىل)

سەمەت دۇگايلى

تومۇر ئېقىم

بارىمەن شامالدەك شەرققە قاراپ ،
تېگىمدە ئۆزىدۇ كەڭ تومۇر ئېقىم.
ئالدىمدا يېيىلىپ ئاچقان باغرىنى،
ھىساپسىز خوشاللىق تەگلىگەن سېزىم .
مەن قەدەم ئالغاندا ھاياجانلىرىم،
ھەيۋەتلىك سادادىن بولۇندى بىر پەس.
لېكىن شۇ گۈدۈكنىڭ ئەكس ساداسى،
يېڭىچە تۈيغۇنى يۈكلىدى پەۋەس.
چاقىرار پايانسىز شەرق قوينىغا،
ئۈچقاندەك يۈرگەنچە ئۇ قاچار نېرى.

بۇ تومۇر ئېقىمنىڭ شاۋقۇنى بىلەن،
كورۇنمەس ھېچقاچان ئۈنىڭ ئاخىرى.
ھەيۋەتلىك ئەي ئېقىم ، سەن پويىز يولى،
سەن مېنىڭ كوزۇمدە ئۇخلىماس دەريا.
كۈندۈزدە قۇياشنىڭ ئامرىغى بولساڭ،
تۈنلەردە يۇلدۇزلار ئاشىق مەھلىيا.
سەن مېنىڭ تېگىمدا بىر ئاھەڭرەبا ،
تارتىسەن دىللارنى قىلىپ ئۇزاق لال،
باي ، مۇنبەت ئولكەمنىڭ پۇراقلىرىنى،
توشۇيسەن شەرققە بولۇپ بىر شامال.

1983 -يىل، 25 - ئوكتەبىر، قۇمۇل.

شىڭشىڭشىيا

"شىڭشىڭشىيا ئوزى گوبى ، ئىككى تاغنىڭ ئارىسى"

(قۇمۇل خەلق قوشىقى)

ھېلىمۇ ئىككى تاغ ئىككى يېنىمدا،
تۇرۇپتۇ قەددىنى كېرىپ كوككىچە.
بۇگۇن ئۇ ئوخشايدۇ چېكەڭگە ئورناپ،
يارىشىپ ئېچىلغان قىپ - قىزىل غۇنچە.

قانچىلاپ ئەسىرلەر خەلق مۇڭىنى،
تىڭشىدىڭ، تىڭشىدىڭ يېرىلىپ چاك ـ چاك.
شۇ سەۋەپ ھىساپسىز يولاۋچىلارنىڭ،
جەسىدى ئاقىرىپ بولدى تۇپراق ـ خاك.
ئەندى ئۇ تاغلارغا ئورناپتۇ مەھكەم،
كۈندۈزى قۇياش ۋە تۈنلىرى يۇلدۇز.
بىلىنمەس بۇ يەردەپەسىل ۋە ۋاقىت،
ھېمىشە باھار ، ياز، ھېمىشە كۈندۈز.
موكىدەك ئوتىشەر قوينىڭدا ۋاگون،
ئۇ ئەندى ئەمەس ھېچ مۇڭلىنار كاروان.

يۈك ئەمەس يۈكلىگەن ئوزىگە پەۋەس،
ئۇنىڭدىن بىلىنەر يېڭى بىر دەۋران.
شاماللار يالىماس جەسەت، ئۇستىخان،
ئۇ چېلىپ ئوتىدۇ بەخىت كۈيىنى.
شۇ كۈيگە قوشۇلۇپ كېتىدۇ يىراق،
تېلىققان پاراۋۇز ساداسى ئۈنى.
شىڭشىڭشىيا سەن بۈگۈن دوستلۇق ئوتكىلى،
شاتلىقنىڭ ئۆتكۈنى كوزۈڭدە دائىم.
كەتتى ئۇ ئەلەملىك ناخشىنىڭ ۋاختى،
ئەڭ يېڭى ئاھاڭلار ئوزۈڭدە دائىم.

1982 ـ يىل، 26 ـ ئوكتەبىر، لىۋيۈەن.

مىڭ ئوي

(دۆڭخۇاڭنى كورۇپ)

تاملاردا ئەمەس ئۇ ئۇسۇلچى قىزلار،
ئالدىڭغا چىقىدۇ ئىگىلىپ، ئويناپ.
چاقىرار كوكسىگە قولىنى قويۇپ،
چېلىنار بىر ياندىن غىجەك ۋە بەرباپ.
نەفىسلىك، گۈزەللىك ھەممە لەتاپەت،
يىغىلغان بۇ يەرگە ئۈنچىدەك سەنئەت.
قوشۇلۇپ ئوينىغىڭ، كۈيلىگىڭ كېلەر،
قەلبىڭدىن قوزغۇلۇپ سويۇنچ ـ مۇھەببەت.
بۇ مىڭ ئوي ئالدىڭغا يېيىلسا شۇتاپ،
بولىدۇ ئاۋاتلىق قاينىغان شەھەر.
بىلىنمەس بۇ يەردە تۇتۇق قارا كۈن ،
بىلىنمەس كۈندۈز ـ تۈن، ئاخشام ياسەھەر.
ھېمىشە پارلايدۇ كوزۈڭ ئالدىدا،
شۇ ئوچۇق قۇياشنىڭ نۇرلىرى رۇشەن .
ھېمىشە ئەشچانلار ئېتىز قوينىدا،
ھېمىشە رەققاسلار ئوينايدۇ لىۋەن.
شۇ شەھەر قوينىدا يۇرىدەن مانا،

قەلبىمدىن ئۇچقىدۇ بىھىساپ خىيال.
گويا ئۇ كورۈنمەس قۇدرەتلىك چېقىن،
ياكى ھېچ تۇتقىلى بولماس تېز شامال.
ھاياتتا ئىنساننىڭ ئومرى قانچىلىك؟
بىر ئەسىر بىلىنەر موجىزە بولۇپ.
ئوتىدۇ كىشىلەر ئومۇرنى ئاز، دەپ،
ئەجەلدىن قېچىشىپ ئارمانغا تولۇپ،
ئولۇمنىڭ پەنجىسى تۇتقاندا ياقا،
بىلىنەر قىلىنغان ئىشى بەك تولا.
بېجىرگەن ئىشىمۇ ئاز ھەم كوڭۇلسىز،
ياكى ئۇ قىلىنىغان تولۇقسىز چالا.
بۇ پىكىر تۇيغىنىڭ ئىنكاسى ئەمەس،
ياكى بىر ۋاقىتلىق ھىسسىيات يەكۈن.
مىليونلاپ ئاي ـ كۈنلەر ئوتتى ئەشۇنداق،
گويا ئۇ بىر پەسىلىك تۇمان يا تۇتۇن.
لېكىن مەن دۈنخۇاڭنى كورۇپ تۇرىدەن،
پىكرىمدە تۇغۇلدى ھەيۋەت چايقىلىش.

تىلسىمات ئەمەس بۇ رىياللىق بىلسەڭ،
ھېچ ئەمەس ماڭا خاس يېڭى پايقىلىش.
دۇنيادا بار يەنە شۇنداق كىشىلەر،
تۇغۇلار بىر قېتىم ئۆلمەس ھېچقاچان.
ياشايدۇ مىڭ يىللار، ياشايدۇ يەنە،
ھاياتى قىسمىتى ئوسىدۇ ھامان.
بۇ مىڭ ئۆي باھاسى سانىدا ئەمەس،
ھەر ئۆيدە نامايان بىباھا ئەمگەك.
ئۇندىكى كىشىلەر ئورۇنلاشقان تام،
ئەمەس ئۇ بىر سۈرەت، بالقىغان تىلەك.
ئەجدادىم كۆڭلىدە پارلىغان ئارمان،
سۈرەتلەر يۈزىدە كۆرۈنەر ئايان.
ئەسىرلەر ئەۋلاتىنى باشلىدى ئالغا،
ئۈزۈلمەي بىر تارىخ كەلمەكتە راۋان.
مەن ئۇندىن كۆرىمەن مىڭ يىلنى ھازىر،
مىڭ ئەمەس بىر يىلمۇ ئۆتمىگەن ھېلى.
كۆرۈنسە شۇ قەدەر نەفىس، گۈزەللىك،
كەمىنىگىمۇ غۇرۇردىن يايرىماس دىلى.
بىزدىكى بۇ زامان شۇ قەدەر يېڭى،
ئاق - پىكىر ئۇچاقتا مارسقا قاراپ.
لېكىن كىم ئەيتالار يۈزىنى ئۆرۈپ،
ئاق - پىكىر كەلمىگەن ئەجداتتىن تاراپ...؟

1982 - يىل، 27 - ئوكتەبىر . دۈنخۇاڭ .

يەنە بىر يۇرتۇم

چىلەنشەن باغرىدىن، خېشى زۇلاڭدىن، ①
ئۆتۈمەن، بىر چاغلار بوۋامۇ ئۆتكەن.
ياپ - يېشىل چىمەنلىك مۇشۇ ۋادىغا،
ئۇلار ساپ تېرىنى يامغۇردەك تۆككەن.
ھېلىمۇ ئاڭلىنار تاغنىڭ باغرىدىن،
مىسالى چوپاننىڭ بالىمان ئۈنى.
چىققاندەك كۆرۈنەر پۇرقىراپ كۆككە،
چېدىردا يېقىلغان گۈلخان تۈتۈنى.
ھازىرقى گۈدۈكلەر ئورنىغا ئۇ چاغ،
چېلىنار ئىدى داپ، دۇمباق ۋە بۇرغا.
ھازىرقى پويىزلار كەلگەن شۇ يولدىن،
بوۋاملار ماڭاتتى ئاتلىرى يورغا.
جاڭچەننى تەۋرىتىپ مۇشۇ كارىدۇر،
تېخىمۇ غەرپكە ئۇزاتقان قۇتلاپ.
كۈچارلىق سوجۇپنى قوندۇرغان كېچە،
لوياڭلىق يىراقتىن تىڭشىلغان بەرباپ.
ھېلىمۇ مەن چىلەنشەن باغرىدا ئەركىن،
كارىدۇر ئاستىدا يايار پايانداز.
تارىختا ئۆپىتىلگان "خۇلار نەغمىسى"
ھېلىمۇ جاراڭلار ئاۋالقىدەك ساز.
دىمەيمەن ئۆزۈمنى مۇساپىر، مېھمان،
بۇ مېنىڭ ئەزەلدىن ياشىغان يۇرتۇم.
قىسىلماي، تارتىنماي ئالىمەن نەپەس،
گىلەمدە يۈرگەندەك يەڭگىل قول - پۇتۇم.
ئۆزگەرگەن بۇ يەرلەر - ھازىر ئېكىنزار،
چېدىرلار ئورنىدا قەۋەتلىك بىنا.
گۈلخانلار ئورنىدا چاچىدۇ يالقۇن،
زاۋۇتلار، پېچلارنىڭ گەدىسى مانا.
قوتازلار، ئاتلارنىڭ تۇياق ئىزىغا،
قۇرۇلغان تۆمۈر يول - تاشيوللار تورى.
ئۆزگەرگەن ھەممىسى، ھايات يېڭىچە،
مەشئەللەر ئورنىغا ئېلېكتىر نۇرى.
لېكىن مەن كۆرىمەن، ئەنە ئالدىمدا،
بىر تارىخ ئۆزگەرمەي تۇرار ئۆز پېتى.
ۋەتەن - يۇرت غۇرۇرى يۈيۈلماس ئەبەت،
شۇ سەۋەپ بىباھا ئۇنىڭ قىممىتى.

1982 - يىل، 29 - ئوكتەبىر، جاڭيې.

① خېشى زۇلاڭ - خېشى كارىدورى.

تاغ ناخشىسى

ئەيتقىن قىزچاق ناخشاڭ ئىكەن يېقىملىق،
تاغدىن چىققان ئەكس سادا قوشۇلدى.
تاڭ سەھەرنىڭ ساپلىقىدا تەبىئەت،
نەپەس ئالماي توختىغاندەك تۇيۇلدى.
گويا شۇدەم تەسىرلىنىپ يۇلتۇزلار،
شەبنەم بولۇپ ئېتەكىڭگە قۇيۇلدى.

ناخشا گويا تاغ سۆيىدەك جاراڭلىق،
ئەيتقان ئۈنى سەن ئەمەس بىر پەرىزات.
ناخشا بىلەن ئۇچار يىراق - يىراققا،
ناخشا گويا ئۈنىڭ ئۇچۇن جۈپ قانات.
ناخشا بىلەن تارقاپ كېتەر تۇمانلار،
كۆيلەنگىنى تاڭ نۇرىدەك ساپ ھايات.

تىلىسىم ئەمەس ئاڭلىغىنىم بىر ناخشا،
چېچىلىدۇ مىسراسىدىن نۇر ئۇنچە.
ئاڭلىغانچە ئاشار يەنە ئىنتىلىش،
تارتقىنىدەك باھاردىكى گۈل - غۇنچە.
جەلپ قىلغان يۈرەكنى بۇ ناخشىنىڭ -
كۆيى ئىكەن ئەسلى - زاتى ئۇيغۇرچە.

1982 - يىل، 31 - ئوكتەبىر • ۋۇۋى.

ليوجياشيا سۇ ئېلېكتىر ئىستانسىسىنى زىيارەت

”ليو جياشيا سۇ ئېلېكتىر ئىستانسىسىنىڭ يىللىق ئېلېكتىر قۇۋۋىتى مىقدارى كونا جۇڭگونىڭ پۈتۈن يىللىق ئېلېكتىر قۇۋۋىتى مىقدارىغا باراۋەر كېلىدۇ....“ (جۇشەندۇرگۇچىنىڭ سوزى)

سان بىلەن ئولچەنسە شۇنداق،
ئەسلىدە
كونا جۇڭگو كورمىگەن زادى چىراق.
جىن چىراقنىڭ نۇرىمۇ پۇخرا ئۇچۈن،
تۇيۇلاتتى كوكتە يۇلتۇزدىن يىراق.
نۇر ئىسمىلىك نەرسە بولسا كۈندۈزى -
باسىدۇ قويۇق تۇمان يېپىپ قۇچاق.
تۈنلىرى ھوۋلار بوران چېچىپ توپا،
بولغۇنۇپ پاتقاقا پاتقان ھەممە ياق.
قان چېچىپ ئوتكەن جاھالەت ئىلكىدە،
نۇر دىگەننى كورمىدى خەلق، كورگىنى -
كوزىدىن چاقنىغان چېقىن يەسە تاياق.
مانا ئاستىمدا يېتىپ، ھەيۋەت قاشا،
شاقىراتما يۈزى تە تەسرا، تېرەن.
ئاقىدۇ جەننەت ياۋاش خۇاڭخې ئەنە،
مېھرىبان، گۈزەل كوزىدەك بەك لىۋەن.
ئەمما ئاستى قايىنغان ۋولقان كەبى،
ئۇرۇلار يېتۇن قاشاغا زەرپ بىلەن.
ھەيۋىتى سۇنغان ئۈنىڭ؛ بويلاپ ئېچىق،
ئوق مىسال ئۇچار ئۇدۇل پەسلەپ تۇۋەن.
ئايلىنار قۇيۇنغا ئوخشاش چاقپىلەك،
دەل شۇ چاغدا چىققىنى نۇر - توك ئىكەن.
تاغ ئىدىرلار بىر رېتىمدە سىلكىنىپ،
ئايلىنار مۇزىكىغا شۇنچە بەلەن.
يېڭى دەۋران باشلىدى قۇتلۇق سەپەر،
پۈندا - ليوجياشيادا بولدى ئوزگىرىش.

پارتىيىنىڭ نۇرى بىلەن بۇ ئىدىر،
ياسىدى زور ئىپتىخارلىق بۇرۇلۇش.
ئەشۇ غالىپ نۇر بىلەن بۇ جىلغىدا،
قەد كوتەردى كوز چاقار چوڭ قۇرۇلۇش.
ئەندى گەنسۇ، ئەندى چىڭخەي ئاسمىنى،
زادى سەزمەس كېچىلەردىن قورۇنۇش.
كۈن يورۇق، تۈنمۇ يورۇق بولماس كېچە،
ئەتىۋالىق ھەممىدىن دىللار يورۇش.
بۇ زامانەم كۈچ، كېپەلىل بولغاچ بۇگۈن،
ھەممىدە ئارمان: گۈزەل ئۇلكە قۇرۇش.

1982 – يىل، 2 – نۇيابىر. گەنسۇ ليوجياشيا.

خۇاڭخې دەرياسىدا كېمە سەيلىسى

تاغلارنى تاغلارغا، ئىدىرنى پەسكە،
بەلۋاغدەك بىر ئەپلىك چىتىپ كېلىسەن.
مەگزىڭنى سوغ شامال يالايدۇ تىنماي،
جىلۋىلىك تولغۇنۇپ قېچىپ كېلىسەن.
قۇياشنىڭ نۇرىدىن بېتىڭ پاقىراق،
چىمىرلار گوياكى بىھىساپ تەڭگە.
سەن شۇندا ئۇخشىدىڭ ئاياق تەرەپكە،
كوچۇرۇپ مىڭلىغان يېڭى كىلىنگە.
موتۇرلۇق قېيىقنىڭ گۇرۇلدەشلىرى،
گۇدۇككە قوشۇلۇپ بولىدۇ سۇناي.
بېلىقچى كېمىلەر چېپىشار ھەريان،
كېلىدۇ نەي ئۈنى يىراقتىن تىنماي.
بار يەنە سەپ تارتىپ تاغلار يانمۇ – يان،
ئۈزۈتۇپ قالغاندەك بولار سەپەرگە.
ئورمانلار قۇتلۇقلاپ چالىدۇ چاۋاك،
سەن گويا ئۇيۇلۇپ قارايسەن يەرگە.
ئۇستۇڭدە چىرىلدار بېلىقاغۇچ قۇش،
شۇڭغۇيدۇ توساتتىن تووەنگە ئوقتەك.
بىلىنمەس چېھرەڭدە زىرىكىش، زارلاش،
ئەگەر بار دىسەمۇ تۇيغۇ تېرىقتەك.
سەن ھەيۋەت، سەن ئۇلۇغ ئەي قەدىم خۇاڭخې،
ئوستەردىڭ مىڭ يىللاپ بۇ كەڭرى يۇرتنى.
كەچۇردۇڭ ئەل بىلەن بىللە ھىساپسىز،
دەرت – ئەلەم كۈلپەتلەر ھەم قارا جۇتنى.
سەن جوڭخۇا مىللىتى ياشىغان زېمىن،
ھاياتلىق سەن بىلەن بىللە تورەلگەن.
ۋە لېكىن توھپەڭگە مۇناسىپ گۇنا،
مۇساپەڭ قوينىدا بىللە كومۇلگەن.
سەن تېشىپ، كوۋەجەپ ئەژدىھار كەبى،
ۋادىلار باغرىغا ئەۋەتتىڭ ئەجەل.
مۇدۇرۇپ، تىماقلاپ ياشىغان بۇ ئەل،
بەردى ھەر قەدىمى ئۈچۈن زور بەدەل.
سەن بۇگۈن نىمانچە ئۇياتچان، ياۋاش،
نىمانچە مېھرىبان، نەقەدەر گۈزەل؟
سەن ئەلنىڭ بۇيرىغى بويىچە ئېقىپ،
توختايسەن ئەل پەرمان بەرگەن ھەرمەھەل؟
مەن قېيىق ئۇستىدە تۇرىمەن مەزمۇت،
كوزۇمدە سۇيۇزى، مىڭەمدە خىيال.
غۇلاچلاپ، بېلىقتەك ئۈزگۈم كېلىدۇ،
سورايمەن دەريادىن شىۋىرلاپ سۇئال.
ھەيۋەتلىك خۇاڭخې قىلىدۇ جىلۋە،
مۇلايىم چايقىلىپ بېرىدۇ جاۋاپ.
تاغلارنى سىيلاپ ئاققان كورۇنۇش،
تۇرغاندەك تۇيۇلار لېۋىنى يالاپ.
خەلقنىڭ ئىلكىگە ئوتتى ئۇ ئاخىر،
سالدى ئەل شاش ئاتقا سالغاندەك ژۇگەن.
مېھنەتنىڭ كۈچىدىن كەلدى زور ھىممەت،
گۈزەللىك تەڭ كەلدى بۇ زامان بىلەن.

ئەندى ئۇ ۋەتەننىڭ ئىشچان بولىگى،
بىر ىدۇ ۋەتەنگە بايلىق ھەسسىلەپ.

ھازىرقى بەرگىنى ئەلنىڭ ئۈمىدى —
ئالدىدا كورۇنەر دەسلەپكى بىر نەپ.

1982 – يىل، 2 - نويابىر، گەنسۇ لوجيا شيا.

بەيتاشەن

باغرى كەڭ چوڭ شەھەر بەيتا تېغىنىڭ،
ئالقىنى ئۈستىدە تۇرار چايقىلىپ.
ھەيۋەتلىك خۇاڭخې ئۇنىڭ پۈتىنى،
قۇچاغلاپ ئاقىدۇ يېرىم ئايلىنىپ.
بۇ شەھەر كورۇنسە چىرايلىق ئىسۈزۈك،
بەيتاشەن مىسالى چاقنىغان بىر كوز.
تەبىئەت ئاتايىن قوندۇرغىنىدەك،
كورۇنەر ئۈستىدىن يىراق دالا - تۈز.
بەيتاشەن، بەيتاشەن ئەسلىدە ئۈزۈك،
ئاسماندىن پەستىرەك قۇرۇلغان شەھەر.
لېكىن سەن بەزىدە ئاسماندىن ئېگىز،
بۇلۇتلار بىلىگىدە لەيلىشىپ ئۈزەر.
سەن گويا تەسەۋۋۇر ئىلكىدە تىلسىم،
تۇمانلار بىلىنەر نەپەسلىرىڭدەك.
باغرىڭنى قاپلىغان ئارچا قارىغاي،
كورۇنەر ساڭا خاس چېچەكلىرىڭدەك.

چېچەكلەر ئاق بولۇپ كورۇنەس بۇندا،
ھەممىسى ھېمىشە توزدىماس يېشىل.
بۇ يەردە تەبىئەت ئەجەپ ئۆزگىچە،
گۈزەللىك يىغىلغان شۇنچىلىك ئېسىل.
تۇتىسەن قوينۇڭغا كەلگەنلەر ئۈچۈن،
ئەجداتلار ئىزىنى ئېلىپ قولۇڭغا.
بىر پەستە ئاسمانغا ئېلىپ چىقىسەن،
ھورمەتلەپ، مىندۇرۇپ شۇئان بوينۇڭغا.
ئۇ يەردە شۇنچىلىك يېقىمچە ھاۋا،
شامماللار توختىماي توشار خۇشپۇراق.
ئۇ يەردە بىلىنەر زىمىن يەنە كەڭ،
چەتلىرى ھەر قانچە بولسىمۇ يىراق.
ئەنە ئۇ خانتەڭرى كورۇندى شۇتاپ،
بەيتاشەن چوققىسى بىلەن بىر تۇتاش.
مەن تۇرۇپ بەيتاشەن ئۈستىدە سەزدىم،
خانتەڭرى ئۈستىدە تۇرغانغا ئوخشاش.

1982 – يىل، 4 – نويابىر، لەنجۇ.

لەنجۇ قىزى

يىغىلمايتتى بىر سوزۇلسا قوللۇرۇڭ،
جەينىكىڭ يا بىغىشىڭ يوق قىز ئىدىڭ
ئەتىدىن كەچ تېڭشىپ كەتمەس بەرگەنگە،
بىلمەس ئىدى ھېچكىم نىچۈن سوۋېتىڭ.
تىلەمچىلىك گويا بىللە تۇغۇلغان،
ھەمرىيىڭدەك چاپلىشىپلا تۇراتتى،

سەن ئالاتتىڭ لېكىن تويماس كوزلىرىڭ،
يەنە بىللە ئەگىشىپلا ماڭاتتى.
لېكىن بۈگۈن ئەشۇ قولۇڭ كوكسۇڭدە،
كوزلىرىڭدە يانار كۈلكە ئۇچقۇنى.
ئىككى مەڭزىڭ پىشقان قىزىل ئالمىدەك،
لەۋلىرىڭدىن تاشار شاتلىق كەلكۈنى.

بىر چىرايلىق ئاتايسەن: » ھەي، لەي ئاكاك،
سىز شىنجاڭلىق، مېنى كورۇك دوستىڭىز.
مېھمان بولۇڭ، ئىچىڭ مىنىڭ چېيىمنى،
كەم بولۇدىڭ ئويۇم سىزنىڭ ئويىڭىز ...«

ئۆيلىرىڭنى ئەپچىل بىزەپ، ياساپسەن،
جۇپ قولۇڭدىن گۈل چىكىپسەن تامىلارغا.
ھاياتىڭنى مەھنىتىڭدىن بىزەپسەن،
ئوت ياقىسەن مېھرىڭ بىلەن دىللارغا.

1982- يىل، 4 - نويابىر، لەنجۇ.

بېيجىڭ تەسىراتلىرى

تەلئەت تۇردى

ھەر كىشىنىڭ كوڭلىدە بار بىر ئىستىكى ـ ئارمىنى،
ماڭا نېسىپ بولماي كەلگەن بېيجىڭگە بىر بارغىلى.
بۈگۈن مانا ئادالەتلىك ھور زامانىنىڭ ئىلكىدە،
ئۈمىت شامىم گۈلخان بولۇپ تۇردى راسا يانغىلى.

ئاچتى مانا پايتەختىم شۇنچە ئىللىق قوينىنى،
مەندەك ئاددى پۇخرا بۈگۈن جۇڭنەنخەينىڭ مېھمىنى.
بۇنىڭدىنمۇ ئارتۇق بولماس بەخت دىگەن مەن ئۈچۈن،
ئۇنۇتماسمەن ئومرۇم بويى كومپارتىيە مېھرىنى.

تيەنئەنمېندە

تيەنشۈي كوۋرۇكى ئۈستىدە،
تۇرىمەن زوخلۇنۇپ بېيجىڭگە.
كىم ئىدىم، كىم بولدۇم نەدىمەن؟
قالدىمغۇ ئىشەنمەي ئۆزۈمگە.

ئۈستۈمدە تيەنئەنمېن راۋىقى،
ئالدىدا ھەيۋەتلىك مۇنار.
ماۋ جۇشى چىقارغان قىزىل بۇلتۇز،
نۇر چېچىپ تۇرماقتا يۇزۇمگە.

قارىسام داخۇيتاڭ تەرەپكە،
تۇرۇكلەر توتاشقان پەلەككە.
جىمىكى سەلتەنەت گۈزەللىك،
شۇ يەردە كورۇندى كوزۈمگە.

ئۇن يىللار ئالدىدا خەس ئىدىم،
ئادەملىك قەدرى يوق پەس ئىدىم.
ئوخشايتتى مەگزىدىن ئاققان ياش،
خۇددي بىر پىشمىغان ئۈزۈمگە.

نەلەرگە قاچۇرۇپ دەردىمنى،
ھور زامان ياشارتتى قەلبىمنى.
«ئىشلىگەن چىشلەيدۇ» ئەمەلدە،
ئاپىرىن بۇ ئادىل تۈزۈمگە.

چاچقاچقا پارتىيەم مېھرىنى،
قىزىل نۇر قاپلىدى چەھرىنى.
بارلىغىم سەن ئۈچۈن ئەي ئۇلۇق –
پارتىيەم ئىشەنگىن سوزۈمگە.

چەنىمىن بازىرىدا

نىمانچە كوپ، چىرايلىق، چەنىمىندىكى دۇكانلار،
نەمانچە ئۈز، مۇلايىم، پىركازچىك قىز، چوكانلار.
ئىزدەپ شىپىلىك دۇخاۋا كىرگەن ئىدۇق بىر قېتىم،
ئۇ، كورسۇتۇپ ھارمىدى «ئادىشى» دەپ مىلىك قېتىم.
بىز دىگەن بۇ ئەمەس دەپ تۇرىۋالدۇق زېرىكمەي،
ۋەدە قىلدى ئەتە دەپ، كۈلۈپ تۇرۇپ تىرىكمەي.
بارغان ئىدۇق ئەتىسى، راست بوپ چىقتى ۋەدىسى،
باشلاپ كىرىپ ئامبارغا «تاللاڭ!» دىدى قايىسىسى.
تاللىۋالدۇق ياقتۇرۇپ ئەرزىنىدىن، خىلىدىن،
ئىزھار قىلدى ئۇ بىزگە چىن دوستلۇقنى دىلىدىن.
كېلىپ تۇردۇق ھەر كۈنى كەتتۇق راسا تونۇشۇپ،
چۇشتۇق ھەتتا رەسىمگە قولنى – قولغا تۇتۇشۇپ.

چاڭئەن كوچىسىدا

كەڭرى چاڭئەن كوچىسىدا سەيلى قىپ يۈرمەكتىمەن،
چەكسىز ئادەم دېڭىزىدا شوخلۇنۇپ ئۈزمەكتىمەن.
كوزلىرىمنىڭ ئاچچىغى چىقتى بۈگۈن بايرام قىلىپ،
خوشلۇغۇم پاتماي ئىچىمگە زوخلۇنۇپ كۈلمەكتىمەن.

ئىككى ياق كوككە تۇتاشقان كوپ قەۋەت ئۆيلەر بىلەن،
پۈركىنىپتۇ ھەر تەرەپ ئەڭ ئېسىل گۈللەر بىلەن .
يەرمۇ گۈل ، ئاسمانمۇ گۈل ، ئەتراپ يۇرايدۇ ھەممە ياق ،
چارە باغدا خۇددىمەن ، گۈل پەيزىنى سۈرمەكتىمەن.

بۇ چىرايلىق كوچىدا يوق قىلچە قەغەز پارچىسى ،
تاتىنىپ كەلمەيدىكەن ھەتتاكي دەسسەپ ماڭغىسى.

خۇددى جانان چىنىدەك تۇرماقتا يوللار پاقىراپ ،
مەن رىۋايەتلەردىكى جەننەتلىنى كورمەكتىمەن .

تۇرغىنىمدا ھىس ـ ھاياجانغا پۇتۇنلەي چۇمۇلۇپ ،
نەچچە رەت كەلدى ماشىنا يول سۇپۇرۇپ ـ سۇمۇرۇپ .
ئەتىدىن تاكەچكىچە ئادەت ئىكەن بۇ مەشغۇلات ،
مەن بۇ ھالنى يۇرۇگۇم تەكچىسىگە تىزماقتىمەن.

ئەڭ نومۇسلۇق ئىش ئىكەن كىم قويسا يولغا تۇكۇرۇپ ،
ھەتتا بىگۇر قەغىزنى يۇرۇيدىكەن كوتۇرۇپ .
مىڭ كوزۇم بولسا ، كورۇپ ئالسام بۇ يەرنى قانغىدەك ،
دەپ سوئال تاشلاپ ئۇزۇمگە مەن خىتاپ قىلماقتىمەن .

كۇن ئوتۇپ ئايلار ئوتۇپ قايتىش چېغى كەلدى يېتىپ ،
قايتىشىمغا قىيىمدى كوز ئەسلىدىم ئوگدا يېتىپ .
قارشى ئالغىن قەشقىرىم ئۇلۇغ بېيجىڭدىن مەن ساڭا ،
چىن گۇزەللىك بابىدىن سوغات ئېلىپ كەلمەكچىمەن.

ئىخ، سەيلىگاھ!

ئىخ سەيلىگاھ باغ دەيمۇ سىنى ،
پايتەختىنىڭ بىر گۇلى دەيمۇ .
جىمى باغ ، بارچە گۇللەرنىڭ ،
جاھان ئىچرە سەر خىلى دەيمۇ؟

قوينۇڭدىكى ھەر بىر كىيانى ،
ھەشەمەتلىك راۋاق ، بىنانى .
ئېقىل ئىدرەك قامۇسلىرىنىڭ ،
چاقناپ تۇرغان ۋارىقى دەيمۇ؟

پادىشاھلار ئالتۇن تەختىدە ،
ئۇنچە ـ مارجان كۇەۇشي تەخسىدە.

سەن ساقلىغان كارامەتلەرنى
ئەلىمىزنىڭ تارىخى دەيمۇ؟

خەلق قولىدا ساداق ـ سۇفەرلەر ،
ھاياتتەكلا تۇرغان نوۋكەرلەر .
بۇ مۇجەسسەم كورۇنۇشلەرنى ،
ۋەتەن سويۇش قىسسى دەيمۇ؟

سۇلتى تېغىلىق ئۇستىدە يايراپ ،
دېڭىز سۇھەت كولۇگدە ئويناپ .
ھېچ قانىمىدىم يې خېيۇەن سىنى ،
باغلار شاھي ـ تاجىسي دەيمۇ؟

شاڭسەنگە مەدھىيە

نېمە دەي مەن سېنى ئەي شاڭسەن ،
باغ دەي دېسەم ھەيۋەتلىك تاغسەن .
كۈندە مىڭلاپ مېھمانلار ئۈچۈن -
چەكسىز راھەت ، ھوزۇرلۇق جايسەن .

تاغ دەي دېسەم گۈللەر ئېچىلىپ ،
بۇلبۇل ناۋا ئەيلىگەن باغسەن .
تىلنى يارار نېمە تىلىرىڭ بار -
تېپىپ تۇرغان ھەسەلسەن ياغسەن،

تەگدىشىڭ يوق بىر گۈزەل تاغسەن.
ھېچيەردە يوق جەننەتسەن - باغسەن ،
سېنى كورمەي كەتكەن كىشىنىڭ ،
يۈرىكىدە چىقماس بىر داغسەن .

بادالاڭ ئۈستىدە

سەددىچىن دەپ سېپىلىم بار ، يەر - جاھان تاڭ قالغىدەك ،
ئۈنىڭ چىدىم توپاسىنى مىڭ تىللاغا ئالغىدەك .
چىققىنىمدا بادالىڭغا ھاياجانغا كومۇلدۇم مەن ،
نەدە بولسۇن مەندە قۇدرەت ئۇنى تولۇق يازغىدەك .

شان - شەرەپلىك تارىخىمنىڭ بۇ شاھىدى ئالدىدا ،
غەيرىتىم ئاشتى پەلەككە تاغنى تالقان قىلغىدەك .
ئويلۇدۇم ئەجداتلىمنىڭ باسقان ئىزىنى بىرمۇ - بىر -
خەلقىمىز قادىر ئىسكەنغۇ ، قىلنى قىرققا يارغىدەك .

شۇ ئۇلۇغ كومپارتىيە چاچقاچ بۇگۈن ئاپتاۋىنى ،
ئەقلىمىزنىڭ بۇلاقلىرى توختىماي جۇش ئۇرغىدەك .
مەن ئىشەندىم يەلپۈنۈپ تۇرغان قىزىلتۇغ ئاستىدا ،
بۇ دىيارىم ئۈزۈن قالماي گۈل - گۈلۈستان بولغىدەك.

بېيجىڭ ئىلھاملىرى

نۇردۇن مۇسا

بىخەي قىسمى

بىلەمسەن بىخەينى شۇنچىلىك گۈزەل ،
قاتمۇ - قات ھەيۋەتلىك شەپاڭ، ئوردىسى.
قالدۇ ھەيرەتتە كورگەن كىشىمۇ،
چىمەنلىك باغ - ئىرەم جەننەت ۋادىسى.
رەۋزىشى رىزۋانلار بېرىدۇ سالام،
قامىتىن يا كېبى ئىگىپ ئۈنىڭغا.
چۈنكى ئۇ ئاتالغاچ جەننەتنىڭ ئۆزى،
جەمىكى گۈزەللىك مەنسۇپ شۇنىڭغا،

گۈللىرى سەر خىلىدۇ ئەجەپ-ئۇ ئىسىل،
دۇنيادا بارمىكى ئۇنىڭدىن بىرى.
بۇلبۇللار سايرايدۇ چىمەنلىرىدە،
تاھىر ۋە زوھرالار كەتمەيدۇ نېرى.

جەننەتنىڭ زەمزەمى بولىدۇ خىجىل،
دولقۇنلار ئەۋجىدە ئۆزگەننى كورسە.
تۇزۇدۇ ئاشىيان مەغرۇر قىز - يىگىت،
پونتانلار كەڭ يۈزىن سۆيگەننى كورسە.

ھەر تاڭدا - شىپاڭدا قىزىيدۇ سەيلە،
جانۇ - تەن سۆيۈنۈپ يايراپ كېتىدۇ.
يۈرەكلەر گوياكى بولۇپ بىر تۇلپار،
سىماۋى خىيالدىن ئويناپ كېتىدۇ.

ھەر ياقتىن ئاڭلىنار بۇلبۇل شەپىسى،
گۈل - گىيا شاتلىقتىن تۈزسىدۇ بەزمە.
بۇ قۇتلۇق سەيلىگاھ بىخەي قىسمىسى،
شائىرنىڭ قەلبىدە ئوتلۇق بىر نەزمە.

لوگوچياۋدا

تاڭ سەھەر قوياش ئىللىق نۇر توككەندە،
يېتىپ كەلدۇق ساۋاقداشلار لوگوچياۋغا.
خاتىرە تاش ئويمىسىغا سىلىپ نەزەر،
نەپرىتىمىز قايناپ تاشتى دۈشمەن - ياۋغا.

بىر زامانلار قارا بۇلۇت قاپلاپ ئەلنى،
يىرتقۇچلار بوزەك ئەتكەن بۇ ۋەتەننى.
چاڭگال سىلىپ تومۇر تىرناق ياپون ئىبلىس،
پارچىلىماق بولغان ئىدى جەسۇر تەننى.

شۇ زامانلا ئۇلۇغ ئانا تەقدىرىنى،
جاڭكەيشىمۇ ئالۋاستىغا تۇتۇپ بەرگەن.
قانچە باتۇر ۋەتەنپەرۋەر ئوغۇل - قىزنى،
ئاشۇ جايدا ياۋۇز تۈلكە يەپ ئولتۇرگەن.

قىساس ئوتى ئورلىگەچكە ئەل قەلبىنى،
ھوررا! بىلەن كوكرەك كىرىپ چىقتۇق ئالغا.
ئادالەتتىن ئەل قەلبىگە چېچىپ ئۇرۇق،
يېتەكلىگەچ پارتىيەمىز ئىستىقبالغا!

توستى دۈشمەن. ئالدىن ۋەتەن باتۇرلىرى،
ئاقتى دەريا بولۇپ ئۇنىڭ ساپ قانلىرى.
قوغدىغان ھور ۋەتەننى لوگوچياۋدا،
خەلقىمىزنىڭ جەسۇر ئەۋلات قۇربانلىرى…

ئاشۇ تارىخ، قان ئىزىنى كوردۇق بۈگۈن،
ۋۇجۇدىمىز تولدى بىزنىڭ جاسارەتكە.
قەلبىمىزدە ياندى ۋەتەن مۇھەببىتى،
تولدى يۈرەك قىزىق ماگما - ھارارەتكە.

ئەي لوگۇچياۋ قانلىق تارىخ ئەينىگىمسەن،
بەخت قۇچقان ئۇلۇغ جۇڭخۇا ئېلىمىزنىڭ.
دەرس ئالدۇق بۈگۈن سەندىن ئۇنۇتمايمىز،
يېنىپ تۇرغان مەشئەلىسەن قەلبىمىزنىڭ.

چىمەن دوپپا

ئاپتوۋۇزدا كېتىپ بارىمەن،
چاڭئەنجىدىن چەنمىڭگە قاراپ.
زوقتا تولۇپ قارايمەن ھەر يان،
ئۇ پەر شامال چېچىمنى تاراپ.

ئاقار سەلدەك كوچىدا ئادەم،
چىھرىسىدە نۇرى ئىپتىخار.
بېقىمشىمدۇ جىلۋىدە ھەر يان،
قەلبىدە يوق قىلچە كىر - غۇبار.

توپ ئىچىدە بىر خەنزۇ چوكان،
كەلمەكتە خوش چىقىقى چۈش - ناھار.
يىتىلەپتۇ ئارزۇلۇق ئوغۇل،
پەخىرلىنەر، قەلبىدە باھار.

يارىشىپتۇ چىمەن دوپپىسى،
ۋىلىق - ۋىلىق كۆلەتتى بالا.
تۇرۇپ - تۇرۇپ سىلايتتى بېشىنى،
كۆلكىسىدىن چاچاتتى شولا.

كورۇپ ئۇنى قەلبىمگە بىر ئوت،
تۇتاشتى ۋە خىيالغا كەتتىم.
قەشقەر قىزى تىككەن دوپپىنىڭ،
بۇگۈن مانا قەدرىگە يەتتىم.

1983 - يىل، بېيجىڭ.

ماقال - تەمسىللەر

△ ئەل ئاۋات، شەھرىڭ ئاۋات،
ئەل خوشال تىلىڭ ناۋات.
△ كىمنى كوتەرگەن يەلكىسى،
بىرلىك - ئىناقلىقنىڭ بەلگىسى.
△ كوپ مىللەتلىك كىشىنىڭ،
ئۇنۇمى بار ئىشىنىڭ.
△ دۈشمىنىڭگە خىرىس بول،
مىللىتىڭگە ھىرىس بول.
△ ئىناق ئەلدە ئاپەت يوق،
ھىۋىناق ئەلدە ئامەت.
△ ئەستە ئالغىچە كىرلىك تاپ،
پۇل تاپقىچە بىرلىك تاپ،
△ ۋەتەنىڭ تىچلىقى،
ئەلنىڭ شاتلىقى.
△ ئىناقسىزنىڭ سوزى كۆل،
ئىناقلىقنىڭ يۈزى گۈل.
△ كوپ مىللەتلىك ئەل،
بولۇر توققۇزى تەل.
△ ئىناق ئەلنىڭ يۇرتى بازاردەك،
ئىناقسىز ئەلنىڭ يۇرتى مازاردەك.
△ ئىناقسىز ئەلدە ئەركە جىق،
ئىناقلىق ئەلدە بەركە.
△ چوڭ قوغۇننىڭ تىلىمى كوپ،
كوپ مىللەتنىڭ بىلىمى.
△ ئىناق ئەلدە جاپا يوق،
ئىناقسىز ئەلدە ۋاپا يوق.
△ ئوملەشكەن شاتلايدۇ،
ئوملەشمىگەن داتلايدۇ.
△ ئىناق ئەلدە رەھىم كوپ،
ئىناقسىز ئەلدە ۋەھىم.
△ ئىناق ئەلدە قاياش كوپ،
ئىناقسىز ئەلدە تالاش.
△ مىغىز تىككەن ماي جىرا،
مىۋە تىكمىگەن قاغجىرا.
△ دوستۇڭنى باشلاپ ماڭ،
دۈشمىنىڭنى تاشلاپ ماڭ.
△ پوستىسىز پىياز بولماس،
دوستىسىز ئادەم.
△ ئاغزىدا ھىرىسمەن،
كوڭلىدە خىرىسمەن.

(پەيزىۋات ناھىيىلىك خەلق ھوكۇمىتى يەر - جاي ناملىرى ئىشخانىسىدىن ھەسەن ئابدىكىرىم ئىبىتىپ بەرگەن، يىغىشتۇرۇپ يۇ - نۇس سەمەت يىزىۋالغان

تۇتاش قەلبلەر ☆

(داستان)

ئابلىمىت ھاجى

بارالمايمىز شۇندىمۇ داستىخانىنىڭ قېشىغا،
چىقمىشىدۇ بىگىملەر ھە - ھۇ بىلەن بېشىغا.
يېزىمىزنى مۇشۇنداق ئوراپ زۇلۇم دەھشىتى،
ئېشىپ كەتتى ھەددىدىن گېزەندىلەر تەھدىدى.
شۇ يېزىدا توغۇلۇپ، شۇ يېزىدا ئوستۇمەن.
تارقەپەزگە سولانغان قۇشقا ئوخشاش ئۆتتۇمەن.
كەسپىم - تۇرمۇش كويىدا سەتىراچلىق قىلماغلىق،
دادام ئىشى جاڭگالدىن يانتاق چېپىپ ساتماغلىق.

بىر كۈن، ھاۋا بۇلۇتلۇق، يامغۇر تېمىپ تۇراتتى،
كۈچلۈك بوران قۇملارنى ئويىمىزگە ئۇراتتى.
يېزا تېخى ئۇيقۇدا ... دادام تۇرۇپ ئورنىدىن،
چۈشۈپ كەتتى يانتاققا باغلىغاندەك بويىنىدىن.
كوڭلۇم بولۇپ بىئارام، ئۇخلالمىدىم شۇ كېچە،
مەنمۇ كەتتىم ئوقەتچۈن تاكى ھەسۇلتانغىچە.
ئاللا قانداق خىيالىم ... ئەگىپ يۈرەر ھەرياققا،
« قاچانغىچە شۇ دادام قاترايدىكەن يانتاققا؟

☆ بېشى ئۆتكەن سالدا

تاغمۇ ـ تاغلار سوكۇلداپ ئازاپ چېكىپ يۈرەمدۇق،
ئانام باينىڭ ئۆيىدە ... ئوت ئىچىدە كۆيەمدۇق ؟ »
شۇ خىيالدا، شۈكۈيىدا ئالدىراپ ھەم ئەنسىرەپ
باشنى كىسىپ ئىتەتتىم چاچ ئالغۇچە تەمتىرەپ.
”تۇقۇناق بالا« مانا شۇ ـ تاياق يەيتىم كىشىدىن،
ئەرۋايىممۇ ئۇچاتتى سەتىراچلىق ئىشىدىن.
بۈگۈن چاغلىق ئوقتىم، كەچتە قايتتىم ئۆيۈمگە،
ئىشىكىمىز تاقاغلىق ـ سوغ كورۈندى كوزۈمگە.
بويۇن سوزۇپ، تەلمۈرۈپ كۈتەر ئىدىم دادامنى،
كەلدى بىر چاغ جان ئانام ـ تىللاپ، قاغاپ زامانىنى.
قولتۇغىدا، ياغلىقتا تۇرار ئىدى كويەك نان،
گەر بايقىسام ئۇنانىنى ـ كورۈنەتتى قىزىل قان.
ئانام بىلەن ئىككىمىز كىرىپ كەتتۇق كەپىگە،
قارار ئوتتى، دادام يوق، چۈشۈپ قالدۇق ۋە ھىمگە.
ھاۋا بىردىن تاراقلاپ، يامغۇر ياغدى شاقىراپ،
چاقماق چېقىپ ئالەمنى يورۇتاتتى پاقىراپ.
چۈشۈپ دىلغا ئەندىشە چىقتۇق ئىشىك ئالدىغا،
بولۇپ ئەجەپ تەقەززا نەزەر سالدۇق دالىغا.
ئاڭلانمايتتى ھېچياندىن ئادىمىزات شەپىسى،
ۋەھىمە بېسىپ ئانامنى بوغۇلاتتى نەپىسى.
ئەل باش قويدى ئۇيقىغا، سىرلىق تۇنمۇ باشلاندى،
كۈتە ـ كۈتە ئانىجان قەلبى ئوتتا داغلاندى.
ئەندىش چىرماپ دىللارنى تۈن تەڭگىچە كۈتتۇق بىز،
دادام كەلمەي ، ئۈمىتسىز ئۇيقۇغا يول تۇتتۇق بىز.

ئەتىسىگە تاڭ ئېتىپ بولدى قۇياش جىلىڭ قىيام،
ئوقەتكەمۇ بارمىدىم، كوڭلۈم يېرىم، بىئارام.
بەلۋېغىمغا نان تۈگۈپ موردىتىم ① غا يول ئالدىم،
ئىزدەپ ئېيزىز دادامنى ھەر تامانغا كوز سالدىم.
بىياۋاننى ئاقتۇرۇپ كىزىۋەتتىم كەچكىچە،
قايتىپ كەلدىم تاپالماي، ئوتتى يەنە بىر كېچە.
تام خوشنىلار ئاڭلىشىپ ھاڭ ـ تاڭ بولۇپ قېلىشتى،
سوز ـ چوچەكلەر كوپىيىپ، ھەر خىل تەبىر بېرىشتى:
ـ كىم بىلىدۇ، بىر يۇرتتا بىر ئىشقا بەنت بولغاندۇ،

① موردىتىم ـ يەر نامى.

ياكى ھەسسۇلتۇنۇمغا بېرىپ تۈنەپ قالغاندۇ؟!
— ئالۋاستىلار توختىمنى كەتكەنسىمدۇ ئازدۇرۇپ،
قالغاندىمۇ ياتاغدا بورىلەرگە يەم بولۇپ!؟...
بەزىلەرنىڭ سوزلىرى تەنگە داۋا بولاتتى،
بەزىلەرنىڭ يۈرەككە نەشتەردىنى ئۇراتتى.
قالدى يەنە ئانامنىڭ سىل ئاغرىقى قوزغىلۇپ،
جېنىم ئاتام غېمىدە دەرت - ھەسرىتى كۆچۈيۈپ...
ئىناغلىقنىڭ قەدرىدىن سوز قىلاي مەن مەشەدە،
كىتاپخانىم ئۆزىڭىز ياشنار ھايات قەيەردە؟!
بوۋاي - موماي ئىككىسى ئوتىشەتتى بەك ئىناق،
ئۆرۈش - جېدەل ئۇلارغا ھەم يات ئىدى ھەم يىراق.
ئوتتۇز يىللىق قېرىنداش ئەر - خوتۇنلۇق ئومرىدە،
جاڭجاللاشقان بىر قېتىم ئەجرى مېھنەت ئۈستىدە:
دادام بىر كۈن بازارغا يانتاق ئېلىپ كېتىدۇ،
ئەرزان سېتىپ يانتاقنى كەچتە يېنىپ كېلىدۇ.
بۇنى بىلىپ ئانامنىڭ ئەرۋايى راس ئۇچىدۇ،
"تاشلىۋەتسەڭ بولامدۇ ؟ ! » - دەپ دادامنى سوكۇدۇ.
خىجىللىقنىڭ قارىمىغى قاماپ ئېزىز دادامنى،
ئاچچىغىغا پايلىماي تەستەكلەيدۇ ئانامنى...
ئاكا، ھازىر ئاتۇشنى قۇم سېغىزلىق قاپلىغان،
ئوقەت قىلىپ ھەم تىلەپ ھەر تەرەپكە قاتنىغان.
بەزى چاغدا ساتالماي كىلىشىدۇ سارغىرىپ،
قارىشىدۇ ئانىلار يەر تېگىدىن ئالىيىپ.
بىر تىيىنگە ساتىسمۇ - ئەرلەر بۇڭا خوش بولار،
ئەجرىنى دەپ ئانىلار ئاچچىغلىنار، خۇيلىنار.
شۇ كۈن ئانام شۇ يەڭلىغ كويۇپ ئاتام ئەجرىگە،
كاچات يېگەن بولسىمۇ ئالمىدى ھېچ كوڭلىگە.
ئۈزرە ئەيتىپ ئاتامغا پەريات قىلىپ توكتى ياش.
پۇشايمان قىپ ئاتامۇ ئېتىمكىگە قويدى باش...
بىر - بىرىگە مېھرىبان ئىدى شۇنداق ۋاپادار؟
بۈگۈن دادام غېمىدە ئانام بولدى ئىنتىزار.
جىدالماستىن ئالغا بەدەنلىرىم قولاشتى،
خوشنىلارمۇ بىر - بىرلەپ ئويىمىزگە ئولاشتى.
چىقىپ كەتتۇق قانچىمىز قۇمالتاغنىڭ ياپلىغا،
ھەم قانچىمىز بوياپەت، توكۇل، تىجەن، باپلىغا،

يېتىمچىلىك تۇيغۇسى ھەقىقەتتەك تۇراتتى،
مۇسىبەتنىڭ پۇردىغى نەپەسىمگە ئۇراتتى.
قوچقۇتتىرىق تاغلارنى يۇلتۇز - چىراغ يورىدى،
ئەتىگەنلىك چاي بىلەن ئىچىمىز قىرىدى·
قوساق ئېچىپ، سۇسىراپ كەتكەن چاغدا ماداردىن،
ئاۋاز كەلدى ھۇۋۇلىغان يېقىنلا بىر جىرادىن.
كالۋالىشىپ يۇت - قوللار چىپىپ بارساق شۇ ياققا،
ئاچ بورىلەر گۆردە تىكىۋەتتى يىراققا.
قورقۇنچىدىن يۈرىگىم چىقىپ كەتتى قىنىمدىن،
نىمەت ئىكەن ماماتلىق كەمبەغەلنىڭ كۈنىدىن.
چىدىماستىن كۆلپەتكە يەرگە ئاتتىم ئۆزۈمنى،
تۇۋى ئۈزۈك بىر دۇنيا تولاشتۇرۇپ كوزۈمنى.
تاغدا ئېقىن ياسىدى مۇسىبەتنىڭ تامچىسى،
تىشىپ كەتتى غەزەپتىن سەۋرى - تاقەت قاچىسى.
دادامنى يەپ بورىلەر گوشلىرىنى قويمىغان،
ئىشەكنىمۇ يىيىشىپ راس ئۇدىكام ئويىنىغان.
ۋەھشىيانە بۇ ئىشنى تەگسىزلىكتىن كوردۈمەن،
"زاۋال تاپسۇن بۇ ھايات دەپ غەزەپكە كەلدىم مەن:

گۈلدۈرلەپ ھاۋا، چېقىپ چاقماقلار،
كويدۇرۇپ تاشلا ئېغىر زۇلمەتنى.
يېرىلغىن ئاسمان، يېرىلغىن ئەي يەر،
يۇتۇپ تاشلىغىن بۇ تۈن كۈلپەتنى.

كەلگىن ئەي بوران، گۈرۈلدە تىنماي،
بەگلەر تەختىنى سۇندۇرۇپ تاشلا.
ياسىغىن دولقۇن، كەتسۇن لوجىلەر،
كوزلەردىن ئاقمان ئەي جىگەر ياشلار.

قەدىردانىم دادامنىڭ روھىنى خوش قىلىشچۇن،
نەزرە قىلماق بولغاندا بېشىمىزغا چۈشتى كۈن.
ھاۋاز بەگنىڭ ئالدىغا مۇستەر بولۇپ باردىمەن،
تازىم قىلىپ پۈكۈلۈپ يىغلاپ تۇرۇپ دىدىمەن:
"ئىلاجىمىز بولمىدى قىلىشقا بىزگە ساخاۋەت،
قادىر خۇدا-ئىگەمدىن سىزگە بولۇر شاپائەت."
مىڭ تاغارچە گەپ بىلەن بەردى بىر ئاز ئاشلىق، پۇل،
يېزىلدى بىر ھوججەتمۇ، ئاگا قويۇپ بەردىم قول.
رازى بولماي نە چارە بۇ ۋاقىتسىز قازاغا،

شۇنداق ، تۇرۇپ ئويلىسام – مەن قاپتىمەن بالاغا...
بىزدە تۇرمۇش بەك قىيىن ، ئادەم بولسا بىر تىيىن،
تۇرمۇش يولى مۇرەككەپ ، ئىكەن ئۇندا يوق ئىمىن.
بېخىمۇ بار تۇرمۇشنىڭ ، تېخىمۇ بار داۋانلىق،
كولىمۇ بار تۇرمۇشنىڭ ، چولىمۇ بار بورانلىق.
كۈلكىمۇ بار تۇرمۇشتا ، قايغۇمۇ بار ھەسرەتلىك،
بىر ئۆمۈردە تۈمەن خىل ئىش كورىسەن ھىكمەتلىك.
بىز دېخانلار تۇرمۇشنىڭ تاغ – چولىدە ياشايمىز،
تۇغار بىر كۈن كۈنىمىز ، شۇ چاغ بەخت تاپارمىز.
قەدەم باستىم شۇندىن مەن ئۇ دادامنىڭ يولىغا،
تىرىكچىلىك يولىدا چۈشۈپ كەتتىم مۇرىغا ①
باراۋەرسىز ھاياتنىڭ چىدىماستىن دەردىگە،
ئازاپ چېكىپ ، يىتەتتىم رەھمەتلىكنىڭ قەدرىگە.
ئانام بولدى مۇپتىلا « سەپرا » دېگەن كېسەلگە،
مەن كىتەتتىم ھەر كۈنى يانتاق ئېلىپ تىجەنگە.
جىق دېگەندە تۇت نانغا يانتىغىمنى ساتاتتىم،
تىلەپ يۈرۈپ ئويىمۇ – ئوي يىمەككە نان تاپاتتىم.
بىر ئاخشىمى ھاۋاز بەگ كېلىپ قالدى مەھەلىگە،
دېدى : « رەخمان مەرھەمەت بىزنىڭكىگە ، پەتىگە » ...
ئىن دىمىدىم ، يول سالدىم ھاۋاز بەگنىڭ ئويىگە،
چۈشۈپ كەتتىم شۇ كۈنى « جەھەننەم » نىڭ تورىگە ...
بارا – بارا رەخماننىڭ تاۋۇشىمۇ تۈتۈلۈپ،
لىۋى قۇرۇپ ، مادارسىز يىغلار ئىدى بۈزۈلۈپ.
سەۋرى تىلەپ رەخماننىڭ سىلىۋىدىم بېشىنى،
ئۈمۈ ئېغىر تىندى – دە ، داۋام ئەتتى سوزىنى:
ھاۋاز بەگنىڭ قورۇسى قۇم سېخىزدا بىر ئىدى،
قارا قوساق ھاۋازنىڭ ئويى ئەلگە سىر ئىدى.
ئىگىز ئايۋان ئالدىغا چەللە – باراڭ قىلىنغان،
باراڭلىقنىڭ ئاستىغا كورپە ، گىلەم سېلىنغان.
ياتار ئىدى ھاۋاز بەگ چا پاقىدەك سوزۇلۇپ،
يەلپۈشەتتى خېنىملار چورىسىدە تولغۇنۇپ.
تۇرار ئىدى مۇناقى باراڭلاردا ساڭگىلاپ،
ئالما ، ئەنجۇر ، شاپتۇللار ياپراقلاردىن مارلاپ.
باغلىرىنىڭ ئالدىدا « جەننەت » قالار قىزىرىپ،

① مۇرا – مۇرىتىمنىڭ قىسقارتىلىپ ئاتىلىشى

تۇرلۇك تۈمەن مىۋىلەر ئۆتەر كوزدىن تىزىلىپ.
ىراق ، ئۆتۈپ پۈتۈن ياز ئېغىز تەگمەي مىۋىگە،
سۇ تۇتاتتىم تەلمۈرۈپ كىلەلمەستىن تۈۋىگە.
خوتۇنلىرى ىىكاردىن چىقىشاتتى چايانىدەك،
تولىشاتتى ئاتىشىپ " سارالك - دەلتە ، ئاچ شۇمتەك ».
تىزەكلەردىن كۆمىلاچ قىلار ئىدىم ھەر كۈنى،
ىىر دەقىقە ئارام يوق تاڭغا ئۇلاپ كېچىنى.
جۇگۇر - يىتىم ماڭا خاس ، ىىلىم ئاغرىپ پۈكۈلدۈم،
بۇردا نانغا تەلمۈرۈپ ئىت كۈنىنى كوچۈردۈم.
ئىشلەر ئىدىم كۈندۈزى ئېتىزلىقتا ، قاقاستا،
ياتار ئىدىم كېچىسى قويغا قاراپ قوتانىدا.
ئايلىناتتىم قوتاننى قويغا سىيلىپ ئوت - خەشەك،
ئوتان يىرىپ ، سۇ توشۇپ ئالغان نامىم نەس دىدەك.
ئىشلىگەنمەن ، ئىشلىگەن توتتە پۈلغا سەككىز يىل،
قوشتىن چىقسام سورەمگە سىلىشاتتى ، سىلىپ تىل.
جېنىم ئانام پىغانى - يۈرۈگۈمنى ئىزەتتى،
ئوشىنىسىدە خوجۇنى كوچىلارنى كىزەتتى.
ئىنساۋى يوق ھاۋازدىن مىھنەت ھەققىم تىلىدىم،
قۇلىغىنى سالمىدى، قانلار يۇتۇپ يىغلىدىم.
يازمۇ كەتتى شاپاشلاپ يانا كەلدى زىمىستان،
قەھرىتاندا ئويىگە مۈكۈنۈشتى پىتۈن جان.
" يوقاپ كەتتى » ھاۋازنىڭ ىىر كېچىدە زىلچىسى،
ماڭا توقۇپ توھمەتنى ھەيدىۋەتتى كېچىسى.
ھولار ئىدى شىۋىرغان ، سوغاق بولسا ىىر چايان،
ئۈمىت بارۇ ، ئامال يوق كىتەلمىدىم ھېچقايان.
ئىدى پۈتۈم يالاڭياق ، قار ئۈستىدە تۇراتتىم،
ھاۋاز بەككە يالۋۇرۇپ ئىشىگىگە ئۇراتتىم.
ئۇ زۇلۇمكار تاش يۈرەك ئىشىگىنى ئاچمىدى،
توڭۇپ تىترەپ تالادا تەندە دەرمان قالمىدى.
يۈرۈگۈمدە ىىرلا ھىس: شۇمۇ ياشاش بولدىمۇ،
ياكى ئانام جاھانغا ئازاپ ئۈچۈن تۇغدىمۇ؟

قار ياغاتتى لەپىلدەپ نەبىنەتمۇ رەھىمسىز ،
مىڭ ۋەردىم غاچىلداپ ، پۈتۈم بولدى كېرەكسىز.
ىىڭ جاپادا ، ىىڭ تەستە ئويىمىزگە يەتتىمەن،
— ئانا!...-دىدىم، ئالدىغا يىقىلىپ ياش توكتۈمەن.

ــ بالام!… دېدى جان ئانام ، باستى مېنى باغرىغا ،
كورۇپ مېنىڭ ھالىمنى سوز كەلمىدى ئاغزىغا…
رەخمان تۇگۇپ مۇشتىنى ، غۇچۇرلىتىپ چىشىنى،
يۇلۇۋالدى غەزەپتە بىر نەچچە تال چېچىنى.
ئوز قىنىدىن قوزغۇلۇپ سېلىپ كەتتى يۇرۇگۇم،
تاشتى قايناپ قەلبىمدىن ھاۋاز بەككە ئوچلۇگۇم:
"بەتنىيەت ئەي ھاۋاز بەگ مۇشۇ ئىنساپ بولدىمۇ .
زادى گۇنا ، جىنايەت رەخماندىمۇ ، سەندىمۇ؟
ئىنسانلارنىڭ قاتارى بۇمۇ ئىنسان ئىدىغۇ،
سېنى بېقىپ سەمرىتكەن مۇشۇ ۋىجدان ئىدىغۇ؟!
خۇدا راۋا كورەمدۇ ئىشلىتىپ ھەق بەرمىسەڭ،
قارا چاپلاپ ئاخىرى زىمىستاندا ھەيدىسەڭ؟!
يېقىن بىزگە نوۋەتمۇ ، غەزەپ تاشتى ۋىجداندىن،
چوقۇم قىساس ئالىمىز سەن ستەمكار چايانىدىن."
"رەخمان تۇرۇپ قېشىنى، سەل كوتۇرۇپ بېشىنى،
تۇتۇپ مېنىڭ قولۇمنى داۋام ئەتتى سوزىنى.
ئەتىسىگە، تاڭ ئېتىپ ئويگە كەلدى ئوچ كىشى،
بىرى بوجاڭ ئىككىسى ـ جەجاڭ بىلەن يۈز بېشى.
زورلۇق بىلەن باغلىشىپ مېنى ئېلىپ مېڭىشتى،
ھاۋاز بەگنىڭ ئويىگە بەنە ئېلىپ كېلىشتى.
"ئوغرى چوقۇم سەن" ـدېدى مەن يېتىمنى ھاۋاز بەگ
دېدى يەنە :"ساڭا قەرز ـ گۇنا يىگىمنى توگەتمەڭ."
پۇتۇلدى بىر ھوججەتمۇ جالىق بىلەن ئاساسىز ،
يەنە ئون يىل ئىشلەشكە بۇغۇلدۇممەن ئامالسىز .
"ئىنساپ" تىلەپ جان ئانام كىرىۋىدى ھويلىغا ،
زالىم قانخور ھاۋازدىن قامچا يىدى دولىغا .
چىدالمىدى زەربىگە ئاجىز خوتۇن دوم چۈشتى،
يالاقچىلار كوتۇرۇپ تاشقىرىغا ئېتىشتى .
غەزىۋىمگە پايلىماي ھاۋاز بەككە مۇش ئاتتىم،
ئۇر ـ ئۇر قىلدى مەلئۇنلار ، مەلەخ بولۇپ مەن ياتتىم.
بەدەنلىرىم زىڭىلداپ قان ئاقاتتى چېكەمدىن ،
ئۇلار دەيتتى: "بىئەدەپ، كورەرسىڭ شۇ ئېگەمدىن".
ھاۋاز بەگنى ئۇرغانغا بولۇپتىمەن ـ بىئەدەپ ،
ھىسلىرىمنى ، تۈيغۇمنى ئىزھار قىلاي ـ نىمە دەپ؟!
ئەي چايانلار ـ سىلەرگە لەنەت ، يەنە مىڭ لەنەت،

ھەقنى ناھەق ئەيلىگەن ۋىجدانىڭغا مىڭ لەنەت.
مالۇ - دۇنيا ، پۇل ئۈچۈن سېتىپ ئارۇ - نۇمۇسنى،
قەس قىلىشتىڭ ھارامدىن سائادەتمەن بولۇشنى ...
ھەدىگەندە ئوغرى دەپ ئاچۇرمىدى تىلىمنى،
نەشتەر تىقىپ تىل بىلەن پارە قىلدى دىلىمنى.
قېتىپ كەتتى يەر - جاھان ئاچارچىلىق ئورىدى،
ھاۋاز بەگنىڭ ئۆيىدىن بەكمۇ كوڭلۇم سويىدى.
قىچىپ كەتتىم بىر كېچە ، دىدىم: "ئەمدى قۇتۇلدۇم".
بىراق قېچىپ يىلاندىن ئەژدىھاغا تۇتۇلدۇم.

ئارتۇشۇمدا ، ئازاقتا سىپىل سوقماق بولۇشتى ،
يۇرتمۇ - يۇرتقا مەدىكار ، ئالۋاڭ - ياساق سېلىشتى.
ھەر تەرەپكە ھاۋاز بەگ يايىلارنى چاپتۇرۇپ،
تۇتۇۋالدى ئارقامدىن قوغلاپ يۇرۇپ ئاختۇرۇپ .
تۇتۇپ بەردى سېپىلگە ، دىدى : "ئىشلەپ سېسىسۇن"،
دىدى بوتۇڭ ھېزىم چوڭ: "قامچا تەمىن تېتىسۇن".
ئارتۇشۇمنىڭ ئەھلىگە سالدى كۇلپەت ھېزىم چوڭ،
شاپائەتمۇ قىلمىدى ۋەھشى نىيەت ھىزىمچوڭ.
دىخانچىلىق تاشلىنىپ قالدى تۇرغان جايىدا،
پۇخرالارنىڭ ھوقۇقى بولغاچ ھوكۇم رايىدا.
يۇرتمۇ - يۇرتتىن مەدىكار يىغىپ كەتتى ئازاققا ،
ئەلگە بولدى چوڭ كۇلپەت ، چىرمۇپ قالدۇق توزاققا.
قانچىلارنىڭ كاللىسى كەتمەن تىگىپ چېپىلدى،
تۇرۇپ قالسا بىر مىنۇت دەرەخلەرگە ئېسىلدى .
ھىچ يادىمدىن كەتمەيدۇ ھېزىم چوڭنىڭ بىر ئىشى ،
سوزلەپ قانداپ تۇگۇتەي ، تولا ئىدى قىلمىشى :
بىر كۇنىسى ئەتىگەن ، ئولتۇراتتىم چاي ئىچىپ،
كىلىپ قالدى ھېزىم چوڭ تۇرۇپ قالدىم تاڭ قېتىپ.
"ھەي يالاڭ توش، نوسەندە ئولتۇرامسەن شۇ چاققا،
ئىشىمىزغا سەل قاراپ كېيىن قالدىڭ بۇ تاپتا .
ھوكۇمەتنىڭ ئىشىغا قىلدىڭ ئېغىر ساختىلىق،
ئوز ئۇۋالىڭ ئوزۇڭگە ، مەندىن كۇتمە ياخشىلىق."
شەرەت قىلىپ يايىغا ، ماتاپ مېنى دەرەخكە،
كوپچىلىكنىڭ ئالدىدا تاتىۋەتتى پەلەققە.
مەغرۇر تۇتۇپ ئوزۇمنى، ماڭا كەلگەن كورۇم دەپ،
تىل سالاتتىم ئالىمىپ ، يالۋۇرىشنى ئولۇم دەپ،

چۇقان سالدى كوپچىلىك قايناپ - تېشىپ زەردىسى ،
توختاپ قالدى ئۆزرۈشتىن يايىلارنىڭ بەزىسى .
يېشىمۋەتتى دەرەختىن ، ھېزىمچوڭغا ئېتىلدىم،
بىر موش بىلەن ھېزىمنى ئوڭدىسىغا يىقىتتىم.
قونۇۋېلىپ كوكسىگە دەسسىۋەتتىم نەچچىنى،
ۋاي - ۋايلىدى ھېزىمچوڭ ، چىقىپ كەتتى جان - پىنى.
ئاڭغىچىلىك يايىلار مىنى بەرجەس باغلاشتى،
تومۇر زىخنى قىزىتىپ تاپىنىمنى داغلاشتى.

غۇژمەك بولۇپ دەرەخلەر يەرگە چۈشتى يوپۇرماق،
ئوستەڭلەردە مۇز قېتىپ بالدۇر كەلدى بۇ سوغاق.
پۈتمىگەنتى سېپىلنىڭ تېخى تەڭدىن تولىسى،
دۈشمەن بولدى پاي - پىتەك ھەم چۈگۈلدى ئۆۋۈسى.
ۋىلايەتتىن ئالاقە ھېزىم قاتىل ئېلىپتۇ ،
ئىككى ئايدا سېپىلنى پۈتتۈرۈشمەك بولۇپتۇ .
قىزىل قانغا بويالدى ھېزىمچوڭنىڭ قامچىسى،
جۇدا بولدى جېنىدىن بوۋايلارنىڭ قانچىسى.
شىددەت بىلەن كۈچەيدى ھېزىمچوڭنىڭ زۇلۇمى،
قوشاق بولۇپ تارالدى يوقسۇللارنىڭ ئەلىمى.
ئەمگەك بىلەن چارچىساق مەدەت بېرىپ كوڭۇلگە،
شۇ قوشاقنى ئوقۇپ بىز داۋا تاپتۇق ئەلەمگە:
"ھېزىمچوڭنىڭ سېپىلى رەندە سالغان تاختىدەك،
كىرىم چوڭنىڭ سېپىلى سۈزمە سالغان خالتىدەك.
"ھېزىم چوڭنىڭ يۈزىدە بىر تال توڭگۈز تۈكى بار،
ئۆزىنىڭ قارا دىلىدا قاتىللىقنىڭ ئىزى بار.
گومىنداڭغا سېتىلغان بىزگە قىلىپ خىيانەت،
زۇلۇم قىلىپ خەلققە ئوتكۈزدى كوپ جىنايەت."
تارقاپ كەتتى بۇ قوشاق ئاتۇشۇمنىڭ ئەلىگە،
چىدىمىدى ھېزىم چوڭ - بۇ ھاقارەت زەربىگە.
جىرىمانە قويۇشتى بۇ قوشاقنى ئوقۇساق،
ھوكۇم قىلدى تۈرمىغا يەنە قوشاق توقۇساق.
بىراق ، خەلق توختىماي يەنە قوشاق توقۇشتى،
« ئىبرەت » قىلىپ ئۆزلارنى باغلاپ ئېسىپ ئۇرۇشتى.
توسالمىدى ئاممىنىڭ ئىسيانىنى "سىياسەت"
ئېگەلمىدى قەددىنى تاغدەك جاپا - رىيازەت.

مەن قوشاققا شەيدايى، ئوقۇر ئىدىم ھەركۈنى،
ئولتۇرساممۇ، قوپساممۇ ئۇڭا بېرىپ ئىشقىمنى:
"بولمايدۇ ئالەمدە ناخشىسىز ھايات،
ناخشىسىز ھاياتتا پەقەت مەنا يوق.
ئاجرالماس ياشاشتىن ناخشا بىر مىنۇت،
دوستلارغا ئوزۇقتۇر، دۈشمەنلەرگە ئوق."
قىيام ئىدى بىر كۈنى ھاۋا يامان ئاينىغان،
قاڭ سوقاتتىم ، لەۋزىمدىن قوشاق ئۇرغۇپ ياغدىرغان.
كىلىپ قاپتۇ ھېزىمچوك كورمەپتىمەن زالىمنى،
ئورنۇەتتى تاش يۈرەك خاراپ ئەيلەپ ھالىمنى.
— ھىم ... سەن...—دىدى بىر غىرىچ چۈشۈپ كەتتى قاپىقى،
بەدىنىمگە ئىدى سېلىپ ئايلىناتتى تايىقى.
—مېنىڭ ئېتىم ھېزىمچوك، شۇنداق ئۇلۇق يارالغان،
مونۇ قامچا دەستىسى ئۈستىخاندىن ياسالغان...
ئۈسقۈنىمنى ئالالماي ياتار ئىدىم قۇسۇپ قان،
ھەيدەپ كەتتى چېرىكلەر سىلكىشلىشىپ شۇ زامان.

بىركۈن ئوتتى ، سولاقتىن دەھشەت پۇراپ تۇراتتى،
ھىسسىياتىم، خىيالىم ھەر تەرەپكە ئۇراتتى:
"قاراڭغۇ گور ئىچىدە ياتامسەن ئەي دادىجان،
قايسى ئويگە دوقۇرۇپ بويۇن قىستىماك ئانىخان.
دەھشەت باسقان تۇرمىدا مەن بىگۇنا ئەركسىز،
دىسەم شۇئان راستىمنى: ئىككى دۇنيا پەرقسەز.
ھەركۈن تارتىپ سوراققا - ئازاپ سېلىپ جېنىمغا،
ھوكۇم قىلدى ياۋۇزلار ئىككى يىللىق قاماققا.
دىدى ماڭا : " ئۇرۇپسەن شۇنداق ئۇلۇق كىشىنى،
قوشاق توقۇپ تىللايسەن ھوكۇمەتنىڭ ئىشىنى.
ئېيىتقىن قېنى "پەلۋان " نەدىن تاپتىڭ بۇ كۈچنى،
ئۈگەتتى كىم، چوڭامدىن قورقماي بويۇن تولغاشنى؟!"
كۈلپەت چېكىپ تۇرمىدا ھەسرەت بىلەن ياتاتتىم،
كالتەك، چوماق ، ئىشكەلنىڭ ئازاۋىنى تارتاتتىم.
بولدۇم قاخشال - قورايدەك - تويۇپقىنا يىمەستىن.
ئاچ قالساممۇ دۈشمەنگە يالۋۇرۇپ، دات دىمەستىن...
قاراڭغۇ بىر كېچىسى، ئىشىك قاتتىق تاراقلاپ،
بېسىپ كىردى تۇرمىغا ئىككى چېرىك پالاقلاپ.
سولاپ مېنى تاغارغا، ئېلىپ كەلدى قەشقەرگە،

توت ئاي بولدى ياتقىنى ئەسىر بولۇپ بۇ يەردە.
ھاۋاز، ھېزىم ئەلەمى قالدى ئەنت بوپ دىللاردا،
ئاشۇ ئەنتتىن سائادەت تۇغۇلار بىر يىللاردا...

سۇرلۇك تۇرما، بەك سۇرلۇك، چىقار مامات پۇرىقى،
دوزاقتىمۇ دەھشەتلىك كۈلپەت — ئازاپ ئوچىقى.

قېنىمىزنى ئىچىدۇ ئولتۇرۇپ—دەسسەپ شۇم چىرىك،
نېمە كارى بىز ئۆلسەك، يانا ياشار ئۇ تىرىك.
قازانلاردا چىملداپ قايناپ تۇرار سۇيىقى،
دىماغلارغا ئۇرۇلار ئادەم گۆشى پۇرىقى.
زىندانلارنىڭ ئاستىدا جان تالاشساق ۋاقىراپ،
ئۈستىمىزگە قايناقسۇ تۆكۈلىدۇ شاقىراپ.

يالىڭاچلاپ خاس جايغا تومۇر زىخلار تىقىدۇ،
بۇرنىمىزغا ھاك سۈيى، ئاچچىق لازا قۇيىدۇ.
سېلىپ بىزنى تاغارغا پۇت - قوللارنى چېتىشىپ،
جىغان — تىكەن ئۈستىدە يۇمۇلىتار تېپىشىپ.
ئارىسىغا تىرناقنىڭ يىڭنە، بىگىز سانچىيدۇ،

يۇلسا چاچنى ئامبۇردا جان جىژىلداپ ئاغرىيدۇ.
قاماق سالسا چېكىگە كۆزلەر چاچراپ چىقىدۇ،

قىشنى تىكلەپ ئۈستىدە ئولتۇرغۇزۇپ قويىدۇ.
كۆز يۇمدۇرماي قانچە تۈن، تۇرۇپ ئورە، ھالسىراپ،
ھوشىمىزدىن كەتكەندە تۇرغۇزىدۇ قامچىلاپ.
توكىمىز بىز تۇرمىدا قىستاپ كەتسە زەھرىمىز،
ئۇنىڭ سېسىق بۇسىدىن ئايلىنىدۇ بېشىمىز.
ياتىمىز بىز ئاچ—زارھا ياتىمىز سولۇشۇپ،
جازا، ئازاپ، مۇشەققەت — جېنىمىزنى قورۇتۇپ.

"تېرىك تۇرۇپ بىز ياشايمىز گوردا،
نېچۈن كورمەيمىز يورۇق جاھاننى؟
دىدۇق: تاڭ ئاتماس، ئىستىقبال بولماس،
سۇرۇپ تاشلىماي قارا تۇماننى.

كوزلەردىن يىراق ئەمدى يورۇق يەر،
قېنى سەن قوياش، قېنى سەن نۇرلەر؟!
غەمكىن بولساقمۇ يوكۇشۇپ ئاققان،
قېنى دەريالار، كومۇشرەڭ سۇلار؟!

قاخشال بولسىمۇ كوزلەرگە تونۇش،
قېنى بوستانلار، قېنى ۋادىلار؟!
تىنەپ ـ تەنتىرەپ كوكتە ئۇچۇشقان،
قېنى سەن مۇڭلۇق غەزەلخان قۇشلار؟!
سىلەر كوزلەردىن مۇشۇ دەم يىراق،
ياتىمىز گوردا چوقۇپ قۇزغۇنلار.
ئامال يوق بىزدە، لېكىن ئۇمىت بار،
تەلمۇرگەن كوزلەردىن چىقار ئۇچقۇنلار.»

قىلچە ئارام بەرمەستىن سوراق قىلىپ تۇراتتى
گايى ئالداپ، گايىدا زوراۋانلىق قىلاتتى.
بىر كۇنىسى ئەتىگەن ئىككى چېرىك كىرىشتى،
ـــ تۇرغىن!ـ دىدى، ئالدىغا مىنى سېلىپ مېڭىشتى.
ئىشخانىدا گىددىيىپ ئولتۇراتتى بىر مەخلۇق،
ماڭا قاراپ ھومۇيۇپ دىدى: "ساڭا يوق خوۋلۇق..."
ئاندىن كۇلۇپ ئېيتتى ئۇ: "كىمىپ قاپسەن ئەپەندى،
بىزدىن ئورۇپ يۇزۇڭنى ئېزىپ قاپسەن ئەپەندى.
ھوكۇمەتنى قارىلاپ، پىتنە ـ پاسات تاراتتىڭ،
قىلىپ خەلقنى بىزگە ئوچ، ئوز ئاغزىڭغا قاراتتىڭ.
تەشكىلاتىڭ قەيەردە، قانچى كىشى قاتناشقان،
ئېيتتىن كىملەر باشلىغىڭ، سېنى بۇنچە قۇتراتقان؟
توپىلاڭدىن، ئىسياندىن تاپالمايسەن ھالاۋەت،
سەن مەلئۇنلار بېشىغا كەلدى قازا، مالامەت.»
دىدىم ئۇڭا غەزەپتە: مەلئۇن دىگەن ئوزەڭلەر،
ئەلنى شوراپ قاخشاتقان تەييار تاماق بىزەڭلەر!
تىللاپ زادى باش ئەگمەي ياۋغا دەككە بىرەتتىم،
ئۇراتتى شۇم جەللاتلار، گاھ ھوشۇمدىن كېتەتتىم...
بىلەر ئىدۇق، ھەر زامان، سۇنمايدۇ چىن ھەقىقەت،
شۇ ئىشەنچتىن دىللارغا ئالار ئىدۇق كۇچ ـ قۇۋۋەت.
پىلىسىراتىدىڭ ئۇستىدە ئىرادىمىز پۇكۇلمەي،
ئوتتۇپ كەتتى ئىككى ئاي ئۇمىدىمىز ئۇزۇلمەي...

تۇن تەڭ ۋاقتى تۇرمىدا شامال ھۇشتەك چالاتتى،
يوچۇقلاردىن ئوتۇشكەن سالقىن يۇزگە ئۇراتتى.
تېرىك تۇرۇپ "دوزاق" نىڭ ئازاۋىنى بىر كورۇپ،
ئۇخلىيالماي ياتقاندا يوتۇلۇپ، قان تۇكۇرۇپ.

تۈيۇقسىزدىن تۈرمەنىڭ ئىشكى ئاستا ئېچىلدى،
ئارقىسىدىن پاژىلداپ ئوروس گۈگۈت چېقىلدى.
باش كوتۈرۈپ قارىساق بىر ياش ساقچى تۇرۇپتۇ،
كوزلىرىدىن مولدۇرداك ياش تامچىلار قۇيۇپتۇ.
ھەم تۇرىدۇ قولىدا ـ خۇمرىدا لىق سۇيۇق ئاش،
ـــ ئىچىڭلار،ــدەپ ئوتتۇندى، ـ بىز ھەممىمىز قىرىنداش..
ھەيران بولۇپ بۇ ئىشقا شۇبھىلەندۇق ئۈنىڭدىن،
چۈنكى، بىزار بولغانتۇق تۈرمىدىكى زۇلۇمدىن.
تۇمان قاپلاپ دىللارنى، قارىمىدۇق يۈزىگە،
دوستلار! ـ دىدى ئۇ يىگىت ياش كەلتۈرۈپ كوزىگە.
دۈشمەن،ــدىدىم ئىچىمدە: ھېلىگەرلىك قىلمىسەن،
سىردىمىزنى سەن بىلسەڭ ئولتىرىسەن، كۈلمەسەن.
ساقچى شۇندا بىر ھازا تۇرۇپ ئويچان تىكىلدى،
دىلى راسلا ئاق ئىكەن، لەۋزىدىن سىز ئېچىلدى:
ـــ ئىشىنىڭلار ئېتىم نۇر، پەيزىۋاتلىق يىگىتمەن،
جىڭسا جۈيدە ئىت كەبى پۇچۇق نانىنىڭ قۇلىمەن.
ئەسكەر قىلىپ گومىنداڭ ئېلىپ كەلگەن قەشقەرگە،
كىيىن چىرىك چىقارغان ساقچى قىلىپ مەشەگە.
دىلى سۇنغان زاماندىن، يوقسۇل دىخان ئوغلىمەن،
سىلەر بىلەن قەلبىمداش، ھەم تەقدىرداش بولىمەن،ـ
ئۈزاتتى ئۇ خۇمرىنى، تونۇشتۇرۇپ ئوزىنى،
چارلاپ كىرىپ تالانى داۋام ئەتتى سوزىنى:
ـــ دوستلار، بار بۇ تۈرمىدا ئەمەت دىگەن بىر قاتىل،
ۋىجدانىنى يوقاتقان، نىيىتىمۇ بەك رەزىل.
پوست كىلىدۇ ئۈنىڭغا ھازىر مېنىڭ ئارقامدىن،
پايلاپ تۇراي، قېچىڭلار خالاس بولۇپ زىنداندىن.
يانچۇغىدىن ئىشكەلنىڭ ئاچقۇچىنى چىقاردى،
قۇتۇلۇپ بىز كىشەندىن ۋۇجۇدىمىز جانلاندى.
كۈلۈمسىرەپ دىدى ئۇ: كىرسە قاتىل تۈرمىغا،
ئۇرۇڭلار بۇ چوماقتا پەيلەپ تۇرۇپ كاللىغا.
ئون سەر تەڭگە قولىغا قاماللىتىپ قويۇڭلار،
پارا ئاپتۇ دىيىشسۇن، ئامان بولسۇن يولۇڭلار»
بىرىپ مېنىڭ قولۇمغا ئون ئالتە سەر تەڭگىنى،
چىقىپ كەتتى تۈرمىدىن ئىزھار قىلىپ مېھرىنى.
يۈرىگى پاك بۇ ياشنىڭ جاسارىتى، خىسلىتى،

يۈرىگىمىز تورىدىن ئۇرۇن ئالدى شۇ پەيتى.
بۇ دۇنيادا دۈچ كىلەر ياخشى - يامان كىشىلەر،
بىرى زىيان كەلتۈرسە، بىرى ئەلگە نەپ بىرەر.
بىرى خەلقنىڭ بەختىچۈن تىكىپ قويسا جىنىنى،
ئەمەتتەكلەر خەلقنىڭ شوراپ ئوتەر قىنىنى.
بىرى دۈشمەن گورىغا ئوت قويۇشنى ئىستەيدۇ،
بىرى دۈشمەن ئالدىدا باش ئىگىپ نان تىلەيدۇ.
بىرى سويۇپ ھەقىقەت ئوز خەلقىغە يار بولسا،
نىمە كارى بىرسىنىڭ خەلقى ۋەيران، خار بولسا؟!
تەسىراتلار جامىغا تولۇپ ھەر خىل تەسىرات،
ھىسسىياتلار يەپىنى چىۋۋۋەتتۇق بولۇپ شات...
قەشقەر شەھرى خارابە، كىشىلەر يوق كوچىدا،
كويەر ئەتراپ لاۋۇلداپ قىرغىنچىلىق ئوتىدا.
ئويلەر قۇرۇق، ئەل قۇرۇق، گىمزەندىلەر بۇلاشقان،
ھەممە ياقتا قان ئىزى، گۇل گىياھۇ سولاشقان.
يالىڭاچلاپ قىلچىن پىتراپ يۈرەر چىرىكلەر،
بۇ سودىدىن نەپ ئېلىپ كونۇپ قالغان بىدىكلەر.
رەخمان بىلەن ئىككىمىز بۇ ئەنسىزلىك ئىچىدە،
قاچماقتىمىز پەم بىلەن تام ياقىلاپ كىچىدە.
كېلىپ ھېيتكا ئالدىغا بىر دالدىدا توختىدۇق،
ئايرىلىشنىڭ ھىجرىدە قەلبىمىزنى يوقلىدۇق.
ئېغىر كەلدى ئايرىلىش - بولغاچقا بىز قەلبىداش،
نىمە چارە ئايرىلىپ بىر تەرەپكە ئالماي باش؟!
— راخمان، - دىدىم تىكىلىپ، ئايرىلىمىز شۇ تاپتا.
قايتا يەنە ئۇچرۇشۇش نىسىپ بولار ھاياتتا.
زەپەر قۇچۇپ جەڭگاھتا ئۇچرىشارمىز بىر كۈنى،
يامرىغاندا خەلقنىڭ تىشىپ غەزەپ كەلكۈنى.
ئۇچرىشارمىز ۋە ياكى بەختىيار-ھور كۈنلەردە،
شەرەپ بىلەن گۇل تاقاپ بىر سەھنىدە، مۇنبەردە.
ياخشى يىگىت ئىكەنسىز ئەرك ئىشقىدا ئىسيانكار،
ئەشۇ ئىشىق يولىدا بولۇڭ مەڭگۈ پىداكار.
— ئىشىنىمەن جان ئاكا، ھايات چوقۇم ئۆزگۈرەر.
مىسالى قىش ئوتكەندە - باھار كىلەر، ياز كىلەر.
دەۋرى قىلىپ ئوتتىغۇ ئەلمىساقتىن بۇ ئەلەم،
جۇرئەت قىلسا يىتىدۇ ئۇمۇدىگە ھەر ئادەم.

ئالدىمىزدا، يېقىندا ياخشى كۈنلەر بولغىسى،
ئۈچرۈشۈشنى خالايمەن ئاللا نىسىپ قىلغۇسى ....،،
قول سىقىشىپ، خوشلۇشۇپ ئايرىلىشتۇق شۇ كېچە،
قاراپ ـ قاراپ ئارقىغا تۇندە غايىپ بولغىچە.

شۇندىن سوڭرە ئىككى ئاي ئۆتتى يەنە ئارىدىن،
زىمىن تولدى پەرياتقا خەلقىمىزنىڭ زارىدىن.
مۈكۈپ يۈرۈپ پەم بىلەن، پىنهان تۇتۇپ ئۆزۈمنى،
توختاتمىدىم ھېچقاچان تەشۋىقاتنى، سوزۈمنى.
پۈرسەت تاپسام ھەر يەردە خەلققە قىلدىم دالالەت ـ
بىر نىيەتتە ئۇيۇشۇپ تىركەيلى بىز ئادالەت.
ئىنسانكەنمىز ـ ئىنسانلىق قەدرىمىزنى تاپايلى.
تارىخىمىز بېتىگە يېڭى بىر بەت قوشايلى.
خۇددى مەندەك ھەقىقەت ئېگىلىرى ھەر زامان،
دىدى: ۋەتەن ـ ئانىمىز بولسۇن گۈزەل، شادىمان.

مىلادىيىگە مىڭ توققۇز يۈز قىرىق سەككىز بولغاندا،
جەۋلان قىلدى لەپىلدەپ يەنئەن تۇغى جۇڭخۇادا.
كوتۇرۇلدى بۇندىمۇ ئىنقىلاپنىڭ بورىنى،
مۇدھىش قارا زامانىنىڭ كولاپ رىزىل ھۇلىنى.
چىمتى مەرتلەر جەڭ ئارائەلەم تۇتۇپ سەھنىگە،
جەڭ ساداسى ئەۋجىدە كەلدى قەشقەر لەرزىگە.
مىغىلدىشىپ كوچىدا زور ناماييش توپلىرى،
ھەر يۈرەكتە لاۋۇلداپ ياندى غەزەپ ئوتلىرى.
ئەنە بىرى قولىدا كىتاپ تۇتۇپ سوزلەيدۇ:
"ئىنقىلاپچى ھەر قاچان ـ خەلق بەختىنى كوزلەيدۇ.
ياتما ئىگراپ ئەي خەلق ـ قوزغال، ئاتلان، قەد كوتەر،
بۇنى دەستۇر قىل ھامان ـ قوزغالغاندا ئىش پۈتەر...
ئەنە بىرى كوتەرگەن شۇنچە مەزمۇت بولقىنى"
قىلىپ ئەسىر، مەھلىيا بۇ ناماييش دولقۇنى.
تۇرۇپ سەپىنىڭ ئالدىدا سىۋىرلايدۇ ئۆزىگە،
كىتاپ تۇتقان كىشىنىڭ قايىل بولۇپ سوزىگە:
"توغرى ئېيتتىش" قوزغالغاندا ئىش پۈتەر.
قوزغالمىساق ـ بىر كۈنى بىزنى يالماپ يەر يۈتەر.
مانا بۈگۈن قوزغۇلۇپ، چىقىپ تاشلاپ قاپقانىنى،
ئوكتەي ـ توكتەي ئەيلىدۇق يەر ـ زىمىننى ئاسمانىنى "

ئەنە بىرى ۋاقىرار ـ ئوغىتىنى ئويىنۇتۇپ،
ۋاقىرار ئۇ توختىماي قانچە دىلنى ئويغۇتۇپ:
" بىزگە كېرەك ئەركىنلىك، بىزگە كېرەك ئاشۇ ـنان،
گەر ئەركىنلىك بولمىسا ـ [illegible]دان ، قەپەز بۇ جاھان.
ئەي يارانلار-باتۇرلار قېنى ئالغا چامدايلى ،
مۇستەبىتلىك تەختىنى گۇمران قىلىپ تاشلايلى."
تاغدىن چۈشكەن كەلكۈندەك سەپ دۈۋەرەپ يامرىدى،
ھۇررا ، چۇقان ساداسى كوكنى قۇچۇپ ياڭرىدى.
دوتەي يامۇل ئالدىغا كەلدى قوشۇن شىددەتلىك،
ھەممە ياقنى تىترىتىپ شۇنچە سۈرلۈك ھەيۋەتلىك.
شۇ چاغ سەپنىڭ ئالدىدا پەيدا بولدى بىر يىگىت،
دىدى: دوستلار كۈرەشتە زورۇر بىزگە پەمۇ ـ دىت.
يامۇل ئىچرە كىرمەيلى كۈتۈپ تۇرار خەۋپ ـ خەتەر،
قان ژىلدىشىپ تۇرۇپتۇ ئەنە يۈزلەپ قان ئىچەر"
راست دىگەندەك ئوگزىگە پىلىموتلار بەتلىنىپ،
تۇرۇشاتتى چىرىكلەر بۇيرۇق كۈتۈپ رەتلىنىپ.
تۇرار ئىدى يۈز بىرىش ئالدىدا بىر پاجىئە،
گەر يۈز بەرسە بولاتتى ئېغىر، قانلىق ۋەقىئە.
دىدى يىگىت: "مەشەدە تاپشۇرايلى تەلەپنى،
چىقىپ كورسۇن لويىلار ـ بۇ قوشۇننى، غەزەپنى.
دوتەي ئوزى ئامىنغا ۋەدە بەرسۇن تىل بىلەن،
ئورۇنلاشقا تەلەپنى ـ قەسەم ئىچسۇن دىل بىلەن."
يىگىت سەپنىڭ ئالدىدا خۇددى مەزمۇت چوقىدەك،
تۇرار ئىدى سوز سوزلەپ پىلىموتنىڭ ئوقىدەك.
شۇندا قاراپ تونۇدۇم ، راخمان ئىدى بۇ ئوزى،
ئەنە چىنار قامىتى ماڭا تونۇش يۈز ـ كوزى.
دىدىم:"دىلدىن ئاپىرىن، ساڭا باتۇ ئارسىلان!"
ۋۇجۇدۇمنى ـ قەلبىمنى چولغاپ چەكسىز ھاياجان.
مەغرۇرانە تۇرار ئۇ ـ خۇددى بوران بۇركۇتى،
تۇرار مەزمۇت خاتىرجەم ـ بولغاچ خەلق ئۇلپىتى.
ياڭرار ئىدى سەپ ئارا قايناق شۇئار ساداسى،
ياڭرار ئىدى خەلقىمنىڭ ئۇمىت ئارزۇ جاكاسى:
"مۇستەبىتلىك قاپقىنى پاچاقلانسۇن، چېقىلسۇن،
خەلقىمىزگە ئەركىنلىك ئىشىكلىرى ئىچىلسۇن.
چىقىرىلسۇن ئادالەت ھەغدالىرى تۇرمىدىن،

قۇتقۇزۇلسۇن بىزگىنىلا قاتىللارنىڭ زۇلمىدىن،
يوق قىلىنسۇن خەلقىمىز ئۈستىدىكى تەقىپلەر.
جازالانسۇن «قۇلاقلار» (1) قانخور، رەزىل رەقىپلەر.
كېرەك بىزگە ئەركىنلىك، كېرەك بىزگە ساپ ھاۋا،
كېرەك بىزگە سائادەت، كېرەك بىزگە خۇش ناۋا.»

چىقتى دوتەي يامۇلدىن باشنى سىلىپ ئىگىلىپ،
كەلدى سەپىنىڭ ئالدىغا تۈلكە كەبى ھىجىيىپ...
دېدىم شۇندا خەلقنىڭ كۈچى ھەجەپ زور ئىكەن،
خەلق كۈچى ئالدىدا ھەممە نەرسە پور ئىكەن.
قولدا بىر تال تاياقنىڭ ئۇشتۇلمىغى بەك ئاسان،
مۇجەسسەمى، تاياقنىڭ ئۇشتۇلمايدۇ ھىچ قاچان.
دېڭىز تولار تامچىدىن، قۇم يىغىلىپ تاش بولار،
بىر نىيەتلىك بىر قوشۇن يېڭىپ بولماس كۈچ بولار.
بولسا ئەگەر شىجائەت قايسى خەلقتە-مىللەتتە،
قالمايدۇ ئۇ ھەرگىزمۇ ئاسارەتتە، كۈلپەتتە.
تەپ تارتىدۇ بورىمۇ ھامان ئۈستا مەرگەندىن،
قان شورايدۇ پاشىمۇ جىم تۇرۇپ قان بەرگەندىن.
ئەرك ئىشقىدا ئەل بۈگۈن چىقتى مانا سەپ بولۇپ،
ئاقتى غەزەپ دولقۇنى ئەزىم دەريا سەل بولۇپ...

ئىككى تۇتاش قەلب ئىدۇق راخمان بىلەن ئىككىمىز،
تۇتاش ئىدى قوش ئىدى، ئۈممىت - ئارزۇ، پىكرىمىز.
مانا بۈگۈن جەڭگىۋار جەڭچى بولۇپ بىر جەڭدە،
غالىبانە ئۇچراشتۇق «بىر سەھنىدە، مۇنبەردە».
شۇنداق بىر كۈن كىلىدۇ ۋەتىنىمنىڭ گۈل بېغى،
چومۇلىدۇ بەختىگە، ئۇچرىشارمىز بىز تېخى.
نۇر چاچىدۇ بۇ دۇنيا قۇچىغىدا ئادالەت،
بايرام قىلىپ توي ئويناپ بىز تاپارمىز كامالەت.
زەپەر قۇچۇپ ھەر سەپتە دەۋران سۈرۈپ ئىشلەيمىز،
ئانا ۋەتەن باغرىنى قىزىل گۈلگە پۈركەيمىز.

1957 - يىلى ئاتۇشتا يېزىلدى.
1983 - يىلى قەشقەردە تۈزۈتۈلدى.

(1) قۇلاق- ئىشپىيون

كاسىپ

(ھېكايە)

ئەبەيدۇللا ئىبراھىم

بازارلىرىنىڭ ئاۋاتلىقى بىلەن يېقىن -يې-
راققا داڭقى كەتكەن بۇ شەھەرنىڭ قەدىمىي
تار كوچىلىرىدا ئاخشام بىلەن تاڭنىڭ ئارى-
لىقى بەكمۇ قىسقا، شەنبىنىڭ شاۋقۇن - سۈ-
رەنلىرى تامامەن بېسىقىپ كەتمىگەن بۇنداق
كوچىلاردا تاڭ تېخى ئاقارماستىن بۇرۇن يەك-
شەنبىنىڭ شەپىسى ئاڭلىنىشقا باشلايدۇ. كو-
چىنىڭ ئىككى تەرىپىگە زىچ جايلاشقان ئاپتو-
ۋۇزلارنىڭ ئوچاقلىرىدا تۇرتەپ تۇرغان چۇ-
چۇلىلەر ئۈستىگە بىر قۇچاق يۇلغۇن قاخشىلى
تاشلىنىدۇ- دە، پاكار - پاكار تۈرخۇنلاردىن
ئاپپاق ئىس ئۆرلەيدۇ. شاگىرتلارنىڭ پىيا-ز
ۋە سەۋزە توغرىغان تاق - تۇقلىرىدىن ئوي-
غىنىپ كەتكەن چېرچىن مال دۇكانلىرىنىڭ
ئىگىلىرى تاختايدىن قىلىنغان بوتكىلىرىنىڭ
ئالدىنى سۈپۈرۈشكە تۇتۇش قىلىدۇ. يوتكىمە
بىرزىنت لەمپىلەر ئاستىدا تۈنۈگۈنكى سودى-
سىنىڭ بەركىتى سەۋىۋىدىن تاتلىق چۈش كۆ-
رۈۋاتقان باققاللار، ئاچچىق - چۈچۈك ساتقۇ-
چىلار ئىستىرىپ ئوتكەن ياغاچ چاقلىق يوغان

ھارۋىنىڭ تاراق ـ تۇرقىدىن سەگەكلىشىپ گازۋايلىرىنى يېقىشقا، مۆۋە ـ چەۋىلىرىنى رەتلەشكە باشلايدۇ.

بامدات نامىزىدىن يانغان ياكى بىرەر زورۇرىيەت بىلەن بۇ كوچىدىن ئۆتكەن تۇنجى يولۇچى پولو ـ مانتىلارنىڭ لەززەتلىك پۇرىغى گۇپۇلدەپ تۇرغان ھاۋادىن نەپەس ئالىدۇ ۋە ئىشىكلىرى ئالدىدا كۇتۇپ تۇرغان پەشتاملىق ئۇستىلارنىڭ ھەر قانداق قوشاقچىلاردىن قىلىشمايدىغان يېقىملىق تەكەللۇپلىرى بىلەن ئۆز ھۇنىرىنىڭ باش ـ بۇرنىغا جەلپ ئېتىلىدۇ.

ئاۋغۇست ئاسمىنىدىكى قۇياش شەھەرنىڭ شەرقىدىكى كاتتا مىچىت مۇنارىنىڭ ئۇچىدا چاقناۋاتقان چاغ. يەكشەنبە بولغانلىقى ئۇچۇنمىكىن، بۇگۇن بازار شۇنچىلىك قىزىپ كەتكەن ئىدىكى، كوچىدا داۋالغۇۋاتقان دوپپىلىق ئادەملەر ئۇستىدىن يىڭنە تاشلانسا يەرگە چۈشمەيتتى. ئۆز ماللىرىغا خېرىدار چاقىرىۋاتقان، مانتۇ ساناۋاتقان، نەرقى ـ ناۋائۇستىدە بەسلىشىۋاتقان كىشىلەرنىڭ ئاۋازلىرى جاراڭلىق بازار سىمپونىيىسىگە ئايلىناتتى ـ دە، سوس توپا ـ چاڭلارغا قوشۇلۇپ شەھەر ئاسمىنىغا ئۆرلەيتتى.

دەل شۇ چاغدا، ياغاچ ۋە كېسەكلەر بىلەن سېلىنغان ئېگىز بالىخانىلىق ئۆيلەر ئارىسىدىكى تار كوچىدا كىچىكرەك كەلگەن كاۋاپداننى مۇرىسىگە سالغان پۇرمىلىرى مەھكەم قۇرۇلغان بوز خالتىنى ئوڭ قولىدا كوتىرىۋالغان ئوتتۇرا بويلۇق، بىر چار ساقال كىشى مەركىزى كوچىغا قاراپ كەلمەكتە ئىدى. ئۇ ھايال ئۆتمەي كوچىغا كىردى ـ دە، ھېلىقى ئەرسىلىرنى كوتەرگەن پېتى مۆۋىلەر ۋە مۆۋە سوۋەتلىرى بىلەن تام قوپۇرۇلغان كوچىنىڭ ئوڭ تەرىپىنى ئارىلاشقا باشلىدى. ئۇ كىشىلەر ئارىسىدىن بەكمۇ ئېھتىيات بىلەن ئۆتەتتى. قەيەرلەردىنۇ، ئادەم پاتقىدەك يوچۇق ئېچىلىشىنى كۇتۇپ بىر ھازا تۇرۇپمۇ قالاتتى. ئۇ، ئۇششاق قەدەملەر بىلەن كېتىۋاتقىنىدا مۇرىسى ياكى مۇرىسىدىكى كاۋاپداننىڭ كەينى بىرىسى ئاللىكىملەرگىدۇ يېنىك تېگىپ كەتكۈدەك بولسا دەرھال جايىدىلا توختاپ: «خاپا بولمىسىلا، ئەيىۋىمنى كوڭۇللىرىگە ئالمىسىلا» دەپ ئەپۇ سورايتتى. ھەتتا بۇنداق كىچىككىنە كوڭۇلسىزلىك باشقىلارنىڭ بىخەستەلىگى سەۋەبىدىن يۇز بەرسىمۇ ئۇ يەنىلا ئەپۇ سوراشنى قولدىن بەرمەيتتى.

ـ ھوي ئابدۇمومىن ئاكا، بۇياققا كەلمەملا!

ئابدۇمومىن ئاكا كېتىۋېتىپ ئۆزىنى چاقىرغان ئاۋازنى ئاڭلىدى ـ دە، بېشىنى كوتىرىپ قارىدى. تونۇش ئاۋاز ئۇن قەدەم نېرىدىن كەلگەن ئىدى. ئۇ كىشىلەر توپىنى تەسلىكتە يېرىپ ئۆتۇپ، خەسە سايىۋەنلىك، توت چاقلىق چوڭ ھارۋىنىڭ يېنىغا كېلىپ توختىدى. قالغاچنىڭ قانىتىدەك قارا قايرىما بۇرۇتلۇق 35 ياشلار چامىسىدىكى سادىر، چىرايلىق چىنىلەرگە سېلىنغان ئاش لەڭپۇڭغا ئۇزۇن ساپلىق قوشۇق بىلەن تەم تەڭشىگۇچى سۇيۇقلۇقلارنى ئۇستىلىق بىلەن چاچقاندىن كېيىن، ئالدىدا ئولتۇرغان خېرىدارلىرىغا سۇنىۋېتىپ، يېنىدا كۇلۇمسىرەپ ئۆرە تۇرغان ئابدۇمومىن ئاكىغا دىدى:

ـ مۇبارەك بولسۇن ئابدۇمومىن ئاكا، ھۇنەر-پېشە قىلاي دەپتىلىغۇ، دۇكاننى مۇنۇ يېقىنغا ئورۇنلاشتۇرسىلا.

سادىر لەڭپۇڭچى قوللىرىنى پەشتامىسىغا ئېرتىۋېتىپ ھارۋىسىنى ئوڭ تەرەپكە ئازراق سۇردى ۋە كاۋاپدان پاتقىچىلىك يەر بىكارلىدى. باياتىن بىرى كوچا ئارىلاپ يۇرۇپ تا-

پان قويغۇچىلىك بوشلۇق بولمىغان بۇ بازاردىن كاۋاپدان پاتقىچىلىك يەر تاپالىشىغا كۆزمانى تۇغۇلغان ئابدۇمومىن ئاكا بۇ ئاقكوڭۇل خوشنىسىغا چىن كوڭلىدىن مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپ، كاۋاپدانىنى ۋە خالتىلىرىنى يەرگە قويدى.

— ئۇكام سادىراخۇن، — دېدى ئۇ كومۇر قاچىلانغان خالتىسىنى يەشكەچ، — ياخشى كوڭلۇڭگە مىڭ رەھمەت، ئاتاڭنىڭ روھى مەدەت بەرسۇن، ئۇزەڭ يېقىنغىچە كاۋاپچىلىپ قىلىۋاتاتتىڭغۇ، ئەمدى بۇگۇن ئاش لەڭپۇڭ سېتىۋېتىپسەن.

— بازار دېمەمسەن بازار، ئابدۇمومىن ئاكا، كاۋاپچىلىق ئانچە ئاقمايۋاتىدۇ، — ئۇ ئالدىدىن ئوتۇپ كېتىۋاتقان بىرەيلەننى چاقىرىۋېتىپ جاۋاپ بەردى، — مۇنداق قارىسام مۇشۇ ئوقەتۇ قاملىشىدىغان ئوخشايدۇ.

ئۇ خېرىدارىغا يەنە بىر قاچا ئاش لەڭپۇڭ سۇنۇۋەتكەندىن كېيىن سوزىنى داۋام قىلدى.

— ئوزلىرىنى ھۇنەر قىلىدۇ دەپ ئۇخلاپ چۇشۇمگەمۇ كىرمەپتىكەن، قارىسام كاۋاپدانىنى كوتىرىپ كېلىۋاتىدىلا، شۇڭا...

ئابدۇمومىن ئاكا خوشنىسىغا يەنە بىر مەرتەم تەشەككۇر بىلدۇرگەندىن كېيىن ئۇنىڭ سوئالىغا "ئويدە بىكار ياتقىچە مىدىرلىغاچ تۇراي دېۋىدىم" دەپ قىسقىلا جاۋاپ بېرىپ، كاۋاپدانىنىڭ لېڭشىپ تۇرغان پۇتىغا خىش پارچىسىنى قىستۇردى.

ئۇ خالتىدىن ئۇششاق — ئۇششاق ئوتۇن كومۇرىنى ئاۋايلاپ ئېلىپ، كاۋاپدانغا بىر — بىرلەپ تىزىپ چىقتى — دە، سەرەڭگە ياقتى. كومۇرگە ئوچەكەشكەندەك ئوت تۇتاشمايتتى. ئۇ پاررىدە قىلىپ كويۇپ بولغان تۇترۇقتىن قالغان 2 تال ئاجىز چوغنى پۇلەشكە باشلاپ، كومۇرنى سويگۇدەك بولۇپ، ئىككى — ئۇچ تال ساقلىنى قۇربان بېرىش ھىساۋىغا ئوتنى يالقۇنجاتقانىدىن كېيىن، زىخلارغا سانچىپ تەييارلانغان مايلىق گوشنى يەنە بىر خالتىدىن چىقىرىپ كاۋاپدان ئۇستىگە توغرىسىغا تىزدى. چوكىغا ئورىنۇتۇلغان كاردون قەغەزنىڭ ئاستا پىقىرىشى كوكۇش يالقۇنلارنى ئورلىتىشكە باشلىدى. گوشلەر چوغ تەپتىدە گىژىلدىماقتا، ئوز مايلىرىنى چوغ ئۇستىگە تامچىلاتماقتا ئىدى. "لاپ" قىلىپ ئوت ئالغان ماي گوشنى يەنە ئوز يالقۇنلىرى بىلەن كاۋاپ قىلاتتى.

ئابدۇمومىن ئاكا چوغنىڭ بەھەل ئېرىپ كېتىشىدىن ئەندىشە قىلىپ، يەلپۇشنى توختۇتۇپ، پىشىپ كەتكەن گوش ئۇستىگە زىرە ۋە باشقا دورا — دەرمەكلەرنى سەپتى.

كاۋاپ پىشتى، ئەمما خوشنىسىنىڭ "كاۋاپچىلىق ئانچە ئاقمايۋاتىدۇ" دىگەن سوزىنى تەستىقلىغاندەك، ھېلىغىچە خېرىدار كەلمەيتتى. ئۇ كاۋىۋىنى ماختاپ ئۇنىڭ بارىچە توۋلاپباقماقچىمۇ بولدى. ئۇ كاسىپلارنىڭ، بولۇپمۇ كاۋاپچىلارنىڭ خېرىدار چاقىرىشقا قوللىنىدىغان قاپىيىلىك سوزلىرىنى تالاي قېتىم ئاڭلىغان. يېشىنىڭ چىركىيىپ قالغىنىغا قارىماي ئاۋازىمۇ خېلى سۇزۇك چىقاتتى. بىراق... بىراق ئوزىنىڭ كاۋاپچىلىق قىلىپ ئولتۇرغان كۇنىمۇ مۇشۇ بۇگۇن. تۇنجى قېتىم كاۋاپچىلىق قىلغان كىشىنىڭ كاۋىۋى قانچىلىك بولداقچىدى؟ نېمى جايىدا تەڭشەلدىمۇ؟ تۇزلۇقمۇ ياكى تۇزسىزمۇ؟

ئۇ مۇشۇلارنى ئويلاپ كاۋىۋىنى زومۇ — زو ماختىغۇسى كەلمىدى — دە، چوغ ئۇستىدە ئاجىز پىژىلداپ بارغانسىرى قورۇلىۋاتقان گوشكە قاراپ ئىختىيارسىز خىيالغا پاتتى.

ئابدۇمومىن ئاكا مۇشۇ شەھەرنىڭ "كىندىكى" دە تۇغۇلدى. دادىسى ئابدىخالىق ئاخۇن تاپقىنىنى ئوزىدىن ئاشۇرالمايدىغان بىر زەرگەر ئىدى. ئۇ، ئومرىنىڭ ئالدىنقى يېرىمىنى ئوتكەندە خۇدا بەرگەن تۇنجى شۇندا قلائاخىرقى پەرزەنتىگە

تولىمۇ ئامراق ئىدى. بىراق قولىنىڭ قىسقىـ
لىغى ئوغلىنى ئوقۇتۇش ئارزۇسىغا كاشىلا بولـ
دى. «بۇ شەھەردە ھۈنەرى يوق كىشى جېنى
يوق» دىگەن گەپكە ئۆز رايى بويىچە چوقۇنـ
دىغان ئابدىخالىق ئاخۇن ئاخىر ئوغلىنىڭ ئوـ
زىدىن كېيىن قالغاندىن كېيىنكى ھايات تۇرـ
مۇش كاپالىتىنى ئۆز ھۈنەرىنى مىراس قىلىپ
قالدۇرۇشقا باشلىدى. دادىسىنىڭ ھۈنەرى راسـ
تىنلا ئوغلىغا مىراس بولۇپ قالدى. دادىسىـ
دىن سەل ئىلگىرىرەك ئانىسىدىن يېتىم قالـ
غان ئابدۇمومىن ئاتا مىراس قىزىل سىغىـز
چاناق، بىر تال مىس نەيچە، 3 ـ 2 چوڭ كىـ
چىك بولقا، داغىال ۋە جۈپتەك بىلەن مۇستەـ
قىل تۇرمۇش يولىغا قەدەم قويدى. ئۇ ئىشىـ
گى ئالدىدا بىر پارچە بورىنىڭ ئۈستىدىلاھۇـ
نەر قىلاتتى. زىرە، ئۈزۈكۋەياكىبىلەيزۈك ياـ
ساپ ساتقىدەك ۋەجى تۈگۈل، تولۇقراق سايـ
منى بولمىغان بۇ بالا زەرگەر ئەتىدىن كەچـ
كىچە چاناق ئالدىدا دۈمچىيىپ ئولتۇراتتى.
مىس نەيچە بىلەن ئوت پۈۋلەۋىرىپ، قوۋۇزـ
لىرى ئاغرىپ، باشلىرى قېتىپ كېتەتتى. خېـ
رىدارلارنىڭ چۈلۈگى ئۈزۈلگەن زىرىلىرىنى،
چېچىكى ئاجراپ كەتكەن ھالقىلارنى ياساپ
بىرەتتى. ئۇ 20 ياشقا كىرگەن يىلى ئەتىيازدا
مىستىن ياساتقان ئۈزۈكىنى ئوكشىتىش ئۈچۈن
كەلگەن بىر قىز بىلەن تونۇشۇپ قالدى ۋە
دەرھال ئەلچى قويۇپ ئاددىلا توي قىلىۋالـ
دى. ئابدۇمومىننىڭ تاپقان ـ تەرگىنى 2جانـ
لىق بۇ كىچىك ئائىلىنى باياشات تۇرمۇش تەـ
لۈىگە يەتكۈزەلمىسە ۋ، لېكىن ئائىلە ئەزالـ
رى ئىناق ۋە كوڭۈللۈك ياشايتتى. كېيىن ئۇلار
بىر ئوغۇللۇق بولۇپ قالدى. يېڭىھوكۈمەتنىڭ
مەدەت بېرىشى ئارقىسىدا ھۈنەرى ئېچىپ، ھال
كۈنىمۇ بارا ـ بارا ياخشىلاندى.

بىراق، يەنە بىر قىز پەرزەنت دۇنياغا
كوز ئاچقان، ئوغلى تۇرغۇنجان بولسا 13ياشـ
قا كىرگەن يىلى قاغىش تەككۈر ئىنقىلاپ بۇ
ئائىلىنى ۋەيران قىلىۋەتتى. جان ـجىگەر ئوغـ
لى ناھەق "ئولتۇرۇلدى. بۇ ئائىلىدىكى قالغان
ئۈچ جان ئۇزاق ـ ئۇزاقلاردىكى يېزىغا تارـ
قاقلاشتۇرۇلدى...

ـ ئابدۇمومىن ئاكا، كاۋاپ كويۈپ تۈگەپ
تۈگەي دىدى!

ئۇ ياش لەكچۈكچىنىڭ ئاگاھ بېرىپ ئېيتـ
قان سوزى بىلەن تەڭ بېشىنى كوتەردى ـ دە،
پىشىپ ئوتۇپ كەتكەن كاۋاپلارنى چوغدىن
نېرىراق شۇرۇۋېتىپ خىيالىنىيەنە ئۆز ئىخـ
تىيارىغا قويۇپ بەردى.

تۇرغۇنجاننىڭ دەردى بىلەن كېسەلگەمۇپـ
تىلا بولغان ئايالىنىڭ قەۋرىسى ئەشۇ يېزىدا
قالدى. ئۇنىڭ ئەشۇ چەت يېزىدا تارتقان ئاـ
زاپلىرى ھېچقاچان يادىدىن چىقمىغىنىدەك،
شەھەرگە قايتىپ ئورۇنلۇشۇشقا مۇمكىن بولـ
دىغانلىقى ئۇقتۇرۇلغان قۇتلۇق كۈن ۋە ئېسىـ
دىن چىقمايتتى. ئۇ بۇنىڭدىن بەش يىل بۇـ
رۇن ئۆزى تۇغۇلۇپ ئوسكەن
شەھەرگە قايتىپ كېلىپ قىزىنى
يېتىلگەن پېتى ئەسلى ئوي ئالدىغا كەلدى .
ئەمما كېلىپلا ئوزىنىڭ ئەمدى ماكانىسىز قالـ
غانلىقىغا تامامەن ئىشەندى . ئۇ چىقىۋېتىلـ
گەن ئوي ئورنىغا سېلىنغان 3 قەۋەتلىك ئىـ
مارەتنىڭ بوسوغىسىدىن ئاتلىيالايتتىمۇ ؟

ئاقكوكۆل كىشىلەرنىڭ ياردىمى ئارقىسىدا،
ئابدۇمومىن ئاكا نەق ئىككى يىلدىن كېيىن
چېقىۋېتىلگەن ئاتا مىراس ئىككى ئېغىز ئويىـ
نىڭ پۇلىنى ئالدى ۋە شۇ پۇلغا ھازىرقى
بىرلا ئېغىز ئوينى بىر تۇپ قېرى ئامۇت دەـ
رىخى بىلەن قوشۇپ سېتىۋالىدى. ئىككى
جاننىڭ كېيىنكى تىرىكچىلىكى ئوي پۇلىدىن
بىر قانچە ئون يۈەن ۋە ئاھالە كومىتېتىدىن

بىرىلگەن كىچىككىنە يارىدەمگە باغلىق بولۇپ قالغان ئىدى. كۈنلەر ئۆتكەنسېرى كىرىدىغان ئائىلىنىڭ ۋەجىسى قۇرۇغدىلىشقا باشلىدى. «ھازىر سىياسەتمۇ كەڭرى بولۇپ قالدى، دېيىشىۋاتىدۇ خەلقلەر» دەپ ئويلىدى ئابدۇمومىن ئاكا ۋە زەرگەرلىك ھۈنىرىنى ئېسىگە ئالدى. ئۇ تونۇش زەرگەرنىڭ دۇككىنىغا بېرىپ ئۆزىنى سىناپ كۆرۈۋىدى، ئۆزىگە ئۆزىنىڭ بىر سىركىسى ئىككى مۇنچاقنىڭ ئەگمەچ چۈلمگى ھالقىسىمان بولۇپ كۆرۈنۈشكە باشلىدى. «كۆزۈم تۈگەپتۇ» دېدى ئۇ ئۆز - ئۆزىگە، يېزىدا تارتقان دەرتلىرىنى ئېسىگە ئېلىپ، مۇشۇ كۈنلەردە يالغۇز قىزى ئوتتۇرا مەكتەپنى تۈگىتىش ئالدىدا تۇراتتى. ئالى مەكتەپكە كىرىپ قېلىشىمۇ مۇمكىن ئىدى. ئۇ قىزىنى ئۇزاتقان چېغىدا ئىككى قولىنى بۇرنىغا تىقىپلا تۇرسۇنمۇ؟ ئەگەر بىرەر قۇر يېڭى كىيىم قىلىپ بېرەلمىسە، ئانىسىنىڭ يوقلۇقى قىزىغا ئەلەم قىلمامدۇ؟ ئۇ ئۆزىنىڭ جان تومۇرى ئەمەسمۇ؟ پۇل، پۇل كېرەك، پۇل بولسا تۈگەۋاتىدۇ.

ئابدۇمومىن ئاكىنىڭ بەختى تەقدىر تەرىپىدىن ئۈگەيلەنگەن ھەتتا ئۆزىگە تېگىشلىك تەقدىرمۇ ھامان ئۇنىڭدىن چەتنەپ ئۆتۈپ كېتىۋاتقان بولسىمۇ، ئۇ تەقدىر بىلەن يۈزمۇيۈز تۇرۇپ ئېلىشىشنى خالىمايتتى، بەلكى كاج تەقدىر بىلەن چىرايلىقچە كېلىشىش كېرەك ئىدى. ئۇ كىشىلەرنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتىپ قويۇشتىن ئېھتىيات قىلغاندەك، تەقدىرنىڭ چىشىغا تېگىپ قويۇشتىنمۇ ئېھتىيات قىلاتتى. ئۇنىڭچە جاھاندىكى ھەر قانداق چېكىشىمۇ ياخشىلىق بىلەن يېشىلىشى، ھەر قانداق يامانلىقمۇ ياخشىلىق بىلەن تۈگىتىلىشى تامامەن مۇمكىن ئىدى.

قايسىبىر كۈنى ئۇ ئىشىكى ئالدىدا ئاپتاپ سۈنۈپ ئولتۇرۇپ خۇشنا بىرۋايلارنىڭ «ھازىر سىياسەت ياخشىلىنىپ كېتىۋاتىدۇ» دېگەن سۆزلىرىگە «تەقدىرنىڭ سارائىلىغىمۇ ئۆزگىلىنىپ قالارمۇ؟» دەپ سوئال قويغان ئىدى. بۇ ئۇنىڭ پۈتكۈل ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم تەقدىر توغرىسىدا ئېھتىيات، ئىززەت بىلەن سۆز ئېچىشى ئىدى.

تۇنۇگۈن ئۇنىڭ مېڭىسىگە بىر خىيال كېرىپ كەلدى. ئۇ ئائىلىدە زورۇر مۇقىم مۈلۈك بولۇپ ھېسابلىنىدىغانكونا تۇنىكا مەشىنى كېچىلەپ تاراڭشىتىپ چىقتى.

ئەڭ ئاخىرقى بىر قانچە تىيىن پۇلىغا يۇقۇرى باھالىق گۆشتىن 5 جىڭ سېتىۋالدى. تۇۋىگە خېلى چوڭقۇر ئازگال كولاپ، يىلبويى سۇغىرىپ باققان بولسىمۇ، بىرەر تال مېۋە بەرمىگەن ئامۇت دەرىخىنى يىقىتىپ كۆمۈر قىلدى. بۈگۈن ئەتىگەندە تولۇق سوۋۇپ ئۈلگۈرمىگەن كومۇرنى ئېلىپ بازارغا چۈنىگەن ئابدۇمومىن ئاكا، قەدەملىرىنى ئىتتىكلىتىپ باققان بولسىمۇ، خېرىدارلىق جايدىن ئورۇن ئېلىش پۇرسىتىنى قولدىن بېرىپ قويغان ئىدى.

ئاش لەڭپۇڭچى خوشنىسىنىڭ «مېھمان كەلدى، مېھمان!» دەپ ئاگاھ بېرىش بىلەن تۇگمەس خىيالنىڭ بىر بەندىگە يەتكەن ئابدۇمومىن ئاكا دەرھال ئالدىغا قارىدى. ئۇ كورىدىكى، كاۋاپدانىنىڭ ئۇ تەرىپىدە پاكىز سۈرتۈلگەن خۇرۇم ئاياق كىيگەن پۇتلىرىنىڭ بىرىنى كىچىك ئورۇندۇق ئۈستىگە ئالغان ئىككى بالا ئورە تۇراتتى. ئۇلار خېرىدارلارنى چىرايلىق سۆزلەر بىلەن تەكلىپ قىلىش ئۇياقتا تۇرسۇن، ئۆزى كەلگەن خېرىدار بىلەنمۇ كارى بولمايدىغان، تازىم قىلىپ، كۈچۈكلىنىشنى ئۇقمايدىغان بۇ دىتسىز كاسىپقا نارازى بولغاندەك قارا كوزەينەك كەينىگە

يوشۇرغان كوزلىرىنى ئۇدۇل ئابدۇمومىن ئاكىغا تىكىكەن ئىدى .

— قېنى ئۇكىلار، ئولتۇرۇڭلار ، قانچە زىخ بېرەي ، — دىدى . ئابدۇمومىن ئاكا قولىنى دورا — دەرمەكلەر قۇتىسىغا ئۇزىتىۋېتىپ.

يىگىتلىك يېشىغا يەتكەن ئىككى خېرىدار كوزەينەكلىرىنى تەڭلا قوللىرىغا ئېلىپ بىر — بىرىگە قاراپ مەنىلىك كۈلۈشتى — دە ، مەنىسىتمىگەن ئاھاڭدا دىدى :

— ئون زىخ كاۋاپقا مۇشۇك ئامىن دەمدۇ؟ خېرىدارىڭنىڭ بارىدا يەنە يىگىرمىنى باسىامسەن بوۋاي!

ئابدۇمومىن ئاكا ئۇلارنىڭ توڭ گەپلىرىنى كوڭلىگە كەلتۇرۇپمۇ قويىمىدى . "خېرىدار دىگەن پۇل تولىگۇچى ، ئۇلار ئەلۋەتتە گەپنى چوڭ قىلىش كېرەك» دىگەنلەرنى كوڭلىدىن ئوتكۇزگەچ بىر قولىدا كاردون قەغەزنى بولۇشىغا پىقىرىتىشقا ، يەنە بىر قولىدا يىڭىۋاشتىن يالقۇنجاۋاتقان چوغ ئۇستىگە كاۋاپ بېسىشقا باشلىدى.

شەتلەڭگۇ كوينەك كىيىۋالغان (ئۇ شەتلەڭگۇ دەپ ئويلىدى) ، كىچىككىنە بۇرۇتلىرى بار خېرىدارلار سىرىپ — سىرىپ كاۋاپ يەمەكتە ئىدى . ئۇلار ئورۇندۇق ئۇستىگە قويۇۋىرىپ تېلىپ كەتكەن پۇتلىرىنى دەم — دەم ئالماشتۇرغىنىدا كەگرەك كەلگەن شىم پۇشقاقلىرىغا كوزى چۈشكەن ئابدۇمومىن ئاكا سەل قىزىقسىنىش ھېس قىلدى — دە، ئوز — ئوزىگە پىچىرلاپ "سىياسەت ياخشىلاندى دىگەن گەپ بىكار ئەمەسكەن — دە» دەپ قويدى .

— بىر زىخى قانچە پۇل؟ — دەپ سورىدى قولىنىڭ كەينى بىلەن ئاغزىنى سۇرتىۋاتقان يىگىتلەرنىڭ بىرى . ئابدۇمومىن ئاكا ئۇلارنىڭ سوئالىغا نىمە دەپ جاۋاپ بەرسە ياخشى بولىدىغانلىغىنى ئويدانلا بىلەتتى .

ئۇ پۇلنىڭ سانىنى ئۇدۇللاپ ئېيتىشنى ئەدەپسىزلىك دەپ ھىساپلاپ ، بازار نەرقى ئۇكىلىرىم ، — دىدى .

ھېلىقى يىگىتلەر بىر — بىرىگە يەنە بىر كوز بېقىشتى — دە، بويى سەل پاكارراق كەلگەن بىرى كېسەپلا ئېيتتى :

— جەمئى 20 زىخ كاۋاپ يىدۇق ، شۇنداقمۇ ؟ 5 پۇڭدىن بولسا ھەممىسى بولۇپ ... پۇل . ئۇ،توش يانچۇغىغا قولىنى سېلىۋىدى ئابدۇمومىن ئاكا سەل — پەل ئالدىراپ قالدى :

— ھەممىسى بولۇپ 30 زىخ ، ھەر نەرسىنىڭ ئوز نەرقى بار ئۇكىلىرىم، بىر زىخى بىر موچەندىن بولغىنىدا...

— نىمە دەيدۇ — بۇ ؟ — دىدى ئىگىزرەك كەلگەن بىرسى پاكار ھەمرايىنى پۇل تولەشتىن توختىتىۋېلىپ، ئۇ ئاغىنىسىغا قاراپ كوزىنى چۇمچەكلىدى — دە ، كورەڭلىگەن ئەلپازىدا سامان تىقىلغاندەك چىڭ تۇرغان ساغرىسى ئۇستىدىكى چاپلىما يانچۇقتىن شارت قىلىپلا 10 كويلۇق پۇلدىن بىرنى سۇغۇرۇپ، ئابدۇمومىن ئاكىنىڭ كوزىگە تەڭلەپ تۇرۇپ دىدى :

— بەتتام كاۋدۇڭنىڭ بىر زىخىنى بىر موچەندىن ساتماقچىمۇسەن ؟ بوپتۇ ، ئۇنداقتا نوچى بولساڭ مۇشۇ پۇلدىن ئاشقىنىنى ھازىرلا قايتۇرۇپ بەر . بىزنى ھايال قىلىپ قويىدىكەنسەن 5 پۇڭدىنمۇ قۇرۇق قالىسەن!

ئابدۇمومىن ئاكىنىڭ بېشىغا تاغ يىقىلغاندەك بولدى . تېخى سودا قىلمىغان تۇرسا ، پۇلنىڭ ئاشقىنىنى قايتۇرۇپ بەرگىدەك پۇل ئۇنىڭدا نىمىش قىلسۇن ؟ 5 پۇڭدىن سېتىشقا ماقۇللۇق بىلدۇرۇپ بۇ تەڭلىكتىن بىر يولى قۇتۇلسۇنمۇ؟

بۇ پۇلنى تۇتقان يېتى گاڭگىراپ تۇرۇپ

قالدى . دەل شۇ ئەسنادا بۇ خەبەردارلارنىڭ
يولىسىزلىقىغا خىلىمىدىن بىسىرى كوز
سىلىپ تۇرۇۋاتقان ئاش لەڭپۇڭچى سوزگە
ئارىلاشتى :
— يىگىتلەر، ئىزا تارتساڭلار بولمامدۇ؟
بازار نەرقىدە بىر زىخ كاۋاپنىڭ باھاسى
بىر موچەن ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ، 5 پۇڭـ
دىن تولەيمىز، دەۋاتىسىلەر، ئۇستى ـ بېشىڭـ
لارغا قارىسا ھالىڭلارنى ئات تارتالمايدۇ،
يەنە بەش پۇڭ ئۇستىدە ئىنـاۋدـ
تىڭلارنى يەرگە ئۇرىۋاتىسىلەر .
بۇ گەپنى ئاڭلىغان خەبەردارلار چىچاڭشىپ كەتـ
تى . ئۇلارنىڭ بىرى پوكاندەك ئېسىلىپ تۇ
رۇپ دىدى :
— ھە ، نىمە دەيسەن ئەبگا لەڭپۇڭچى؟ ھاـ
لەمىز نىمە بوپتۇ ؟ بىلەمسەن بۇنىڭ ئوزى
20 ـ ئەسىرنىڭ 80 ـ يىللىرى، نىمە كەيسەك
كىيەمىز ··· نىمە ···
جىدەلدىن چەتتە قېلىپ 10 يۈەنلىك پۇلـ
نى قوش قوللاپ تۇتقىنىچە ، بۇ كوڭۇلسىزـ
لىكنى كوڭلىگە سىغدۇرالمايۋاتقان ئابدۇموـ
مىن ئاكا "ئەسىر" دىگەن گەپنى ئاڭلاپلا
چۇچۇپ كەتتى .
"ئەسىر" دەۋاتامدۇ ئۇلار؟ "ئەسىر" دىـ
گەن سوز چىقىشى بىلەنلا قۇلىقى تۇۋىدە بوـ
لۇۋاتقان جىدەلنى ئۇنتۇغان ئابدۇمومىن ئاـ
كىنىڭ خىيال كەپتىرى پۇرردە قىلىپ 10
نەچچە يىلنىڭ ئالدىغا ئۇچۇپ كەتتى .
ئۇ چاغلاردا ئوقۇش توختاپ كەتكەنلىكى
سەۋەپلىك تۇرغۇنجان مەكتەپكە بارمايتتى .
كوچىلاردا بولۇۋاتقان جەڭگى ـ جىدەللەرنىڭ
ئايىغى ئۈزۈلمەيدىغان شۇ كۈنلەردە ئابدۇموـ
مىن ئاكا ئۇنى تاشقىرىغا چىقارمايتتى. بىر
تىمىنلىق كىرىدىي ياكى پۇللۇقراق بىرەر يارـ
دەمچىسى بولىدىغان بۇ توت جانلىق ئائىلىنىڭ
تۇرمۇشى قىيىنلىشىپ ، قوناق ئۇنى ئالغان
خالتىسىنىڭ تۇۋى كورۇنەي دەپ قالغان كۇنى
تۇرغۇنجان ھېچكىمگە تۇيدۇرماي تاشقىرىغا
چىقىپ كەتتى . ئەر ـ خوتۇن ئىككەيلەن پەرىـ
شانلىق ئىچىدە ئۇنى كۇتتى . ئوغلىنىڭ كېـ
چىسىمۇ قايتمىغانلىقىدىن ئەندىشىگە چۇشكەن
ئابدۇمومىن ئاكا قاتىرىمىغان كوچا ، بارمىـ
غان رەستە قالمىدى .
3 ـ كۇنىگە كەلگەندە ئاندىن تۇرغۇنجانـ
نىڭ پارتىدىشى ئىمامەمەتنىڭ دادىسىدىن
بىر شۇم خەۋەرنى ئاڭلىيالىدى . شۇچاغدا ئىـ
مامەمەتنىڭ دادىسى يىغلامسىراپ تۇرغان
ئابدۇمومىن ئاكىغا ، ئائىلىلىرىنىڭ تىرىكچىـ
لىكى ئۇچۇن كويۇپ ـ پىشىپ يۇرگەن باللار
ئوزى بەرگەن ئازغىنە دەسمايە بىلەن ئارقا
كوچىدا كاۋاپچىلىق قىلىۋاتقىنىدا مىنبەڭلار
تەرىپىدىن ئەسىر ئېلىنىپ كېتىپتۇ دىگەن ئىدى.
ئۇلار شۇ كۇنى ئەتتىگەندە رەھىمسىز كىشىلەر
تەرىپىدىن "ئەسىر" ئېلىنىپ سولانغان ئويـ
دە ئىس ئېلىپ كېتىپ قازا قىلغان باللىرىنى
ئېلىپ كېلىشكەن . ئەشۇ مۇدھىش پاجىئەنىڭ
تۇنجى خەۋىرى بولغان "ئەسىر" دىگەن بۇ
سوز بەختسىز ئاتىنىڭ يۇرەك قېتىدا تا ھېـ
لىغىچە ئوچۇق ساقلىنىپ تۇراتتى.
ئابدۇمومىن ئاكا "ئەسىر" دىگەن دەھـ
شەتلىك سوزنى ئىچىدە يەنە بىر قېتىم تەكـ
رارلىدى ـ دە ، 30 زىخ كاۋاپنىڭ مەردىدىن
ۋاز كېچىش قارارىغا كەلدى . ئۇ قولىدا يېـ
نىك تىترەۋاتقان پۇلنى ھېلىقى ئىككى خەبەرـ
دارنىڭ ئوزىگە قايتۇرۇپ بېرىپ ، ساقلىنىپ
قويغىنى ئۇچۇن ئۇزرە ئېيتماقچى ئىدى. بىـ
راق ، جىدەلنىڭ خېلى يوقۇرى باسقۇچىغا
بېرىپ قالغان ئاش لەڭپۇڭچى ۋە ئىككى خېـ
رىدارنىڭ ئەتراپىغا ئادەم ئولىشىپ قالغان.
ئۇلارنىڭ قوللىرى بىر ـ بىرىنىڭ ياقىسىدا

ئىدى . شۇ ئەسنادا كىمدۇ بىرىنىڭ "ساقچى
كەلدى" دىگەن سوزى ئاڭلىنىۋىدى ، خېرى-
دارلار ئويلىمىغان يەردىن بىردىن يوۋاشلاپ
قالدى - دە ، نەپرەتلىك قاراشلار ئارىسىدا
ئاش لەڭپۇڭچىنىڭ ياقىسىدىن قولىنى بوشى-
تىپ غىپلا قىلىپ تىكىۋەتتى .
توپ تارقالدى. بىراق ئابدۇمومىن ئاكىنىڭ
بېشىدىكى تاغ ئۈستىگە يەنە بىر تاغ يىقىل-
دى . چۈنكى ئۇز ئىگىدارچىلىغىدىن ئوشۇق
بولغان ، ئەڭ مۇقەددەس ھىسابلىنىدىغان
"كىشى ھەققى" ئۇنىڭ قولىدا تىترەپ تۇ-
راتتى . ئۇ ۋاقىراپ باقتى ، ئالقىنىنى كوزى
ئۈستىگە سايىۋەن قىلىپ خېرىدارلار كەتكەن
تەرەپكە قاراپ باقتى. خوشنىسىنىڭ "خەجلە
ئاكا ، خۇدا بەردى دىگەن مانا مۇشۇ " دى-
گەن تەكلىۋىنىمۇ كۇلۇپ تۇرۇپ رەت قىلدى.
دىمىسىمۇ ئابدۇمومىن ئاكا خېرىدارلار تاش-
لاپ كەتكەن پۇلنى يانچۇغىغا سېلىپ ، لاقا-
لۇقىلىرىنى كوتىرىپ ئادەم دېڭىزىغا شۇڭغۇپ-
لا كەتسە ھېچكىم ئۇنىڭغا نەزەر كوزىنى سال-
ماس ئىدى . ئەمما بۇنداق ئوي خىيالىغىمۇ
كىرىپ باقمىغان بۇ كاسىپ چوغلىرى ئاخىر-
قى ھاراەتلىرىنى چىچىپ بولۇپ ئاپپاق كۇل-
گە ئايلىنىۋاتقان كاۋاپدان ئالدىدا ئۇن يۈەن-
لىك يېپ - يېڭى پۇلنى ئىككى قوللاپ تۇت-
قىنىچە ئورە تۇراتتى . ئۇنىڭ شالاڭ ، ئەمما
ئۇزۇن مويلۇق قاشلىرى ئاستىدىكى كوزلىرى
مىغ - مىغ ئادەملەر توپى ئۈستىدە يۇگرەيت-
تى . ئۇ ئىشتانلارنىڭ پۇچقىقىغا پۇتۇن زېھ-
نى بىلەن سەپ سالاتتى . كوز ئالدىدىن ئۆس-
تىگە كالاچقا پىلىۋالغان چىرايلىق مەيسىلەر ، ھەر
رەڭدىكى شىبلىنلار ، ئىگىز - پەس پاشنىلىق
توپلەيلەر ، ئوتۇكلەر ، سەندەل كالاچلار
توختىماي ئوتەتتى . ئايىغى ياندۇرۇلغان ئا-
دەتتىكى پۇشقاقلار ، گۇللۇك رەڭدار پۇشقاق-
لارمۇ ئۇنىڭ كوزىدىن قېچىپ قۇتۇلالمايتتى.
پەقەت ئابدۇمومىن ئاكىنىڭ ھەۋىسىنى قوز-
غىغان ھېلىقى پۇشقاقلار كورۇنمەيتتى .
ئۇ ئوتكەن - كەچكەنلەرنى كۇزىتىۋېتىپ
كوزلىرى خىرەلىشىشكە باشلىغان چاغلاردا ئوز
قولىغا خۇددى ئوتتەك ھارارەت بىلەن تەسىر
قىلىۋاتقان پۇلغا قاراپ-ۋ قوياتتى. چۈنكى ئۇ-
نىڭ قولىدا ئون نەچچە يىلدىن بىرى پەقەت
باشقىلارنىڭلا ئىلكىدە تۇرغاندا كورۇشكە مۇم-
كىن بولىدىغان پۇتۇن سورۇن ئون يۈەنلىك
پۇل بار ئىدى .
ئىنسانىنىڭ ھەر قاندىغىغا ئوخشاش، ئابدۇ-
مومىن ئاكىمۇ پۇلنى ياخشى كورەتتى. ئوز ھەم-
يېنىدا مۇشۇنداق ئون يۈەنلىكتىن ئون دانى-
لاپ ، ھەتتا يۈز ... مىڭ دانىلاپ بولۇشنى
ياقتۇراتتى . ئۇ پۇل ئۈستىدىكى رەسىملەرگە
قاراپ ئويلىنىپ قالاتتى ۋە " پۇلغا رەسىمى
سىزىلغان كىشىلەر ئەڭ باي ئادەملەر بولسا
كېرەك" دەپ يەكۈن چىقىراتتى . شۇ تاپتا
"باي" ئادەملەرنىڭ رەسىمى چۈشۈرۈلگەن بىر
پارچە پۇل ئۇنىڭ قولىدا ئىدى . ئۇ ئادەتتە
خەجلىنىۋاتقان پۇلنىڭ ئەڭ چوڭى بولغان بۇ
بىر پارچە پۇلنى ئويىگە ئېلىپ قايتسا ، ئوز
ئاتىسى قولىدا ئوزى تۇغۇلغاندىن بىرى ئەنە
شۇنداق سېھىرلىك پۇلنىڭ ئەڭ چوڭىنى كور-
گەن قىزى قانچىلىك خوشال بولۇپ كېتەر
ئىدى ! ؟
قايناق بازارنىڭ تاماشىسىنى كورۈۋېرىپ
كوزى تالغان قۇياش غەرپ تەرەپكە قىساي-
دى . سودىلىقلىرىنى تۇگىتىپ ، قۇرۇق سى-
ۋەتلىرىنى ئېشەكلىرىگە ئارتىشىپ ئويىگە قاي-
تىۋاتقان نۇرغۇن كىشىلەر ئون يۈەنلىك پۇل-
نى تۇتۇپ ئورە تۇرغان بۇ ئوتتۇرا بويلۇق،
ئۇزۇن يەكتەكلىك كىشىگە ھەيرانلىق بىلەن
قاراشتى . خوشنىسىنىڭ ئاخىباقلىغىغا ئاچچى-

ھى كەلگەن ئاش لەڭپۇڭچىمۇ ئىشنى يىغىشتۇرۇپ، غالتەكنى غىچىرلاتقىنىچە قايتىپ كەتتى.

دەل شۇ ئەسنادا ئابدۇمومىن ئاكا سانسىز پۇشقاقلار ۋە ئاياقلار ئارىسىدىن ئۆزى تەرەپكە يېقىنلىشىۋاتقان ھېلىقى تونۇش پۇشقاق ۋە مېغىزرەڭ شىبلىتىنى كۆرۈپ قالدى. ئۇ يېنىككىنە بىر ئۇھ تارتتى - دە، كاۋاپدانغا پۈتلىشىپ دەلدۈگىنىپ كەتكىنىگە قارىماي، ھېلىقى خېرىدارنى كۆزىدىن قاچۇرۇپ قويۇشتىن ئەنسىرىگىنىچە كوچىنىڭ ئوتتۇرىسىغا باردى. خېرىدارلارمۇ ئۇنىڭغا يېقىنلىشىپ كەلمەكتە ئىدى.

ئابدۇمومىن ئاكا پۇلنى ئىككى قوللاپ تۇتقىنىچە كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپ ئۇلارغا تەڭلىدى:

— خاپا بولۇشماڭلار ئۇكىلىرىم، ئاشقان پۇلۇڭلارنى ئۆز ۋاقتىدا قايتۇرۇپ بېرەلمىدىم، ئەمدى ···

خېرىدارلار ھېچنېمىگە دىققەت قىلمىغان قىياپەتتە كاسىپنىڭ ئۇدۇلىغا كەلدى - دە، ئۇنىڭ قولىدا تىترەپ تۇرغان پۇلنى «شارت» قىلىپ تارتىۋېلىپلا، ئادەملەر توپىغا قوشۇلۇپ كېتىپ قالدى.

ئابدۇمومىن ئاكا پۇلنىڭ ئۆزىگە تېگىشلىك قىسمىنى ئېلىشتىن چىقارمىغان بولسىمۇ، بىراق قولىنى كۆيدۈرۈپ تۇرغان «كىشى ھەققى» نىڭ ئازاۋىدىن قۇتۇلغىنىغا چەكسىز خۇشال بولدى. ئۇنىڭ خېلى چوڭقۇر قورۇقلار ئارىسىدا كۈلۈمسىرەپ تۇرغان كۆزلىرىدىن ئىككى تامچە ياش دومىلاپ چۈشۈپ بۇرۇتى ئۈستىدە توختاپ قالدى.

شۇ كۈنى كېچىدە ئابدۇمومىن ئاكا چۈش كۆردى. چۈشىدە ئۇ سۈزۈك سۇلار تاشتىن-تاشقا سەكرەپ ئېقىپ تۇرىدىغان، ئالتۇن ۋە كۈمۈش مىۋىلىرى ساڭگىلىشىپ تۇرغان دەرەخلىرى بار گۈزەل باغدا ئۆز ئىختىيارىچە سەيلە قىلدى. ئەجەپلىنىدىغان يېرى شۇ ئىدىكى، ئادەم تىلىدا سوزلەيدىغان قۇشلار ھەرخىل ئاھاڭدا سايراپ، ئۇنى ئۇلۇغلايتتى. ھەيۋەتلىك بېزەلگەن بىر كۆرسىغا ئولتۇرغىنىدا، گۈزەللىكتە تەڭدىشى يوق ھۆرپەرىلەر ئۇنىڭ ئېتىكىگە، پۇتلىرىغا جىرىڭلاپ تۇرغان تەڭگىلەرنى ۋە «باي كىشىلەر»نىڭ رەسمى چۈشۈرۈلگەن پۇللارنى توككىلى باشلىدى ··· پەرىلەر ئارىسىدا ئۆز قىزىنىمۇ كۆردى.

ئاش لەڭپۇڭچى سادىرنىڭ قوندىغىدىكى كەندىر چار خوراز سوزۇپ - سوزۇپ قىچقارغاندا ئۇ چۈچۈپ ئويغاندى - دە، تۈنۈگۈن شەيتان ۋەسۋەسىسىدىن خالاس قىلغان ئاللانىڭ شەنىگە ھەمدۇ - سانا ئوقۇغاچ، ئەۋرىقىنى قولىغا ئالدى.

كۈتۈلمىگەن باغاق

(ھېكايە)

قادىر توختى

ئىشىك ئالدىغا كېلىپ توختىغان جىپ ماشىنىنىڭ ئاۋازى ئىچكەركى ئۆيدە ساپاغا ئۆزىنى تاشلاپ خىيال سۈرۈپ ئولتۇرغان مۇئاۋىن ھاكىم ئوسمانىنىڭ دىققىتىنى بۆلىۋەتتى. ئۇ، بەستىلىك گەۋدىسىنى ئاران كوتۇرۇپ ئورنىدىن تۇرغاندىن كېيىن، ئارىسلاپ ئاقىرىشقا باشلىغان چاچلىرىنى سىلاپ قويۇپ، دالان ئۆيگە چىقتى ۋە شوپۇر تاھىرنى كورۇپ تەبەسسۇم بىلەن كۈلۈپ قويدى.

— بىر دەمدىلا يېتىپ كەپسەن-دە، قېنى ئولتۇرۇپ تۇرغىن، بىز تەييارلىنىۋالايلى، ھازىرلا ماڭىمىز، — دىدى ئۇ تاھىرغا ئورۇندۇق-

نى كورسۇتۇپ ۋە يەنە ئىچكەركى ئۆيگە كىرىپ كەتتى.

تاھىر ئۇستەل ئۇستىدە تۇرغان بەش ئالتە پارچە باغاقتا كوز تاشلىدى ـ دە، قەيەرگە بارىدىغانلىغىنى بىر نەرسە دىيەلمىسىمۇ، لىكىن نىمە قىلغىلى بارىدىغانلىغىنى دەرھال پەملىدى. بۇ ئۆيگە مۇنداق باغاقلار ئايىغى ئۈزۈلمەي كۆنىگەدىگىدەك نەچچىسى كىلىپ تۇراتتى.

بۇ باغاقلارنىڭ ئىگىلىرىنىڭ ھەممىسىلا مۇئاۋىن ھاكىم ئۇسماننىڭ قەدەم تەشرىپ قىلىشىنى تۇت كوز بىلەن كۇتسىمۇ، پەقەت ئۇنىڭ بىرەرسىگىلا بىرىش ئىمكانىيىتى بار ئىدى، قالغانلىرىغا بىرىش ئىمكانىيىتى يوق ئىدى. چۈنكى كوپۈنچە ھاللاردا بۇ باغاقلارنىڭ ۋاقتى ئوخشاش بىر ۋاقىتقا توغرا كىلىپ قالاتتى. قايسىسىغا بىرىش، قايسىسىغا بارماسلىقنى بىر تەرەپ قىلىشمۇ ئوڭاي ئىدى، يەنى، باغاقلارنىڭ ئىلگىرى ـ كىيىن كەلگەن تەرتىۋى ياكى ۋاقتى ئەمەس، باغاق ئىگىلىرىنىڭ مەرتىۋىسىگە قاراپ، بىرى تاللىۋىلىناتتى ـ دە، ئىش پۈتەتتى. بۈگۈن بارماقچى بولغان توي، مۇئاۋىن ھاكىمنىڭ ئايالى سادەتخاننىڭ ئارزۇسى بويىچە، كەلگۈسىدە ئوزلىرىگە قۇدا بولۇپ قالىدىغانلارنىڭ ئويى ئىدى.

مۇئاۋىن ھاكىم ئىچكەركى ئويدىن بىر ھازادىن كىيىن چىقتى. تومۇررەڭ سارجىدىن تىكىلگەن شىم ـ چاپان ئۇنىڭ بەستىگە تازا ياراشقان بولسىمۇ، بىشىغا كىيگەن ئەترەڭ سارجى شەپكىسى كىچىگىرەك كەلگەندەك، ئاق سىپىز دوغىلاق يۈزى، ساڭگىلاپ تۇرغان ئىككى قوۋزى، بۇرنىنىڭ ئۇچى دائىم مايلىشىپ تۇرىدىغان بۇ مۇئاۋىن ھاكىمنىڭ بىشىنى تىخىمۇ يوغان قىلىپ كورسۇتۇپ قويغان ئىدى.

— تۇرغان فۇشۇجىنىڭ ئويىگە چاقىرغان ئىكەن، بىرىپ كىلەيلى دىۋىدۇق، ھەدەڭ چىقسۇن ئۇكا، ماڭايلى. — دىدى مۇئاۋىن ھاكىم ئۇسمان تاھىرغا.

تاھىر «ماقۇل» دەپ باش لىڭشىتىپ قويدى.

— ۋىيەي تاھىر، سىزنى بىردەم ساقلىتىپ قويدۇق، ـ دىدى باياتىن بىرى كورۇنمىگەن سادەتخان ئىچكەركى ئويدىن لوڭگىدە چىقىپ.

— كىرەك يوق، ـ دىدى تاھىر ھاڭ ـ تاڭ بولۇپ. ئۇ سادەتخاننى تونىماي قالغىلى تاسلا قالغان ئىدى. چۈنكى، ئۇ نەچچە كۈن ئىلگىرى بۇ ئايالنى دوختۇرخانىغا قان بىسىمىنى ئولچەتكىلى ئاپارغان ئىدى. مانا ھازىر ئۇ چاغدىكى قىياپىتىدىن قىلچە ئەسەر يوق ئىدى. بۇ ئايالنىڭ بىشىدىكى تۇنۇگۇنكى ئاقلار بۈگۈن بىر تالمۇ كورۇنمەيتتى. چېچى بىشىغا پاتماي قاپ ـ قارا بولۇپ پاقىراپ تۇراتتى. ئالدى تەرىپىنى ئاندا ـ ساندا بۇدۇرمۇ قىلىۋالغان ئىدى. قاردىماققا ياش جۇگانلاردەك كورۇنەتتى.

— قىنى ماڭايلى، ـ دىدى مۇئاۋىن ھاكىم ئۇسمان. ئۇلار ئەر ـ ئايال ئىككىسى ماشىنىغا چىقىپ ئولتۇرۇشتى. تاھىر ئەمدىلا ماشىنىنى ئوت ئالدۇرۇپ ماڭاي دەپ تۇرۇشىغا مۇئاۋىن ھاكىم ئۇسماننىڭ قىزى گۈلنۇر كوچا تەرەپتىن كەلدى.

— ئاپا نەگە ماڭدىڭلار؟ ـ سورىدى ئۇ ماشىنا يىنىغا كىلىپ.

— تۇرغان فۇشۇجىنىڭ ئويىگە چاقىرىتقان ئىكەن، شۇ ياققا كىتىۋاتىمىز. بىر ياققا بارمىساڭ، بىز كەلگىچە ئويىگە قاراپ تۇرارسەن، ـ دىدى سادەتخان قىزىغا قاراپ مەنىلىك كۇلۇپ قويۇپ.

— مىنىڭمۇ ئىشىم بار، بىر يەرگە ۋىچىرغا بارىمەن. ـ دىدى گۈلنۇر ۋە ئەركىلىك قىلىپ سەكرىگەن پېتى ئويىگە كىرىپ كەتتى.

— پالدۇرراق قايتىپ كەل!

سادەتخان ئارقىدىن ۋاقىراپ قالدى. گۈلنۇر ئاڭلىمىدى بولغاي ئەتىمالىم، ئۆي تەرەپتىن ھېچقانداق جاۋاپ ساداسى ئاڭلانمىدى. تاھىر ماشىنىنى ھەيدەپ يۈرۈپ كەتتى.

× × ×

ئۇلار تۇرغان فۇشۇجىنىڭ ئۆيىدىن قايتقاندا، كەچ سائەت 12 دىن ئاشقان ئىدى. تاھىر جىپ ماشىنىنى تېز ھەيدەپ ناھىيە سىرتىدىكى ئازادە يول بىلەن مۇئاۋىن ھاكىم ئوسمانىنىڭ ئۆيىگە قاراپ ماڭدى. ئىزغىرىن كۈز شامىلى چىقىپ تۇراتتى. كوچا چىراقلىرى تۈپ-تۈز كەتكەن ئاسفالىت يولنى يورۇتۇپ تۇراتتى. ئاسماندا ئاندا-ساندا يۇلتۇزلار كورۈنەتتى. يول بويىدىكى بوك دەرەخلەردە ئۇگا تېزىپ ئورۇنلاشقان قۇشقاچلارنىڭ كېچىدىكى جىمجىتلىقنى بۇزۇپ كېلىۋاتقان ماشىنىنىڭ ئاۋازىدىن چۆچۈپ ۋىچىرلاشلىرى ئاندا-ساندا ئاڭلىنىپ تۇرغاندىن باشقا، پۈتۈن كائىنات جىمجىت ئۇيقۇغا چۆمگەن ئىدى.

مۇئاۋىن ھاكىم ئوسمان ماشىنىنىڭ ئورۇندۇقىغا ئۆزىنى تاشلاپ ئارقىغا يۆلەندى-دە، مۈگدەشكە باشلىدى. ئۇنىڭغا ھارغىنلىق يەتكەن ئىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە بۈگۈنكى ئولتۇرۇشتا بىر قانچە ستوپكا ئىچىپ قويغان ئىدى.

— تېرىكرەك ئولتارسىڭىزچۇ!

سادەتخانىنىڭ جەينەكلەپ نوقۇشى مۇئاۋىن ھاكىم ئوسمانىنى چۆچۈتىۋەتتى. ئۇ كوزىنى ئۇۋۇلاپ قويۇپ ئەسنىدى-دە، بېشىنى كوتەردى.

— تۇرغان فۇشۇجىنىڭ ئايالى ھېنىپەمگە بالىلارنىڭ ئىشى توغرۇلۇق پۈراتسام «ئۇلار ئۆزلىرى كېلىشىپ ئالدىمىزغا كەلسە ئاندىن ئېغىز ئاچارمىز، بۇ گەپنى مەنمۇ سىرتتىن ئاڭلاپ يۈرۈمەن. ئوغلىمىز پەرھاتتىن سورىسام يېقىن كەلمەيدۇ» دەيدۇ. قارىغاندا

تېخى. ھېنىپەمنىڭمۇ خېلىلىگى بار ئوخشىمامدۇ؟… — دېدى سادەتخان ماشىنىنىڭ ئىچىدىكى جىمجىتلىقنى بۇزۇپ.

— بۇ ئىشتا ھەر ھالدا ئالدىرىمىغان ياخشى. ھەسەنمۇ ياخشى بالا ئىدى. ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسى دېخان بولغان بىلەن خېلى ئادىمگەرچىلىگى بار كىشىلەردىن ئىدى. ھەسەنمۇ ھازىر ساقچى بالىلارنىڭ ئىچىدە ياخشى خىزمەت ئىشلەۋاتقانلاردىن بىرى. بىر ياخشى لايىقنى ياقتۇرماي قايتۇردۇق، ئەمدى بالىلار ئۆزلىرى كېلىشىپ ئالدىمىزغا كەلمىگىچە ئارىلاشمىغىنىمىز تۈزۈك، — دېدى مۇئاۋىن ھاكىم ئوسمان قىزى توغرىلىق ئوتكەن ئىشلارنى ئەسكە ئېلىپ.

— ھىم، گۈلنۇر ئۆزىمۇ ياختۇرمىدىغۇ ئۇ ساقچىڭىزنى، ھەر ھالدا ئۆز لايىغىمىزدا كىشىلەر بىلەن قۇدا بولغىنىمىز ياخشى. قالغىنىنى ئۆزەم توغرىلايمەن. ئارىلاشمىسىڭىز ئارىلاشماڭ! — دېدى سادەتخان قاتتىق رەنجىپ ۋە ئاغزىنى پۈرۈشتۈردى-دە، بىر چەتكە سۈرۈلۈپ ئولتۇرۇپ خىيالغا چوكتى. ئۇنىڭ خىيال ئېكرانىدا قىزى توغرىسىدا بولۇپ ئوتكەن ئىشلار ۋە كەلگۈسى تەسەۋۋۇرلار ئارقا-ئارقىدىن تىزىلىپ ئوتۇشكە باشلىدى …

گۈلنۇر بىلەن ھەسەن ساۋاقداش ئىدى. ئۇلار تولۇق ئوتتۇرىنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن گۈلنۇر ئىمتىھاندىن ئوتەلمەي يۇقۇرى مەكتەپكە بېرىپ ئوقىيالمىدى. ئۇ دادىسىنىڭ مۇناسىۋەتلىك ئورۇن باشلىقلىرىنىڭ ئىسىگە سېلىپ قويۇشى بىلەن، ناھىيىلىك ھوكۇمەتنىڭ ماتېرىيال بولۇمىگە خىزمەتكە ئورۇنلاشتى. ئۇنىڭغىمۇ مانا ھەش-پەش دىگۈچە 3 يىل بولۇپ قالدى. ھەسەن سىياسى قانۇن مەكتىۋىگە ئوقۇشقا كېتىپ، بۇ يىل مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ كېلىپ ناھىيىلىك جامائەت خەۋپ-

-سىزلىكى ئىدارىسىدا ئىشلەۋاتىدۇ. گۈلنۇر بىلەن ھەسەن ئوتتۇرا مەكتەپتىكى چېغىدىلا بىر - بىرىنى يوشۇرۇن ياخشى كۆرۈشەتتى. ھەسەن ئۈرۈمچىگە سىياسى قانۇن مەكتىۋىگە ئوقۇشقا كەتكەن جەرياندا گۈلنۇر بىلەن دائىم خەت يېزىشىپ تۇردى. گۈلنۇر ھەسەننىڭ خېتىنى تۆت كۆز بىلەن كۈتەتتى. ئۇزۇن ئۆزمەي يېزىپ تۇراتتى. بەزىدە خەت كېچىكىپرەك قالىدىغان بولسا، نەچچە كۈن بىئارام بولۇپ، كېلىدىن تاماق ئۆتمەي، تاڭ ئاتقىچە كىرپىك قاقماي چىقىدىغان كۈنلىرىمۇ بولغان ئىدى. بىر - بىرىنى يىراقتىن سېغىنغۇچى دىللار ئۈچۈن خەت نىمە دېگەن قىممەتلىك-ھە! كىشىلەر ئۇنى بىكاردىنلا «يېرىم دىدار» دەپ ئاتىمىغان - دە! سادەتخان ھەدە بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى بىلەتتى. ھەتتا بەزىدە گۈلنۇرنىڭ تىقىپ قويغان خەتلىرى قولىغا چىقىپ قالغاندا، ئوغرىلىقچە ئوقۇپ، دىلى سۆيۈنگەن ئىدى. ھەسەن قايتىپ كېلىپ ساقچىدا ئىشلەشكە باشلىغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ گۈلنۇر بىلەن بولغان ئالاقىسى تېخىمۇ قويۇقلىشىشقا باشلىدى. تېخى بىر قانچە ئاينىڭ ئالدىدا گۈلنۇر پۈتۈن ئەھۋالىنى بىر دوستى ئارقىلىق ئانىسىغا ئېيتقان ئىدى. سادەتخان ھەدە ھەسەننىڭ ئاتا - ئانىسىنى تونىمايتتى، ئۇلارنىڭ قەيەردىلىگىنىنىمۇ بىلمەيتتى. شۇڭا ئۇ قىزىغا، تەپسىلى ئويلىشىپ بىر نەرسە دەرمىز، دەپ جاۋاپ بەرگەن ئىدى.

ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي، ھەسەنىمۇ پۈتۈن ئەھۋالىنى ئاتا - ئانىسىغا مەلۇم قىلىۋىدى، دادىسى: «ئىگىز شاخقا ئېسىلىپ قولىمىز يەتمەي قالارمىكىن، ياخشىراق ئويلىشىپ كۆرەيلى» دەپ جاۋاپ بەرگەن ئىدى، بىراق ھەسەن نىيىتىدىن يانمىغانلىقتىن، بىر تال ئوغلىنىڭ ئۈمىدىنى يەردە قويماي، زۇنۇن ئاكا ئاخىر ئەلچى ماڭغۇزغان ئىدى. بىراق ئەلچىلەر ئۆزلىرىگە قىلىنغان مۇئامىلىسىدىن قاتتىق رەنجىپ قايتىشتى. بۇ دىخان ئەلچىلەرنى كۆرۈپ، سادەتخان ھەدىنىڭ سەپرايى قىرىق گەز ئۆرلەپ، قىزىدىمىز تېخى كىچىك، چوڭ بولغاندا ئۆز لايىغى چىقىپ قالار، دەپ ئۇلارنى يولغا سالغان ئىدى. شۇنىڭدىن كېيىن، سادەتخان ھەدە ئابرويلۇق كىشىلەرنىڭ زىيالى ئوغۇللىرىدىن كۆيوغۇل تېپىشنى كۆڭلىگە پۈكتى ۋە تۇرغان قۇشۇچىنىڭ يېقىندا داشۆنى پۈتكۈزۈپ كەلگەن ئوغلى پەرھاتنى دىتلاپ قويدى، ئەلچىلەرنىڭ تەققى - تۇرقى ۋە ھەسەننىڭ ئائىلىسى ھەققىدە ئاڭلىغانلىرى سادەتخان ھەدىنىڭ بۇ نىيىتىنى تېخىمۇ قەتئىيلەشتۈرىۋەتكەن ئىدى.

گۈلنۇرغا ئاپىسىنىڭ بۇ قىلىغى ناھايىتى ئېغىر تۇيۇلغان بولسىمۇ، لېكىن ئاپىسىنىڭ ئېزىپ ئۆچۈرۈشلىرى ۋە ئۇنى ئاتاق - ئابروي، زىبۇ - زىننەت ۋە ھەر خىل سورۇنلارغا قىزىقتۇرۇشلىرى ئۇنى گاڭگىرىتىپ قويدى - دە، ئۇنىڭ ئىرادىسى بارا - بارا ئاجىزلىشىپ ئاپىسىنىڭ مەسلىھەتى قەلبىدىن ئورۇن ئالدى. ئاپىسىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن بۇلارنىڭ ئۆيىدە ئۆتكۈزگەن ۋېچىركىدا داشۆبىنى يېڭىدىن پۈتكۈزگەن پەرھات بىلەن تونۇشۇۋالدى. بۇ خۇشخۇي يىگىتمۇ گۈلنۇرغا يېقىپ قالدى. يەنە نۇرغۇن يىگىتلەر بىلەنمۇ تونۇشۇۋالدى. شۇ كۈنلەردىن كېيىن، كۆڭگە دىگەندەك ۋېچىركىدىن قالمايدىغان بولدى. بارا - بارا ئۇنىڭ تەبىئىتىدە زور ئۆزگۈرۈشلەر بولدى، گۈلنۇردىكى بۇ تاسادىپىي ئۆزگىرىش ھەسەنگە غەلىتە تۇيۇلدى، شۇنداق قىلىپ ئۇلار ئۇزۇن ئۆتمەي تەبىئىي ھالدا يىراقلاشتى - دە، ھەر قايسىسى ئۆز يولىغا مېڭىشتى.

بىراق ، پەرھاتنىڭ گۈلنۇرنى ياخشى كورىدىغان ياكى كورمەيدىغانلىقىنى تېخى بىر نەرسە دېيىشكە بولمايتتى . بەلكىم ، گەپ گۈلنۇردىدۇر ، پەرھاتنى ئۆزىگە تازا دىگەندەك جەلپ قىلالمايۋاتامدىكىن……

سادەتخان ھەدە ئۆيلىغانسىرى پىكرى چېچىلىپ بېشى ئايلانغاندەك بولدى — دە ، ئىرۆسى تۇيۇقسىزلا تورمۇزلىنىپ، كوزى ئۇيقىغا كەتتى.

— …

ماشىنىنىڭ جىددى تورمۇزدىن قاتتىق سىلكىنىشى سادەتخان ھەدىنى چۆچىتىۋەتتى ، مۇئاۋىن ھاكىم ئوسمانىمۇ ھودۇقۇپ بېشىنى كوتەردى ، سىرتتا : " مېنى قۇتقۇزۇڭلا !……" دىگەن زىل ئاۋاز ئاڭلانغاندەك بولدى . يول چېتىدە بىر قانچە مەس لۈكچەكلەر بىر قىزنى بۇلقۇشلاپ ھەدەپ سىرتقا سورەۋاتاتتى . ئۇ قىز جېنىنىڭ بېرىچە بۇ چىلبورىلەرنىڭ قولىدىن قۇتۇلۇپ چىقىش ئۈچۈن تىرىشىمۇ ، لېكىن ماجالى يەتمەيۋاتاتتى.

تاھىر ماشىنىنى جىددى تورمۇز قىلغاندىن كېيىن ، ماشىنىدىن چۈشۈشكە ئىجازەت سورىغان قىياپەتتە ئارقىدا ئولتۇرغان مۇئاۋىن ھاكىمغا ۋە ئۇنىڭ ئايالىغا قارىدى .

— نېمىگە توختايسىز ، ھەيدەڭ ، ئارىچىغا ئالتە تاياق ، دەپ بۇ لۈكچەكلەرگە تەڭ كەلگىلى بولامدۇ ، — دىدى سادەتخان .

مۇئاۋىن ھاكىممۇ ئايالىنىڭ گېپىنى ئىنچىدە قۇۋۋەتلىدى بولغاي ، " ماڭايلى ! " دىدى، تاھىرغا قاراپ ۋە قولىنى ئالدىغا سىلىپ تاھىر يېپىكلا تورمۇز قىلىنغان ماشىنىنى ھەيدەپ يۈرۈپ كەتتى . لېكىن ئۇنىڭ يۈرىكىنى قانداقتۇر بىر نەرسە تاتىلاۋاتاتتى. ئۇ ئوزىنى — ئوزى خورلاۋاتقاندەك ھېس قىلدى ……

× × ×

ئۇلار ئويىگە يېتىپ كەلگەندە ئىشىك قۇلۇپلانغان پېتى تۇراتتى . ئەر — ئايال ئىككىسىنىڭلا كوڭلىگە دەككە — دۈككە چۈشتى . مۇئاۋىن ھاكىم ئوسمان ماشىنىنى قورانىڭ ئىشىگىدىنلا قايتۇرىۋەتكەنلىكىگە قاتتىق پۇشايمان قىلدى . سادەتخان ھەدە : " ماشىنىنى قايتۇرىۋەتمىگەن بولساڭمىز ، ماشىنا بىلەن گۈلنۇرنى ئىزدەپ باقماتتۇق ؟! " دەپ تاپا — تەنە قىلدى .

ئۇلار كوڭلى پەرىشان ھالدا نېمە قىلاردىنى بىلمەي خېلى ۋاقىت ساقلىدى ، سادەتخان ھەدە كوچا تەرەپتىكى دېرىزىدىن كوزىنى ئۈزمەيتتى . مۇئاۋىن ھاكىم ئوسماننىڭ كوڭلىمۇ تازا پاراكەندە بولدى ، ئۇ ئوزىنى ئوزى ئەيىپلەيتتى.

تېلېفوننىڭ تۇيۇقسىزدىن جىرىڭلىشى ئەر — ئايال ئىككىسىنى چۆچىتىۋەتتى . مۇئاۋىن ھاكىم ئوسمان يۈگرەپ بېرىپ تىروپكىنى قولىغا ئالدى . ئۇنىڭ پۇت — قوللىرى تىترەپ كەتتى .

— ۋەي، … ھەئە، دەپ … ؟ ! گۈلنۇر دوختۇرخانىدا ؟… مۇئاۋىن ھاكىم ئوسمان گۈلنۇرنىڭ دوختۇرخانىدا ئىكەنلىكىنى ئاڭلاپ بېشى قايغاندەك بولدى — دە ، ئارقىغا سەنتۈرۈلۈپ كەتتى . يۈرەكلىرى ئېغىپ ئىككى چېكىسى قورۇپ ئاغرىشقا باشلىدى.

سادەتخان ھەدە گۈلنۇرنىڭ دوختۇرخانىدا ئىكەنلىكىدىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن ، ئەس — ھوشىنى يوقۇتۇپ ، ئاللا — كاللا سېلىشقا باشلىدى…

× × ×

ئەر — ئايال ئىككىسى دوختۇرخانىغا يېتىپ بارغاندا ، سائەت 3 تىن 20 مىنۇت ئوتكەن ئىدى . يىراق شەرقتە سۈس يورۇق

كورۈنۈشكە باشلىغان ئىدى. مۇئاۋىن ھاكىم ئوسمان يولدا ماشىنىدىن چۈشۈپ، لۈكچەكلەر قولىدىن گۈلنۇرنى قۇتقۇزمىغانلىقىغا ناھايىتى پۇشايمان يېدى. سادەتخان ھەدە قىزىغا چاڭگال سالغان ۋە ئۇنى ئۇرۇپ يارىدار قىلغان لۈكچەكلەرگە قاتتىق غەزەپلەندى. ئۇ لۈكچەكلەر قولىدىن يۇلقۇنۇپ چىقالايىۋاتقان قىزى گۈلنۇرنى كېچىدە تونىيالماي قالغانلىقىغا ھەسرەت چېكەتتى.

ئۇلار گۈلنۇرنىڭ يېنىغا كىرگەندە، ئۇ كارۋاتتا چاچلىرى چۇگۇلغان، پىچاق بىلەن تىلىنغان مەڭزى ئاپپاق داكا بىلەن تېڭىلغان ھالەتتە بىھوش ياتاتتى.

— قىزىم، گۈلنۇر!

سادەتخان ھەدە كارۋاتقا ئۆزىنى ئاتتى ۋە ئۆزىنى تۇتالماي ئۈن سېلىپ يىغلىۋەتتى.

— گۈلنۇرغا ھازىر جىمجىتلىق كېرەك، ئۆزىڭىزنى بېسىۋېلىڭ، — دېدى دوختۇر ۋە سادەتخاننى كارۋاتتىن يۆلەپ تۇرغۇزدى. مۇئاۋىن ھاكىم ئوسمان قىزى گۈلنۇرنىڭ چاچلىرىنى سىلاپ ئارىلاپ ئاغزىدىكى نەمنى يۇتاتتى. ئۇ روھى جەھەتتىن چەكسىز ئازاپلانماقتا ئىدى.

— ھە ... سە ......

— جويلۇۋاتىدۇ، — دېدى دوختۇر — گۈلنۇرنى ھەسەن ئىسىملىك بىر ساقچى بالا قۇتقۇزۇپ بۇ يەرگە ئېلىپ كەلگەن. ئۇ ۋەزىپە بىلەن شەھەر سىرتىغا چىقىپ قايتىپ كېلىۋاتقان ئىكەن، يولدا لۈكچەكلەر قولىغا چۈشۈپ قالغان گۈلنۇرنى ئۇچرۇتۇپ، لۈكچەكلەر بىلەن ئېلىشىپ گۈلنۇرنى قۇتقۇزغان، لۈكچەكلەرنىڭ بىرىنى قولغا چۈشۈرگەن، قالغان ئىككىسى قېچىپ كەتكەن ئىكەن. بىراق، قولغا چۈشكىنى شېرىكلىرىنىڭ كىملىكىنى ئىقرار قىلغان. ئۇلارنى تۇتۇپ كېلىشكە ساقچىلار كېتىپتۇ. بەلكىم ھازىرغىچە تۇتۇلغاندۇ. ھەسەننىڭ سول مورىسىگە لۈكچەكلەر پىچاق سېلىپ يارىدار قىلغان ئىكەن، ياندىكى ئۆيدە ياتىدۇ. بىراق، ئانچە خەتەرلىك ئەمەس...

سادەتخان ھەدە تېخىمۇ ئىسەنكىرەپ يىغلاشقا باشلىدى. ئۇ ئۆزىنى گۈلنۇرنىڭ ئايىغىغا ئاتقان ئىدى.

مۇئاۋىن ھاكىم ئوسمان كارۋات ئايىغىغا يۆلۈنۈپ تۇرغان يېرىدىن گەۋدىسىنى تەسلىكتە رۇسلىدى — دە، ياندىكى ياتاققا قاراپ ماڭدى.

× × ×

مۇئاۋىن ھاكىم ئوسماننىڭ ئىشتىيى تۇتۇلۇپ، ئەتىگەنلىك چاي ۋە كۆڭلى تارتمىدى، ئۇنىڭ بەدەنلىرى قىزىپ، ئۇستىخانلىرى كويۈشەتتى. ئىككى چېكىسى قورۇپ ئاغرىيتتى. روھى جەھەتتىكى ئازاپ ئۇنى تېخىمۇ بىئارام قىلماقتا ئىدى. ئۇ بۈگۈن ئىدارىغىمۇ بارماي ئۆيىدە دەم ئېلىش قارارىغا كەلدى، راستىنى ئېيتقاندا ئىدارىغا ئەمەس، قىزى گۈلنۇرنى يوقلاشقا دوختۇرخانىغا بارغىدەكمۇ تاۋى يوق ئىدى. قىسقىسى، ئۇ ياستۇققا باش قويۇپ يېتىپ قالدى. ئۇ كۆزىنى يۇمۇپ يېتىۋېلىپ ھېچنەرسىنى خىيال قىلماسلىققا تىرىشقان بولسىمۇ، لېكىن كۆڭلى بىئارام بولۇپ، يۈرىكى مۇجۇلاتتى. ھەر خىل پىكىرلەر مېڭىسىنى چۇلغىۋېلىپ قالايمىقان قىلماقتا ئىدى.

— تاك! تاك! تاك!

ئىشىكنىڭ تۇيۇقسىزدىن ئۇرۇلۇشىدىن مۇئاۋىن ھاكىم ئوسمان قاتتىق چۆچۈپ كەتتى.

— كىرىڭ!، — دېدى ئۇ بوغۇق ئاۋازدا ئىشىك ئېچىلىپ ناھىيىلىك ھۆكۈمەتنىڭ كاتىۋى كىرىپ كەلدى.

مېھرىبان ئانا، سەن مېنىڭ قەلبىمدە

(ئەسلىمە)

قۇربان ئەمىن

1933 ـ يىلى باش ئەتىيازنىڭ ئاخىرقى كۈنلىرى ئىدى، مەن ئۆيدىكى تاراق ـ تۇرۇقنى ئاڭلاپ ئويغىنىپ كەتتىم ، كۆزۈمنى ئاچسام مورا بېشىدا قارا چىراق پىل ـ پىل يورۇق بېرىپ تۇرۇپتۇ . ئانام تاشقىرىدىكى قاراڭغۇ دەلىزدىن يارغان ئوتۇنلىرىنى ئۆيگە ئېلىپ كىرىپ ، ئوچاق ـ نىڭ ئالدىغا قويدى . دادام ھەدەپ «تۇرئان» نىڭ ئۇششاق سۈرىلىرىنى ئوقۇپ مەيسەمنى كىيە ـ ۋېتىپتۇ . مەن يوتقاندىن بېشىمنى كۆتۈرۈپ :

— ئانا ، بۈگۈن كېچىچە نېمە ئىش بولدى ؟ـ دەپ سورۇدۇم .

— سوقۇش بولدى ـ سوقۇش ... ـ دېدى ئانام .

— نېمە سوقۇش بۇ ؟ مەن زادى ئۇخلىيالمىدىم كېچىچە ...

مۇئاۋىن ھاكىم ئوسمان ئورنىدىن تۇرۇشقا تەمشەلدى .

— قوزغالماڭ ھاكىم ، بولدى ، ـ دېدى كاتىپ ۋە قولىدىكى بىر پارچە قەغەزنى مۇ ـ ئاۋىن ھاكىمغا سۇندى.

مۇئاۋىن ھاكىم ئوسمان بۇ كۈتۈلمىگەن باغاقنى ئېلىپ كۆز تاشلاش بىلەنلا چۆچۈپ كەتتى . بۇ ئادەتتىكى مېھماندارچىلىق باغى ـ قى ئەمەس ، قانۇن ئورگاننىڭ چاقىرىق قە ـ غىزى ئىدى.

ئۇنىڭ يۈزى لاپپىدە ئوت ئالغاندەك بو ـ لۇپ ، قۇلاقلىرىغىچە قىزىرىپ كەتتى . ئۇ پوكاندەك ئېسىلىپ ، ئىشىك تەرەپكە قار ـ غاندا كاتىپ ئاللىقاچان كېتىپ قالغان ئىدى . بۇ باغاق مۇئاۋىن ھاكىم ئوسماننىڭ پۇت ـ قوللىرىغا ماغدۇر كىرگۈزگەندەك بولدى . ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ كىيىندى ـ دە ، چاقىرتىل ـ غان ئورۇنغا قاراپ ماڭدى.

— تولا كەپ قىلما بالام ! نېمە سوقۇش بولاتتى ، شەھەر تالىنىپتۇ . بىرسى مەن سورىسام دەيدۇ ، يەنە بىرسى مەن سورايمەن دەيدۇ .

— ھە ... شۇڭا بۈگۈن تاڭ ئاتقىچە قازاندا قوماچ قورۇغاندەك مىلتىق ئاۋازى بىسىلماپتىكەن — دە ...

— ئۇخلىشىڭنى ئۇخلا ! — دېدى ئانام بۇ گېپىمنى ئاڭلاپ.

— ھەي خوتۇن، چوپ — چوڭلا بولغان ياش بالىنى ناماز ئوقۇشقا ئۈگەتمىسەڭ بولامدۇ ؟ — دېدى دادام .

ئانام لام — جىم دېمىدى . دادام ماڭا قاراپ :

— ئورنىڭدىن قوپ بالام! تاھارەت ئال، بەش ۋاخ ناماز ئوقۇ ! خۇدايىمنى ياد ئېتىپ تۇرساق ئۇشتۇمتۇت بالا — قازاغا يولۇقمايمىز ، — دېدى.

— شۇنداق، ئەمما ھازىر شەھەردە ھېچكىم مەسچىتكە كوكۇل توختۇتۇپ چىقالمايۋاتىدۇ ، مەسچىتلەرنىڭ ئىشىكلىرىمۇ تاقاغلىق ...

ھازىر ياش باللارغا تەس كۈن بولۇپ قالدى ، ياش باللارنىڭ ئاتا — ئانىلىرىنىڭ يۈز — رەڭگى سۇ ھازىر ... دېدى ئانام .

— ئۇ دېگىنىڭ راست، — دېدى دادام ئانامنىڭ گېپىنى تەستىقلاپ، — ئابىيام كوچىغا تاھارەت ئالغىلى چىقسام توخسۇن ساراچ ئۇچراپ قېلىپ : "بۈگۈن كېچە ياغاچچى مەشۇق ھاجىنىڭ ئىنىسى ئابابەكرى ئاخۇننى ئەسكەرلەركە تۇتۇپ كېتىپتۇ ." — دېدى، مەن : "يائاللا ... خۇدايىم ساقلىسۇن ... " دەپ، ئېسى — يادىم بۇ بالامدا ، تاھارەت ئالدىم ، ئۆيگە ياندىم ... — دېدى .

— ئابابەكرى ئاخۇن ... ! — دېۋەتتىم مەن سەل پىچىرلاپ .

— سەن ئۇخلا ، بالام ! نەچچە كۈندىكىدەك ئۆيدىن چىقماي كېتىشىڭنى تەكرارلا ، خېتىمگىنى ياز ! تۈنۈگۈن لەگلەك ياسىدىڭ ئەمدى ئۇنى ئاسمانغا ئۇچۇرىمەن دەپ ئۆگزىگە ، كوچا يۈزىگە چىقىپ تاشلىما. بىرسى بىزنى چېقىپ قويسا، سەن — بىزنىڭ بۇ دۇنيادىن تۈگەشكىنىمىز شۇ ... — دەپ نەسىھەت قىلدى ئانام .

مەن ئاتا — ئانامنىڭ نەسىھىتىنى "موھرى تىللا" بىلەتتىم . ماقۇل دېدىمۇ ، ئابابەكرى ئاخۇننى ئويلاپ قالدىم. ئۇ مېنىڭ يېقىن ئاغىنەم ئىدى، ئىككىمىز نەگە بارساق بىللە باراتتۇق، بىر مەكتەپتە ئوقۇيتتۇق، بىر كوچىدا ئوينايتتۇق، تۈمەن دەرياسىغا بىللە چىقىپ سۇغا چۈشۈپ كېلەتتۇق. ئاخشاملىرى ئىشىگىمىز ئالدىدا خېلى ۋاقىتقىچە چوچەك ئېيتىشاتتۇق، "قارا باستى" ئوينىشاتتۇق. ئىش قىلىپ بىز ناھايىتى ئىناق ئاغىنىلەر ئىدۇق . ياشتا ، ئۇ مەندىن سەل چوڭراق بولسىمۇ ، ھەرگىز مېنى بوزەك ئەتمەيتتى ، ئۆزىنى چوڭ تۇتمايتتى ... مەن ئۇنىڭ ياخشى خىسلەتلىرىنى ئويلاپ يېتىپ ئانامدىن سورىدىم :

— ئۇنى ئەسكەرلەركە تۇتۇۋېلىپ نېمە قىلىدۇ ؟ ئۇ ، ناھايىتى ياخشى ئادەم ئىدى.

— قولىغا مىلتىق بېرىپ ئوققا تۇتقۇزىدۇ ، ئاندىن بىزدەك بىچارە پۇقرالارنى ئاتقۇزىدۇ.

— ئاتقۇزىدۇ ؟ ياق ، ئۇ ھەرگىز ئۇنداق ئىشنى قىلمايدۇ ...

— ھازىر جاھان مالىماتاڭ. ئۆزۈڭنىڭ گۆشىنى ئۆز يېغىڭ بىلەن قورۇيمەن دەۋاتامدۇ؟—

Altun0q

دېدى ئانام قايناتقان چوگۈننى كۆلۈگىدا ئېلىۋېتىپ .

ــ ئانا ، ئابابەكرى ئاخۇن مىلتىق ئېتىشنى بىلەمدۇ دەمسىز؟ ــ دېسەم ئانام :

ــ سەنمۇ ئاڭلىغانسەن ، بىر مۇنچە ياشلارنى زومۇ ــ زو ئەسكەرلىككە تۇتۇۋېلىپ ، كېچە ــ كۈندۈزى ئۇخلاتماي "يى ئەر ، سان ، سى ..." دەپ تۇۋلاپ ، مەشكە دەسسىتىۋاتقىنىنى!

ــ ئۇلارنى ئەمدى قانداق قىلىدۇ ؟

ــ شەھەرمۇ ــ شەھەر ئاپىرىپ سوقۇشىدۇ ، ئاخىرى ئۇمۇ ئۆلۈپ ، بۇمۇ ئۆلۈپ تۈگىشىدۇ . ئەسكەر بولغانلارنىڭ ئۆلۈگىنى قاغا ــ قوزغۇن يەيدۇ ، سۆڭەكلىرى چۆل ــ جەزىرىدە قالىدۇ ، شۇ . ئۇختۇڭ ۇ ئەمدى؟ ــ دېدى ــ دە ئانام تىنىقلىمىغا ئالدىنى قىلىپ ، بامداد بامىزىنى ئوقۇشقا باشلىدى .

مەن ئانام بىلەن گەپلىشىۋاتقاندا دادام نامىزىنى ئوقۇپ بولۇپ ، تاشقىرىغا چىققاندەك قىلدى . ئەمما مېنىڭ پۈتۈن دىققىتىم ھېلىقى بىر كوچىلىق ئاغىنەم ئابابەكرى ئاخۇندا ئىدى (ھورمەتلىك ئوقۇغۇچىلىرىمىزغا مۇندىن بىر نەچچە يىل ئىلگىرى تونۇشتان بۇ ئاغىنەمنىڭ شۇ يوقالغانچە كورۈنمىگەنلىكىنى ، بىر تۇققان ــ ئەۋلادلىرىنىڭمۇ ئۇنىڭ نىمە بولغانلىقىنى بىلەلمىگەنلىكىنى مەن بۇ يەردە ئەسكەرتىپ ئۆتۈپ كېتىشنى زورۇر تاپتىم) . دادام ھايال بولمايلا ئۆيگە ھازىر بولدى . مەنمۇ ئورنۇمدىن تۇردۇم .

ئەتىگەنلىك چاي ئىچىلىپ بولدى .

ــ گۇزەرگە چىقتىڭمۇ ؟ ــ دەپ سورىدى ئانام دادامدىن .

ــ ھەئە ، بۈگۈن كوچا جىم ــ جىت ، ئادەمنىڭ ئىسى كورۈنمەيدۇ . بۈگۈن پەشەنبە كۈنى بازار بولىدىغان كۈن ئىدى . چۈلىنىمۇ ساتالمايدىغان بولدۇم ...

ــ " جان بولسا جاھان ، ئاش بولسا قازان" نىمە غەم قىلىسەنگلا ؟ ھەممىدىن تىنچ ــ ئامانلىق ، خاتىرجەملىك ئەۋزەل ــ دېدى ئانام دادامغا قاراپ . ئاندىن ماڭا :

ــ سەن ئۆيدىن تالاغا چىققۇچى بولما! مەن ئوگزىگە چىقىپ كېتەكتىمكى تۇخۇدىن خەۋەر ئېلىپ چۈشەي دەپ ، دەلىزگە قاراپ ماڭدى . دادام بولسا ئوچاقتىكى قىزىرىپ تۇرغان چوققا تىكىلگەنچە بىر نىمىلەرنى ئويلاپ ئولتۇراتتى . مېنىڭ كوچىغا چىققۇم كەلدى . ئانام توخىلارغا دان بېرىپ چۈشكىچە تالاغا بىر چىقىپ كىرمەيمۇ دەپ ، دادامنىڭ كوزىنى غەلەت قىلىپ غىپپىدا كوچىغا چىقتىم . كۈن ئاغامچا بويى ئورلىگەن ، ئىللىق باھار شامىلى سىلىق ئۈچۈپ تۇراتتى . ئەمما كوچىدا ھىچ ئادەم يوق . ئەتراپ تىمتاس . شۇنداق بىر پەيتتە بىر دەسسەپ ، ئىككى دەسسەپ كوچا بېشىغا چىقتىم ...

بىزنىڭ ئۆي شەھەرنىڭ مەركىزىگە يېقىن ئۇستەڭبويى گۇزەرنىڭ "ياغاچچى كوچىسى" دا ئىدى . بۇ گۇزەر ئادەتتە خېلى ئاۋات بولۇپ ، ئىككى تەرىپىدە ھەر خىل مال بىلەن تولغان كىچىك دۇكانلار بار ئىدى . ئاشپەزخانا ، زەرگەرلەر ، باققاللار ئالدىدىن خېرىدارلار بولۇپمۇ كەم بولمايتتى . ئەمما بىر نەچچە ئايدىن بېرى بولۇپمۇ بۈگۈن شەھەر يوللىرىدا ئابكەش (سۇ ساتقۇچى) ، ئوتۇن ــ تۇز ساتقۇچى كىشىلەر ئاندا ــ ساندا كورۈنمىسە ، شەھەر خەلقى زادى كورۈنمەيتتى . شۇنداقلا بىر ھوكۈمەت ئەسكىرىنى ئۇچراتقىلى بولمايتتى . مەن ئۇستەڭبويىنىڭ سول تەرىپىدىكى دۇكانلارنى ياقىلاپ ، پات ــ پات ئالدى ــ قارقامغا قاراپ قويغان ھالدا "ئېگىز

ئېرىق بېشى» دىن ئۆتتۈم . ھېچ گەپ يوق ، ھەممە ياق جىم - جىتلىق . مەن قورقماي ئالدىمغا مېڭىۋەردىم . شۇنداق قىلىپ ھېيتگاھقا - ئۆتەڭ يانىدىكى مۇنارىنىڭ تۈۋىگە كېلىپ ئەتراپقا كۆز تاشلىدىم . مەن بۇ يەردە دەھشەتلىك بىر مەنزىرىنى كۆرۈپ ، يۈرىكىم پۇلاڭلاپ كەتتى . ئەنە مەيداندا ئۆلۈك - تەتۈر ياتقان ، ھەتتا بىرسىنىڭ ئۈستىگە بىرسى يىقىلىپ ياتقان ئۆلۈكلەر ! خام بازىرى تەرەپتىن بىر نەچچە كىشى بېلىگە ئاق خاسىدىن بەلۋاغ باغلىغان ، بىر مېيىتنى جىنازىغا ئېلىۋاتقاندىن باشقا تىرىك ئادەم زادى يوق بولۇپ ، قەشقەر شەھىرى بۈگۈن بەئەينى دەھشەتلىك گورۇستانلىقنى ئەسلەتتى ... مەن دەرھال ئارقامغا ياندىم ، قانداق كەلگەن بولسام شۇنداق قايتىپ كەلدىم .

ئۆيگە كىرسەم ئانام ئۆزىنى كاچاتلاپ يىغلاۋاتقان ئىكەن . ئۇ ، مېنى كۆرۈپ يىغىدىن توختىدى :

— جېنىم بالام ، موللا بالام ! سېنى مەن كوچىغا چىقما دېمىدىمۇ ؟ نەگە باردىڭ ؟

— ئانا ، خاپا بولما ! زېرىكىپ چىقىپ ساپتىمەن . ئەمدى ئۆيدە ئولتۇرىمەن - دېدىم .

— نەگە باردىڭ ؟ سېنى ئىزدىمىگەن يېرىم قالمىدى . جەدى خوشنىلارنىڭكىگە كىردىم . ھەممىسى قورقۇشۇپ كەتتى . بالىلىرىنى تۇڭگانلار تۇتۇۋالغان ئوخشايدۇ ... دېيىشتى - دېدى ئانام كۆز يېشىنى سۈرتۈپ .

— ياق ئانا ، «خۇدا ساقلىغان يەردە بالا يوق ، شال تېرىغان يەردە پولا يوق» - دەپ چاقچاق قىلدىم . ئاتا - ئانام مەندىن راستىنلا ئەنسىرەپتىكەن ، شۇڭا بۇ گەپكە كولۇشمىدى .

— سەن ھازىر چاپان - چاراڭنى سال ! ، دېدى ئانام ماڭا تىكىلىپ .

مەن بۇ گەپكە ھەيران بولۇپ ، ئىككى قولۇمدا بەلۋىغىمنى قامallاپ قاراپ تۇردۇم .

— جەدى ئەگىنىڭنى سال بالام ، ئىشتانچاق بول ! دەپ ، دادام ئالدىمغا كەلدى .

— سىلە نېمە قىلىسىلەر مېنى ؟ مەن ئەمدى تويدۇم ، تالاغا چىقمايمەن دېدىمغۇ ؟

— سال دېگەندىن كېيىن سال ! سېنى ئۇرمايمىز ، شاقىدايمىز ؟ - دېدى ئانام .

— شاقىدايمىز ؟

— ھەئە ...

— شاقىداپ نېمە قىلىسىلەر ؟

ئاڭغىچە بىر تاۋاققا چېقىلىپ ، ئاق سېرىقى ئارىلاشتۇرۇلغان تۇخۇم قاچىسىنى ئالدىمغا ئېلىپ كەلدى .

مېنىڭ ئانام ئەسلى پاختەكلىدىن بولۇپ ، كەمبەغەل بىر دېخاننىڭ ئارزۇلۇق قىزى ئىكەن . ئىسمى شىرىپلەرى سارىخان بولۇپ ، شەھەردە دادام بىلەن تۇرمۇش قۇرغان ۋە بىزنى چوڭ قىلغان ئىكەن . ئانام ھەقىقەتەن تەدبىرلىك ، چىداملىق ، ئەمگەكچان ، كەڭ قوساق ، قانائەتچان ، كويۇملۇك ، دەنا مېھرىبان بىر ئايال ئىدى .

مەن ئەتىگەن ئۆيدىن چىقىپ ھېيتگاھدىن قايتىپ كەلگىچە ئاتا - ئانام پۈتۈن ئەزايى - بەدىنىمنى تۇخۇم بىلەن شاقىداپ باشقىلارغا مېيىپ - كېسەل ھالەتتە كۆرسۈتۈپ ، شىنجاڭدىكى چوڭ مىللەتچى ماخوسەنىڭ « ئەسكەر » تۇتۇۋېلىشىدىن قۇتۇلدۇرۇپ قېلىشنى مەسلىھەت قىلىشىپ كېلىشكەن ئىكەن . ئەمدى ئانام باش - كوز (كاسامدىن باشقا) پۈتۈن ئەزالىرىمنى رەسمى سۈ-

نۇقنى شاقىدىغانىدەك شاقىداپ چىقتى . مەن بىر چاغدا ئۇرۇس ئەينىكىگە قارىسام ئادەمگىمۇ، مايمۇنغىمۇ ئوخشىمايدىغان بىر مەخلۇق بولۇپتىمەن . ئۆزۈمگە كۈلدۈم .

— نىمە كۈلۈسەن ؟ — دىدى ئانام مەندىن :

— تازا بىر نىمە بوپتىمەن ئانا! — دىدىم .

— ئەمدى شەھەر دەرۋازىسىدىن چىقىپ ئالغىچە كۈلمەيسەن ! بېشىڭنى ساڭگىلىتىپ ، پۇت قولۇڭنى خۇددى مەستەك ئۆز مەيلىگە قويۇپ بېرىپ ، مەيدەڭنى تەكىرگە مەھكەم چاپلاپ ياتىسەن جومۇ ؟ ! يەنە كېلىپ كۆزۈڭنى پەقەت ئاچمايسەن ...! — دىدى- دە ئانام مېنى ئويدە قويۇپ تالاغا ئالدىراپ چىقىپ كەتتى . دادام ئۇنى ، بۇنى قىلىپ سۇرتۇلگەن توخۇمنى قۇرۇتتى . مەن يوتامغىچە تۇرۇلگەن تامبىلىمنىڭ ئىككى ئۇچىنى پەسكە - ھوشۇغۇمغىچە سىرىپ چۈشۈردۈم . پۇت ئالقانلىرىمدىكى توخۇممۇ قۇرۇپ كېتىپتۇ . ئاندىن مەيدىسى ئۇزۇن كوينىكىمنى ، ئۇنىڭدىن كېيىن ئاقىرىپ كەتكەن قىزىل چەكمەن چاپىنىمنى كەيدىم . بېلىمنى كونا بىر بەلۋاغدا بوشراق باغلىدىم. دادام بېشىمغا ئەسكى تىرە تۇماقنى كەيدۈرۈپ قويدى . ئەمما پۇتۇم يەنىلا يالاڭياق .

— قېنى بولۇڭلار ، بۇيان چىق بالام ! دەپ تاشقىرىدىن ئالدىراپ كىرگەن ئانام سول قولتۇغۇمدىن تۇتتى ، دادام ئوڭ قولتۇغۇمدىن يۆلىگەن بولدى. ئىشىك ئالدىدا بىر ئۇچۇلۇغى بار بىر ئېشەكنى تۇتۇپ ، بىر بوۋاي بىزگە قاراپ تۇراتتى. ئانام دادامغا :

— بالىنى چىڭ تۇتۇپ تۇرۇڭلار ! — دىگىنىچە ئويگە كىرىپ كېتىپ ، بىر كورپە بىلەن بىر دانە تەكىر ئېلىپ چىقتى . كورپىنى ئۇچۇلۇقنىڭ ئۈستىگە تاشلىدى، دادام مېنى كوتۇرۇپلا ئېشەككە مىندۈردى . ئالدىمغا تەكىرنى قويۇپ بەردى. مەن ئىلگىرىكى كېلىشىم بويىچە " كېسەل ھالەتتە " ياتتىم ...... بوۋاي ماڭا قاراپ : " ياش بالىكەن ، قالتىس يىقىلغان ئوخشايدۇ"- دىگەن ئىچ ئاغرىتىشتا ئېشىكىنى گۈزەرگە قاراپ ھەيدىدى .

بۇ ئەھۋالنى كورگەن بىر كوچا - بىر مەھەللىنىڭ خولۇم - خوشنىلار بولۇپمۇ خەيرىنساخانغا ئوخشاش ئاقكوڭۇل، چىرايلىق قىز ساۋاقداشلار ، " يول بولسۇن ، سالامەت بولساق يەنە كورۇشەرمىز !" دەپ ئۇزۇتۇپ قېلىشتى . خۇسۇسەن خەيرىنساخان مېنى مۇشۇ ھالەتتە كورۇپ:

— قۇناخۇن نىمە بولدى؟ — دەپ ئانامدىن سورىدى .

— تونۇگۇن ئىگىز ئوگزىدىن يىقىلىپ چۈشتى — دىدى . ئۇ قىز " ھ ... " دەپ ئىچىنى تارتقانچە ئوڭ قول بارمىغىنى چىشلەپ قالدى . ئۇنىڭ ئەۋازىدىن ماڭا ناھايىتى ئىچ ئاغرىتقانلىغى بىلىنىپ تۇراتتى .

بىز كوچىدىن گۈزەرگە چىقتۇق ، "قاسقان بازىرى" تەرەپكە كېتىۋاتىمىز . قەشقەر شەھىرى شىنجاڭ بويىچە چوڭ شەھەرلەرنىڭ بىرسى بولۇپ ، ئەتراپى قېلىن ، ئىگىز سېپىل بىلەن ئورالغان ، ئاھالىسى زىچ جايلاشقان " مۇۋلەر كانى " دەپ ئاتىغى چىققان بۇ شەھەرنىڭ قۇمدەرۋازا ، توشۇك دەرۋازا ، ياۋاغ دەرۋازا ، يېڭى دەرۋازا دەپ توت چوڭ دەرۋازىسى بار ئىدى (كېيىنكى ۋاقىتتا يەنە ئىككىسى ئېچىلغان) . ئانامنىڭ يول كورسۇتۇشى بىلەن بوۋاي ئېشەكنى ئۇدۇل قۇمدەرۋازىسى تەرەپكە ھەيدىدى . مەن ئوزۇمنى لەڭپۇدەك بوش قويۇپ بەرگەن ھالدا ئارىلاپ-ئارىلاپ كوزۇمنى ئېچىپ ۋەزىيەتنى كۈزىتىمەن . ئوستەڭبويىدىن قۇمدەرۋازا ئالدىغا كەلگىچە يولدا بىزدىن باشقا ئادەمنىڭ قارىسى كورۇنمەيدۇ ... شەھەر قورقۇنۇشلۇق - سۈرلۈك قىياپەتكە كىرگەن .

مانا بىز دەرۋازا ئالدىغىمۇ كەلدۇق.شەھەرنىڭ يوغان تومۇردەرۋازىسىنىڭ ئىككى قانىتى سەل قىيا ئېچىلغان (يوغان قوساقراق بىر ئادەم ئاران پاتقىدەك ئوچۇق) . ئوتتۇرىدىن بىلەكتەك

زەنجىرلىك قۇلۇپ سېلىنغان ئىدى . دەرۋازا ئىچىدە بىر قېرى موماي مىلتىق تۇتۇپ تۇرغان چېـ
رىككە بىر نەمىلەرنى دەپ يالۋۇرۇپ تۇراتتى . ھېلقـى چېرىك بىزنىڭ ئالدىمـىزغا كېلىپ ، ماڭا
بىر قاراپ قويغاندىن كېيىـن ئانام بىلەن ئىشـەك ھەيدىگەن بوۋايغا بىر نىمە دەپ ئۆز تـىلىدا
كالدىرلىدى .

ــ غوجام، بۇ بالا ئەشۇ سىپىلدەك ئېگىز ئۆگزىدىن يىقىلىپ چۈشكەن ، پۈتۈن ئەزايى سۇ-
نۇق ، ساق يېرى يوق ، پەرەڭ دوختـۇرخانىسىغا ئېلىپ چىقاتتۇق... ـ دەپ سوزلىدى ۋە سىپىلنى
ئۇ يەردىن يىقىلغاننى دوراپ بـولسىمۇ ئىـشارەت ـ ھەركەت بىلەن مەقسىدىنى ئۇقتـۇردى . دەر-
ۋازىدىن ئەڭ مۇھىم ئىشى بار كىشـىلەردىن ، مەسىلەن ، قېرى ـ چـۈرى ، جىنازا ... ۋە ئۇنىڭ
ئىگىسى قاتارلىقلاردىن باشقا ھەر قانـداق كـىشىنىـڭ كىرىش ـ چىقىشى مەنئـى قىلىنىپ بۇيـرۇق
قىلىنغان ئىكەن. ئانام يەنە بىر نەرسە دەي دەپ تۇرغاندا، ھېلىقى قېرى موماي ئەسكەرنىڭ ئال-
دىغا كېلىۋېلىپ :

ــ غوجام، ئۆيدە ئۇتتۇن يوق ئىدى، بىر ئۇلاغ ئوتۇن ئېلىۋېدىم، كىرگۈزۈۋە تسىلە...... دەپ تۇ-
رۇشىغا يېنىدىكى بوۋاي قولىدىكى تاياق بىلەن ئېشەكنى بىر سانجىۋىدى، ئېشەك مېنى دەرۋازىدىن غىلڭ-
پىڭى يىرق تاشقىرىغا ئېلىپ چىقىپ كەتتى. بۇنىڭ بىلەن بىشەمىزنى بېسىپ تۇرغان بىر قاراتاغ ئاغـ
رۇلغاندەك، خۇددى تورغاي تورۇرقە پەزدىن ئازات بولغاندەك بولدۇق. ئانام بوۋايدىن ناھايىتى خوش
بولدى . بوۋاي (ھازىر ئىسمىنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن) تازغۇندىن بولـۇپ ، شەھەرگە ئوتۇن ئەپ-
كىلىپ ، ئىككى كۈندىن بېرى ئۆزى ۋە چەتلىك قالغان ئىكەن .

بىز شەھەردىن 5 ـ 4 كىلومېتىر يىراقلىقتىكى سەمەن يېزىسىنىڭ " گۆكگۈتچـى مەھەللىسى"
گە چىقتۇق . ئۇ يەردە پاتىمە ئاچام دېگەن دادامنىڭ ئاچىسىنىڭ ئۆيىگە چۈشتۇق . مەن شۇ
كۈنى " كېسەل " دەكلا ياتتىم . ئانىملار بوۋاينى ياخشى رازى قىلىپ يولغا سېلىپ قويدى.

مەھەللە كويلار بىردىن ـ ئىككىدىن كىرىشىپ، مېنى كورۇشتى. تىچ ـ ئامان بۇ يەرگە قېچىپ
چىققـۋالغانلىقىمىزنى قارشى ئېلىشتى ۋە بىر قانچـە ۋاقىت (مېھمانلارنىڭ ئۆز تىلى بىلەن
ئېيتقاندا " جاھان تىنجىغىچىلىك") ئۆيدىن تالاغا چىقماسلىقىمىزنى ، خۇسۇسەن چوڭ يوللارغا،
پەشەنبە كۈنلىرى ياكى دىخانلار ئۆزلىرى ۋاقىتىنچە يىغىلىپ ئېلىم ـ سېتىم قىلىدىغان يىراق يې-
قىندىكى يېزا بازارلىرىغا بارماسلىقىمىزنى ...... تاپىلاشتى . شۇنىڭدەك قولغا لازىم بولسا ئۆز بىر
تۇققىنىمدەك كىرىپ ياردەم بېرىدىغانلىقلىرىنى بىلدۈرۈشتى . بىز بۇ كىشىلەرنىڭ ياخشى نىيەتلىرى-
گە رەخمەت ئېيتتۇق ۋە ئاجايىپ خۇرسەن بولدۇق .

☆ ☆

ئانا ، سەن مېنى ئاپەتتىن ـ ئۆلۈمدىن (بېشىمغا كېلىدىغان ھەر بالا ـقازادىن) مۇشۇنداق
قۇتقازغان . مەن سەندىن مىڭ كەررە خوشال ! مېھرىبـان ئانا ، مەن سېنى ھورمـەت بىلەن ئەسـ
لەيمەن . سېنىڭ ئۇتلۇق يۈرىكىڭدە : " مېنىـڭ ئوغلـۇم كەلگۈسىدە ئۇلـۇغ ۋەتىنىمىز ، ئېزىـز
خەلقىمىزنىڭ ئومۇمى مەنپەئەتى ئۈچۈن ئىرچەس توھپىلەرنى قوشسۇن ! " دېگەن بىر مۇقەددەس
ئارزۇ بار ئىدى . سەن مېنى مۇشۇ ئۇلۇغ مەقسەت بىلەن ئاسراپ ، دۈشمەندىن قوغداپ ، ياخشى
تەربىيىلەپ قاتارغا قوشقان . ئانا ، مەن بالىلىق ـ پەرزەنتلىك قەرزىمنى چوقۇم ئادا قىلىمەن !
سەن بۇنىڭغا ئىشەن !

1984 ـيىل، ئاپرېل

شېئىرلار

نۇر مۇھەممەت ئېركى

مۇھەررىر ئىلاۋىسى :

قابىلىيەت ـ ئىقتىدارى ئۇرغۇپ تۇرغان ، مول ئىجتىمائى بىلىمگە ئىگە پېشقەدەم شائىر نۇرمۇھەممەت ئېركى 1984 ـ يىلى 4 ـ ئاينىڭ 14 ـ كۈنى مېڭىسىگە قان چۈشۈپ بەختكە قارشى ۋاپات بولدى .

نۇر مۇھەممەت ئېركى 1927ـيىلى قەشقەر شەھرىدە بىر زىيالىي ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن، ئۇنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيەت پائالىيىتى 1944 ـ يىلى « قەشقەر گېزىتى » نىڭ باسما زاۋۇدىدا ئابۇرشىك بولۇپ ئىشلەپ يۈرگەن چاغلىرىدا باشلىنىپ ، تۇنجى قېتىم «ۋەتەن شەنىگە» دېگەن شېئىرى بىلەن مەتبۇئات سەھنىسىدە كۆرۈنگەن . 1946 ـ يىلدىن باشلاپ " ئېركى " تەخەللۇسى بىلەن ئۆز ئىجادىيىتىنى داۋاملاشتۇرغان . ئۇ شۇ يىللاردا « قايىنام ئۇركىشى غەزىلىگە مۇخەممەس » ، « ياشاش ئۈچۈن كۈرەش » ، «ئاڭ» قاتارلىق شېئىرى ئەسەرلىرى ئارقىلىق خەلقنى گومىنداڭ ئەك

سېپەتچىلىرىگە قارشى كۈرەشكە ئۈندىگەن ، باشتىن - ئاخىر خەلق بىلەن بىللە ياشىغان .

شائىر ئازاتلىقتىن كېيىن ، جەڭگىۋار ئىدىيە، يۇقىرى بەدىئىلىككە ئىگە نۇرغۇن شېئىرلارنى يېزىپ ، پارتىيىنى ، ئىلىم مەرىپەتنى ، خەلقنى ۋە ۋەتەننى، سوتسىيالىستىك مېھنەتنى، پاك سۆيگۈ مۇھەببەتنى قىزغىنلىق بىلەن مەدھىيىلىدى ، قەھرىمانلىق ، مەرتلىك ، كويۇمچانلىق ، ئۆز ئارا ھەمكارلىق قاتارلىق ئالىيجاناپ خىسلەتلەرنى كۈيلىدى ، ئۈزلۈكسىزدىن ئىزدىنىپ ئەرەپ، پارس تىللىرىنى ئۆگىنىپ ، پارس شائىرى ئۆمەر ھەييامنىڭ روبائىيلىرى بىلەن « تىببى يۇسۇپى » دېگەن كىتابىنى پارس تىلىدىن ئۇيغۇر تىلىغا مۇۋەپپەقىيەتلىك ھالدا تەرجىمە قىلدى. «ئەشۇ 10 يىلدا » « قۇياشتىن زەررە » ، « مۇھەببەت لىرىكىلىرى » ، « 500 روبائىي » قاتارلىق شېئىر توپلاملىرىنى تەييارلىدى، «روبائىيات » قا تەھرىرلىك قىلدى ، 1983 - يىلى شائىرنىڭ « بۇلبۇل ۋە باھار » ناملىق شېئىرلار توپلىمى قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتىدا نەشر قىلىنغان ئىدى .

نۇر مۇھەممەت ئىركى پىشقەدەم شائىر بولۇپلا قالماستىن ، بەلكى خېلى كۆزگە كۆرۈنگەن تىلشۇناس ۋە چەت تىل ئەدەبىي تەرجىمانى ئىدى. ئۇ ھايات ۋاقتىدا ، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى ، «قەشقەر ئەدەبىياتى » ژورنىلىنىڭ سابىق تەھرىر ھەيئەت ئەزاسى « قەشقەر گېزىتى » نىڭ مۇھەررىرى ئىدى .

قەشقەر ۋىلايەتلىك ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى ، ۋىلايەتلىك ئەدەبىياتچىلار جەمئىيىتى ، ۋىلايەتلىك خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى تەتقىقات جەمئىيىتى ، « قەشقەر ئەدەبىياتى » تەھرىر بۆلۈمى قاتارلىق ئورۇنلار شائىر نۇر مۇھەممەت ئىركى نىڭ ۋاپاتىغا چوڭقۇر تەزىيە بىلدۈرىدۇ .

مەرھۇمنىڭ ۋاپاتى مۇناسىۋىتى بىلەن ژورنىلىمىزنىڭ بۇ سانىدا شائىرنىڭ ئېلان قىلىنمىغان بىر قىسىم شېئىرلىرىنى تونۇشتۇردۇق.

مەن ئەدىپ بولدۇم ۋەتەن دەپ ...

(تەرجىئى بەند)

مەن ئەدىپ بولدۇم ۋەتەن دەپ ، يوقسە يازغان نە كېرەك؟
ئاختۇرۇپ دۇررى - جاۋاھىر تاشنى قازغان نە كېرەك؟
قىلمىسا ۋەتەننى مەزمۇن شېئىر، رومان نە كېرەك؟
ۋەتىنىم دەپ ئوقۇدۇم مەن،يوقسە ئىرپان نە كېرەك؟

يۇرتقا زىننەت بەرمىسە ، ئالىم ۋە ئادان نەكېرەك؟
بولمىغىڭ پەن تەختىگە ئەڭ كاتتا سۇلتان نەكېرەك؟
مەن تۇغۇلدۇم ۋەتىنىم دەپ ، يوقسە ئىنسان نە كېرەك؟
يۇرتىنى گۇللەتمىگەن ئۇ ، قىز ۋەئوغلان نەكېرەك؟
ياخشى پىكۇر ، قەددي قامەت ، شۇنچە ئۇسقان نە كېرەك؟
جەڭچى بولدۇم ۋەتىنىم دەپ ، يوقسە پالۋان نە كېرەك؟
قارغا پاتماق ، مۇزدا ياتماق، يەپ شىۋىرغان نە كېرەك؟
پەيتى كەلسە بەرمىگىڭ مەردانە قۇربان نەكېرەك؟
تۇرسا جانانىم ۋەتەندەك ئۆزگە جانان نە كېرەك؟
كويىمىسە جانان يولىدا تەنگە بۇ جان نە كېرەك؟

× ×

شېئىر يازماققا كىرىشتىم ، ئىقتىدارىسىز مەن بىراق،
يازغىنىمىنىڭ كوپى ياپراق ، گۇل ئانارسىز مەن بىراق،
ۋەتىنىمىنىڭ بۇيرىغى بۇ، ئىختىيارسىز مەن بىراق،
بۇنى ئىجرا قىلمىسام ، ئەلۋەتتە ئارسىز مەن بىراق،
قارىيالمايمەن بۇ ئىشقا ، ئېتىبارسىز مەن بىراق،
يول يىراق ۋە ئات ئورۇق، يولغا يارارسىز مەن بىراق،
خوش ئۇنۇم ناخشام ئۇچۇن ، بىر شوخ دۇتارسىز مەن بىراق،
چۈنكى قالدىم بىر زامانلا نەۋ باھارسىز مەن بىراق،
تىلغا ئۇردى شۇم موھور ، بولدۇمكى كارسىز مەن بىراق،
شۇ بۇگۇن ئانداق تىكەندىن دەل ئازارسىز مەن بىراق،
تىل ئېچىلدى ، قەلبى پارلاق بىر غۇبارسىز مەن بىراق،
شۇڭا ئېيتمايمەن پەقەت بۇ چاغدا يارسىز مەن بىراق،
تۇرسا جانانىم ۋەتەندەك ، ئۆزگە جانان نە كېرەك؟
كويىمىسە جانان يولىدا ، تەنگە بۇجان نە كېرەك؟

× ×

ۋەتىنىم دەپ يەر تېرىيمەن، مەن ۋەتەنىنىڭ دىخىنى،
ئىشلىتىپ بۇ ياخشى يولدا بار كۇچۇمنىڭ ھەممىنى،
مەن دىدىم : ۋەتەن كۇچەيسۇن ، كوپ بولۇپ ئاشۇ - نېنى،
قان دىگەن ئىنسانغا قانداق؟ قان دىگەن ئىنسان جېنى،
ئاش دىگەن ۋەتەنگە شۇنداق، ئاش دىگەن ۋەتەن ئېنى،
ئاش ئىتەر باي ، ئاش ئىتەر گۇل ، ئاش ئىتەر ئەلنى غېنى،
ۋەتىنىم شۇ ئىشقا بايدۇر - ۋەتىنىم ئاشنىڭ كېنى ،
توپغۇزار بىر ئىرغىسا ، ھەتتاكي ئالەم خەلقىنى،

ئەرتە سەن قىلغىن تاماشا، بۇ ۋەتەنىنىڭ ھوسنىنى،
ۋەتىنىم ئالەمگە مەشھۇرشالۇ، بۇغداي ۋەتىنى،
ھورنى! ھەم ھەسرەتتە قويغان شەھرى بىرلە ئورمىنى،
مەن نىچۇك يىمەي مۇشۇنداق بىر ۋەتەنىنىڭ ئىشقىنى،
تۇرسا جانانىم ۋەتەندەك، ئوزگە جانان نەكىرەك؟
كويىمسە جانان يولىدا، تەنگە بۇ جان نە كىرەك؟

× ×

ۋەتىنىم دەپ ئىشچى بولدۇم، كورستەي ئىجات، ھۇنەر،
پۇل ئۇچۇن ئوتتەك يىنىپ، مەن ئاتىمدىم سۇدەك مەگەر،
ۋەتىنىم ئىقبالىنى مەن ئويلۇدۇم سالدىم نەزەر،
ئىشچى ئۇ، ۋەتەن قۇرۇشتا چوڭ كوزوردۇر كاتتا سەر،
ۋەتىنىم دەپ ئىشچى بولدۇم ئاقتۇزاي بۇ يولدا تەر،
ئىشچىنىڭ فابرىكا، زاۋۇت ··· ھەممىسى كانغا قەدەر،
يوق بۇگۇن شەخسى خوجايىن، قان شوراۋىي سالجىلەر.
پايدىسى ئوز پايدىمىزدۇر، زەررى بىزنىڭ زەرەر،
ئىشچى بولدۇم ۋەتىنىم دەپ، باشلىدىم بىر چوڭ سەپەر.
ھەمدەمىم دىخان، زىيالى، دەل يەمەن بىرلە يەسەر،
بۇ ئۇلۇغ سەپداشلىرىم بىرلە چاچاي يۇرتۇمغا زەر،
ۋەتىنىم گۇلدەك كوزۇمگە ـ كىرىنەر شامۇ ـ سەھەر.
تۇرسا جانانىم ۋەتەندەك، ئوزگە جانان نە كىرەك؟
كويىمسە جانان يولىدا تەنگە بۇجان نەكىرەك؟

× ×

ئىككى پەللە: بىرسىدە باردۇر ۋەتەن مۇھەببىتى،
بىرسىدە ئومرۇڭدىكى ئەڭ كاتتا ئىش ـ توي رىغبىتى،
بولدى شۇ پەيتتە ۋەتەنىنىڭ ئەڭ ئۇلۇغ جەڭ پۇرسىتى،
ئالدىرايدۇ توي كۇنىگە ئات سوراپ، جانان خېتى،
شۇندا ئەقلىڭنى سىنايدۇ ئىككىسىنىڭ قىممىتى،
ۋەتىنىم كەلدى كوزۇمگە ـ ئىككى ئالەم جەننىتى،
رەتكە «ئىككىنچى» قىلىپ، تىزدەكى قىزنىڭ سوھبىتى
تارتتى كوڭلۇمنى ۋەتەنىنىڭ، دەل ماگىنىتى قۇدرىتى،
باستى تويىنىڭ لەززىتىنى، يۇرت جىڭىنىڭ كۇلپىتى،
قارا دوستۇم! زور ۋەتەنىنىڭ ئىشتىياقى قۇۋۋىتى.

كاتتا مىڭ قىز كۆلكىسىدىن زەررە يۈرتنىڭ ھۆرمىتى،
مەن ئەشۇنداق بىر گۈزەل مەھبۇبەنىڭ چىن ئولپىتى.
تۇرسا جانانىم ۋەتەندەك ، ئۆزگە جانان نە كېرەك؟
كويىمىسە جانان يولىدا ، تەنگە بۇجان نە كېرەك؟

× ×

ۋەتەنىم قەلبىمدە بار ، تىنىك قامىتىم دال قىلمىغاي،
ئۇ ، بېرىپ رەڭگىمگە نۇر، يۈز ياشتا مەم چال قىلمىغاي،
ۋەتىنىم قەلبىمدە بار، ئەقلىمنى ئۇ ، گال قىلمىغاي،
دۈشمىنىمگە سىرنى ئېيتىپ نامە ئىرسال قىلمىغاي،
چاپسا، كەسسە بەلكى توغراپ تەننى مىڭ تال قىلمىغاي،
ۋەتىنىمگە زىت چۈشەنچە دىلنى ئىشغال قىلمىغاي،
ئال چۈشۈپ كوڭلۈم يىرىگە ، ئۇ ، كېسەل ـ ئال قىلمىغاي،
ئۇچرىسام ئاز ـ پاز ئەمەلگە ئىددىيەم ھال قىلمىغاي،
ۋەتىنىم قەلبىمدە بار ، كۆلسە قەمەرلال قىلمىغاي،
يېڭى چىققان ئاي قېشىغا ، تەننى غال ـ غال قىلمىغاي،
كوتۇرۇلگەن مەيدىسىگە كوزنى پال ـ پال قىلمىغاي،
جادۇ كوزلەر مېنى ھېچ چاغ باشقا ئەھۋال قىلمىغاي،
تۇرسا جانانىم ۋەتەندەك ئۆزگە جانان نەكېرەك؟
كويىمىسە جانان يولىدا ، تەنگە بۇ جان نەكېرەك؟

× ×

ۋەتىنىم سەن پەخىرلەن ! سۆزۈلدى چاڭ ـ توزانلىرىڭ،
تىكلىدى چوڭ قەددىنى يۈكسەك ئۈمىت ـ ئەرمانلىرىڭ،
يۈمدى خاتىرجەم كوزىن ، بۈگۈن ئۈچۈن قۇربانلىرىڭ،
پاكلىنىشقا باشلىدى شۇم قارغىدىن رەيھانلىرىڭ،
ۋەتىنىم سەن پەخىرلەن ! شىردەك يىگىت چوكانلىرىڭ،
بەك بۈيۈكتۈر، بەك بەلەندۈر كەلگۈسى دەۋرانلىرىڭ،
باشلىدىڭ زور كەلگۈسىنىڭ ئۈستىدە جەۋلانلىرىڭ،
خەندە قىلدىم مەن كورۈپ ، ھازىرقى چوڭ خەندانلىرىڭ،
ۋەتىنىم سەن پەخىرلەن ! تىنچ، دەخلىسىز بوستانلىرىڭ،
ھەر بىرى بىر نەيزىدۇر دۈشمەن ئۈچۈن ئورمانلىرىڭ،
كۆزنىتەر قاپاق تۇرۇپ سەزگۈر بۇلۇت ـ ئاسمانلىرىڭ،
ھەممىمىز سەندەك گۈزەلنىڭ جان تىكەر پاسبانلىرىڭ،

تۇرسا جانانىم ۋەتەندەك ، ئۆزگە جانان نەكېرەك؟
كۈيمىسە جانان يولىدا ، تەنگە بۇ جان نەكېرەك؟

× ×

ۋالىدەم ئۆستۈردى باقتى ، بول يىگىت قاۋۇل دىدى، ...
مېنى تاپشۇردى ۋەتەنگە ، بۇ بالاڭ دادىل دىدى،
ھەممىدىن ئەلاسى شۇ : ۋەتەنگە خىزمەت قىل دىدى،
بولما تۈزكور ، ۋەتىنىڭنىڭ ئەجرىنى سەن بىل دىدى،
ئوقۇ ماركسىنىڭ كىتاۋىن ، ئۆگۈنۈپ كامىل دىدى،
ئوقۇغىن قۇرئان يەنە تەۋرات بىلەن ئىنجىل دىدى،
ۋەتىنىڭنى دوس تۇتۇشنى ھەر كىتاپ ، ھەر تىل دىدى،
ۋەتىنىمگە مېھرى يوقتىن ، يوق يامان غاپىل دىدى،
كىم ۋەتەننى سۆيمىسە ، ئۆز - ئۆزىگە قاتىل دىدى،
سەن ئۆزەڭ " ئىنسان " ئاتارسەن ، بەر ۋەتەنگە دىل دىدى،
ھەرنە ئازاتلىق - ۋەتەن سۆيمەك بىلەن ھاسىل دىدى،
ھەرنە روناق تاپمىقىڭغا ئېركى ئۇ ئامىل دىدى.
تۇرسا جانانىم ۋەتەندەك ، ئۆزگە جانان نەكېرەك؟
كۈيمىسە جانان يولىدا ، تەنگە بۇ جان نەكېرەك؟

1983 - يىلى، 1 - ئاينىڭ، 8 - كۈنى، قەشقەر

بىرىنچى خەت

تاپمىدىم جامال ھەرگىز، سەندىكى جامال ئوخشاش،
شۇنچىلىك كېلىشكەن ئۇ، قاشلىرىڭ ھىلال ئوخشاش.

كۆزلىرىڭ ئىسكەن جاللات، قەتلى قىلدى ئادەمنى ...
سۆزلىرىڭ ھايات بەردى، ئۇ - پەقەتلا بال ئوخشاش

يۈزلىرىڭگە گۈل ئوخشاش، بەلكى گۈلمۇ قۇل ئوخشاش،
بويلىرىڭ گۈزەل قەشقەر باغلىرىدا تال ئوخشاش.

بىر كۈلۈپ قاراش بىرلە، دىلنى ئەيلىدىڭ مەفتۇن،
خۇد ناۋايى شېئىرىدەك بىر نەپىس خىيال ئوخشاش ...

تاشلىدىم مۇھەببەتتىن، ئۇيغۇتۇشقا بىر ئالما …
دىلدىكى ھارارەتكە، بۇ ـ ئىدى ئامال ئوخشاش.

بار ئىدى ساڭا پىكرىم، سويگۇ بابىدىن ئازراق …
بۇنى سەن قوبۇل قىلىپساڭ ئاي يۈزۈڭگە خال ئوخشاش.

سۇ بويىدا ساقلايمەن، سوزلىشىشكە خۇشتارمەن …
كۈتمەن جاۋابىڭنى، بۇ ـ خېتىم سۇئال ئوخشاش.

1968 ـ يىل، ئوكتەبىر، قەشقەر.

يازغۇچىنىڭ ھاياتى

تىرىكلىكتىن تەسىبەم شۇ ئىكەن شائىر ئاتاق ئالدىم،
ۋەتەننىڭ دەردىدىن ئەلھەمدۇلىللا بىر قۇچاق ئالدىم.

جاھاندا ئاقچى تاپماقنى بولەك يۇرتداشقا قالدۇردۇم،
قىلاي دەپ ئەل ئۈچۈن خىزمەت «قەلەم» ئاتلىق ياراق ئالدىم.

جاھاندىن ئۆتتى لەر ئۆمرۈم، ئىلىمگە ياخشى سوز ئىزدەپ،
خىيال بازىرىدىن قەلبىمدە مەن لايىق قوشاق ئالدىم.

ئېزىز ئەۋلات، ھاياتىمدىن پەخىرلەن زەررە شەك قىلما:
ئوزۇم ھەر بىر زامانلاردا خۇشامەتتىن يىراق ئالدىم.

ھايات ــ شېئىرىي ھايات، شېرىن ھايات، دەرتلىك ھايات بولدى،
خىيال ــ شېئىرىي خىيال، شېرىن خىياللەردىن تاماق ئالدىم.

ھەقىقەت، خەلق ئۈچۈن ئىزدەپ كوچۇردۇم خاكسارلىقنى،
جامائەتنىڭ ھېساۋىغا، بېشىمغا مىڭ تاياق ئالدىم.

ھاياتىمدىن قىلىپ توھپە، قولۇمغا: «ئەلگە خىزمەت» دەپ،
مۇشۇنداق ئېركى ئىستىقبال ئۈچۈن بىر جام ھاراق ئالدىم!

1970 ـ يىل، قەشقەر.

سەزمەسلەر يەنە

بىز دە مەۋجۇت، يازۇ - قىشنى تېخى سەزمەسلەر يەنە،
كونا قاتمال پىكىرىدىن ئۈممەت ئۈزەلمەسلەر يەنە.

"دەۋرى ئۆزگەردى" دېسەڭ، ئۆزگەردى دەپ باش لىڭشىتار،
ئاڭا لايىق ئۆزگۈرۈشنى ئۆزى بىلمەسلەر يەنە.

دەيدۇ دەۋران، ئىشلىگىن دەپ، دەل زامانلاشماق ئۈچۈن،
شۇ نىيەتتە قىزىدى، ھەر جايدا بەس - بەسلەر يەنە.

دەۋرى پەرمانىچە تۇرساڭ، ئىشقا ئوتتەك قىزىقىپ...
ئۆتۈنۈگىدىن يىغلىغاي قىسمەن كورەلمەسلەر يەنە.

بىر كوچەت ئەردىم خازان...، ئالسام باھاردىن بىر نەپەس،
ئاغزى كۆلدى سەت رەقىپىنىڭ دىلى كۆلمەسلەر يەنە.

قولدا قايچا، قايچىلار ئوتسەڭ ئۈنىگدىن سەل ئوسۇپ...
يېرتىغىنى مارىغاي، ساق يەرنى كورمەسلەر يەنە.

ھەجىيىپ ئالدىگدا ماختار، قۇيرۇغىنى ئوينۇتۇپ،
ئارقىدىن قالماس قاۋاپ... ئەمما يىتەلمەسلەر يەنە.

ياخشى دوستلار ئىشلە ياخشى، يولدا پۇتلاشلارنى تەپ!
يېڭى دەۋراننىڭ تىغى، كىم پۇتلىشار كەسلەر يەنە.

دەۋرىمىز، دەۋرانىمىزغا ئىقتىدار ۋە ئىش كېرەك!
ئۇ قۇرۇق گەپنى ياراتماس كەيسە ئەتلەسلەر يەنە.

پارتىيەم، ئەي باغۇنىم! ياش مايسىلارنى ئاسرىغىن!
بار تېخى "ئېركى" جاھالەت مىيى دىن مەسلەر يەنە.

1980 - يىل، نويابىر

قەشقەر

جەنۇپ سەپىرىدىن خاتىرىلەر

تۇرغۇن ئالماس

..

ئازاتلىق كۈيچىسى

(ل مۇتەللىپنى ئەسلەپ)

خان تەڭرى باغرىدىن كېلىدۇ ئېقىپ ،
كۆكرەپ ، دولقۇنلاپ ئاقسۇ دەرياسى .
شۇ دەريا بويىدا ، يالغۇز قەۋرىدە،
ياتىدۇ مۇتەللىپ ـ ھورلۇق سىماسى .

كەلگەندە مۇقەددەس قەۋرى تۇۋىگە ،
جۇغرۇقۇپ تەنلىرىم ، ئىگىلدى بېشىم ،
قوشۇلدى دولقۇنلۇق دەريا سۈيىگە ،
ھەسرەتتە تاراملاپ ئاققان كوز يېشىم .

سەن ئىدىڭ بىر يۇلتۇز قاراڭغۇ تۈندە ،
بۇلۇتلار كوكسىنى يېرىپ ـ چاقنىغان .
سەن ئىدىڭ بىر بۇلبۇل ئەلنى ئويغىتىپ ،
ئازاتلىق كۈيچىسى بولۇپ سايرىغان.

سېنىڭدىن ئۇلگىدەك چۇچىغان قانغۇر ،
بېشىڭنى كەسكەندە كۈلدى قاقاھلاپ.
ۋە لېكىن كۈلكىسى بارمىدى ئۇزاق،
ئازاتلىق مەشئىلى ياندى چاراقلاپ.

ھەيۋەتلىك خان تەڭرى قىيا تاشىغا،
شۇ ئۇلمەس نامىڭنى نەقىشلەپ ئويدۇق.
قەۋرەڭنىڭ ھەسرەتلىك ، مۇڭلۇق باشىغا،
ياپ ـ يېشىل ئارچىدىن كوچەتلەر قويدۇق.

ھەر كېچە رۇجەكتىن باقسام يىراققا ،
چاقنايدۇ بىر يۇلتۇز قەۋرەڭ ئۇستىدە.
شۇ يۇلتۇز غايەڭگە بولۇپ بىر نىشان ،
ئەبەدى چاقنايدۇ ۋەتەن كوكىدە .

1983 - يىلى 22 - ئىيول، ئاقسۇ.

ئەسلەش

[illegible]

(كورلا قىزىغا)

1

بىلمەدىم نەسەۋەپ سېنى چۈشۈمدە،
پات ـ پاتلا كورۈمەن ئايدىڭ سەھەردە.
تۇرسەن ، ياشلىقنىڭ چېچەك ئاتقان شۇ،
قىرىــق يىل بۇرۇنقى گۈزەللىكىڭدە.

ئويغۇنۇپ قارىسام كىلەر يادىمغا،
دەل ئەشۇ چاغدىكى ھوسنى جامالىڭ .
ھەر قاچان ئەسلىسەم سېنى ئەي دىلبەر،
ئوت بولۇپ كىرىسەن قەلبىمگە مېنىڭ.

II

قىر قىنجى يىللىرى باغراش دولقۇنى ،
غەزەپلىك قوزغۇلۇپ گۈكىرەپ تۇرغان .
تۇمانلىق كۆنلەرنىڭ قىممىتى بىزنى ،
زار ـ زار قاخشىتىپ ، يىراقلاشتۇرغان.

شۇ كۈنى كېتەردە قارىسام ئارتقا،
سەن قالدىڭ ياش توكۈپ ، ماڭا تەلمۈرۈپ.
سەل ئوتتۇپ تۇمانلار قوينىدا گويا ـ
مەن سېنى كورەلمەي كەتتىم ئاھ ··· ئۇرۇپ.

III

ئىخ ··· بۈگۈن ئۇچرۇشۇپ قالدۇق تۇيۇقسىز ،
چېچىڭغا قونۇپتۇ كومۇشرەڭ قىرو .
ۋە لېكىن نۇرلىنىپ كېتىپتۇ ھوسنىڭ،
بىلمەدىم ، بەختىڭنىڭ بەلگۈسىمۇ بۇ ؟

1983 - يىل 24- ئاۋغۇست كورلا

پارچىلار

ئۈزۈلىسە ئۈمىدىم سازىنىڭ تارى ،
قىرىتالاماس ئۆمۈرنىڭ چاچتىكى قارى.

× × ×

ئىچى تار مەخلۇقتىن چىقمايدۇ ئادەم ،
ئويۇل تاش ئىچىدىن چىقمىغاندەك سۇ .
ساتقۇنلار بولىدۇ راسۋايى ئالەم ،
تۈلكىدىن مىڭ ھەسسە بولغاندىمۇ قوۋ .

× × ×

دەپتىكەن دانىشمەن : "تەسادىپ ئامەت ـ
ئىنسانغا ئۇشتۇمتۇت يولۇقماس ئاسان.»
بەختلىك ، بەختسىز بولۇشىمۇ بەلكى ،
تەبىئى تەقدىرمۇ ، جاۋاپ قىل ئىنسان .

× × ×

قوزغۇنغا ياندىشىپ لاچىننىڭ قاچان ،
بىر شاخقا قونغىنىن قېنى كىم كورگەن ؟
بورىنى دوست تۇتۇپ مەردانە سەركە ،
ئومرىنى تىچ ـ ئامان قەيەردە سۈرگەن .

1983 - يىل 4- ئاۋغۇست
قەشقەر.

قالمىسۇن

(مۇخەممەس)

ھامۇت مەھمۇدى

ئى قەلەم، يازغىلى بۈگۈن كۆڭلۈمدە ئەرمان قالمىسۇن،
ئىچ ـ ئىچىمدىن ئۆرغىغان ھېچ ئاھۇ ئەپغان قالمىسۇن،
كەڭ غۇلاچلار ئاتمىغان تارىم زەرەپشان قالمىسۇن،
قازمىغان تارىختىكى ھېچ بىر شەرەپ شان قالمىسۇن،
يازمىغان شەيخ سەئدىچە «بوستان ـ گۇلۇستان» قالمىسۇن!

بولدى مەتبۇئاتتا ھورلۇككە ئىگە جۇڭخۇا ئېلى،
كەڭ تاشا سايراپ ئېچىلدى ھەممىنىڭ بۇلبۇل تىلى،
ھور قەلەمدىن تامدى شەربەت، ئىچتى شۇ ئەلنىڭ دىلى!
ئۇلغىيىپ ئاققاي يانا ئۈركەشلىنىپ يىلدىن يىلى...
بۇ شاراپ بار داستىخان سىرتىدە مېھمان قالمىسۇن!

ياز يېڭى جۇڭگونى ياز، نەپرەتتە «سىرىن باڭ» نى ياز!
ئۆتمىشلار خانىۋەيران ئەيلىگەن شىنجاڭنى ياز،
خەلق ئىچىدە تۇرغۇزۇلغان بارچە ئىلغار ئاڭنى ياز،
تارقىلىپ كەتتى تۇمانلار، بۇ سۈزۈلگەن تاڭنى ياز،
يازمىغان تاڭ ئەلچىسى ئاسماندا چولپان قالمىسۇن!

ئۇشبۇ تاڭدىن بوندى مەمنۇن چوڭ ـ كىچىك ھەتتا بوۋاق...
مىسلى پونتاندەك ئېتىلدى كۆزلىرى تىنغان بۇلاق،
بولدى خالى پىتنە ـ ئىغۋا، قايغۇدىن باش ھەم قۇلاق،
ئەسلىنىپ ئۆتمۈشلىدىن ئاللاقتا تارىخى ساۋاق،
بۇ ساۋاقلارنى تولۇق ياز، دىلدە پىنھان قالمىسۇن!

يادىلىدىم ئۆتمۈشتە ئۆتكەن ۋاقىئەلەرنى تامام،
قىلدى زۇلمەت قايسى ۋاقتىن قايسى ۋاخلەرگە داۋام؟...
قاي سەۋەپتىن بولدى خەلقنىڭ كۆڭلى شۇنداق بىئارام؟!
بۇنى چوڭقۇر ئويلۇنۇرمەن كۈن ۋە تۈن ئالماي ئارام...
ياز بۈگۈن، يازماي كىمىن كۆڭلى پەرىشان بولمىسۇن!

ياز پۈتۈن، ئۆتمۈشتىكى تارىخنى تەتقىق ئەيلىبان،
نام ـ نىشانسىز كەتمىسۇن، بار كۆپ ئاساسىڭ قىل بايان!
بولسىمۇ يۈز يىللىقى ئىشلار بىزگە بەش قولدەك ئايان،
بىلمىگەي خەلق قايسى ۋەقە بولدى مىڭ يىلدىن بۇيان؟...
يازمىغان ھەتتاكى سەن ئاتۇشتا سۇلتان قالمىسۇن.

بەلكى ئىلگىرىلەپ ئۇلۇغ تەكلى ماكانىنىڭ سىرىنى ئاچ،
شۇم خۇراپاتتىن پۈتۈنلەي قول ئۈزۈپ سەن ئىرى قاچ،
ئىلمى ئىرپانىنىڭ ھەقىقىي نۇرىنى ئالەمغا چاچ،
شۇنچە ئىمكانلار تۇرۇپ يازماققا بولما نائىلاج
ئىزدىنىپ سەن يازمىغان ھىچ دەۋرى-دەۋران قالمىسۇن.

سەن بۇرۇن بىھۇدە ئۆتكەن كۈنلىگە پۇشمان قىلىپ،
قانچە پەيتنى كەتكۈزۈپ قويغانىغا مىڭ ئەرمان قىلىپ…
ئۇندىكى ئاچچىق ساۋاقنى دەرت ئۈچۈن دەرمان قىلىپ،
ياز ۋەتەن بولسا چىراق، پەرۋانىدەك جەۋلان قىلىپ…
يازمىغان كوڭلۇڭدىكى ھىچ ئىشقى جەۋلان قالمىسۇن!

سەن بۈگۈن بولغىن ۋەتەننىڭ ئىشقىۋاز ئەرك بۇلبۇلى،
مەشۇقىڭ بولسۇن كوكۆل گۈلزارىنىڭ غۇنچە گۈلى،
سەن تەبىئەتنى قىلىپ قۇل، بولمىغىن قۇلنىڭ قۇلى؛
دىلگە چوڭ ئىلھام مەدەت، تارىختىكى « يىپەك يولى»…
يازمىغان ئۇتىۇش سەپەردىن ئەھلى كارۋان قالمىسۇن!

« تۇسقىنى بولمايدۇ كۈننىڭ نۇرىنى ئېتەك بىلەن،
بىز تاۋا كەيمەستىمۇ رەخ توقىغان يىپەك بىلەن،
سەنئىتىم دۇنياغا داڭ كەتكەن راۋاپ - غىجەك بىلەن،
سويۈمىز بۇ شانۇ - شاۋكەتنى ھامان يۈرەك بىلەن،
سەن نامايان قىلمىغان ھىچ خەيرى ئىھسان قالمىسۇن!

بۇ مۇقەددەس تۇپرىقىمىنىڭ ئېتىمگى ئوكيان ئىرور،
بەلكى ھەر بىر تامچىسى خەلق دەردىگە دەرمان ئىرور،
كىم ۋەتەننى سويمەسە، ئۇنىڭ كۈنى ۋەيران ئىرور…!
تۇغۇلۇپ ئوسكەن زىمىن جاندىن ئەزىز - جانان ئىرور،
مەدھىيىلەپ سەن يازمىغان بۇ سويگۈ جانان قالمىسۇن!

شۇل ۋەتەن پەرزەندى بولغانىغا تولۇق مەمنۇن بولۇپ،
قىلچىمۇ رىشتەنى ئۈزمەي سويۈمەن مەپتۇن بولۇپ،
گەرچە ئۇ بولغاندا لەيلى، كويمەن مەجنۇن بولۇپ…
سەنمۇ ھەم دەرس ئۆت بۈگۈن ئەلگە تىرەن مەزمۇن بولۇپ،
ياز تولۇق مەردنى سىناپ، ھىچ مەردو - مەيدان قالمىسۇن!

ياز ئىرادە سەھنىسىدە دائىما كوكرەك كېرىپ!
قالمىغىن سەن ھىچ قاچان بەلكى يېرىم يولدا ھېرىپ،
كەتتى نى ئەجدات « سۇباتلىق » نىڭ ئۇرۇغىنى تېرىپ…
ئاچ ھەقىقەتنى داۋاملىق « قالمىغاي دەئۋا قېرىپ!»
ياز - پولات ھوججەتنى ياز، ئىنكارغا ئىمكان قالمىسۇن!

چىقتى بىزدىن قانچە ئالىم ـ پارابى، ناۋايىي...
بىز ئۈچۈن گويا ھەسەلدۈر قالدۇرغان كىتابىمۇ،
شۈنچە شىرىندۇر ئەجەپ سۇنغان ئۇنىڭ شارابىمۇ،
بار ئۇنىڭدا قانچە ھېكمەتنىڭ سوئال ـ جاۋابىمۇ...
بۇ جاۋابتىن بەھرىمەنسىز ئىشچى ـ دېخان قالمىسۇن!

ئۇز بىلەن بىزگە ئەمەسمۇ نامى « مەھمۇد قەشقەرى »
قىل سىغامدۇ ئۇشبۇ نامغا بۇ دەلىلدىن تاشقىرى؟!
كىمكى ئىنكار ئەيلىسە قارشى چىقار ياشۇ ـ قېرى...
سوزلىگەي ئىنسان تۇكۇل، " دىۋان لوغاتىت " گوۋھىرى،
يازمىغان، ئالەمشۇمۇل بۇ كاتتا دىۋان قالمىسۇن.

بىر زاماندا شتۇر ئۇنىڭ بىرلە " يۈسۈپ خاس ھاجىپ " مۇ،
بار ئۇنىڭ قەشقەردە كەيگەن بەلكى ئالتۇن تاجىمۇ،
« ئوردا ئالدى »، « ئوردا ئىشكى » دەپ مەھەللە نامىمۇ ـ
ئۇچمىدى ھازىرغىچە مەزكور گۇۋا ـ ئىسپاتىمۇ...
يازمىغان، بۇ پەخىرلىك " قۇتادغو ... " داستان قالمىسۇن!

چۈشىمۇ ئەخلەتكە ئالتۇن دات بېسىپ بولمايدۇ مىس؛
بۇكەبى ئالتۇن كىتاپلارنى ئوقۇشقا مەن ھېرىس!...
تەرك ئېتىپ قويمايمە ۋاختىم بولسىمۇ ھەر قانچە قىس؛
سەنمۇ ئىخلاس باغلىغىن بولغاچقا مەندەك بىر ۋەرىس،
بەلكى يازماي دىلدا سوك، ئەپسۇسى ھىجران قالمىسۇن!

بۇ مىراسلارگە بۇگۈن قەلبىمدە ۋارىسلىق قىلىپ،
بولمەن گوياكى زەگەر، ئۇشبۇ زەر قەدرىن بىلىپ،
ھەم يانا ئەجداتلىمدەك قولغا كۈرەش سازىن ئېلىپ،
چالمەن بىر چىن مۇھەببەت رىشتىسىدىن تار سېلىپ...
سەن تىرەنلەپ قازمىغان ھېچ مەئنىۋى كان قالمىسۇن!

ئول كىتاب ئاپتورىنى يازغىن رومان ـ داستانلىغا،
بار ئورۇن تارىخ بېتىدە چىن ئەسەر يازغانلىغا،
چوڭ تەشەككۇرلار ياغار ھەق كانىنى قازغانلىغا،
خەلق ئوقۇپ سالسۇن نەزەر بۇ مىۋىلىك بوستانلىغا...
سەن بۇگۈن سەيرەتمىگەن ھېچ باغى ـ بوستان قالمىسۇن!

جۇملىدىن « پەرھادى ـ شىرىن »، « تاھىر ـ زوھرە » داستىنى،
قاي زامان ـ قانداقچە ئۆتكەن ؟ قاز تىرەنلەپ ئاستىنى···
كىمگە مەنسۇپتۇر ئۇلار، تاپقىن دەلىلدىن راستىنى،
يەر ـ زېمىن پاكىت بولۇپ ، ھەتتا گۇۋادۇر ئاسىمىنى!···
ھەق بىلەن باتىلنى ئاجرات ، قىلچە يالغان قالمىسۇن!

ئەسلىدە «پەرھادى ـ شىرىن» بۇ دىيار پەرزەندىسى،
بولدى ”خىسراۋ“ چىن مۇھەببەتنىڭ يامان شەرمەندىسى،
”چىنىي ـ ماچىن “ دىن تېپىلغاي بەلكى پەرھات جەسەدىسى···
ئۇ ئەمەسمۇ بىزگە خاس ئەجداتلىرىمىزنىڭ بەخشەندىسى،
ياز ـ بۇگۈن مىڭ ئۇينى ياز، ئايۋان ـ پېشايۋان قالمىسۇن!

چۈنكى «شىرىن» تۇغۇلۇپ ئۆسكەن تارىم كىردابىدا···
ئۇ ئىرادە ئۆلگۈسىدۇر چىن مۇھەببەت بابىدا ،
ئۆچمىدى مېھرى شۇڭا ھازىرغىچە ئەل يادىدا،
ئۇ ياشار مەڭگۈ ئەبەت ئەلنىڭكى كوكسى ـ قارنىدا،
بۇنى ئۆلچەپ كورمىگەن تارازى ـ مىزان قالمىسۇن!

بارغۇ باش ئەگىم تېغىدا «تاھىر زوھرە» قەۋرىسى،
ئۆچمىدى باغراش بويىدا ئۇنىڭ تارتقان جەۋرىسى···
كەلدى بۇ ھوججەت ـ دەلىللىنىڭ سوزلىنەر بىر دەۋرىسى،
”غۇرىدىن ھالۋا پىشەركى ، بولسا ئىنسان سەۋرىسى“
ھىچ بۇلۇتلار دالدىسىدا ماھى تابان قالمىسۇن!

بىز تونۇلغان ئەسلىدە نازۇك ـ نەپىس سەنئەت بىلەن···
تىڭشىغان بىزنىڭ مۇقامنى كەڭ جاھان ھورمەت بىلەن!
ياغدى مىللى ئىپتىخارلىق بىزگە شان ـ شاۋكەت بىلەن،
قاز ئەشۇ سەنئەت خەزىنەمنى ھامان غەيرەت بىلەن،
ياز ، مۇھەببەت بابىدا ھەتتا «گۇلەمخان» قالمىسۇن!

سەن ئەگەر يازساڭ تولۇق ، خەلقىمىزنىڭ تۇمەن ئاھزارى بار···
جۇملىدىن ”ھەمرايى“ دەك دەرتمەنلىمىزنىڭ مۇڭزارى بار،
«رابىيە ـ سەئىدىن» نى يازغان ئابدىرېھىم نىزارى بار،
قاي بۇلۇڭ ـ پۇچقاقتا بارساڭ شېئىرىيەت گۇلزارى بار···
قاز ـ پۈتۈن جايلارنى قاز ، ئىز قۇتلى تۇرپان قالمىسۇن!

تەكشۈرۈپ كورگەندە بىزدىن چىقتى نۇرغۇن قەھرىمان،
شوھرىتى ئالەمگە مەشھۇر چىقتى سادىر پەھلىۋان،
چىقتى ھەم موللا بىلالدەك نى ئەدىپ ـ نى ئەرسلان،
چىقمىدى بۇ توغرۇلۇق ئەپسۇس ، بىرەر داستان ـ رومان…
ياز ، ئىچوك ياز مايدۇ ؟ دەپ تەشنائى ھەيران قالمىسۇن!

ياز ـ ئايا للار ئۇلگۇسى ئامانىسا خانىمنى ياز،
نوزۇگۇم ـ ئىپپارغا ئوخشاش قەھرىمانىمنى ياز،
غولجىدا بوينى كېسىلگەن ئوت يۈرەك مايىمنى ياز،
شۇنچە باي بىز تىمىغا ـ بۇ گەۋھەرى كانىمنى قاز…
يازمىغان ھەتتا شەھىدۇ بەلكى رىزۋان قالمىسۇن!

ياز كىلاسسىك شېئىرىيەتدىن ياخشى خىسلەتلەرنى ياز؛
ل. مۇتەللىپ كۈيلىگەن "نەپرەت ـ مۇھەببەت» لەرنى ياز،
ھەم ئۇنىڭ «…ئۇچقۇن» دىكى ئەزايى ئۇلپەتلەرنى ياز،
ئىخ !… ئۇلار زىندانىدا تارتقان زۇلمى ـ كۇلپەتلەرنى ياز،
ئۇشبۇ جەڭگە جاننى تىككەن بىرمۇ قۇربان قالمىسۇن!

"قىرق ئاۋانگارد» ل. مۇتەللىپ پىكرىنى قىلدى بىجا ،
ماگدى سەپنىڭ ئالدىدا تۇغچى مۇنىرىدىن خوجا،
ئايلىنىپ يالقۇنغا ئۇچقۇن ، تەۋرىدى ئاقسۇ ـ كۇچا…
ۋەھشى "ئۇ شاۋبىڭ» ئۇلارنىڭ جاننى قىلدى جۇدا،
ئەسلىنىپ سەن يازمىغان ئۇستازى «مەۋلان» قالمىسۇن!

گۈلنى قىشتىن ئىزلىمەي ، ئىزلە باھارنىڭ يازىدىن…
شۇل باھارنىڭ قەدرىنى سورغىن ۋىسالى ئازىدىن،
شادلىنار ھەتتا شەھەرلەرمۇ باھارنىڭ سازىدىن،
ئولچىسەڭ ئەمما توۋەن تۇرغاي شەھىدلەر غازىدىن ،
يازمىغان ھايات تېغىدىن قەددى ئورمان قالمىسۇن!

كىم قەلەمنى ئات قىلىپ چاپسا بۇگۇن سەھرالىغا…
شادلىنىپ كۈلگەن كوزى چۇشكەي گۈزەل رەئنالىغا،
يولۇقارغۇ نى ئىجابى قەھرىمان دەنالىغا!…
يازغىنى بولغاي ئىگە چوڭقۇر ۋە باي مەئنالىغا،
سەن زىيارەت قىلمىغان تاغلارچە خامان قالمىسۇن!

تاققا چىقساڭ خوش پۇراقلىق دارى ـ دارمانلار تولا،
رەڭمۇ ـ رەڭ گۈللەرگە پۈركەنگەن يېشىللىق كەڭ دالا،
سانلىرى يۇلتۇزغا تەڭدۇر ئوتلىغان قوي ، ئات ، كالا...
سەكرىشىپ بۇغا ـ مارال ئوينايدۇ شاد جىلغى ئارا،
چىقىدىغان پامىر ، كوئىنلون ھەم تىيانشان قالمىسۇن!

قالمىسۇن سەن بارمىغان ھەتتاكى زاۋۇت ـ كارخانا،
قالمىسۇن ھەم ئىلمى ـ پەن ، تېخنىكا مەكتەپلەر يەنە،
بول ئەمەلدىن ھەقنى ئىزلەش نۇقتىدا چىن ئاشنا!
كۆتمىگىن پانتازىيىدىن سەن ئوزۇڭگە ھېچ پانا،
تەكشىرىپ سەن بارمىغان دەشتى ـ بىياۋان قالمىسۇن!

بارچە ئىلھام مەنبەئىنىڭ كانىنى قازغانلىدا،
بولمىسۇن ھەرگىز شۇئارۋازلىق پۈتۈن يازغانلىدا،
ئۇر رەقىپنى چىن لىرىكا مۇشتۇمى بازغانلىدا؛
خۇش پۇراق بولمايدۇ ھېچ شۇمبۇي ، تىكەن ئازغانلىدا...
مەدھىيىلەپ سەن يازمىغان خۇش لالە ـ رەيھان قالمىسۇن!

سەن نەزەر سال كەڭ جاھانغا ـ بەكمۇ ئەتراپلىق قارا!...
كەشپىياتتىن بىر مىنۇت خالى ئەمەستۇر خەلقارا،
بۇ قەدەر ئىلگىرىلىگەن پەنگە توۋەن بەرمە باھا،
بولمىسۇن سوگرە نادامەتلەر بىلەن كوڭلۇڭ يارا...
دەرتكە ـ دەرمان تاپمىغان ھەم بىر لوقمان قالمىسۇن!

يەر ئەمەس ، پەن ئالدىدا بويسۇندى ھەتتاكى ساما،
نەچچە ئون تونىنا تومۇرنى كوتۇرۇپ تۇرغان ھاۋا...
بارچە يۇلتۇز سىرىنى بىلمەككە ئىنتىلدى يەنە ،
دولىتىم توتتە زامانىۋىلاشماققا يۈزلەندى مانا!
بىزمۇ بەلكى چىقمىغان يەتتىنچى ئاسمان قالمىسۇن...

بۇ ئۇلۇغ شانلىق سەپەرگە ئەلنى دەۋەت ئەيلىگىن،
كىم ئەگەر ئالدىنقى سەپتە ماڭسا رەھمەت ئەيلىگىن.
كىم ئەگەر بولسا ھورۇن لەنەت ۋە نەپرەت ئەيلىگىن،
چىن ھەقىقەتنى قورال قىلماققا رىغبەت ئەيلىگىن،
بۇ قورالنى تۇتمىغان ھەم بىرمۇ ئىنسان قالمىسۇن!

ئىلمى ـ يەڭىنىڭ نەۋ باھارى كەلدى نۇرىنى چېچىپ،
بۇ ئۇزۇن شانلىق سەپەرگە كەڭرى يوللارنى ئېچىپ،
ئەمدى يەن ـ تېخنىك ھۇنەر نەگە كېتەر بىزدىن قېچىپ؟
قاچسىمۇ قوغلاپ يېتەرمىز، كەتمىگەيمىز ۋاز كېچىپ...
سەن بۇگۇن چۇمۇلمىگەن ھېچ ئىلمى ئوكيان قالمىسۇن!

بىز بۇگۇن ئورلەيلى تىز بالداقمۇ ـ بالداق يەللىگە!
ئىلمى ھاسىل ئەيلىمەك مۇشكۇل ئەمەس ھېچ بەندىگە،
ئىلمىدە چەك چىگرى يوق، باغلايلى ئىخلاس يەنلىگە،
شۇم خۇراپاتقا چوكۇپ ئۇچمايلى بەزەن يەللىگە...
ئەڭ ئەقەللىسى ساۋاتسىز يۇزدە توقسان قالمىسۇن!

ئۇزمىگىن ھەرگىز دىلىڭدىن ئىلمى ـ يەڭىنىڭ مېھرىنى،
ئۇشبۇ مېھرىڭ ئوخشىتار جەننەتكە يۇرتىنىڭ چېھرىنى،
كىم ئوقۇپ ئىشلەتسە ئوز ئەقلى پاراسەت زېھنىنى،
شۇ بويۇك ئالىم بولۇپ ئاچقاي تەبىئەت سىرىنى،
سەن تولۇق ئوگەنمىگەن ھېچ ئىلمى ـ ئىرپان قالمىسۇن!

دائىما قىلغىن ئىلىم ـ يەنىنى ئوزۇڭگە يان قورال،
بۇ قورالسىز تاپمىغايسەن بەلكى ھېچ ئىشتا كامال!
شۇ كامالەتكە يېتىشتە ئىزلىگىن دائىم ئامال،
ئىلمى ـ ئىرپان دۇشمىنى تاپقاي ئەبەتكە شۇم زاۋال...
تىغ ئۇچىڭ سانجىلمىغان ھېچ نەپسى شەيتان قالمىسۇن!

قەلەمىم قىلدىم ساڭا چوڭقۇر يۇرەگىمدىن خىتاپ!
ئەكسى ئەتسۇن ھەر قېتىم تامغان سىيادىن ئاپتاپ...
ئەل ئۇچۇن ـ ئەۋلات ئۇچۇن كوڭلۇگدە مىڭ سانى ساناپ،
قالدۇرۇپ كەتكىن ئىلىمگە ئاز دىگەندە بىر كىتاپ!
جۇملىدىن سەن يازمىغان تارىخى رۇمان قالمىسۇن!

دات بېسىپ ياتقان ئىدى ئوتىۋشىلىدە نۇرغۇن قەلەم،
شۇ قاتاردا سەنمۇ ھەم تارتقان ئىدىڭ كوپ دەرت ـ ئەلەم،
ئالغا باسساڭ بىر قەدەم، كەينىڭگە باسقان مىڭ قەدەم...
ئۇ زۇلۇم كىرداۋىدىن ئازات قىلىندىڭ سەنمۇ ھەم،
ئەمدى ياز، دىل ساندۇغىڭدىن ھېچ سەرەمجان قالمىسۇن!

ياز، لېكىن ماغزىنى ياز ـ يازما شاكال جەريانىنى...
تاللىغىن سەن قەھرىمانلار ئىچرە ئەڭ مەردانىنى!
كۈيلىگىن خەلقىنىڭ ھامان چوڭقۇر تىلەك ـ ئارمانىنى،
سەن قوبۇل قىلغىن داۋاملىق پارتىيە پەرمانىنى،
بەلكى ئىجرا بولمىغان چىن ئەمرى ـ پەرمان قالمىسۇن!

كۈن ۋە تۈنلەپ تەۋرىسەڭمۇ تالمىغاي ھەرگىز بىلەك،
يازغىنىڭ ئىچرە موكۇپ ھېچ قالمىسۇن بىرمۇ تىلەك،
مىۋە بەرسۇن چىن مىراد باغىڭدا ئاچىلغان چېچەك،
بىر ئوقۇپ، ئون ئوقۇماسدىن قانمىسۇن بەلكى يۈرەك،
چۈشمىگەن ئىنكاسى نۇرى بىرمۇ ئىكران قالمىسۇن!

سەن ھامان يازغانلىڭدا ئەدلى ـ ئادالەت ـ ھەقنى ياز،
ھەق ـ ئادالەت مەنبەئى بولغان ئۇلۇغۋار خەلقنى ياز،
ئامىغا مەقبول بولغىدەك دائىم رىئاللىق نەقنى ياز،
شادلىنىپ جەننەتنى يازساڭ، يىركىنىپ دەۋزەخنى ياز...
پەرقىنى ئاجراتمىغان ۋەيلون ۋە ئەدنان قالمىسۇن!

بىزلىنى قايەۋقتۇرۇپ كەلگەن خۇراپاتلارنى ياز،
ھەممىدە مەھرۇم قويۇپ كەلگەن جاھالەتلەرنى ياز،
بىزگە كوپ بىدئەتنى سىڭدۈرگەن زالالەتلەرنى ياز،
شۇم زالالەتكە ئەسىر قىلغان ئاسارەتلەرنى ياز...
يازغىنىڭدا سەن تولۇق ياز، ئەينى جەريان قالمىسۇن!

پەسلى ئىچرە قىش ـ زىمىستان، قار ـ شىۋىرغان، مۇزمۇ بار،
قىش زىمىستاندىن كېيىن بەلكى باھار، ياز، كۈزمۇ بار؛
«يەتتە ئولچەپ بىر كېسىش لازىم!» دىگەن بىر سوزمۇ بار،
ئون قېتىم تەھرىرلىمەي يازغاندا تەنقىت كوزمۇ بار...
ئويلۇنۇپ يازغىن ھامان، يازغاندا نۇقسان قالمىسۇن!

سەن چۈشەندۈرگىن ھەقىقەتنىڭ ھامان ئوز ئەينىنى،
ئالدىنى كورمەي خوجۇننىڭ، بەلكى كورگىن كەينىنى...
سەن «ناھار» دەپ ئەيتمىغىن چاقماق چېقىلسا، لەيلىنى؛
لەيلىدە بولماي ۋاپا، مەجنۇنىۇ بەرمەس مەيلىنى...
ئەل ھەقىقەتنى چۈشەنمەي بەلكى نادان قالمىسۇن!

پارتىيەمۇ: ئەمەلىيەتتىن ھەقنى ئىزلەپ تاپ ـ دېدى،
نا ھەقىقەتنىڭ داۋاملىق يىلتىزىنى چاپ ـ دېدى،
ھەم قۇرۇق سوزلىك ئېغىز دەرۋازىسىنى ياپ ـ دېدى،
بولمىسۇن قىلغان ئىشىڭ كەڭ ئاممىغا ناباپ ـ دېدى،
قىلمىغان ھەققە ئەمەل ھەم بىرمۇ ئورگان قالمىسۇن!

ئى، قەلەمكەشلەر بۈگۈن تىنماي بۇلاقتەك قاينىغىن،
مىڭلىك كۆچەت تىكىپ، ماغزىنى دائىم چاينىغىن!
ھەر قاچان ھەقانىيەتتىن قىلچىلىكمۇ تايمىغىن،
كىمكى چەتنەپ كەتسە چىشلەر ئاقىبەت ئۆز بارمىغىن...
ھەققە دەئۋەت قىل، يولىدىن بىرمۇ ئازغان قالمىسۇن!

كىمدە ـ كىم بولغاندا مەغرۇر، ئۇ قالۇر ئەلدىن كېيىن،
كىمكى كەمتەر بولسا بەلكى ئالغا باسقاي كۈن سايىن،
بەزىلەر پۈنى ئاتۇر، پو ئاتقىنىمۇ بىر تىيىن...
ئويلىسام ئۆلمەك ئاسان، ئۆلمەي تۇرۇپ خىزمەت قىيىن،
يازغىنىڭدا شۇ قىيىندىن ھېچ تىرىشچان قالمىسۇن!

ياخشىدۇر بەلكى تەكەببۇرلۇق خوشامەت ئالدىدا،
ياخشىدۇر بىرلىك ـ ئىناقلىق بارچە مىللەت ئالدىدا،
جان باقارىستلار ئىگە بوي باي ـ بىھاجەت ئالدىدا،
زىندىيەتنى توغرا تەھلىل قىل ئادالەت ئالدىدا،
يازمىغان ئوتنىڭ پىدايى ـ شامى پەرۋان قالمىسۇن!

سەن پەقەت تىز پۈكمىگىن يالغان ھەشەمەت ئالدىدا،
بەلكى تاغلار بوي ئىگور مەۋقە ـ جاسارەت ئالدىدا،
ئىشلىمەس شوھرەت ۋە يا پۇل چىن ماھارەت ئالدىدا،
تالىبىڭ راھەتكە ھامىلدار رىيازەت ئالدىدا...
يازمىغان پىشانە تەردىن ئۈنچە ـ مارجان قالمىسۇن!

راست قۇيۇچقا ئايلىنۇر قانچىكى تاۋلانسا تۆمۈر،
مەنمۇ شۇنداق تاۋلىنىپ سۈردۈم يېرىم ئەسرى ئۆمۈر،
بىر ماقال بار كونىلاردا: „ ئىش تولا، ئازدۇر كۆمۈر..."
سەئيى مېھنەت مەھسۇلىدىن بەلكى مىڭ مىكاڭ پۈتۈر!...
يازمىغان بۇ ھەقتىكى قايناق ھاياجان قالمىسۇن!

مەن ئۈمىدىن ئۈزمىگەيمەن قانچە دەرت تارتسام بىراق،
توزدىمايمەن گۈل كەبى، چەككەندىمۇ مىڭ ئوت - پىراق...
چۈنكى بولدى بىز بېسىپ ئۆتكەن داۋانلار چوڭ سىناق،
بىر ئۈمىت ئالسا ئورۇن، يانغاي دىلىمدە مىڭ چىراق!...
خەلق ئۈچۈن چاچقان ئۇرۇغدىن ئۈنمىگەن دان قالمىسۇن!

سەن پۈتۈن ئۆمرۈڭ بويى بولغىن ۋەتەن پەرۋانىسى،
كەڭ سىناقلاردىن ئۆتۈپ بولغىن ئېلىڭ مەردانىسى!
يالتىراپ تۇرسۇن خېتىڭدە ئىشقىنىڭ گۈلخانىسى،
كوزلىگەن مەقسەد - مىراتىنىڭ بول ھامان مەستانىسى...
نا ئۈمىتلىك دەشتىدە ھەم بىرمۇ سەرسەن قالمىسۇن!

„ گۈلىمۇ خوپ - غۇنچەمۇ خوپ، ئاچىلدۇرۇپ قىسقانىمۇ خوپ،
چوڭ بولۇپ دەرت تارتقىچە، كىچىك تۇرۇپ ئۆلگەنىمۇ خوپ“
دەپتىكەن ئۆتمۈشتە بىر دەرتمەن ئىچى قانغا تولۇپ...
مەن لىكىن ئۇنداق دىمەيمەن باسسىمۇ دەرت تاغ بولۇپ...
دەرتكە - دەرمانلار تېپىلدى، ياز بۇ دەرمان قالمىسۇن،

بولمىغىن ئەمما بىخەستە، ئۆمرىدە چەك - چىگرا يوق،
ئىخ!... يازالمايسەن ئەجەلنىڭ مىلتىغىدىن تەگسە ئوق...
سەن ھاياتىڭدا يۈرەك قانىڭنى سەرپ ئەتسەڭ تولۇق،
جان ئۈزەر ھالەتتىمۇ بولغاي كوڭۈل - قارنىڭمۇ توق!
يۈرىگىڭ توختاپ تۇيۇقسىز، دىلدا پۇشمان قالمىسۇن!

قالسىمۇ ئۆمرۈم مېنىڭ ھەتتا بۈگۈن ئاخىرلىشىپ،
ئۈچ كىتاپ يازماققا ئىنتىلدىم تىرىشىپ - تىرمىشىپ...
كوزلىگەن غايەم بىلەن تاغدەك ئىرادەم بىرلىشىپ،
كەتتى دىل رىشتىم ئۇڭا ھەشقى پېچەكتەك چىرمىشىپ...
ياز « ۋەتەن پەرۋانىسى » كوڭلۈمدىكى سان قالمىسۇن!

سالام، قەشقەر

ئابدۇشۈكۈر مەتىمىن

سالام، قەشقەر ئانا يۇرتۇم تۇغۇلغان روزىغار سەندە،
ناۋا ئىلھامى بۇلبۇلغا چىمەنلىك لالىزار سەندە.

جۇدا قىلدى پەلەك قەرنە يۇسۇپنى مىسلى ياقۇپتىن،
غېرىبىڭ چىقتى مەنزىلگە سەنەمدەك گۈلنىگار سەندە،

تۇغۇلدۇم تۈندە قوينىڭدا بولۇپ ئىڭراقلىرىم زارىڭ،
يىتىلدىم تاڭغا، چولپانغا بولۇپ چىن ئىشقىۋاز سەندە.

ساتارىڭ چەكتى دىل تارى، جاسارەت قوپتى ناغراڭدىن،
ئىلىم تەشنالىقىمغا چىقتى ئۇستاز - دىلفىكار سەندە.

سالامنى سەندىن ئۆگەندىم، ئىگىلدىم ئەلگە، تۇپراققا،
ۋاراقلاپ تارىخىڭ كورسەم تارالغان خۇش ئىسپار سەندە.

مۇقامىڭ كىميا گويا، كوڭۈلدىن ئاچتى بىر دۇنيا،
يەنە مەشرەپ، سەنەمنىڭ گۈلخىنى كۈن - تۈن يانار سەندە.

گۈزەللىك گۈلشەنى - كانى، ھۈنەر - سەنئەتتە سەن مەكتەپ،
ئوتۇپ مىڭ يىل جاھان بازارىدا داڭلىق - ئىپتىۋار سەندە.

يىپەك - شايى، چىمەن كەشتە، يەنە مىسكەر ۋە زەرگەرلىك،
نەقىش، خۇشخەت، بىناكارلىق بويىچە ئىپتىخار سەندە.

غەزەل - داستانغا پىركامىل، توپاڭدا نەچچە دەنا - زات،
ئەسىرلەردىن - ئەسىر ئاپتورى ھەم ئۇچرىشار سەندە.

مانا قوينۇڭدا كوپ مەكتەپ، دىيارىڭ باغى ئىرپانىنىڭ،
سائادەت سىمۇرغى پەرۋاز قىلىپ دەر: چىن باھار سەندە.

ساڭا زىننەت گېزىت - ژورنال، زاۋۇت - فابرىكا، ئى قەشقەر،
ئۈن ئالغۇ بۇلبۇلۇڭ سايرار، تېلېۋىزور يالتىرار سەندە.

تىياتىردىن شەرەپ قۇچتۇڭ، كىتابەت بابىدا شوھرەت،
بىھارلىقتا تىبابەت شەپقىتىدىن ھەم مادار سەندە.

ئاقار باغ شەرۋىتىڭ بالدەك مىۋەڭنىڭ ھەرنەۋى سەرخىل،
مەئىشەتتە پىرىدۇن كورمىگەن ئاۋات بازار سەندە.

ئەزىز قەشقەر، ئانا يۇرتۇم، گىيايىڭ ھەر بىرى بىر يار،
كوڭۈلنى مەڭگۈ رام قىلغان مۇھەببەت بىغۇبار سەندە.

كىتىپ ئۇسمۇر چېغى سەندىن، «ئانا؟» دەپ تاپىنغا باسسام،
بالام دەپ باغرىغا تاڭغان ئانامدەك ئىنتىزار سەندە.

چېچىم ئورۇك چېچەك گويا، ئۇنىڭ ھور بەرگى بىر داستان،
ھايات قىسمەتلىرىمگە بىلكە شاھىت غەمگۇزار سەندە.

سالام قەشقەر، ساڭا شەيدايى ئوغلۇڭ قەلبىدىن دائىم،
تاۋاپ قىلماقلىقىم ھەجدىن ئۇلۇغ ھەم بەختىيار سەندە.

شېئىرلار

مىرزاھمت كىرىمى

دوستلۇرۇم

قەلبىم دەرىزىسى قاراغلىق يولغا،
ئۆتكەن ھەر كىشىنىڭ سايىسى چۈشەر،
تۈگۈلمەي ئېچىلىپ تۇتۇلغان قولدا،
ئالقىنىم كۈچ سىزەر، جاسارەت سىزەر...

ھەي... قول ئۇزاتقانغا مۇش تەڭلەيدىغان،
شۇ ئەنسىز يىللارنىڭ جەۋرى ـ جاپاسى.
كېلەر كوز ئالدىغا ـ يۈرەك يەيدىغان،
ئادەمخور ياۋۇزلار بىر چۈش مىسالى.

ئۇ دەرتلىك كوچۇرمىش مەن ئۈچۈن ئەلھال،
دوستئۈچۈن، يارئۈچۈن... ئەل ئۈچۈن دىدەك.
تۈيۈلار بولۇپ يات ئەسلىمە ـ خىيال،
تۈيۈلار ئەۋلاتقا ئەپسانە چوچەك...

مۇشۇ دەم ئىنتىزار ئىشكىم ئالدىدا،
كۈتىمەن دوستلارنى ۋاھىمە ـ غەمسىز.
قوللۇرۇم كوكسۇمدە دەيمەن: مەرھابا!
قالدۇرغان مەرتلەرگە يولدا گۈزەل ئىز.

قارايمەن ئالدىغا: ھايات كارۋىنى،
مەنزىلگە ئالدىراپ ئىلگىرلەپ ماڭار.
گۈل ئېچىپ يولىدا تىلەك ـ ئارمىنى،
كىلەر جان دوستلۇرۇم سەپ بولۇپ قاتار.

مەن سالام بېرىمەن ئاچىمەن قۇچاق.
ئۇستازىم ـ ۋەتەن ـ ئەل غەمگۇزارىغا.
ئوتەر ئۇ ـ ئومۇرۋايەت بولۇپ نۇر بۇلاق،
قۇيۇلۇپ تىنىمسىز تال ـ گۈلزارىغا.

مۇشۇ دەم جىسمىمنى ئىستقان بۇ قول،
تۈن بويى خىيالچان باشقا بولەنچۈك.
دوسكىغا، ئاق بەتكە چېكىپ نەقىش گۈل،
بولار ياش ئەۋلاتقا شوتا يولەنچۈك.

سىقىدەن بى مارغا داۋا قولىنى ھەم،
ئولۇمنى كېسەلدىن قاچۇرغان يىراق.
ۋىسالىنىڭ شەرىپى ـ ياشايدۇ ئادەم!
سالامەت بەستىدىن تۈگەپ دەرت ـ يىراق.

كىلەر كوز ئالدىغا بىر قولنى سىقىسام،
غىشلاردىن پەلەككە بوي سوزغان بىنا.
چىكىدىن ئاقسا تەر شاتلىنار ئۇستام،
قىلغاچقا خەلقىغە جېنىنى پىدا،

يەنە بىر قول باركى كوتەرگەن بازغان،
ئايازدا مۇزلىماس، يالقۇندا كويمەس.
پەلەكنىڭ چاقىنى بۇ قول ياسىغان،
بۇ قولسىز زامانمۇ جانلىنىپ كۆلمەس.

يەنە بىر قولمۇ بار ئەۋرىشىم چىۋەر،
گۈزەل تەن دەرىخى ئۇ قول ئەجرىدىن.
يازۇ - قىش ھاياتقا راھەت بەخش ئېتەر،
ساقلاپ سوغ - ئىسسىقتىن، ساياق قەستىدىن.

سۈنمەن قولۇمنى ئاپتاپتا كويگەن،
قارامتۇل شۇ قولغا كوتەرگەن ئوغاق.
جان بېرىپ تۇپراققا بەھرىنى كورگەن،
شۇ بىلەك كۈچىدىن ئەل تاپار روناق.

ئوزگىچە بىر قول بار قوللار ئىچىدە،
يېقىملىق تۇيۇلار ھەممە قول ئۈچۈن.
كىتاب بار، قەلەم بار ئۇ قول ئىلكىدە،
ھەممە قول ئۇ قولدا مۇجەسسەم پۈتۈن.

بۇ قوللار تارتىدۇ رەسسام مېھرىنى،
شائىرنىڭ پىكرىنى قاناتلاندۇرار.
بۇ قوللار ئاچىدۇ ئالىم زېھنىنى،
ياۋنى يەر چىشلىتىپ دوستقا گۈل سۇنار.

بۇ قوللار سىلىغان غەمكىن بېشىمنى،
مۇزلىغان تىنىدىنى ئىسسىتقان ئوتتەك.
شەپقەتلىك بۇ قوللار ئېيتىپ يېشىمنى،
بەخش ئەتكەن شىجائەت ئىلھام، خۇش تىلەك.

دەردىمگە داۋادۇر، رەنجىمگە شىپا،
تاۋلانغان بۇ قوللار خىسلەتلىك قوللار.
مەڭگۇ يۇرت - ئىلىنى ئىزا نومۇسقا،
قويماس بۇ چارچىماس جۇرئەتلىك قوللار.

سۇنەيـەن قولۇمنى بىر قولغا ئەمەس،
ئېھتىرام ۋەزنىدىن قەددىم ئىگىلەر.
ئۇيۇشقان بۇ قوللار مەزمۇت، زەپەردەس،
ھەر كۈنى ئەجرىدىن ئەلگە نەپ بېرەر.

شۇ قوللار ئىگىسى مېنىڭ دوستلۇرۇم،
مەرتلەرنىڭ سەر خىلى زاتىغا سۇلتان.
ئۇلارنىڭ بويىغا تەڭلىشەر بويۇم،
ۋاپادارقەلبىمدە ئۇلار جاي تۇتقان.

ئۇلاردا يوقتاما يوق، ھەسەت ئەسلا،
يولەك بىر-بىرىگە يولدا داۋامەت.
نام- شوھرەت قوغلاشماس غەيرەتكەھەمرا،
ئۇلار بىر - بىرىنى قىلماس خىجالەت.

يول بەرمەس تەكەببۇر سوغۇق تەلەتكە،
زىننەتتۇر قەدرىگە چىدام، غۇرۇرى.
قىزىقماس ساپادا يېتىپ ئۇگۇدەشكە،
ئۇلارغا يېتىدۇ مېھنەت ھوزۇرى.

ئارتۇق زەر ئالدىدا خىيالچان باشنىڭ،
ھىممەتلىك نەزەرنىڭ قەھرى مەن ئۈچۈن.
ئەلادۇر تارتىلغان مېننەتلىك ئاشتىن،
شۇ ئالتۇن قوللارنىڭ زەھرى مەن ئۈچۈن.

ئەي خەتەر، مۇشكۇللۇك ئۇستىدىن غالىپ،
بېخىلنى پۇشماندا قويغان مەرت، سېخى.
سىز ھورۇن جاھىللار ئىچىدە غايىپ،
سىز ئەلنىڭ تاغ كېسەر قېلىچى تىغى!

ئەيشى-ئىشرەت سىز ئۈچۈن ياتتۇر ئومۇرۋايەت،
پەس ئارزۇ ھەۋەستىن خالى قەلبىڭىز...
نامەرتنى قىلىپ ھەر قەدەمدە بىر مات،
دوستلۇرۇم ئويۇمگە خوشال كەلدىڭىز.

كۈتىمەن سىلەرنى ئويۇمگە باشلاپ،
نە ئويۇم كوڭلۇمنىڭ تورى- تەختىمگە.
تەر توكۇپ ئەل ئۈچۈن،
مەشرەپمۇ ئويناپ،
شاڭ قۇچۇڭ دوستلۇرۇم ۋەتەن بەختىمگە.

سەن يۈكسەككە ئىنتىلىپ ياشا

دوستۇم ھاڭدۇر كەينىڭ سېنىڭ، ئالدىڭ تىك چوققا،
ماڭماق قىيىن، يانماق ئاندىن، بېشىڭ قاتقان تاش.
ئىككىلىنىپ تۇرغاچ ئۆزۈڭ دادىل چامداشقا،
ئاچار تىترەك لەۋلىرىڭنى ئاجىز بىر ئىڭراش...

قارا يۇيۇپ يۈز كوزۇڭنى بۇلاق سۈيىدە،
بالقىپ قۇياش نۇر چاچماقتا چوققا ئۈستىدە.
يورۇقلۇقنى سۆيگەن غالىپ ۋەتەنداشلىرىڭ،
ئورلىمەكتە ئىز قالدۇرۇپ قىيا كوكسىدە.

لېكىن شۇ دەم قۇلىقىڭغا كىرەر بۇ نالەڭ:
تاپان يورۇق قولۇم سۇنۇق تەندە يوق مادار...
چىداپ زۇلمەت ئازاۋىغا تەھتىدە ھاڭنىڭ،
سەن ئىدىڭغۇ كۈن نۇرىغا بولغان ئىنتىزار.

نەشتىرىنى ئۇرۇپ تۇرسا ئىلان - چايانلار،
ئوزۇق بولۇپ ساڭا ئۇمىت بەخش ئەتكەن كىتاپ.
پىچاق بىسلىق قورام تاشقا يامىشىپ ئورلەپ،
چىققان ئىدىڭ تاغ باغرىغا چاڭقاپ ھالسىراپ.

ئەمدى ساڭا نىمە يەتمەس دوستۇم بۇ زامان،
يەي دېسەڭ ئاش دولقۇنلىنار قاپلاپ دالىنى.
ئىشلەي دېسەڭ مەرمۇ-مەيدان ئۇچۇن كەڭ ئىمكان،
يولەك دېسەڭ مەرتلەر ساڭا ئاچقان باغرىنى.

بۇ ۋەتەنگە كىندىك قېنى توكۇلگەن ئەرنىڭ،
قايتىقىنى يوق مۇشەققەتتىن قورقۇپ ئارقىغا.
بار، دېسەڭ ئۇ كۇشەندىسى شانلىق زەپەرنىڭ،
تۇزكور بولۇپ قالغاي ئەلنىڭ ئاياق ئاستىدا...

دوستۇم ئويلان بۇ قىسمەتكە رىزا بولمىساڭ،
قوپۇپ ئىلدام يۈرەلمىسەڭ ئومىلە ئاستا.
يولۋاس شىردىن غالىپ ھامان ئىنسان ئىدرىگى!
ئىدرىڭگە تايان دوستۇم ئۇگەن، ئايانما،

ئۆمىتسىزلىك سىنى ياياق مىيىپ كورسۆتۆپ،
شۆئان قەدەم باستۇرمىغان توساق چۆشەنگىن.
سەن ئىنتىلمەي ئالدىڭدىكى ئارامگاھ باققا،
كەينىڭدىكى ھاڭنى ئۇنتۇپ يانساڭ، تۆگەشتىڭ...

غالىپلارنىڭ دەۋرانى بۇ، نامەرتكە باقماس،
بېشىڭنى تىك كوتەر دوستۇم ياماش چوققىغا.
يولە دىسەڭ يولەي سىنى كوكرىگىم بىلەن.
جان چىققىچە سەن يۆكسەككە تەلپۆنۆپ ياشا!

ئەرنىڭ تىلىگى

(ساتىرا)

شۇ كوچىدا بار ئامەتلىك بىر جۇۋان،
ئىرىدىنمۇ ھورمىتى چوڭ ئۆلپەتلىك.
تۇمشۇقلۇققا چوقۇتمىغان ئوزىنى،
مۇئامىلە سوز ـ ھەركىتى سۆلكەتلىك.

بىر ئاخشىمى يانتۇ يېتىپ ساپادا،
ئويغا چومگەن ئېرىغا كوز تاشلىدى:
"ئېيتىڭچۇ ھەي مەن بولمىسام ناۋادا،
بولامتىڭىز ئىدارىنىڭ باشلىغى؟"

"بەللى... دىدى ئېرى تۇرۇپ ئورنىدىن،ـ
باشلىق بولماق قىيىن ئىكەن جاھاندا.
سىنى دەپلا ئىشلىگەندەك ئاقىۋەت،
يەرگە قاراپ قالدىم خوتۇن پىغاندا..."

"غەم يىمەڭىز،ـ دىدى ئايال نىزىقاپ،ـ
مەن ئەمەسمۇ مىھمان كۆتكەن سىزنى دەپ؟
كاتتىلارغا سوغات تۇتۇپ، چاي بىرىپ،
كوتەردىمغۇ ئورنىڭىزنى ھەسسىلەپ..."

"بىراق خوتۇن، ـدىدى ئېرى تاتىرىپ،
بىر تىلىگىم ئاشماي قالدى ئەمەلگە.
ئەگەر باشلىق بولغان بولسام ساڭىمۇ،
ئايلانمايتتي يىگەن ئېشىم زەھەرگە..."

شېئىرلار

ئابدۇرېھىم ئىسمايىل

ياخشىلىق ھەققىدە مۇخەممەس

خۇددى ئۇچمەس خاسىيەتلىك نۇرى ئاپتاپ ياخشىلىق ،
بابىدا ئەخلاق ـ خۇلقنىڭ دۇررى ناياپ ① ياخشىلىق .
پاكۇ، ئۆزلۈق ئالەمدە ئەڭ گۈزەل، ساپ ـ ياخشىلىق ،
دىلدىكى كىرنى يۇيۇپ ، پاكلايدىغان ئاب ياخشىلىق ،
قىلغىلى زىننەت ئۇمۇر، دۇنياغا ئەڭ باپ ياخشىلىق .

ياخشىلىق ـ ھەر بىر كىشىنىڭ بولغۇلۇق بىر خىسلىتى ؛
تۇتسا دوست كىمكى ئۇنى ئۇسكەي جاھاندا ھۆرمىتى .
ياخشىلىقسىز زادىلا بولماس ياشاشنىڭ قىممىتى ،
ياخشى ئادەم ئۇلسىمۇ بولمىشكى ئەھلى جەننىتى ،
ھەر كىشىنىڭ قەدرىنى ئۇلچەر باھالاپ ياخشىلىق .

ياخشىلىقنى بىلمىگەنلەر زادى چىن ئىنسان ئەمەس ،
بولساڭ ئىنسان ياخشىلارغا بول ۋاپادار ھەمنەپەس .
قاچ ياماندىن، كۆتمە شەپقەت، بەرمە دىل باغلاپ ھەۋەس،
ھېچكىشى ساقلاپ چاياندىن بال ئېلىشنى كۆزلىمەس،
قىل ھامان ئىنسان بىلەن ئىبىلىسىنى بايقاپ ياخشىلىق.

بۇ جاھان ئىچرە ياشاشنىڭ نوۋىتى ھەر كىمگە بىر،
بۇ غەنىيمەت پەيتىنى ئۆتكەز مەنىلىك باشتىن ـ ئاخىر،
مۈلكى ـ مالىڭغا ئىشەنمە، قىلما مەن باي دەپ پەخىر،
ياخشىلىق يىغقان كىشى ئۆلمەس، ياشار مىڭلاپ ئەسىر،
سەنمۇ ھەم ئۆلمەي دىسەڭ ئۆمرۈڭگە كوپ تاپ ياخشىلىق.

ئۆتتى نۇرغۇن ياخشىلار تارىختا بىزدىن ئىلگىرى،
قانچىلاپ ئالىم فارابى، قانچە مەخمۇت قەشقىرى،
ئاقتى ئىنسانلار سائادەت ـ بەختىنى دەپ قان ـ تىرى،

① دۇررى ناياپ ـ بىباھا گوھەر

يازدى قاموس، قىلدى كەشپىلەر، شۇنچە مول توھپىلىرى،
نامىنى قالدى ئۇلارنىڭ مەڭگۈ ساقلاپ ياخشىلىق.

ياخشىلىق يولىدا كەچتى قانچە مەرتلەر جانىدىن،
قورقمىدى ياۋنىڭ قىلىچ، ئوق چارىسى، زىندانىدىن،
ئاخىرى ئاتقۇزدى بۇ ھورتاڭنى ساپ ۋىژدانىدىن،
كىم سۆيۈنمەيدۇ ئۇزىنىڭ بۇ كەبى ئەجدادىدىن،
سەنمۇ قىل دائىم ئۇلار روھىنى يادلاپ ياخشىلىق.

سەنمۇ ھەم ئابدۇرىھىم سۆي ياخشىلىقنى ياخشى بىل،
ياخشىلىق گۈلزارىدا قىلغىل ئۆزەڭنى مىسلى گۈل،
ياخشىلارنىڭ دەۋرى- دەۋرىڭ، ياخشىلىققا كەڭرى يول،
ياخشىلىق بىرلە راۋاج تاپسۇن ۋەتەن ئالەمشۇ مۇل،
قىل ۋەتەن ئوغلانىلىق بۇرچۇڭنى ئاقلاپ ياخشىلىق.

قىلـدىڭىز

(3 ۋىلايەت ئىنقىلاۋىنىڭ رەھبىرىي ئەخمەتجان قاسىمىنىڭ سۈرىتىگە قاراپ)

كورسۇتۇپ خۇشخۇي سىما قەلبىمنى گۈلخان قىلدىڭىز،
ھورمىتىم چەكسىزلىگىنى خۇددى ئاسمان قىلدىڭىز.

ئوتتى ئالدىمدىن پەقەت ئوچمەيدىغان مول توھپىڭىز ،
تەسىرات ، ئىلھاملىرىمنى خۇددى پونتان قىلدىڭىز .

سىز بىلەن ھەردەم پەخىر ئەيلەيدۇ باتۇر خەلقىمىز،
چۈنكى سىز ئەلنىڭ شەرەپ ـ شانىن نامايان قىلدىڭىز.

ئولكىمىز زۇلمەت ئىچىدە چەكتى كۈلپەت كوپ زامان.
سىز چىدالماستىن بۇڭا، ھور تاڭنى ئارمان قىلدىڭىز.

بولدىڭىز ھەر چەندە خەلق بىرلە نەپەسداش، قايغۇداش،
قىلچە ئايرىلماي، ئۇلارنى دوستۇ ـ يارەن قىلدىڭىز.

تۇردى ئامىمە سىز تەرەپتە، بولدىڭىز تاغدەك ھىمات،
ھەق ـ ئادالەتنى جىمى ئىشلاردا مىزان قىلدىڭىز.

قۇردىڭىز كۈچ ھەيۋەتى زور جەڭگىۋار مىللى قوشۇن،
ئوستۇرۇپ تاۋلاپ ئۇلارنى شىرى غۇرران قىلدىڭىز.

سالدىڭىز چەڭلەرگە ئات ئەجدات ئۆمىدىن ياد ئېتىپ،
قۆم كەبى كوپ يالماۋۇز دۆشمەننى گۇمران قىلدىڭىز.

ئۆچ ۋىلايەت ئاسمىنىدىن تارقىدى مۇدھىش بۇلۇت،
خەلققە ئەركىنلىك، ھوقۇق ھورلۇقنى ئىھسان قىلدىڭىز.

ۋەسلىگە يەتتى ئۇلۇغ ئارزۇيىڭىز ئاخىر تولۇق،
كۆلدى تاغ ،توي ئوينىدۇق ھەم سىزمۇ خەندان قىلدىڭىز.

ئۇنتۇمايمىز تا ئەبەتكە سىزنى دىلدىن ياد ئېتىپ،
ئۆلگىڭىزدىن بۇ سەپەردە بىزنى پەلۋان قىلدىڭىز.

سېنىڭدەك بىۋاپا بولسا...

(غەزەل)

كورۇپ ھوسنۇڭنى دەسلاپ، تاپمىدىم بىر ئاشىنا سەندەك،
چىراي بازارىدا قالتىس كېلىشكەن دىلرابا سەندەك.

يوقاتتىم ئەقلى-ھۇشۇمنى بولۇپ بىر مۇپتىلايىڭمەن،
مېنى نى - نى گۆزەللەر ئەتىمگەنتى مەھلىيا سەندەك.

مىسالى ئوتتىكى قىلدەك كويۇپ ئىشقىڭدا تولغاندىم،
كوڭۇل بەرگەن كىشىگە ھىچ نىگار قىلماس جاپا سەندەك.

تىلەپ شەپقەت مۇرەۋۋەتلەر بولۇپ كەلدىم پىداكارىڭ،
جاھاندا كورمىدىم ھىچ نەرسىنى مەن ئەتىۋا سەندەك.

سۇپۇردۇم سۇ سېپىپ كوزدە يولۇڭنى كىرپىگىم بىلەن،
ھوسۇن ئېقلىمىدا ئۇچراتمىغاچ بىر پادىشا سەندەك.

ساڭا قەلبى غەزىنىسىنىڭ ئاچقۇچىن بەردىم ئىشەنگەندىن،
چۇشەنمەس دەپ ئۇنىڭ قەدرىنى ھىچكىم بىباھا سەندەك.

خىيالىم ھوجرىسىدا كۈنۈ - تۈن بولدۇڭ ماڭا ھەمرا،
تېپىلماس دەپ پەرەز قىلدىم ھەقىقى جان پىدا سەندەك.

كورۇپ قالدىم سېنى خىلۋەتتە بىر يېگانە ـ لەيىر كۈن،
تۇرۇپسەن سوزلۇشۇپ، (بۇلماس ئايالار بىھايا سەندەك)،

غەزەپ قاپلاپ ۋۇجۇدۇمنى سېنىڭدىن شۇنچە يىركەندىم،
ئوقۇپ لەنەت دىدىم بەندە ياراتمىسۇن خۇدا سەندەك.

چۇشەندىم ئۇشبۇ هالدىن هور ساياق ئالۋاستىلىق ئەسلىڭ،
قېلىن بولسا كىشى تارتمايدىكەن قىلچە ئىزا سەندەك.

پۇشايمان ئەيلىدىم يۇزمىڭ، كويۇپ قىلغان ئەقىدەمگە،
مۇهەببەت كوچىسىدا قىلمىغان هىچ قىز گونا سەندەك.

قارار قىلدىم چىراينى سۇيگۇ تاللاش شەرتى قىلماسقا،
پەرى كورسەممۇ سۇيمەسمەن كى بولسا بىۋاپا سەندەك.

هەسەتخور پاقا

(مەسەل)

١

باهار پەسلى ، گۇلۇستاندا ئېچىلدى رەڭمۇ ـ رەڭ گۇللەر،
شۇ گۇللەر چېھرىسىدە جىلۋە ئەيلەپ چاقنىدى نۇرلەر.
بۇ هالەتنى كورۇپ بۇلبۇل يۇرەك ئىشقىن لاۋا قىلدى،
قونۇپ گۇل شاخىغا سايراپ، يېقىملىق خۇشناۋا قىلدى.
هەسەت قىلدى بۇ سايراشنى ئىشتكەن بىر پاقا باغدا،
كوپۇپ قارنى ، كورەڭلىكتە دىدى سايراپ ئەلەم ـ داغدا:
„ئارام گاهىم ئىدى بۇ باغ، ياشايتتىم كەڭرى ـ ئازادە،
قاچان كەلدى باهار ، تاپتى بۇ يەرنى بۇ هارامزادە.
كوزىگە قىلچە ئىلماستىن ، ماڭا هېچ يولمۇ قويمايدۇ،
بۇزۇپ تىنچىمنى تاڭدىن كەچكىچە سايراپ چۇۋۇلدايدۇ.
قۇلاققا ياقىسچۇ كاشكى ئۇنى بۇ نەرسىنىڭ سەل ـ پەل،
كورەركەن هەي تاڭەي ئىنسان ئۇنىڭكى نەرىنى ئەۋزەل؟(!)
سۇرۇشتۇرسە تالانتىمنى، تالانتىم هەممىدىن ئارتۇق،
بىتەلەمەس ناخشا ئېيتىشتا ماڭا ئالەمدە هېچ مەخلۇق.
ئاۋازىمنى قويۇپ بەرسەم زېمىن ـ ئاسمان جاراڭلايدۇ،

يېقىملىق ئاڭلىنىپ بەكمۇ كوكۇلگە زوق بېغىشلايدۇ.
نىمە بۇلبۇل دىگەن نەرسە مېنىڭ ئالدىمدا سايراشتا(!)
بىرەلمەس ئۇ، قولۇمغا سۇ قۇيۇپ ھەتتاكى بۇ ئىشتا.
ئۇنىڭ جەلپكارلىغى نايەت گۈل ئوزرە قونغىنىدىندۇر،
مېنىڭدەك كول ئەمەس، گۈللۈكنى ئاشىيان قىلغىنىدىندۇر.
بىرىپ گۈلزارغا مەنمۇ گۈل تۈۋىنى جاي ـ ماكان ئەيلەي،
قويۇپ ھەيرەتتە بۇلبۇلنى تالانتىمنى ئايان ئەيلەي.
پاقا باغ ئىچرە گۈلشەنگە ھېرىس بىرلە يېتىپ كەلدى،
بىرىپ بىر گۈل تۈۋىگە، كۆكۈراپ كوپ بولدى خۇرسەندى.
پاقا ئەۋازىنى ئاڭلاپ پەلەكتە ئەگمەگەن ئاچ سا،
چۇشۇپ گۈلشەنگە، ئەپقاچتى ئۇنى بىردىنلا قارماپلا.

ھەسەتخورلۇق ـ كورەلمەسلىك، دىمەك ھەر جانغا يات ئىللەت،
ھەسەتخور بولمىغىن زىنھار، يېتىشتۈرگىن گۈزەل خىسلەت.

شېئىرلار

ئوسمانجان ساۋۇت

نان

نېمە تىلەر سېپىنىڭ سەركەردىسى نان،
سەن بىلەن كۈلىدۇ، كۈللى يەر ـ جاھان.

ئوخشايسەن چىرايلىق ئالتۇن تاڭلارغا،
ۋە دىللار ئۇپۇقىدا يۇرتىسەن تاڭ.
سەن پاكلىق، ئەمىنلىك، ھالاللىق رەمزى،
سەن ھايات كۈيىگە بىرىسەن ئاھاڭ.

نېمە تىلەر سېپىنىڭ سەركەردىسى نان،
سەن جانان يۈزىدە تەبەسسۇم ۋە ناز.
سەن بىلەن كۈلىدۇ سەبىلەر خەندان،
تەپەككۇر سۇمرۇغى قىلىدۇ پەرۋاز.

پەرزەنتكە قەلبىنى قىلىدۇ ئىنزھار،
سەن بىلەن ئانا ۋە تاغ سۈپەت پەدەر.
سالىدۇ خورجۇنغا سېنى ھەمرادەپ،
ئۇلارنىڭ پەرزەنتى قىلغاندا سەپەر.

سېنىڭسىز تەسەۋۋۇر قىلاي ئالەمنى،
دەقىقە، بىرلەھزە ياق مۇمكىن ئەمەس.
ئاي كەبى نۇرلۇقسەن، كۈن كەبى قىزىل،
بەختكە رەڭ بەرگەن
بۈيۈك زەپەر دەس.

داستىخان ئۇستىگە قويۇلغاندا سەن،
قاناتلىق خىياللار قىلىدۇ جەۋلان.
يارىتىش شاتلىغى چۇلغايدۇ مىنى،
(بۇھىستىن ئايرىما، يا قادىر مەۋلان!)

كىلىدۇ ئالدىمغا خىزىر دەك شۇندا،
ئىبتىزلار تەگرىسى باھادىر ئاتا.
دەگلەنمەس شاراپەت ئۇنىڭ ۋۇجۇدى،
ھالاللىق بابىدا بىلمەيدۇ خاتا!

نان كەبى ئۇلۇغسەن، ناندەك ئاددىسەن،
"ياشىسۇن" شاھقا ئەمەس، راۋادۇر ساڭا!
سۇيگۇمنىڭ جەۋھىرى،سويگۇ سەن ھامان،
ئەبىدى گۇزەللىك مەنادۇر ساڭا.

ئەي ئاتا! جانىجان موتىۋەر ئادەم،
سەندە بار قاداق قول، ئىجاتكار بىلەك.
ئۇشبۇ نان ۋەسلىدە ئۇرۇپ تۇرىدۇ،
شۇ سىنىڭ يۇرىگىڭ ـ يالقۇنلۇق يۇرەك.

ئەي ئاتا جانىجان موتىۋەر ئادەم،
شان ـ شەرەپ
گۇزەللىك ساڭا تەن قەتئى.
بىز ساڭا قەرىزدار،
ئۇلۇغلىقىڭنى
سىغدۇرۇپ كىتەلمەس ئالەملەر سەتهى!

×

نىمەتلەر سىپىنىڭ سەركەردىسى نان،
سەن بىلەن كۇلىدۇ كـۇلـلى يەر جاھان.

شامال ۋە يالقۇن

شامال دەيدۇ ئەركىمەن، شاھمەن،
بىقىياستۇر قۇدرەت ـ دەرمانىم.
جاھان ئارا ئەركىن سەيياھمەن،
مۇقەددەستۇر ئەمىر-پەرمانىم.

مەيلى ئورمان ، مەيلى چاھار باغ،
مەيلى دەريا ، دىڭىز ۋە ئوكيان.
مەيلى دالا، مەيلى يۇكسەك تاغ،
ئاشكارە ھەم يوشۇرۇن پىنھان.

مەيلى داۋان ، مەيلى ئىدىرلار،
مەيلى ياۋان، مەيلى تىرەن ساي.
مەيلى ئىبتىز؛ قىياقلىق قىرلار،
مەيلى سۇغا چۇمگەن ئالتۇن ئاي.

مەيلى شەھەر، مەيلى ئىمارەت،
چارىپايلار، مەيلى ئادەمزات.

باقار ماڭا سورار ئىجازەت،
چەككۇزىمەن خالىسام پەريات.

يالقۇن دەيدۇ:
ئەمەسمەن سۇلتان،
مەيىللەرگە سالمايمەن زەنجىر.
تەلۋىگە ئەل بىلىنۇر ئولتان،
ئۇندىن يىغار چىللىدە ئەنجىر.

ۋاپا ، ۋىسال شادىمان ئەسنا ،
قاناتلىنىپ ئالغاندا ئەۋىج.
شەپەق ، شاراپ توختىماي ئەسلا،
قەدەھلەردە ئۇرغاندا مەۋىج.

چىن ھاياتنىڭ ئۇدۇم، قۇدرىتى،
تاپقىنىدا دىلدا سەرەمجان.
پىداكارلىق ، مەرتلىك جاسارەت،
قاراقلارغا ياققاندا گۇلخان.

مەن بالقىيمەن شۇ ئان يۈزلەردە ،
نۇر ياراتقان ئىرادىدە ھەم.
بەرق ئۇرىمەن ئىسىل سوزلەردە،
قارار تاپار مەن بىلەن قەسەم.

مۇھەببەتنىڭ ھارارىتى مەن،
گۈزەللىكتە توكۇمەن زىيا.
رىيازەتكە كۈشەندە ، دۈشمەن،
ئىز گۈلۈككە جان،
روھ ۋە جىلا.

خارابىگە مەستانە ھۇقۇش،
تىرىكلىكتە قەس قىلار چايان.
كىم ئاسايىش، كىم مالىمان سوقۇش،
ئەمالىدىن ئەلگە پۈر ، ئايان.

× × ×

شامال ، يالقۇن سوھبىتى دىلغا ،
قويدى ھىكمەت ، ھىساپسىز مەنا!
شامالسىزغۇ ياشايمىز راھەت،
ياشالمايمىز يالقۇنسىز ئەمما!

دادام قويغان سوئاللار

دادام دىدى : شائىر بولۇپسەن،
ئۇچقۇر قەلەم ئىلھامى قايناق.
شېئىرىڭدىن بىرسەن بىزگە،
گاھى كوك سۈت گاھى ئاق قايماق.

كوپ يازىسەن ۋەتەن ھەققىدە،
مۇقاملىرىڭ بوش ئەمەس ياڭراق.
يىللاپ دەيسەن پەرۋانىسەن دەپ،
(ئىدى قاپچى، قەسەمگە ئامراق)

ئەل ھەققىدە ئالتۇندۇر تەرىپ،
گۇنا دەيسەن ئۇنىڭدىن تايماق.
يۈرۈكۈڭنىڭ قېتىمدا ئىمىش،
ئولكە، دىيار، ئۇرۇق ۋە ئايماق.

خەيىر، بوپتۇ، بەردەم بولغايسەن،
ئاسان ئەمەس بۇ يولدا ماڭماق.
ئاسان ئەرنىڭ ئىشى ئەمەستۇر،
ۋەتىنىنى باغرىغا تاڭماق.

تاغ دەپ ئېيتماق بەدەلسىز ھامان،
تاش يونىماق بەدەللىك بىراق .

قۇياش دىمەك مىڭ قېتىم ئاسان،
مىڭ ئېيتقانغا يانماس بىر چىراق!

جىگەر سوقتا سەندەك ۋە تەنچى،
جاھاندا كوپ يەتمەيدۇ ساناق.
ئۇلارمۇ ھەم دەيدۇ سەن كەبى:
زەپىراندۇر ۋەتەنسىز ياناق!»

ئىشەنمەيمەن ھەيۋەت سوزلەرگە،
قەسەم دىلغا سالالماس قاماق.
چىنلىق خاستۇر رۇشەن كوزلەرگە،
كىمىڭ كورمەي تارتمايسەن ساداق.

مەن دەيمەنكى سوزۇڭ راست بولۇپ،
ۋەتەن بولسا ساڭا كوز قاراق.
مۇھەببىتىڭ پەۋەس لىق تولۇپ،
ئۇنىڭ ئۈچۈن كوتەرسەڭ ياراق.

شۇ ئانىنىڭ شورلۇق پەرزەنتى،
رەنجۇ - ئەلەم چەككەن بىر ساياق!
رۇجىمگىنى چەكسە كېچىسى،
قوللىرىغا تايىنىپ تاياق!

ياپاراغەت بەزمە پەيتىدە،
بىسمپ قالسا ئويۇڭگە ئاياق.
ياكى سەپەر مەنزىل ئۇستىدە،
سەن ئاتلىغۇ، ئۇ قالسا ياياق!

شۇندا ، شۇندا يانارمۇ مىھرىڭ؟
سۇنۇلغان قول تاپارمۇ تۇراق ؟
شوخ كۆلكەڭنى ساقلارمۇ مىھرىڭ،
سۇر چاچقاندا چاپىنى قـۇراق؟

قاندۇرۇلۇپ شۇندا تىلەكلەر،
كورۇنەرمۇ كوز ـ كوزگە ئوماق؟

قىناق بىلەن قىناق چىشلىشىپ ،
ئوي ئارقىغا كىلەرمۇ قوناق ؟ (1)

بىرەلەمسەن ئاڭا ھارارەت،
مەرتلىـگىڭچىن تاپـارمۇ رونـاق؟
كورەلەرمۇ سەندە جاسـارەت،
نەپسانىيەت كوتەرگەن چومـاق؟

سۇئاللارنىڭ ئاستىدا قالدىم،
ئەتتى سۇئال بىشىمنى ئوچاق!
سۇئاللاردىن بىر ھىكمەت ئالـدىم،
يـايـدي ماڭا ھايات نۇر قۇچاق!

ئارمان

ئۇپۇقنىڭ لىۋىگە قونغاندا زەر تاڭ،
زەر تاڭنىڭ ۋەسلىگە قىتىش چىگىلدىم.
مىھرىۋان ئانامدەك باققاندا قوياش،
ھورمىتىم بالقىدى، ئاڭا ئىگىلدىم.

ئىگىلدىم مەن ساڭا ئاھ! ئانا قوياش،
دىلىمدا بىر شىرىن ئارمان ، ئىلتىجا.
گۆلخۇمار بۇلبۇلدەك توكۇمەن ناۋا ،
ئىشتىكىل ئەرزىمنى ۋە كەلتۇر بىجا!

بەر ماڭا ئالتۇندەك نۇرلىرىڭنى سەن،
قاراڭغۇ دىللارغا ئاپىرىپ قۇياي!
ۋەسۋەسلىك ئالەمدىن يوققان ئوندىكى
قاپقارا قۇرۇمساق داغلارنى يۇياي!

بەر ماڭا ئالتۇندەك نۇرلىرىڭنى سەن،
چىراقسىز كوزلەردە چىراق ياندۇراي.

نۇرتەلەپ، گىرىمسەن بۇلۇڭ ـ پۇشقاقنى،
كۇلدۇرۇپ سەبىدەك،
نۇرغا قاندۇراي!

بەر ماڭا ئالتۇندەك نۇرلىرىڭـنى سەن!
ھاياتنىڭ تەڭرىسى ئاھ ئانا قوياش!
باش قويدۇم ھەققىڭگە يولۇمنى بۇزۇپ،
پىشانەم يېرىلدى،
ئۇپراپ كەتتى تاش!

بەر ماڭا ئالتۇندەك نۇرلىرىڭنى سەن،
گۇلنىمۇ ، كۇلنىمۇ نۇرغا سويدۇرەي!
نـۇر ـ ئادەم
ئادەم ـ نۇر بولسۇن ئالەمدە.
رەشىك ۋە رەزىلىنى نۇردا كويدۇرەي،

(1) «قىناق ـ قىناقىقا كەلمىدى ئويىنىڭ ئارقى قوناقىقا»، دىگەن تەمسىل، شائىت يىار بەرمىدى؛ دىگەن مەنىنى ئاڭلىتىدۇ.

دىيارىم - پەخرىم

ھويدىن سايىت

مەزرەئى لوتفى ئىلاھىدۇر دىيارى كاشىغەر،
....
ئەھاجەت ھەججى ئەكبەر، كاشىغەر ئىچرە مازارىم بار
....

— گۇمنام

قىزىقمايمەن تاۋابى مەككىگە ، ئالتۇن دىيارىم بار،
كوزۇمگە نۇر بەخىش سۇرمە، شىپالىق تۇتىيارىم بار.

كىلەر بۇرنۇمغا ئەجداتلار ھىدى يۇرتۇم توزاڭىدىن،
قىلىپ كۇندە تاۋاپ نەچچە پۇراپ قانماس خۇمارىم بار.

تامايىم يوق ئولۇككە جان بىرەر جەننەت مۇسىدىن،
يىسەم ئاش ، سايىۋەن باشقا، ئۇچامغا تون كىيارىم بار.

قىلار كورسە ئىچىتارلىق ھوزۇر – پەيزىمگە ھور – پەرى،
بىھىش ھوسنىگە ئەنداز بولغىدەك باغ – لالىزارىم بار.

ئەسىرلەردىن جاھان ئەھلىنى مەپتۇن – مەھلىيا قىلغان،
بىشىم ، قەددىمگە تاغ بولغان غۇرۇرۇم – ئىپتىخارىم بار.

شەرقىنىڭ مەرىپەتپەرۋەرلىرى ئىچىرە گويا چولپان،
بوۋام مەۋلانە مەھمۇت ھەم يۇسۇپ قەبرى – مازارىم بار.

بوۋىلارنىڭ كۇل قولىدىن يادىكار ، شاھىت،
بىزەكلىك باغرىدا ئەرشىنى تىرەپ تۇرغان مۇنارىم بار.

ئۇسۇل ، كۇي يۇرتى – كانى دەپ جاھاندا نامى مەشھۇردۇر،
قىبدىرخان ھەم نەپىس چالغان قالۇن ، تەمبۇر ، ساتارىم بار.

ساتار ، تەمبۇر بىلەن قوشىماق ، ساداسى سەزگۇگە زەخمەك،
ئانامنىڭ كوڭلىدەك سىپ – پاك ناۋاسى مۇڭ دۇتارىم بار.

شۇ تۇپراق قوينىدا تۇغۇلغىنىم بەختىم ، شەرەپ ، پەخرىم،
ئۇزۇلمەس رىشتىمدىن چەككەن قارا باسماس تۇمارىم بار.

تۇمارىمكى ، ئۇلۇغ جۇڭگو ـ ۋەتەن ۋەسلىگە شەيدالىق،
ۋەتەننىڭ ئىشقىدا شەيدا بولۇپ ئۆتمەك قارارىم بار.

ياشايمەن هور ۋەتەننىڭ گۈل قۇچاغىدا ئۇرۇپ خەندان،
غېمىم يوق گۈلشىنىمدىن هېچ ، خازان بولماس باهارىم بار.

بۇ گۈنۈم شۇ قەدەر پارلاق ، تېخىمۇ جىلۋىگەر ئەتەم،
قۇياش شاهىت ـ گۇۋادۇركى ، قۇياشتەك غەمگۇزارىم بار.

شېئىرلار

ئابدۇللا ياقۇپ

گۈزەللىك ئۈچۈن

گۈزەللىكتىن تۇغۇلار شېئىرىم،
گۈزەللىككە چېتىلغان مېھرىم.
گۈزەللىكتىن ئالىمەن ئىلهام،
خوش كۆلىمگە چۆمۈلۈپ چېھرىم.

گۈزەللىكسىز كۆلكىمۇ ماتەم،
كوكۆل بېغى ئايلىنار چولگە.
گۈزەللىكتىن سۆيۈنەر ئادەم،
چۆمەر هايات قۇچىغى گۈلگە.

گۈزەللىكسىز خاراپتۇر دۇنيا،
گۈزەللىكسىز تەن بولار جانسىز.
گۈزەللىكسىز نە تۇرمۇشتا تەم،
گۈزەللىكسىز چىرايلار قانسىز.

شەرىپىمدۇر گۈزەللىك ئۈچۈن،
ئەجىر قىلىپ گۈل تەرسەم دوستلار.
يۈرۈكۈمدە قالغايمۇ ئارمان،
گۈزەللىك دەپ جان بەرسەم دوستلار؟

لاچىن

قىزارغاندا ئۇتقاشتەك شەپەق،
ئېگىز كوكتە بولىسەن پەيدا،

كۆلۈپ تۇرغان گۈزەل تاڭ ۋەسلى،
سېنى شۇنچە قىلدۇ شەيدا،

كۆك قەھرىگە ئۇرلىسەك شۇڭغۇپ،
زەر بۇلۇتلار قالىدۇ پەستە.
قوياش نۇرى چاقناپ ـ يالىلداپ،
پەيلىرىڭگە چىكىدۇ كەشتە.

كۆكتە پەرۋاز ئەيلىسەك مەغرۇر،
ساڭا ئالقىش ياغدۇرار تاغلار.
دەريالارمۇ سالىدۇ شاۋقۇن،
كۆي توقۇيدۇ شەنىڭگە باغلار.

قانىتىڭنى تاۋلىغاچ ئاسمان،
قۇچاغلايدۇ جاسارەت سېنى.
قەيسەرلىگىڭ نىقەدەر بۈيۈك،
ئۇ، قۇۋۋەتكە چۆمدۈرەر مېنى.

خىسلىتىڭدىن سۆيۈنۈپ شۇدەم،
دىلدا ھىسسىم ئۇلغۇيار سەندەك.
دېيەن شۇڭا نەۋقىران لاچىن،
كۆكتە پەرۋاز ئەيلىسەم سەندەك.

قېرىسامۇ

يازار ئىدىم قەغەزگە شېئىر،
يانار ئىدى چىراق يېنىمدا.
ئىجات ئۇچۇن يېڭى بىر پىكىر،
كېزەر ئىدى مېنىڭ دىلىمدا.

قارىغاندەك قىلاتتى ماڭا،
يېنىمدىكى چىراق جىمىرلاپ.
تۇساتتىنلا قويدى ئۇ سوئال،
قۇلىقىمغا ئاستا پىچىرلاپ.

« تۈنلەر بويى بولىمەن ھەمراھ،
شېئىر يازساڭ ساڭا بۇ ئۆيدە.
ئادەت بولۇپ قالدىمۇ ساڭا؟
يازماق ئۇنى كېچىدە ـ تۈندە.

كۈندۈز ئىشىڭ ئۆتەر ئالدىراش،
قالمىدىڭمۇ چارچاپ ۋە ھېرىپ؟
يازساڭ شېئىر تۈندە ئۇخلىماي،
رىيازەتتىن كەتمەمسەن قېرىپ؟ »

دېدىم ئاڭا: بەردى ئەل ئىلھام،
يۈرۈگۈمنى مەيگە قاندۇرۇپ.
قىلدى كۈيچى ئەل مۇھەببىتى،
ۋۇجۇدۇمدا ئاتەش ياندۇرۇپ.

خۇشاللەنىكى شۇڭا ئەلنى دەپ،
چەكسەم جاپا چېچىم ئاقىرىپ.
قېرىسامۇ ئىجادىم گۈلدەك،
ئەل قەلبىدە تۇرار ياشىرىپ.

سايە

تۇرسا ئادەم قەددىنى رۇسلاپ،
تۇرار ئىكەن شۇنداق سايىسى.
ئىڭىشەركەن سايىبۇ بىللە،
گەر ئىڭىشسە ئادەم گايىسى.

ئوخشاتقۇلۇق ئىكەن سايىغا،
بەزەنلەرنىڭ قىلىغان ئىشىنى.
كەلمەگەچكە ھېچ ئىش قولىدىن،
چاڭ باقاركەن دوراپ كىشىنى.

„شېئىر" نىڭ جاۋابى

— تېتىپ كورسەم بەتتام ۋە خامسەن،
يا كەلگەنىڭ ئىگەڭگە ئالۋاڭ.
ئېيتقىن شۇنچە نوخسانىڭ تۇرۇپ،
نىچۈن قىلدىڭ بازارنى كالۋاڭ.

—سۇزدۇالغان ئىگەم ئالدىراش،
مەن قازاندا پىشقىنچە قايناپ.
بولسۇن مەندە قانداق ياخشى تەم،
شۇمشۇرسە كۆپ قېتىم چايناپ؟

×××××××××××××××××××××

ياشلىق تۇيغۇسى

ئەمەتجان قېيۇم

ئولتۇراتتۇق ئوستەڭ بويىدا،
قاراپ سۇغا ، قىرغا ، چېچەككە.
مۇڭدىشاتتۇق ئومۇر ھەققىدە،
ياشلىق ئىشقى يېنىپ يۈرەكتە.

لىپ ـ لىپ ئېتىپ بادام قاپىغىڭ،
ئەسىر قىلدى سېنى شوخ تۇيغۇ.
پىچىرلىدىڭ : " بولساق شو ئالىما،
ۋاقىت تىنماي ئاققان ئېقىنغۇ.

سۇيۇپ ئوتۇپ مەيىن شوخ شامال،
مەجنۇنتاللار ياپراقلىرىنى.
تىڭشىغانىدەك تۇراتتى بىر پەس،
ئىككىمىزنىڭ چاقچاقلىرىنى.

ۋاقىت قەدرى ئىنسان قىممىتى،
قەدرى دىمەك ژۇگەنلەش ئۇنى.
گۈزەل ياشلىق نۇرلانسۇن ، كۈلۈپ ـ
ئىزدىمىزدىن ئىش ـ ئىجات گۈلى ..."

ئەشۇ پەيتتە سۇنىڭ بېتىدە
ئىككى ئالما كېلىشتى ئېقىپ.
قاراپ قالدۇق ئاڭا ئارقىدىن،
قوغلاشقانىدەك كېتىشتى چېپىپ.

مەتلۇبىڭغا قايىلمەن جېنىم،
سۆزى شىرىن، لىۋى ھەسەل ـ قەن.
ۋاقىت قەدرى مېھنەت ـ ئىجاتتىن،
بولسۇن مەڭگۈ بەختىيار ۋەتەن.

باشلىغىم

مەھەممەت رىيىم تۇرسۇن

باشلىغىم ئادەت قىلىپتۇ ” ئەتە “ دەپ ھەر ۋەدىنى،
” ئەتە “ دەپ ئېيتقان گېپى ئۇلايدىكەن ھەم ئەتىنى.

مەسىلە بولمايدۇ ھەل بىھۇدە كۈن شۇنداق ئۆتەر،
كىمكى چىڭ تۇرسا، تۇرەر ئاچچىغلىنىپ سوغ تەرىنى.

ۋە يەنە خۇددى كويۇك ئاپتاپ بولۇپ پەيلى يانار،
يوتكىگەندەك سازچى ساز مەرغۇلىغا ئوزپەدىنى.

تۇلكىنىڭ خۇلقى كەبى ئۇ ھىجىيىپ سوزلەيدۇ ۋەز،
ھىچ ئالالمايدۇ كىشى ئېيتقان گېپىنىڭ تەمىنى.

مۇگىدەر خىزمەتتە، خىزمەت ۋاقتىدا غايىپ يەنە،
بەرمىگەچ خىزمەتكە ئەسلا غەيرىتى، ھوش - زەنىنى.

نەپسىدە دىۋانە ئۇ، باغاق كۇتۇپ ئوتكەي كۈنى،
بېشىغا بىر كىيىدۇ ھەر ئولتۇرۇش ۋە بەزمىنى.

قېتىۋالغان سولتىدىن قارىسا ئەيمەنگىدەك،
ھىچ چۈشەنمەيدۇ قىلىنغان ياپتا گەپ ۋە تەنىنى.

دەيدۇ كىملەر كەلسە ” ئەتە “ بۇ ئۇنىڭ پەرز - ئادىتى،
ئەتە - ئەتە تۇگىمەس، كور ئەتىسى كوپ غەنىنى.

” گەپ ئېغىزدىن، جان ئېغىزدىن “ دەيدۇ ئەل تەمسىل قىلىپ،
چۈشىنىشكە ئەقلى يەتمەمدۇ بۇ گەپنىڭ ۋەزنىنى.

ئەتىنىڭمۇ لايىغىدا بارغۇ خىزمەت ئىشلىرى،
سۇ كەبى ئوتكەن ھاياتى، بىلدۇرەر نەمەنىنى؟

باشلىغىم، سېگىنال چېلىندى سال قۇلاق، باش سىلكىگىن،
ئەتنى ئەككەل بۇگۇنگە، ئويلا ئورنۇڭ شەنىنى!...

خوشنام زىننەتخان

رازىيە قادىر

ھالال تەردىن بەخت تاپقان زىننەت ئاچام،
تەقدىرلەندى بولغان ئۈچۈن ىېپىگىدىن باي .
«قۇتقۇزۇش» قا تىزىملىغان روىى خەتنى،
ئوتقاسالدى ئوز ئەپتىگە توغرا تاپماي.

دوسقىنىدا نېمە تىلىرى ياڭزا ـ ياڭزا،
تۇرغاچ بۇغداي،قوناقلىرى كاتقا پاتماي.
تۇل بولسىمۇ چىقالايدۇ ئالدىغا راست،
ھەرقانداق بىر مېھمان كەلسە بېشى قاتماي.

تولەپ ئاشقان ھۆددە ئاشلىق، پاختىدىن،
قېرىلارغا قىلدى ياردەم پۇلغا ساتماي.
تۇخۇم قويسا قىمىرلىماس دۇمبىسىدە،
ھۆددە مالنى ئۆزى باققاچ پادىغا قاتماي.

ھەر مۇكاپات ئالغىنىدا زىننەت ئاچام،
دەيدۇ دائىم : «كەلمەس راھەتجا پاتارتماي»
ئۇنىڭ نامى ئەل ئىچىدە ماختالغاندا،
تۇرالامتىم خوشنام تۇرسا كۈيگە قاتماي.

ئېناق دوستلار

دىلبەر ياقۇپ

خوشال كىردى ئوغلۇم بۈگۈن،
سوزلەپ كەتتى بىر چىرايلىق.
ھەيران بولدۇم ئەجەپ ئىشقۇ،
بەخش ئەتتى كىم خوشاللىق.

«مامانى خاۋ؟ » دىدى ئوغلۇم،
سورىدىم مەن مەنىسىنى.
خوشاللىقنىڭ تېگى ئىكەن،
ئۇگەنگەچكە خەنزۇچىنى .

ئولتۇرۇمىز چوڭ قورادا،
ئۇيغۇر، خەنزۇ چىڭ ئىتتىپاق.
كىچىك ئوغلۇم دوست بولۇپتۇ،
شاۋما بىلەن شۇنچە ئېناق.

شاۋما بىلەر ئۇيغۇرچىنى،
ئوغلۇم سوزلەر خەنزۇچىنى.
كىچىك دوستلار بىرگە ئويناپ،
بىلىۋاپتۇ بىر-بىرىنىڭ تىلىنى.

نېمە دىگەن ياخشى خىسلەت،
يارىتىلغان بۈگۈن بىز دە.
مەكتەپ يېشى توشماي تۇرۇپ،
تىل ئۆگىنىش ئىسىل ئىش تە!

تەسىرلىنىپ چىن قەلبىمدىن،
سۆيۈپ قويدۇم ئوغلۇمنى مەن.
دىدىم :«بىللە ئۆتكىن بالام،
دوستلۇغىڭدىن كۈلسۇن ۋەتەن .»

سۇ يېقىندا

(ھىكايە)

ئابلا ئەخمەدى

مەن تولىمۇ ئۇنۇتقاق ئادەم. بەزىدە ھەتتا تۈنۈگۈنكى، بۈگۈن ئەتىگەنكى ئىشلارنىمۇ ئۇنتۇپ كېتىمەن. ئۇنۇتقاقلىقىم تۈپەيلى، تېخى قولۇمدا تۇرغان نەرسىنىمۇ ئىزدەپ تاپالماي، سائەتلەپ ـ سائەتلەپ سەرسان بولىمەن. بىراق كىچىكىمدە ـــ 1950 ـ يىلى باش كۈزدە دادام سۆزلەپ بەرگەن ماۋۇ ھېكايە ھازىرغىچە ئېسىمدە تۇرۇپتۇ:

« قايسى يىلى ئىكەنلىكى ئېسىمدە يوق، ئىش قىلىپ ھەپتىيەكنى تاماملاپ، قۇرئاننى كۆچكەن يىلىم ئىدى، ـ دېگەن ئىدى دادام، ـ دادام بىلەن بىللە بامدات نامىزىنى مەسچىتتە ئوقۇپ، چالا ـ پۇچۇق ناشتا قىلدىم ـ دە، قۇرئان سېلىنغان سەگەز جىلتامنى بويىنۇمغا ئاستىم، ئاندىن ھەر كۈنكى ئادىتىم بويىچە قولتۇقۇمغا ئىككى تال يېرىندا ئوتۇننى قىستۇرۇپ ئۆيدىن چىقتىم. ئەزايىمغا نەشتەردەك سانچىلىۋاتقان سوغۇققا پىسەن قىلماستىن، ئۆتكەن ھەپتە ياققان قاردىن ئەينەكتەك سىلىق ۋە تېيىلغاق بولۇپ كەتكەن يولدا مۇدۇرۇپ ـ چۈشۈپ مەكتەپكە قاراپ ئۈچتۈم…

شۇنچە ئالدىرىغىنىمغا قارىماي، باشقا ساۋاقداشلىرىمدىن كېيىن قالغان ئىكەنمەن، شۇڭا ھوجرا ئىشىكىدىن كىرىپلا، ئىشىككە يېقىنراق توختىتىلغان تەككىر مەشىنىڭ يېنىغا يۈكۈندۈم. مۇددەررىس تېخى كەلمىگەچ، ساۋاقداشلىرىم قايسىدۇر بىر تالىپ پۈتكەن ماۋۇ نەزمىنى ئۈنلۈك ئوقۇۋاتقان ئىكەن. مەنمۇ ئۇلارغا قوشۇلۇپ كەتتىم:

كوزۇمدىن ياش توكۇپ باقتىم ساماغا،
مۇناجات ئەيلىدىم قادىر خۇداغا،

شۇئان كورسەتتى يول قادىر ئىلاھىم،
بېشىمنى سىلىدى پۈشتى پاناھىم.
....

قاراڭغۇ كوچىدا مەكتەپ بولادۇر،
ئۇنىڭدا ئوقۇسا موللا بولادۇر.

قارا قۇچقاچ بولۇپ كىردىم كاماغا،
ساماندەك ساغىرىپ چىقتىم تالاغا.

ساماننى ئالغىلى باداڭ ــ تاغار يوق،
ئىلىملىك كىشىگە ئەسلا بالا يوق.

ئىلىم ئالغان كىشى كىرگەي بېھىشكە،
ئىلىمسىز كىشىگە نان يوق يېيىشكە.

بېھىشنىڭ ئىشىگىدە بىر توپ ئانادۇر،
ئۇنىڭ تاتلىقلىغى تىلنى يارادۇر.

بېھىشنى خالىساڭ ئىزدە ئىلىمنى،
ئىلىم بىرلە يورۇتقىل خەستە دىلىڭنى.

ئىلىمسىز كىشىنىڭ كوڭلى قارادۇر،
قارا كوڭلى ئۇنىڭ باشىن يارادۇر...

كۇتۇلمىگەندە، يېنىمدا ئولتۇرغان مەخسۇم ئىسىملىك ساۋاقدىشىم جەينىگى بىلەن بىقىنىمغا ئاستا نوقۇپ:

— نورۇز، بۇگۇن مۇيدۇگىزىغا چىقامسەن؟ - دىدى پەس ئاۋازدا.

مەن ھەيران بولغىنىمدىن، سوئالغا سوئال بىلەن جاۋاپ بەردىم:

— ياق، قانداق دەيسەن؟

— ماۋۇ ئاداشنى! ... شۇنداق تاماشىنى كورمەمسەن؟

— تاماشا ؟...

— قالتىس تاماشا دىگىنە تۇ! بۇگۇن مۇيدۇگىزىدا سادىق چەكەدىنىڭ كاللىسىنى ئالىدۇ!...

بۇ گەپنى ئاڭلىغاندا، كوز ئالدىمدا تونۇش سىما گەۋدىلەندى:

سادىق چەكەدى 45 ياشلار چامىسىدىكى ئوتتۇرا بويلۇق ئادەم بولۇپ، قاپقارا چاچلىرى گەجگىسىگە چۇشۇپ تۇراتتى. ھەددىدىن زىيادە ئورۇقلىغىدىن، ئۇنىڭ قانداق ئورە تۇرۇۋاتقانلىغىغا ئادەمنىڭ ئەقلى ھەيران قالاتتى. قاپقارا، ھىلىلىدەك قورۇلۇپ كەتكەن يۇزى شۇنداق كورۇمسىز ئىدىكى، ئەگەر بۇ سۇپەتلەرگە مىس چوگۇننىڭ جوغىسىدەك ئوچلۇق بۇرنى، پىسەن قوغۇننىڭ زىدىسىدەك ئىچكىرى كىرىپ كەتكەن كالپۇكلىرى ۋە نەچچە يىللاپ ئۇستىرا ياكى قايچا كورمىگەنلىكتىن، ھەر تەرەپكە قالايمىقان چىچىلىپ كەتكەن ھەم شالاڭ، ھەم ئۇزۇن بۇرۇتى، ئوچلۇق ئىڭىكىدە باققالنىڭ چىۋىن قورۇغۇچىدەك ساڭگىلاپ تۇرغان تەرتىپسىز ساقىلى قوشۇلسا، بەئەينى چوچەكلەردىكى ئاقساق - چولاق، جىن - ئەرۋاھنى ئەسلىتەتتى. ئەكسىچە، ئوسكىلەك قاشلىرى ئاستىدىكى ئورىدەك چوڭقۇر چاناقلىرىغا يوشۇرۇنغان بىرجۇپ كوزى چەل بورىنىڭ كوزىدەك دەھشەتلىك چاقنايتتى. ئەملىيەتتىمۇ ئۇنىڭ ھايات ئىنسان ئىكەنلىگىنى ئەشۇ كوزلىرىدىلا ئىسپاتلاپ تۇراتتى. قولتۇغىدىن ھىچ قاچان ئاجراتمايدىغان بىر تال يىرىندا ئۇنى تىخىمۇ سۇرلۇك كورسەتەتتى. ئۇ بىردەممۇ شۇك تۇرمايتتى، كۇندۇزى يول مىڭىپ پۇتلىرى تالمايتتى. ھىلى ياۋاغدا پەيدا بولغان بولسا، بىردەمدىن كىيىن ئوستەڭ بويىدا ياكى توشۇك دەرۋازىسىنىڭ سىرتىدىكى گۇزەردە پەيدا بولاتتى. ئەڭ كوپ يۇرىدىغان يېرى يۇمۇلاق شەھەر كولبېشى ئىدى. چاسا ۋە قارىقى دەرۋازىسى تەرەپلەرگە كامدىن كام بېرىپ قالاتتى. ئۇنى كورگەندە بەزىلەر نەپرەتلەنسە، بەزىلەر ئىچ ئاغرىتاتتى. يەنە بەزىلەر ئىيمىنەتتى. ئەكسىچە، ئۇ،

كىچىك بالىلار ئۈچۈن ئەڭ ياخشى ئەرمەك ئىدى. كوپ چاغلاردا بىز:

سادىق ساراڭ،
سادىق ساراڭ؛
ساقىلى سۈپۈرگە،
كاللىسى باراڭ، — دەپ كەينىگە كىرىۋالساق ئۇ دەسلەپ قاقاھلاپ كۈلەتتى — دە، كېيىن:

— مەن ساراڭ،... مەن ساراڭ ... — دەپ بىر نەچچە قېتىم تەكرارلايتتى، بەزىدە تەرنى تۈركۈن ھالدا ئۇلۇغ — كىچىك تىنىپ قويۇپ، گەپ قىلماي شۈك تۇرۇۋالاتتى ياكى قېشىمىزدىن كېتىپ قالاتتى ۋە ياكى قولتۇغىدىكى يېرىندىنى دۇتار قىلىپ چېلىپ، قىژغىل — تاغىل ئەۋازدا ناخشا ئېيتىپ كېتەتتى.

دۇتار چالىمەن ئۇزەم،
يىغلايدۇ قارا كوزۇم.
يۇرتۇمدا مۇساپىر مەن،
ئۇتمەيدۇ مېنىڭ سوزۇم.

ئەللەر ھەر نىمە دەيدۇ،
بىر قارا كورۇنگەننى.
ئەقلى بولسا بىلمەمدۇ،
مىڭ ئولۇپ تىرىلگەننى
....

ناخشا ئاخىرلاشقاندا، بىردىن ھوكىرەپ يىغلاپ كېتەتتى. يىغلاپ — يىغلاپ ئاخىرى «داراڭگىدا» كەينىگە ئۈچۈپ كېتەتتى. يەردە بىر نەچچە قېتىم ئېغىناپ بورىدەك ھوۋلايتتى. چىشلىرىنى كاراسلىتاتتى. جاۋغايلىرى سوپۇنىڭ ماغزىيىدەك كوپۈكلىشەتتى. پۇت — قولى بىر نەچچە قېتىم سوزۇلۇپ يىغىلاتتى — دە، پۈتۈن گەۋدىسى تاياقتەك قېتىپ قالاتتى. ھوشىغا كەلگەندىن كېيىن بولسا، كوزلىرىنى ئادەمنىڭ قورقىمىسى كەلگىدەك چەكچەيتىپ، يېرىندىنى بېشى ئۈستىدە قېلىچ چاپقاندەك ئويىنىتىپ، ئالدىغا — كەينىگە، ئوڭغا — سولغا توت — بەش قەدەمدىن سەكرەيتتى — دە، بار ئەۋازى بىلەن غەزەپلىك ۋاقىرايتتى.

— سازايى... سازايى... ئۈچ يىل بولدى ئىزدەيمەن، قەشقەردە خۇدا يوقكەن!... ئولتۇرىمەن! ئولتۇرىمەن!!...

مۇشۇ سوزى تۈپەيلى، يايىلار ئۇنى پات — پات يامۇلغا ياكى جۇزىگە ئېلىپ كېتەتتى ۋە تاكى ئۇ پۈتۈنلەي ھوشىدىن كەتكىچە ئۇرۇپسوقاتتى. بىر نەچچە كۈن ياكى بىرەر ھەپتە گۇندىخانىغا سولاپ قويۇپ، يەنە چىقىرىۋىتەتتى. ئۇ ھەر دائىم گۇندىخانىغا كىرىپ چىققىنىدا بىرلىك ئېتىمدىن چۈشۈپ كىتەتتى، بىر نەچچە تال چىشىدىن ئايرىلاتتى. شۇڭا ئۇنىڭ بىر تالمۇ چىشى قالمىغان بولۇپ، كالپۇكلىرى ئىڭىگىدىن ئىچكىرى ئىدى. تۇنجى قېتىم كورگەن ئادەمگە ئاغزى پۇچۇقتەك كورۇنەتتى.

«ئۇ خەقنى ئولتۇرمەكچى ئىدى، ئەمدى ئۇزى ئولىدىغان بوپتۇ. بۇنىڭ سەۋەۋى نىمىدۇ؟

بۇ سوئال كاللامدا پەيدا بولۇپ، مەخسۇمدىن سوراشقا تەرەددۇتلىنىۋاتقىنىمدا، ساۋاقداشلىرىمىنىڭ ئۇنى ئوچۇپ، ھەممەيلەن تەڭلا ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. ئىتتىك بۇرۇلۇپ قارسام، مۇدەررىسنىڭ سالاپەتلىك گەۋدىسى بوسوغىدا پەيدا بولغان ئىكەن. مەنمۇ ئورنۇمدىن تۇردۇم. سالام — سائەتتىن كېيىن، مۇدەررىس بەقەسەم يىكەنداز ئۈستىدىن جاي ئالدى.

«يالغانچىدىن خۇدا بىزار» دىگەنگەپ بار. راستىمنى ئېيتسام، مەخسۇمنىڭ: «سادىق چاكەدىنى چاپىدىكەن» دىگەنگېپى قۇلىقىمغا كىرىش بىلەنلا، خىيالىم مۇيدۇگىزىغا كەتكەن ئىدى. شۇڭا مۇدەررىس بېرىۋاتقان ساۋاق، ساقداشلىرىمـ

نىڭ چېچەك ھەرىلىرىدەك غوڭۇلداپ دەرس تەكرارلاشلىرى قۇلىقىمغا كىرمەيتتى. ئەكسىچە، يېقىنلىقتا ئۆلگەن ياكى دارغا ئېسىلغان كىشىلەرنىڭ قانغا مىلەنگەن، تومۇردەك كۆكىرىپ كەتكەن جەسەتلىرى ۋە ياكى ئۆزۈن خادىلارنىڭ ئۇچىغا بېكىتىلىپ ھېيتگاھ جامەسىنىڭ ئالدىدا جامائەتكە سازايى قىلىنغان ئونلىغان ئادەم كاللىسى كۆزۈمگە تىقىلاتتى. «تىرىك ئادەمنى قانداق چاپىدىغاندۇ؟ ئادەم چاپىدىغان، ئادەم ئاتىدىغان جاللاتلار قانداق سىياقتا بولىدىغاندۇ؟» دېگەنلەر كۆڭلۈمدە كېزىپ يۈرەتتى. «جاللات» دېگەن سۆزدىن كۆز ئالدىمغا توت پۇتى، سەككىز قولى، يەتتە بېشى، ئوتتۇز ئالتە كۆزى بار غەلىتە مەخلۇق كېلەتتى. خىيالىم ئەشۇ مەخلۇقنى ۋە ئۇنىڭ پاسىق قىلىچى ئاستىدا جان بەرگەن گۇناھكار بەندىنى كۆرۈش ئىستىگىنىڭ كەينىدىن ئوقتەك يۈگۈرۈپ كېتىپ بارغىنىمدا، قۇلىقىمنىڭ تۈۋىگە شوپۇك تەگدى. لېكىن بۇنىڭلىق بىلەن، مەن ئۆز ئىستىگىمدىن ۋاز كەچكىنىم يوق: مۇدەررىس ئىستراھەت جاكالاش بىلانىلا، تاشقىرىغا قاراپ ئۇچتۇم...

جىلتامنى پاختىلىق چەكمەن تون ئىچىگە ئېلىپ، پەشلىرىنى مەھكەم قىستۇرۇۋالغىنىم ئۈچۈن، ھېچكىممۇ مېنى تالىپ دەپ پەرەز قىلمايتتى. شۇنداق بولىشىغا قارىماي، پات ـ پات كەينىمگە قاراپ قويۇپ، دەككە ـ دۈككە ئىچىدە كېتىپ بارىمەن. ھەر ئېھتىمالغا قارشى ئۆزۈمنى بازارچىلارنىڭ ئارىسىغىراق ئېلىپ مېڭىشقا تىرىشىمەن. ئۇستەڭبويى، قاسقان بازىرىدىن ئۆتۈپ، قۇمدەرۋازىغا يېقىنلاشقىنىمدا، يۈرۈكۈم قات قىلىپ، پۇتلىرىم ھەركەتتىن توختىدى.

«ئوڭۇمۇ، چۈشۈمۇ؟ خۇدا ماڭا نېمىلەرنى كۆرسىتىۋاتىدۇ؟...»

بىر نۇقتىغا تىككىنىمچە قېتىپ قالغان ئىدىم، كۆزۈم ھېچنەرسىنى كۆرمەيتتى، قۇلىقىم ھېچ نەرسىنى ئاڭلىمايتتى. يا ئالدىمغا مېڭىشنى، يا كەينىمگە يېنىشنى بىلەلمەيتتىم...

كۆتۈلمىگەندە بىر قول يەلكەمنى تۇتتى. چۆچۈپ بېشىمنى كەينىمگە بۇرىغىنىمدا، ماڭا قاراپ ھىجىيىپ تۇرغان مەخسۇمنى كۆردۈم.

— نېمىگە قاراپ تۇرىسەن؟ ـ دېدى ئۇ، ـ تاماشىنى كۆرۈۋېتىپسەن دە!

خېلىغىچە زۇۋان سۈرەلمىدىم. مەخسۇم مەسخىرىلىك ھىجىيىپ، مەندىن جاۋاپ كۈتىۋاتاتتى. ئەسلىدە «ھەئە» ياكى «ياق» دېگەن جاۋاپنى بېرىشىم كېرەك ئىدى. لېكىن نېمە ئۈچۈندۇر ئاغزىمدىن باشقا سۆز چىقتى:

— بۇ يەرگە نېمىشقا كەلدىڭ؟

— مۇيدۇگىزىغا چىقىپ كېتىۋاتىمەن، سەنچۇ؟

— مەنمۇ...

— ئۇنداق بولسا، بىللە چىقايلى، جۈرە.

مەخسۇم بىلىكىمدىن تارتتى، مەن تىرەجىدىم.

— نېمە بولدى؟ ـ مەخسۇم ماڭا ھەيرانلىق بىلەن تىكىلدى.

ئېھتىمال كۆزلىرىمدىن ئۆز سوئالىغا جاۋاپ تاپقان بولسا كېرەك، بىر ھازا قاقاھلاپ كۈلدى، ئاندىن:

— قورقىۋاتامسەن؟ ـ دەپ سورىدى.

مەن راستىمنى ئېيتتىم:

— ھەئە.

ئۇ تېخىمۇ بەك كۈلۈپ كەتتى. خېلىدىن كېيىن، چوڭ كىشىلەر قورقۇنچاق كىچىك بالىنى بەزلىگەندەك قىياپەتتە قەددىنى كېرىپ، ئۆڭ قولىنى يەلكەمگە قويدى ـ دە، چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى:

— يائاللا، تازىمۇ قورقۇنچاق نەرسە ئىكەنسەن... قورقما، ئۇلار سېنى يېمەيدۇ!...

مەن يەنىلا كەينىمگە تىرەجىدىم. راستىمنى ئېيتسام مۇيدۈگۈزىدا كورۇدىغان تاماششانى كورۇشكىنۇ ھەپسىلەم قالمىغان ئىدى. چۈنكى، مەندىن يەتتە ـ سەككىز قەدەمچە نېرىدا يۈزكوزى ناغرىدەك ئىششىتىپ، چاچ ـ ساقاللىرى ئۇسكىنىدىن ئادەم سىياقى قالمىغان؛ تاسماق-تاسماق قىزىل، ئاق، كوك ماتادىن ئىشتان ـ چاپان كەيدۈرۈلگەن؛ سوغۇقتىن كوكۇرۇپكەتكەن يالىڭاياق، پۇتلىرىغا ئەپكەشنىڭ سوغىسىدەك چوڭلۇقتا توتچا ساكوتەك ۋەكشەن سېلىنغان ئىككى ئادەمشەھەر دەرۋازىسىنىڭ ئىككى قانتىغا قۇلىغىدىن مىخلاغلىق تۇراتتى. كوز قارچۇقلىرىنىڭ تىنىمسىز مىدىرلىشى، توڭغانلىقتىن چەشلىرىنىڭ كاسىلدىشىنى ھىساپقا ئالمىغاندا، چىرايىدىن يا پۇشايمان قىلمىش، ياكى ئازاپ ھىس قىلغانلىق ئىپادىسى كورۇنمەيتتى. ئەكسىچە، ئالدىدىن ئوتكەن شەر بىر ئادەمنى مەڭگۇ ئېسىدە ساقلاشقا تىرىشىپ سىنچىلاپ قاراۋاتقاندەك، مەسخىرە قىلىپ كۈلۈمسىرەۋاتقاندەك، ھەتتا كوزلىرى بىلەن نەمىلەرنىدۇ دەۋاتقاندەك كورۇنەتتى. مېنى قورقىتىۋاتقىنىمۇ دەل ئۇلارنىڭ ئەشۇ قىياپىتى ئىدى.

"تووا، ـ دېدىم ئىچىمدە، ـ بىچارىلار نىمە گۇنا قىلغان بولغىدى"

مەن بۇ خىيالىمنى ئېيتقىنىمدا:

ـ سادىق چاكەدىنىڭ شېرىكلىرى ئىكەن، ـ دىدى مەخسۇم ئىشەنچ بىلەن، ـ سادىق چاكەدى مۇشۇلارنىڭ كۇشكۇرتىشى بىلەن سوجاڭنى ئولتۈرۈپتۇ.

ھەيرانلىقىم تېخىمۇ ئېشىپ، ياندۇرۇپ سورىدىم:

ـ كىم شۇنداق دەيدۇ؟

ـ دادام.

ـ دادام؟ .... داداڭ ... ؟

ـ دادام دىگەن ئامبالنىڭ توڭچىسى ①. ئۇ ھەممىنى بىلىپ تۇرىدۇ!

مەخسۇمنىڭ سوزلىرىدىن شۇنداق نەرسە مەلۇم بولدىكى: مۇندىن بىر ئاي بۇرۇن، سادىق چاكەدى قانداقتۇ بىر سوجاڭنى ئولتۇرگەنمىش. شۇڭا، ئىلگىرى ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتىپ، ھالىدىن خەۋەر ئالغان كىشىلەرنىڭ ھەممىسى گۇندىخانىغا سولانغان ئىكەن. يېقىندا سادىق چاكەدىنى چېپىش توغرىسىدا ئامبالدىن يارلىق چۈشۈپتۇ. بۇگۈن ئۇلارغا ئەشۇنداق غەلىتە كىيىم كەيگۈزۈلۈپ، شەھەرنىڭ ھەر بىر دەرۋازىسىغا ئىككىدىن كىشى قۇلىغىدىن مىخلىنىپ خالايىققا ئىبرەت قىلىنىدىكەن.

كورىۋاتقىنىم قانچە غەلىتە بولسا، ئاڭلاۋاتقانلىرىم ئۇنىڭدىنمۇ غەلىتە ئىدى. ئاڭلىغانسېرى ھەيرانلىقىم تېخىمۇ ئېشىپ، قورقۇنچۇم قاياقلارغىدۇ ئۇچۇپ كەتتى. ئەمدى مەخسۇمنىڭ زورلىشىنىمۇ كۇتمەستىن، يولۇمنى داۋام قىلدىم. ئەمما، نىمە ئۇچۇندۇ بېشىمنى يەردىن ئۇستۇن قىلىشقا جۇرئەت قىلالمايتتىم...

× ×

بازار كۇنى بولۇشىغا قارىماي، دەرۋازىدىن كىرىپ ـ چىقىۋاتقانلار بار بىلەن يوقنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئىدى. دەرۋازىنىڭ سىرتىدا ئىككى، ئىچىدە ئىككى قوراللىق ساقچى ھەيكەلدەك قېتىپ تۇراتتى. ئاقپېچە ـ چۇمبەل بىلەن پۇركەنگەن بىر ئايال يېنىمىزدىن ئوتۇپ كېتىۋېتىپ، پەس ئاۋازدا نالە قىلدى:

ـ ئى كەردى كەڭ، قۇدرىتى ئۇلۇغ خۇدا... ئەشۇ بىقۇرۇ بەندىلىرىڭنىڭ مۇشكۇلىنى ئاسان قىلغايسەن!...

دەرۋازا سىرتىغا چىقتۇق. مىنەپتە كۇنلىگەنۇ باس ـ باس سودا بولىدىغان ئاشپەزخانا، سامسۇ ـ گوش گىردە خانىلارنىڭ بىرەرسىمۇ ئوچۇق ئەمەس، كىشىلەر ئۇيەر، بۇيەردە ئىككىدىن ـ ئۇچتىن غۇژمەك بولۇشۇپ، نىمىلەر توغرىلىقتۇر پىچىرلاشماقتا. چىرايلار سورۇن، كوزلەر نىمىدىندۇر ئەندىشە قىلىۋاتقاندەك، پات ـ پات ئەتراپقا ئالاق-

① توڭچى ـ تەرجىمان

جالاق تىكىلمەكتە. بىز يۈگۈرۈپ دېگىدەك كېتىپ بارىمىز. يۈسۈپ قادىرخان غازى پادىشاھىم نىڭ مازىرى يېنىغا كەلگىنىمىزدە، ئالدى تەرىپىمىزدە ناھايىتى نۇرغۇن ئادەم كۆرۈندى، قەدىمىمىز تېخىمۇ تېزلەشتى، ئۇزۇنغا قالماي ئۇلارغا يېتىشىۋالدۇق. ئوڭغۇل-دوڭغۇل تاش يولنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىدا بىر دانە تومۇر ئۇلتاڭلىق ئەسكى ھارۋا ئالدىرىماي كېتىپ باراتتى. ھارۋا ئۈستىدە بوينىغا تاقاق سېلىنغان، جۇل - جۇل كىيىملىك بىر ئادەم يۈكۈنۈپ ئولتۇراتتى. ھارۋىنى قىرىق ئەللىك چېرىك ئارىغا ئېلىپ ماڭغان بولۇپ، پات - پات خالايىققا ھەيۋە قىلىپ، ئۇلارنى ھارۋىدىن يىراقراق مېڭىشقا قىستايتتى.

— ياخشى ئۈلگۈرۈپ كەپتۇق، — دېدى گۈلقەھقەلىرى ئېچىلىپ كەتكەن مەخسۇم ماڭا قىيا بۇرۇلۇپ، تونۇدۇڭمۇ ؟ ئەشۇ ھارۋىدا ئولتۇرغان سادىق چاكەدى شۇ، بۇ ئوغرىنى چاپقانى ئۆز كۆزىمىز بىلەن كۆرىدىغان بولدۇق !...

ئۇ ئاغزى بىسىلماي سۆزلەيتتى، كۆز ئالدىمدا سادىق چاكەدىنىڭ قاچاندۇر بىر چاغدىكى دات-پەريات كۆتۈرۈپ يىغلىغان ئايانچلىق قىياپىتى تېخىمۇ روشەن گەۋدىلىنىشكە باشلىدى. نېمە ئۈچۈندۇر كۆڭلۈم بىر قىسىملا ئىدى. يا ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتىۋاتقانلىقىمنى، ياكى بۇيەرگە تاماششا كۆرگىلى چىقىپ قالغانلىقىمغا پۇشايمان قىلىۋاتقانلىقىمنى بىلەلمەيتتىم. زاغۇن يىگەن موزايدەك خاراموشلۇق ئىچىدە يولۇمنى داۋام قىلماقتا ئىدىم.

— خالايىق .... مەندىن رازى بولۇڭلار!...

بۇ - سادىق چاكەدىنىڭ ئاۋازى ئىدى.

ئۇ شۇنداق دېدى - يۇ، بېشىغا قامچا يېدى. يولنىڭ ئىككى قاسنىقىدا ھارۋىغا ئەگىشىپ كېتىۋاتقان خەلق توپى نېمە ئۈچۈندۇر بىر - بىرىگە مەنىلىك قارىشىلىشتى. بەزىلەر: ”ھەي - ي .... » دەپ ئىچىنى ئۇرۇشتى. يەنە بەزىلەر توپتىن ئايرىلىپ، كەينىگە يېنىشتى. كېتىۋېتىپ بىر - بىرىگە نېمىلەرنىدۇ دېيىشتى. ئەكسىچە، خۇشاللىقتىن جېنى ئىچىگە پاتماي قالغان مەخسۇم مېنى قولۇمدىن سۆرەپ، ھەدەپ ئالغا ئىنتىلەتتى.

دەرۋەقە، ئۇزۇنغا قالماي ھارۋىنىڭ ئالدى تەرىپىگە ئۆتۈپ قالدۇق. مانا شۇ چاغدىلا ھەقىقى ”تاماششا» نى كۆردۈم: سادىق چاكەدىنىڭ ئالدى تەرىپىنى بوينىغا كېيگۈزۈلگەن قوۋۇق توسۇپ تۇرغاچ ئۇنىڭ بېشىنىلا كۆرگىلى بولاتتى. شۇ تاپتا ئۇ، مەن ئاخىرقى قېتىم كۆرگەن چاغدىكىدىن ناھايىتى كۆپ قېرىپ كەتكەندەك تۇراتتى. يۈزى ۋە ساقاللىرى قان بىلەن بويالغان بولۇپ، ئۇنى تېخىمۇ سۈرلۈك قىلىۋەتكەن ئىدى. لېكىن ئۇنىڭ كۆزلىرى شۇنداق مەغرۇر، شۇنداق خاتىرجەم چاقنايتتىكى، يانا ئازغىنا ۋاقىتتىن كېيىن كاللىسى تېنىدىن جۇدا بولىدىغانلىقى، ئاشۇ كۆزلەرنىڭ مەڭگۈلۈك يۇمۇلىدىغانلىقىغا ئادەمنىڭ ھەرگىز ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى. ئۇ ئولتۇرغان ھارۋىنى باياتىن بىز كۆرگەنگە ئوخشاش ئالا - ۋاراق ئۈستىۋاش كەيگەن، يۈز كۆزىمۇ ئۈستىۋېشىغا ئوخشاشلا يول - يول قاپارتقۇ ۋە قان داغلىرى بىلەن تولغان ھەم ئورۇق، ھەم نىمجان ئىككى ئادەم سۆرەپ كېتىۋاتاتتى. بىرىنىڭ ئوڭ، بىرىنىڭ سول پۇتىغا كۆتەك سېلىنىپ، ئىككىسىنىڭ بىردىن پۇتى كىشەن بىلەن بىر-بىرىگە چېتىلغاچ، قەدەملىرىنى ناھايىتى تەسلىكتە يۆتكەيتتى. ئەگەر سەللا بىخەستەلىك قىلىپ، كىشەنلەنگەن پۇتلىرىنى بىرى بالدۇر، بىرى كېيىن يۆتكەپ قالسا، ھەر ئىككىلەن مودۇرۇپ كېتەتتى ياكى دەلدۈگۈنۈپ يىقىلىپ

چۈشەتتى. مۇنداق چاغلاردا، هارۋىكەش، ئور-
نىدا ئۇلارغا مۇئەككەل بولۇپ كېتىۋاتقان
ئىككى نەپەر ئاتلىق چېرىك قولىدىكى قامچا
بىلەن تارسىلدىتىپ سالاتتى. ئۇلار چىشىنى-
چىشىغا بېسىپ، زور بىلەن ئورنىدىن
تۇرۇپ، هارۋىنى يېڭىۋاشتىن سورەيتتى. سا-
دىق چاكەدى بولسا، غىللىدە ياش كەلگەن
كوزلىرىنى مەهكەم يۇمۇپ، چىشلىرىنى غۇچۇر-
لىتاتتى. ئەپتىدىن ئۇلارنى ئوزىنى تېزراق
مۇيدۇگزىغا يەتكۈزۈپ ئادىمىنىڭ ئەقلىگە سىغ-
مايدىغان بۇ خورلۇقتىن تېزراق قۇتۇلۇشقا
دەۋەت قىلىۋاتقاندەك كورىنەتتى.

× ×

كىتىۋاتىمەن، كەينىمگە يېنىشتىن نومۇس
قىلىپ، مەخسۇمغا ئەگىشىپ كېتىۋاتىمەن. خا
سادىق چاكەدىگە، خا هارۋا سورەپ كېتىۋات-
قان غەلىتە ئادەملەرگە قاراپمۇ قويمايمەن،
ئىچىمدە توختىماي دورۇت ئوقۇيمەن......

كېتىۋېتىپ قۇلۇغۇم هاۋۇلارنى ئاڭلاپ قال-
دى: سادىق چاكەدى 16 ياشلاردىكى ئوغلى
قۇربان بىلەن يېڭى دەرۋازا سىرتىدىكى سې-
پىلگە چاپلاپ سېلىنغان توخۇنىڭ كاتىگىدەك
كۇتلەك بىر كەپىدە ئولتۇرىدىكەن. قۇربان
دەرۋازا ئېچىلىش بىلەنلا شەهەرگە كىرىپ
كېتىپ، تاكى كوز باغلانغىچە ئۇستە-
سىنىڭ دۇكىنىدا سەتىراچلىق
قىلىدىكەن. بىر كۇنى قۇربان ئىشتىن يېنىپ
شەهەر دەرۋازىسىغا يېقىنلاپ كەلگەندە، دەر-
ۋازا بېقىۋاتقان نوۋەتچى چېرىك دەرۋازىنىڭ
بىرقانىتىنى ئاللاقاچان يېپىپ بولۇپ، ئىككىن-
چى قانىتىنى يېپىشقا تەييارلىنىۋاتقان ئىكەن،
قۇربان قەدىمىنى تېزلىتىپ، دەرۋازىغا يېقىن-
لاپ كەپتۇ ۋە چېرىكنىڭ توسقىنىغا ئۇنىماي،
دەرۋازىدىن چىقىپ كېتىپتۇ. چېرىك "توختا..."
دەپ ۋاقىراپتۇ - دە، مىلتىغىدىن ئوق چىقى-

رىپتۇ. ئوق قۇرباننىڭ ئارقا مېڭىسىگە تېگىپ،
شۇئان جان بېرىپتۇ. سادىق چاكەدى دات-
پەريات كوتۇرۇپ، ئوزىنى ئۇنىڭ ئۇستىگە ئې-
تىپتۇ. قولىغا يوغان تاش ئېلىپ، شەهەر دەر-
ۋازىسىنى چاقىشتىپ ئۇرۇپتۇ. ئىچكىرىدىن هېچ
قانداق سادا بولمىغاندىن كېيىن، تېخىمۇ قات-
تىق يىغا - زارە قىپتۇ... ئوغلىنى يەرلىگىدە
قويغاندىن كېيىن، دوتەي يامۇل، شەنگەن يا-
مۇللارغا بېرىپ، هېلىقى چېرىك ئۇستىدىن ئەرز
قىپتۇ. ئامبال بىلەن شەنگەن دەسلەپ نۇرغۇن
ياغلىما گەپلەر بىلەن ئۇنىڭ كوڭلىنى ياساپتۇ،
كۇنلەر ئوتكەنسېرى، ئۇنى كورسە ئوزىنى قا-
چۇرىدىغان، هەتتا سىلكىشلەيدىغان بولۇۋاپتۇ.
ئىككى يىل ئەنە شۇنداق ئوتۇپ كېتىپتۇ. تولا
يول مېڭىپ زېدىقاپ كەتكەن سادىق چاكەدى
مېڭىشىدىن ئېزىپ، ئالا - جوقا سوزلەيدىغان،
چېرىكنى كورسىلا: " ئولتۇرىمەن " دەپ ۋا-
قىرايدىغان بولۇپ قاپتۇ. بۇندىن بىر ئاي ئىل-
گىرى، بىر ئەمەلدارنىڭ ئالدىنى توسۇپ تازا
تىللاپتۇ، تۇكۇرۇپتۇ. ئەمەلدار كېتىپ ئوزۇن
ئوتمەي، ئىككى ساقچى ئۇنى تۇتۇپ، جوزىگە
ئەكىرىپتۇ. سوجاڭ ئۇنى بىرمۇنچە ئۇرۇپ،
تىللىغاندىن كېيىن، تاپانچىسىنى قېپىدىن چى-
قىرىپتۇ - دە، ئۇنىڭ پېشانىسىگە تەڭلەپ هەي-
ۋە قىپتۇ. مانا شۇ چاغدا، سادىق چاكەدى كاپ
قىلىپ ئۇنىڭ قولىغا ئېسىلىپ، تاپانچىسىنى
تارتىۋاپتۇ ۋە تەپكىسىنى بىرلا باسقان ئىكەن،
سوجاڭ تىنتارتماي جان بېرىپتۇ. ئوق ئاۋا-
زىنى ئاڭلاپ هاسلاپ كىرىپ كەلگەن ساق-
چىلاردىنمۇ ئىككىسىنىڭ جېنى جەهەننەمگە ئۇ-
زاپتۇ. ئەگەر تاپانچىدا يەنە بىر نەچچە پاي
ئوق بولغان بولسا، سادىق چاكەدى يەنە كىم-
لەرنىڭ جېنىغا زامىن بولاتتىكىن - تاڭ؟!

قىزىغى شۇكى، ئەشۇ ۋەقەدىن كېيىن، سا-
دىق چاكەدى پۇتۇنلەي ساقىيىپ قاپتۇ.

× ×

هارۋا مۇيدۇڭزىغا كەلدى. پۈتۈن جازامەيدانىدا ئاران بىرەر يۈزچە ئادەم تۇراتتى.

سادىق چاكەدىنى هارۋىدىن چۈشۈرۈشتى. ئۇ، مەغرۇر كۈلۈمسىرەپ، سۈتتەك ئاپپاق ئايغىر ئۈستىدە غادىيىپ ئولتۇرغان ئەمەلدارغا نەشتەردەك قادىلىپ، غەزەپ بىلەن ۋاقىردى:

— قېنى ئولتۇرمەمسەن!...

ئەمەلدارنىڭ چىرايى ئامدەك ئاتىرىپكەتتى. كوزلىرىدىن ناهايىتى ئوڭايسىز ئەهۋالدا قالغانلىغى بىلىنىپ تۇراتتى. ئۇ، تۇكۇرۇگىنى زورىغا يۇتۇپ، سادىق چاكادىگە ئالىيىپ بىر قاراپ قويدى-دە، يېنىدىكى كىچىكرەك بىر ئەمەلدارغا بىر نەرسە دىدى. كىچىك ئەمەلدار ئېتىنى دىۋىتىپ، سادىق چاكەدىنىڭ قېشىغا يېقىنراق بېرىپ، ئۇنىڭغا مۇئەككەل بولۇپ تۇرغان چېرىكلەرگە بۇيرۇق قىلدى:

— قوۋۇقنى ئېلىڭلار!

قۇلۇپ ئېچىلىپ، سادىق چاكەدىنىڭ بويىنىدىكى قوۋۇق ئېلىۋېتىلدى. سادىق چاكەدى ئېغىر قوۋۇقتىن قۇتۇلغان بوينىنى هەر تەرەپكە بۇراپ، هەممە كىشىگە دىگىدەك بىرقېتىمدىن قاراپ چىقتى، ئاندىن ئاۋازىنى بايىقىدىنمۇ بەكرەك كوتىرىپ ۋاقىردى:

— مىنى ئولتۇرەمسىلەر؟ ها... ها... ها!... ئولتۇرۇۋېرىڭلار! — ئۇ بىردىن هوكۇرەپ يىغلاپ كەتتى. يىغلاپ تۇرۇپ مۇنداق دىدى، — خالايىق مەندىن رازى بولۇڭلار!...مەن...

ئىككى چېرىك ئىككى ياندىن ئېتىلىپ كەلىپ، گېلىنى بوغدى، ئۇدۇل كەلگەن يېرىگە تەپتى، تىزلىدى، يەرگە يېقىتىپ بىر نەچچەنى دەسسىۋېتىپ، يەنە تارتقۇچلاپ ئورە تۇرغۇزۇشتى. شۇ چاغدا سادىق چاكەدى بىرلا يولقۇنۇپ ئۇلارنىڭ قولىدىن ئاجراپ كەتتى ۋە ئالدىغا بىر نەچچە قەدەم دۈگجۈپ، بىسار ئاۋازى بىلەن ۋاقىردي:

— ئولتۇرۇۋېڭلار، جاللاتلار!... سىلەر بىرنى ئولتۇرگەن ئىدىڭلار، مەن ئۈچنى ئولتۇردۇم، ئارمىنىم يوق!...ها، ها، ها!...

بۇ كۈتۈلمىگەن غەيرەت-شىجائەتتىن ساراسىمگە چۈشكەن چېرىكلەر ئۇنىڭغا يېڭىۋاشتىن ئېتىلماقچى بولۇۋاتقاندا، چوڭ ئەمەلدار:

چاپ!... دەپ بۇيرۇق قىلغان ئىدى. خىلىدىن بىرى قىلىچ يالاڭداپ، پەقەت ئەشۇ سوزنىلا كۈتۈپ تۇرۇشقان ئىككى نەپەر جاللات قىلىچلىرىنى بېشىدىن ئېگىز كوتەردى. گىلىمنى بىر نەرسە بوغۇۋالغاندەك دەمىم سىقىلىپ، ياشلانغان كوزلۇرۇم ئىختىيارسىز يۇمۇلدى. مەخسۇم ئاغزى بېسىلماي سوزلەپ، قاقاهلاپ كۈلەتتى:

— ۋاي... ۋاي... ۋاي ... ئەجەپ ئوبدان بولدى!... بۇ ساراڭ بىر چاغدا مىنى: "ها-رامدىن بولغان" دەپ تىللىغان ئىدى. نوچى بولسا ئەمدى تىللاپ باققۇنا قېنى!... هى ... هى...هى!...

يېنىمىزدا تۇرغان بىر هويسىپىت مەخسۇمغا ئايلىنىپ بىر قاراپ قويۇپ، قولىنى دۇئاغا كوتەردى :

— ئى ئۇلۇغ پەرۋەردىگارى ئالەم، رەھىمەتلىك قولۇڭنىڭ گۇناهى كەبىر، گۇناهى سەغىرلەرىنى دەرگاهىڭدا مەغپىرەت قىلىپ، جۇملە مومىنلەر قاتارىدا سەككىز جەننەت ئاتا قىلغايسەن! ئامىن...

مەنمۇ قولۇمنى دۇئاغا كوتەردىم. ئەمما، يامغۇردەك توكۇلۇۋاتقان كوز ياشلىرىمنى توختۇتالماي، زادى نىمە دەپ دۇئا قىلغانلىغىمنى بىلەلمەيلا قالدىم.

× ×

— توۋا، مۇنداقمۇ غەلىتە ئىش بولىدىكەن، — دىگەن ئىدى دادام هىكايىسىنى داۋام قىلىپ، — گومىنداڭ ئىشپىيونلىرىنى سوراق قىلىش، ئاخىرلىشاي دىگەندە، ئىككى نەپەر

قېرى قاغدالما ئىشپىيون بىر ـ بىرىنىڭ يې ـ غىرنى كولىشىپ ، مۇندىن يىگىرمە نەچچە يىل بۇرۇن ئولتۇرۇلگەن سادىق چاكەدىنىڭ ئولۇمىگە مۇناسىۋەتلىك بىر ۋەقەنىڭ ئۇچىنى چىقىرىپ قويۇشتى . مەن ئەشۇ يىپ ئۇچىنى مەھكەم تۇتۇۋېلىپ ، ئۇلارنى سوراق قىلىشنى داۋام قىلدىم. ئۈچ كۈنلۈك سوراقتىن كېيىن ، " پىچاق " لەقەملىك ئىشپىيوننىڭ ئىقرارىدىن ماۋۇلارنى ئۇقۇشقا مۇۋەپپەق بولدۇم : سادىق چاكەدىنىڭ ئوغلى قۇربانىڭ ئۇستىسى شە ـ ھەردىكى ئەڭ داڭلىق سەتىراچلاردىن بىرى بولۇپ ، چوپقىتى بەكمۇ كوپ ئىكەن . ئۇنىڭ دۇكىنىغا ئەتىگەندە كىرگەن ئادەم چۈشكىچە ، چۈشتە كىرگەن ئادەم كۈن ئولتۇرغىچە نوۋەت ساقلاپ ، ئوز ئارا پاراڭلىشىپ ئولتۇرىدىكەن. بۇ ئىش " پىچاق " نىڭ دىققىتىنى قوزغاپتۇ . ئۇ ، بىر قانچە قېتىم چاچ ـ ساقال ئالدۇ ـ رۇش باھانىسى بىلەن بۇ دۇكانغا كىرىپتۇ ۋە قۇربانى بىر بۇلۇڭغا تارتىپ ، ئۇنىڭغا خې ـ رىدارلار ئوتتۇرىسىدا بولۇنغان گەپ ـ سوز ـ لەرنى دىققەت بىلەن ئاڭلاپ ، ھەر كۈنى كەچ ـ تە ئوزىگە دوكلات قىلىپ تۇرۇشنى تاپىلاپتۇ . قۇربان گەرچە ئۇنىڭ تاپشۇرىغىنى قوبۇل قىلغان بولسىمۇ ، بىرەر ئايغىچە ھىچقانداق مەلۇمات بەرمەپتۇ . " پىچاق " ھارپا كۈنى بۇ دۇكانغا چاچ ـ ساقال ئالدۇرغىلى كىرگەن ـ دە ، بەزىلەرنىڭ ھوكۇمەتنىڭ يامان گېپىنى قىلغانلىغىنى ئاڭلاپ قاپتۇ . دۇكاندىن قاي ـ تىپ چىقىشتا قۇربانىنى سىرتقا چاقىرىپ ، ئۇ ـ نىڭغا بىر مۇنچە كايىپتۇ .

— ھەي ۋىجدانسىز غالچا ، ـ دەپتۇ قۇر ـ بان ئۇنىڭ سوزلىرىنى سەۋرىچانلىق بىلەن ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن ،ـ ھەممە ئادەمنى ئوزەڭگە ئوخشاش پۇل ـ مال ئۇچۇن ئاتا ـ ئانىسىنى ئولۇمگە تۇتۇپ بېرىدىغان ھايۋان چاغلامسەن ! ؟ بىلىپ قوي، مەن ـ ئادەمەن!

بۇ گەپلەر " پىچاق " نىڭ جېنىدىن ئو ـ تۇپ كېتىپتۇ ، ئۇ قۇربانغا بىر نەچچە ئېغىز پوپۇزا قىپتۇ ـ دە ، كېتىپتۇ ۋە شۇ كۈنىنىڭ ئوزىدىلا يېڭى دەرۋازىنى باشقا دەرۋازىلار ـ دىن بىر سائەت بالدۇر تاقاش توغرىسىدا بۇيرۇق چۈشۈرۈپ ، قۇربان دەرۋازا تۈۋىدە پەيدا بولغان چاغدا " بەلگىلىمىگە خىلاپلىق قىلىپ كېچىسى يول يۇرگەن ھەم قاراۋۇل بى ـ لەن جېدەللەشكەن " دىگەن بەدنامنى چاپلاپ قولغا ئېلىش ، قالغان ئىشنى كېيىن " توغرى ـ لاش " نىيىتىگە كەپتۇ . بىراق ، نوۋەتچى چېرىك ئۇنىڭ پىلانىنى بۇزۇۋېتىپتۇ. "پىچاق" كىككىن دەپ قالما ، ھېلىقى مەخسۇمنىڭ دا ـ دىسى ئىكەن .

ئاتا مېھرى

(ھىكايە)

ھاجى ئەخمەت

ئاتادەك مېھرىۋان قايدا؟
ئاتادەك مېھرىۋان قايدا ؟ ...

(خەلق قوشىقى)

ھېلىمۇ ئېسىمدە، باللىق چاغ-
لىرىمدا تولىمۇ شوخ ۋە كەپسىز
ئىدىم . بىر دەممۇ مەندىن
ئايرىلمايدىغان قارا بوين-
غىمنى ئەگەشتۈرۈپ كوچىغا
چىقىشىم بىلەنلا ،
ئەتراپتا ئەنسىزچىلىك باش-
لىناتتى : گاھ ئېتىمنى كۆش-

كۆرتۈپ، يولدا ئۇچرىغان توخۇ، مۈشۈك ۋە قوي - قوزىلارنى هوركۈتۈپ قوغلىسام، گاھ قۇچقاچ باللىرىنى ئېلىش ئۈچۈن خولۇم - خوشنىلارنىڭ تېمىغا يامىشىپ، ئۈۋىنىڭ ئاغزىنى كېڭەيتىش مەقسىدىدە پىچاق بىلەن خىشلارنى پارچىلاپ - قومۇراتتىم. بەزىدە ئۆي تېمىنىڭ مەرەپ ياكى تاكچا - ئويۇقلارغا ئۇدۇل كېلىپ قالغان يېرى يۇلتۇزدەك تېشىلىپ كېتىپ، چاتاقنىڭ چوڭى تۇغۇلاتتى. ھاۋا ئىسسىغاندا بولسا تەرلەپ - پىشىپ كول بويىغا باراتتىم - دە، كىيىملىرىنى يېشىپ، ئۆزۈمنى پولدۇڭىدە سۇغا ئاتاتتىم، كوزا ۋە قاپاقلارغا سۇ ئېلىۋاتقان خوتۇن - قىزلار بۇنى كورۇپ چۇقۇرۇشۇپ كېتەتتى. نەتىجىدە خۇلۇم - خوشنىلار ئۆيىمىزگە كېلىپ، يۇقارقى قىلمىشلىرىم ئۈستىدىن ئاتا - ئانامغا ئەرز قىلىشاتتى.

بۇنداق چاغلاردا دادام ئاچچىغىنى باسالماستىن:

- ھو، نان قېپى ھارامزادە، مەن سېنىڭ ئەدىۋىڭنى بەرمەيدىغان بولسام! ... دەپ، قۇلىغىمنى سوزۇشقا ئىنتىلەتتى. كوپۈنچە ھاللاردا مەن ئاتامنىڭ قولىدىن شارتتىدە قېچىپ قۇتۇلاتتىم، بەزىدە سىرتقا قېچىش ئەپسىزرەك بولسا، ئانامنىڭ قېشىغا بېرىۋالاتتىم. ئانا قۇچىقى مەن ئۈچۈن ئەڭ خەتەرسىز مۇداپىئە كۆنلىگى ئىدى. ئانام بىچارە مېنى باغرىغا مەھكەم بېسىۋالاتتى - دە، ئاتامنىڭ ئۇرۇشىغا زادىلا يول قويمايتتى. ماڭا تېگىدىغان تاياق كوپۈنچە ئانامنىڭ قول - پۇتى ۋە بەدەنلىرىگە تېگەتتى. شۇنىڭ بىلەن دادام نائىلاج ئازراق بوشۇشاتتىدە، مېنى " خەپ " لەپ غودۇڭشىغان ھالدا بىرىپ ئۆز ئىشىغا تۇتۇش قىلاتتى. ماڭا تېگىشلىك جازاغا شېرىك بولغان ئانام تاياق تېگىپ كوكۇرۇپ كەتكەن قول ۋە بەدەنلىرىنى ماڭا كورسۇتۇپ:

- قارا، ئەگەر مۇشۇ تاياق ساڭا تەككەن بولسا، قانداقمۇ قىلاتتىڭ؟ داداڭنىڭ ئاچچىغى يامانلىغىنى بىلمىسەن. ئۇبدان بالام، كەپسىزلىك قىلمىغىن، ماقۇلمۇ؟ - دەپ باشلىرىمنى سىلايتتى. ئۇنىڭ مېھرىۋانلىق ۋە تەلەپچانلىغى بىلەن مولدۇرلەپ تۇرغان كوزلىرىگە نەزىرىم چۈشكەندە ۋۇجۇدۇمغا بىر ئىللىق ھارارەت تارقاپ، جىسمىم ئېرىپ كېتىۋاتقاندەك يۇۋاشلاپ قالاتتىم - دە، ئادەتتىكى تىنىمسىز شوخلۇقلۇرۇم بىر پەس قاياققىدۇر غايىپ بولاتتى ... شۇ سەۋەپتىن بولسا كېرەك، ئانام مېنىڭ نەزىرىمدە مېھرىۋانلىق، ياخشىلىقنىڭ ئۈلگىسى بولۇپ تۇيۇلاتتى. دادام بولسا ئاچچىغى يامان، رەھىمسىز، سۇرلۇك كورۇنۇپ، ئانام بىلەن سېلىشتۇرغاندا، ئۇ ماڭا ئانچە ئامراق ئەمەس دەپ ئويلايتتىم. لېكىن شۇ ئارىدا يۈز بەرگەن كىچىككىنە بىر ۋەقە مېنىڭ ئاتام توغرىسىدىكى قارىشىمنى پۈتۈنلەي ئوزگەرتىۋەتتى.

كۈز كۈنلىرىنىڭ بىرىدە دادام قىشلىق ئوتۇن غەملىۋېلىشنىڭ كويىغا چۈشتى. مەھەللىنىڭ يۇقارقى تەرىپىدىكى بىزگە قاراشلىق بىر ئېتىز يەرنىڭ قىرىدا بەكمۇ يوغان بىر تۈپ جىگدە دەرىخى بار ئىدى. ئۇنى كەسمەكچى بولۇپ ئېتىزلىققا باردۇق. ئاكام دادامغا ياردەملىشىپ، كەتمەن بىلەن جىگدە دەرىخىنىڭ ئاستىنى كولاشقا باشلىدى. ئېچىلغان يىلتىزلارنى كەكە ۋە پالتا بىلەن كېسىپ، كولانغان توپىنىڭ ئۈستىگە تاشلايتتى. ئۇنى مەن ئۇدۇللۇق تىرىۋېلىش بىلەن، بىر چەتكە ئاپىرىپ دۆۋىلەيتتىم. جىگدە دەرىخىنىڭ ئەتراپىدا يوغان بىر ئازگال ھاسىل بولۇپ، يان تەرەپكە ئۆسكەن يىلتىزلار كېسىلىپ تۈگىدى. ئاكام دۆۋىلەنگەن توپىنىڭ ئۈستىگە چىقىپ،

ئىككى قولى بىلەن جىگدە دەرىخىنى كۈچەپ ئىتتەرگەن ئىدى ، شاخلىرىنىڭ سىلكىنىشى بىلەن چىلاندەك قىزىرىپ پىشقان جىگدىلەر تورۇكلاپ تۆكۈلۈپ ، دەرەخنىڭ غولى بىر تەرەپكە ئازراق قىڭغىيىپ قالدى .

— ئاۋارە بولما ، ئوغلۇم ، — دىدى دادام بەلۋىغىنىڭ ئۇچى بىلەن پىشانە تەرىنى سۈرتۈپ ، ھاسىرىغان ھالدا ، — كۈچۈڭنى بىكارلا ئىسراپ قىلىسەن . ئىتتەرسەڭ ئۇياق - بۇياققا لىڭشىپ تۇرغىنى بىلەن ، ئاسانلىقچە يىقىلمايدۇ تېخى ، ئاستىدا بۇنى تۇتۇپ تۇرغان چوڭ ئوق يىلتىزى بار . شۇنى كەسكەندىلا ، ئاندىن بۇنىڭ ئىشى پۈتىدۇ . كەل ، ئاستىنى يەنە بىر ئاز كولايلى ...

دادام بىلەن ئاكام يەنە ئىشقا كىرىشتى ، مەن شۇنىڭچە بولغان ۋاقىتنى غەنىمەت بىلىپ توپا ئۈستىدە چېچىلىپ ياتقان جىگدىلەرنى يىغىۋالماقچى بولدۇم - دە ، ئۆزۈمنى ئۇنۇتقان ھالدا ئېتەكىمگە تىرىشكە باشلىدىم .

كۈچەپ ئۈزۈلگەن پالتىنىڭ زەربىدىن خۇددى تومۇر ئارقان ئۈزۈلگەندەك پاراسلىغان بىر ئاۋاز چىقتى - دە ، دادامنىڭ « قاچ ! ... » دىگەن ۋاقىرىشى بىلەن تەڭلا ، بىر چۆچۈپ ، توپا ئۈستىدىن يەسكە ئېتىلدىم . قارسىلداپ يىقىلغان جىگدە دەرىخىنىڭ تىكەنلىك شاخلىرى سان - ساناقسىز قامچىلاردەك يۈز ۋە بەدەنلىرىمگە ئۇرۇلۇپ ، مېنى يەرگە يىقىتىۋەتتى . بۇ كۈتۈلمىگەن دەھشەتتىن ئاران ئۆزۈمگە كېلىپ ئورنۇمدىن تۇرغان ئىدىم ، ئاكامنىڭ :

— دادا ! ... — دادا ! ... — دەپ ئېچىنىشلىق ئاۋازدا ۋاقىراپ يىغلاۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ ، دەسلەپتە نىمە بولغانلىقىنى ئاڭقىرالمىدىم . ئۇبدانراق زەڭ سېلىپ قارىغىنىمدىن كېيىن ، دادامنىڭ بىر پۇتى جىگدە دەرىخىنىڭ ئاستىدا بېسىلىپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ ، بۇ دەھشەتتىن يۈرۈكۈم توختاپ قالغاندەك ، تۇرغان ئورنۇمدا قېتىپلا قالدىم .

— تېز يۈگەر ، ئاناڭغا خەۋەر قىل ! — دىدى ئاكام يىغا ئارىلاش ئۈزۈلۈپ چىققان تىترەك ئاۋازدا ، ئۇ يەنە ئىككى قولىدا توپىلارنى تاتىلاپ ، دادام بىلەن ھەپىلىشىشكە باشلىدى . مەن يىغلىغان پېتى ئۆي تەرەپكە قاراپ يۈگۈردۈم .

قورقۇشتىن ئەس - ھوشۇمنى يوقۇتۇپ ، جىگدە شىخى تىتىتىۋەتكەن يۈز ، بەدەنلىرىمدىن قان ئېقىۋاتقان ھالدا يىغلاپ كىرىۋاتقانلىقىمنى كورگەن ئانام بەكمۇ قورقۇپ كەتتى ۋە مېنىڭ باش - ئاخىرى يوق گەپلىرىمدىن ئەھۋالنى ئۇقۇپ ، خوشنىلارنى ياردەمگە چاقىردى .

دادامنى كوتۇرۇپ ئۆيگە ئېلىپ كېلىشتى . ئۇنىڭ بوغداي ئۆڭلۈك چىرايى تاتىرىپ كەتكەن ، ھوشسىز ھالەتتە يېتىپ ، ئاغرىق ئازاۋىدىن چىشلىرىنى كاراسلىتىپ بوغۇق ئاۋازدا ئىڭرايتتى . ئۆيگە خولۇم - خوشنىلار تولۇپ كەتتى . موي‌سىپىتلار دادامنىڭ پۇتىنى سۇنغان دەپ جەزىم قىلىشىپ ، تېڭىقچىغا ئادەم ئەۋەتتى .

ئاكامنىڭ كىشىلەرگە سوزلەپ بەرگەنلىرىدىنى ئاڭلىغاندىن كېيىنلا ، مەن بۇ ۋەقەنىڭ قانداقچە سادىر بولغانلىقىنى بىلدىم . مەن شاختىن توكۈلگەن جىگدىلەرنى تېرىپ يۈرگەندە ، ئاكام قېرى جىگدە دەرىخىنىڭ ئوق يىلتىزىنى ئېچىپ ، ئۇنىڭغا كۈچەپ بىر پالتا ئۇرغان ئىكەن ، دەرەخ ئوز سالماقى بىلەن تويۇقسىزلا مەن تەرەپكە يىقىلىشقا باشلاپتۇ . بۇنى كورۇپ تەمتىرەپ قالغان دادام ماڭا « قاچ ! » دەپ ۋاقىرىغان پېتى يىقىلىۋاتقان دەرەخنى قۇچاغلاپ ، ئىختىيارسىز ھالدا

بىر پۇتىنى ئۇنىڭ ئاستىغا توغرا قويۇش بىلەن تىرەپ تۇرىۋالماقچى بولغان ئىكەن، بەختكە قارشى پۇتى بوش توپىدا سىرىلىپ كېتىپتۇ-دە، دەرەخ ئاستىدا بېسىلىپ قېلىپ، سوڭەكلىرى پەقىش-پەقىش بولۇپ كېتىپتۇ...

بۇنى ئاڭلىغان بەزى كىشىلەر:

—شۇنداقمۇ قارامىلىق قىلامدىغان؟ -دەپ، دادامنى ئەيىپلىدى. بەزىلەر ئۆلگەنىنىڭ ئۈستىگە تەپكەندەك:

— ھەممە گەپ مۇشۇ بالىنىڭ كەپسىزلىگىدە! — دەپ، گۇنانى ماڭا ئارتىشتى. بۇنىڭسىزمۇ قورقۇش ئىچىدە تىترەپ، ئۆزۈمنى ئارانلا بېسىپ تۇراتتىم. شۇڭا ھەر قانچە قىلىپمۇ ئۆزۈمنى توختىتىۋالالماي، ئېسەدەپ يىغلاپ كەتتىم.

— يىغلىما بالام، — دىدى موينىپىتلاردىن بىرى مېنى بەزلەپ، — كېلىشەلىك كېلەي دىسە، ئۇنى ھېچكىم توسۇۋالالمايدۇ. شۇڭا بۇ ئىشتا ھېچكىم ئەيىپلىك ئەمەس، سۇنۇق دىگەن ياخشىلاپ تېڭىلسا، ئىنشائاللا، پات ئارىدا ساقىيىپ كېتىدۇ!...

شۇ ئارىدا تېڭىقچى يېتىپ كەلدى. ئاتامنى ئۇگدىسىغا ياتقۇزۇپ، بىر نەچچە كىشى ئۇنىڭ بېشى ۋە قول-پۇتلىرىنى مەھكەم بېسىپ تۇرۇشتى. تېڭىقچى سۇنغان پۇتىنى بىر پەس ئاۋايلاپ سىلاپ كورگەندىن كېيىن، تۇيۇقسىزلا خۇددى ھول ياغاچنى ئېگىۋاتقانغا ئوخشاش كۈچەپ قايرىغان ئىدى، دادامنىڭ ئېچىنىشلىق نالە-پەريادى پۇت سوڭەكلىرىنىڭ غاراسلىغان ئاۋازىنى بېسىپ كەتتى...

ئارىدىن بىر قانچە كۈن ئۆتتى. لېكىن دادامنىڭ نالە-پەريادى بىردەمۇ توختىمىدى. بەزىدە ئازراق تىنچىلىنىپ قالغاندەك بولسىمۇ، ئۇزۇن ئۆتمەي كوزى ئوچۇق ھالەتتە يېتىپ چۈشۈنۈكسىز بىر نەرسىلەرنى دەپ جويلۇشقا باشلايتتى. بۇنداق چاغلاردا مەن قاتتىغراق تىنىشتىنمۇ قورقۇپ، ئۆينىڭ بىر بۇلۇڭىغا كىرىپ ئولتۇرىۋالاتتىم. دادامنىڭ مۇشۇنداق ئازاپ چېكىشىگە سەۋەپچى بولغانلىغىمنى ئويلاپ، ئۇنىڭ ئالدىدا ئۆزۈمنى گۇناكار ھىس قىلاتتىم ۋە: "بۇ-مېنىڭ مۇندىن بۇرۇنقى سادىر قىلغان گۇنالىرىم ئىچىدە ئەڭ چوڭى. شۇڭا بۇ قېتىم ماڭا بېرىلىدىغان جازا ئوتكەن ھەر قانداق ۋاقىتتىكىدىن ئېغىرراق بولىدۇ" دەپ ئويلاپ، خاتىرجەمسىزلىك ئىچىدە ئەدىۋىنى يەيدىغان چاغنىڭ كېلىشىنى كۈتەتتىم...

بىر قېلىپتا ئىڭراپ ياتقان دادامنىڭ ئالاڭغىرىغان كوزلىرى ماڭا چۈشتى-دە، ھالسىز ئاۋاز بىلەن پىچىرلاپ:

— بېرى كەل! - دىدى.

بېشىدىن بىر قاپاق سوغۇق سۇنى قۇيىۋەتكەندەك قاتتىق ئەندىكىشتىن تىترەپ، چىشلىرىم كاراسلاپ كەتتى. "مانا، ئەمدى ئەدىۋىنى بېرىدىغان بولدى!" دىگەن خىيال بىلەن ئورنۇمدىن تۇرۇشقىمۇ چامىم يەتمەي، كىگىز ئۈستىدە تىزىم بىلەن سۇرۇلۇپ ئاستا-ئاستا دادامنىڭ قېشىغا يېقىنلاشتىم. ئۇنىڭغا قاراشتىن قورقۇپ كوزلىرىمنى چىڭ يۇمۇۋالدىم. لېكىن كۈتكۈنۈمنىڭ ئەكسىچە ياكى قۇلىغىم سوزۇلمىدى ياكى يۈزۈمگە بىرەر شاپىلاق ئۇرۇلمىدى. بەلكى دادام شۇنداق قىلىشقا تەييارلىنىۋاتسا كېرەك، ئەتىمالىم...

بىردىنلا تىترەپ تۇرغان يىرىك بارماقلار بېشىمنى سىلاۋاتقاندەك بولدى-دە، دادامنىڭ ئىسسىق تىنىقى بىلەن يىرىك ساقال-بۇرۇتلىرى يۈزۈمگە ئۇرۇلۇپ، ئىسسىق ياش تامچىلىرى يۈزۈمگە ئېقىپ چۈشتى. تومۇرلىرىدا قان ئورنىغا ئوت يالقۇنى ئاققاندەك بىر

پەستىلا پۈتۈن بەدىنىم تەرلەپ ، ئۆپكەم ئۆ-
رۈلۈپ ، قاتتىق بىر نەرسە تامىقىمغا كەپلە-
شىپ قالغاندەك تىنالماي قالدىم . بىر پەس-
تىن كېيىن خۇددى بۇلاقنىڭ كوزىگە قاپلاغ-
لىق تاشنى ئېلىۋەتكەندەك ، ئىچىمدىن قات-
تىق يىغا ئېتىلىپ چىقتى ... شۇ تۇرقى قۇلاق-
لىرىمنى سوزۇپ يۇلۇۋالسىمۇ ، ياكى تايىاق
بىلەن بەدەنلىرىم تىتىلىپ كەتكىدەك ئۇرغان
بولسىمۇ بۇنچىلىك يىغلىمىغان بولاتتىم ! ...
يۈزۈمنى دادامنىڭ كوكسىگە بارغانسېرى چىڭ
يېقىپ، ئۈنىگە مەھكەم چاپلىشىۋالدىم . قۇ-
لىقىمغا گۇپۇلدەپ سوقۇۋاتقان يۈرەك ئاۋازى
ئېنىق ئاڭلاندى . لېكىن بۇ ئاتامنىڭ يۈرەك
سوقىشىمۇ ، ياكى ئۆز يۈرىكىمنىڭ سوقىشىدىن
چىقىۋاتقان ئاۋازمۇ ، بۇنى پەرق ئېتەل-
مىدىم ...

— ھېچۋەقەسى يوق ، يىغلىما ، ئوغلۇم !
ھەر نېمە بولسا ، ساڭا خېيىم - خەتەر يېتىش-
تىن خۇدا ساقلىدى . سۈنۈق دىگەننىڭ كارى
چاغلىق . يەنە بىر نەچچە كۈن ئۆتسە ، سەل-
لىمازا ساقىيىپ كېتىسەن ، - دەپ ماڭا تە-
سەللى بەردى دادام . شۇ تاپتا ئۇ گويا مې-
نىڭ بالىلىق قەلبىمدە نىمىلەرنىڭ كېزىۋات-
قانلىقىنى تامامەن چۈشۈنۈپ ۋە كورۇپ تۇر-
غاندەك ئىدى . ئاتا مېھرىنىڭ نىملىگىنى ھا-
ياتىمدا تۇنجى قېتىم ئەنە شۇ كۈنى بىلىپ
يەتتىم .

ئاردىن ئانچە ئۇزۇن ئوتمەي دادام ساقىي-
يىپ ، يەنە ئۆز ئىشىغا كىرىشتى . لېكىن ئوت-
كەننى ئەسلىتىپ ، يول يۈرگەندە بىر پۇتىنى
سورەپ ماڭاتتى . مەن ئويدە يېتىپ تۇرۇپمۇ،
سىرتتىكى ئاياق ئاۋازىدىنلا دادامنىڭ كېلى-
ۋاتقانلىقىنى بىلىۋالاتتىم . شۇ ھادىسىدىن
كېيىن بارا - بارا تەلۋىلەرچە بەڭۋاشلىقىم
سۇنۇپ ، باشقىچىلا بىر ئادەم بولۇپ قالدىم .
ئەمدى نەزىرىمدە دادامىمۇ خۇددى ئانامغا
ئوخشاشلا ماڭا مېھرىۋان ھەم كويۈمچان ئىدى.
شۇڭا : « مۇندىن كېيىن ئاتا - ئانامنى رەن-
جىتىدىغان قىلىقلارنى ھەرگىزمۇ قىلمايمەن »
دىگەن قەتئى نىيەتكە كەلدىم.

يىللار ئۆتۈپ، مانا ئەمدى ئۆزۈم بىر نەچ-
چە بالىنىڭ ئاتىسى بولۇپ قالدىم . پەرزەنت-
لىرىمنى قانچىلىك ياخشى كورىدىغانلىقىم
ۋە ئۇلارغا ئامراقلىقىمنى ئويلاپ ، ئاتا مېھ-
رىنىڭ نېمە ئىكەنلىگىنى تېخىمۇ چوڭقۇر ھېس
قىلدىم . شۇڭا مەرھۇم ئاتامنى ئەسلەپ، ۋىج-
دان ئالدىدا ئۆزۈمگە مۇنداق بىر سوئالنى
قويىمەن :

— مەن پەرزەنتلىك بۇرچۇمنى ئورۇنداپ ،
ئاتامنى رازى قىلالىدىممۇ ؟ !

شېئىرلار

مۇختەر ياقۇپ

ئىجات كوكىدە

تۈن كېچىدە كىرپىك قاقماي ئولتۇرۇش،
بولۇپ قالدى زەپ كوڭۈللۈك ئادىتىم.
يېڭى شېئىر پۈتسە ئويناپ يۈرىكىم،
گويا مەڭگەز ئوسەر كۈندە قامىتىم.

تەپەككۇردىن كەلسە زەرسوز كارۋىنى،
تىزار قەلەم قورغا، ئاغزىم مىتىلداپ.
تاپالمىسا بىرەرسى ئوز ئورنىنى،
يۈرۈكۈم "پىژ" قىلار ئىچىم تىتىلداپ.

ئالدىمدىكى شام چىراقنىڭ خۇشتارى -
پەرۋانىلار گاھى قونار بېشىمغا.
ئۈچىشار تېز، يازغىنىمنى ئوقۇسام،
ئاۋازىمنى چىقىرىپ زىل تېشىمغا.

پۈتسە شېئىر،
گۈل دەستە دەپ تۈزۈلسە،
ھەمساپلايەن "ئىجادىيدىن قەترە" دەپ.
شاتلىنىمەن قىسسا خەلقىم ئارزۇلاپ،
"چىرايلىق گۈل ئىكەن ھىدى ئەترە" دەپ.

× ×

كورگەنمىدىڭ دوستۇم ئىجات كۆلىدە،
دولقۇن يېرىپ ئۈزۈپ يۈرگەن كېمىنى.
شۇ كېمىدەك ئۈزۈپ مەنمۇ زەر سۈزۈپ،
تاپماقچىمەن ھاياتقا باش تېمىنى.

1981 - يىل، ئىيول

مارالۋېشى

ياش ھەۋەسكار

دوستۇم، ئىلتىپات

دوستۇم، ئىلتىپات،
قىنى سوز ئاچاي،
بىراق تاپقىنىم بىر ئىككى ئىغىز.
چۈنكى كوپ ھەسەل يىسەڭ زاڭ تىتار،
ئازنىڭ تەمى بار قايماقتىن لەزىز.

ئايان،
ئەپكىتەر ئەجەل بىر كۈنى،
ئاپپاق ئەلەملىك ئەترەت قويندىغا.
شەرتىڭ توشقىچە كۈلۈپ كوپ قىتىم،
گىرە سالسەن بەخت بوينىغا.

لېكىن بۇ ھايات ئۇنداق گول ئەمەس،
تازىم قىلدورار سىنى مانانغا ①
ھۇشۇڭ تاپمساڭ كوپتۇر تارتۇغى،
ئەخلەت بولسەن ئوخشاپ سامانغا.

كىتەر قاپىغىڭ بەزەن ساڭگىلاپ،
بولار ئالغۇدەك يولەپ باراڭغا.
يىغلاپ زارلىساڭ باقماس تاش يۈرەك ـ
تەقدىر، تۈز بىسىپ ئاچچىق ياراڭغا.

تەقدىر دىگىنىم ئىلاھى ئەمەس،
ئەركىڭ ئۆزەڭنىڭ، چىڭ تۇت قولۇڭدا.
چىڭ تۇت،
ئۇمىدىڭ كۈلەر،
تاغ ـ داۋان
داڭگال بىلىنىپ ماڭغان يولۇڭدا.

1981 ـ يىل، ئىيون

مارالۋىشى

بار

گۈلۈستان قاتلىرى ئىچرە قوياشلىق لەيلىزارىم بار،
ئەبەتلىك پەيزىنى سۈرگەن بەختلىك گۈل باھارىم بار.

باھاردا ياشنىغان، كۈلگەن گۈزەل مەكتەپتە ـ باغچامدا،
جاھاندا تاللىغان سۆيگەن بىلىم گۈل غۇنچە يارىم بار.

ۋەتەن باغرىغا ئەجرىمدىن ھالال تەر ئاققۇزۇپ ھەر چاغ،
ئىلىم ـ پەن كانىدىن نۇرلۇق گوھەر ـ ياقۇت قازارىم بار.

گۈزەل ياشلىقتا پەلەۋاندەك كۈنۈمدە يورغا يىلىلارنىڭ ـ
يۈكىنى دەس كوتەرمەككە تىياناندەك مادارىم بار.

① مانان ـ قومۇشنىڭ يوپۇرمىقى.

يېگى دەۋرىم ئاتا قىلغان گويا ئالماس قەلەم بىرلە ،
ۋەتەن شاتلىقىنى كۈيلەپ قوشاق ـ داستان يازارىم بار .

مۇقەددەس ھور گۈلۈستانىم سېنى گۈللەشكە ـ قوغداشقا ،
ھاياتىمنى پىدا ئەيلەش يېگىتلىك دىل قارارىم بار.

بولدۇم

بۈگۈندىن پەن ـ بىلىمگە مەن بولەكتىن خۇش باقار بولدۇم،
ئۇنى دىلبەر تۇتۇپ ئوتلۇق يۈرەككە چىڭ ياقار بولدۇم .

تېتىپ كورسەم لەززەت ـ شەرۋەتلىكى قەلبىمنى لال قىلغاچ ،
كويۇپ ئىشقى پىراقىدا گويا شامدەك ئاقار بولدۇم.

سۈرۈپ شۇ يار بىلەن جانان ئومۇرنىڭ پەيزىنى شارمان ،
گۈزەل ئىقبالىسىرى تۇلپار كەبى ئوقتەك چاپار بولدۇم.

ئىجات قىلماقنى پەخرىم ، شان ـ شەرەپ ئەيلەپ، قىلىپ مېھنەت،
ئىلىم ـ پەن كانىدىن نۇرلۇق گوھەر ـ ياقۇت قازار بولدۇم.

يېتىپ مەقسەتلىرىمگە ھور ۋەتەنىمنىڭ كوكسىگە ئومرۇم ـ
بېغىمدىن ئۈز ئېچىلغان ئەترە ـ ھىدلىق گۈل تاقار بولدۇم.

شېئىرلار

زاھىر ئابدىراخمان

ئالىم

(مۇۋەششەھ)

ئۇلۇغلۇق بابىدىن بەتلەر ئاچار بولسام نەگەر ئالىم،
دىگەيمەن ئىلمۇ ـ پەن ئاسمانىدا نۇرلۇق ھۆكەر ئالىم.

سىيادەك قاپ ـ قارا ساچىڭ بۈگۈن باقسام كۈمۈش يەڭلىغ،
چىناردەك قامىتىڭ خۇددى تۇرار، تىك شۇ قەدەر ئالىم.

تىكەر بولسام كوزۈمنى مەن ھاياجان ئىچرە قەددىڭگە،
بۈيۈك تەڭرى تېغى شۇندا كوز ئالدىمغا كېلەر ئالىم.

ئاقارغان چاچلىرىڭ رەڭداش ئۇنىڭ ئۈستىدىكى قارغا،
ئەمەستۇر لاپ ۋە ھەم ئوخشاش دىسەم قەددىڭنى گەر ئالىم.

زەپەردىن تاجلەرتاقتىلىڭ شۇ تەڭرى تاغىغا ھەيۋەت،
ئاڭا شاھىت پېشانەڭدىن توكۈلگەن ئۈنچە تەر ئالىم.

ئىلىم - پەن يولىدا چاقنار ئىجادىڭ ئىزلىرى نۇرلۇق،
ئۇلۇغ ئەجداتىمىز روھى ئۇ بىرلە شات كۈلەر ئالىم.

مۇبارەك ! ئېتىقادىمدىن ساڭا گۈلدەستىلەر تۇتتۇم ،
ئاياندۇر ماڭا بۇ يولدا ئىجادىڭ قەدرى زەر ئالىم.

غا ...

قارامتۇل بولسىمۇ چېھرىڭ لېكىن كوڭلۈڭنى ئاق دەيتتىم،①
ئەگەر سەندىن جۇدا بولسام ئوتەرمەن مەڭگۇ تاق دەيتتىم.

ھارارەتلىك ئىشق بىرلە لىۋىڭدىن غۇنچە ئۈزگەندە،
سېنى سۆيگۈ بېغى ئىچرە چېچەلغان خۇشپۇراق دەيتتىم.

ئەقىدە بىرلە مەڭگۈلۈك ۋاپادىن ۋەدىلەر قىلساڭ،
دىلىم يايراپ ماڭا ئەمدى بەخت ئاچتى قۇچاق دەيتتىم.

"سېنىڭدىن ئوزگە دىلداردىن نە لەززەت تاپىدۇ ياشلىق،
شۇڭا ياڭرايدۇ سەن بولغاچ ساتارىمدىن " ئوشاق " دەيتتىم.

يىراق ئۈلگە قىلىپ كونگەن ئىكەنسەن شۇ كېيىنەكنى،
ئەۋەل بىلسەم ئىدىم، سېنىڭ دىلىڭنى جىن چىراق دەيتتىم.

ۋاپاسىز ۋەدىلەر دىلغا شىپاسىز دەرتنى جا قىلغاچ،
پۇشايمان تېغىدىن دىلىمىڭ ئەمەس ھېچ نەرى ساق دەيتتىم.

بۈگۈن بىلسەم گۈزەل جانان يۈرەرمىشسەن خېرىدارسىز،
يولۇقتۇرسام شۇتاپ " بايقۇش يولۇڭ ئەمدى قاياق ؟ " دەيتتىم.

① بۇ مىسرا تاھىر تالىپقا تەقلىت .

چۈش

چۈلغىۋاپتۇ ۋۇجۇدۇمنى بىر ئىللىق سىزىم،
تۈن نىسپىدە ئۇيقۇدىن مەن ئويغانسام چۆچۈپ.
ھاياجانلىق ھىسلار ئاپتۇ قەلبىمنى قوچۇپ،
ھەمدە ئوتلۇق نەپەسلەردىن قىزارغان يىتىم.
شۇنچە شىرىن ، شۇنچە گۈزەل، شۇنچە بەخۇبار،
ئاھ، مەن يەنە ئەشۇ چۈشنى كورسەم بىرقېتىم.

كوك يۈزىگە چېچىلغاندا يارقىن گۈل - چېچەك،
بۇلۇت يېرىپ تۇلۇن ئايمۇ چىققان سەيلىگە.
مەنمۇ كەلگەن ئىدىم بېرىپ كوڭلۇم مەيلىگە،
سېغىنىشنىڭ يالقۇنىدا ئورتىنىپ يۈرەك.
بەجايىكى بىر موجىزات: بولدى يار پەيدا،
كوز ئالدىمدا نۇرلار چېچىپ تۇن پەرىسىدەك.

بىر تەبەسسۇم ئېچرە كېلەر ئىدى ئۇ لەرزان،
شوخ شامالدا تەۋرەنگەندەك مەجنۇنتال گويا.
شەھلا كوزى خۇددى تىغدۇر كىرپىكى ئوقيا،
ئاشىغىدىن تەلەپ قىلار ئىدى شۇندا جان.
بولسا شۇنداق ۋىسال پەيتى ئۇچۇن جان پىدا،
ھاياتلىقتا قالار ئۇندىن ئوزگە نە ئارمان!؟

چولدە سۇغا يەتكىنىدەك چاڭقىغان كارۋان،
ئىچتۇق ۋىسال جامىغا لىق شاراپ تولدۇرۇپ.
ئىشقىمىزنى توكتۇق شۇنچە يېقىن ئولتۇرۇپ،
ئاھ، سۆيگۈمىز نەقەدەر پاك، نەقەدەر پىنھان!
دىگۇڭ كېلەر شۇندا ئۇنتۇپ تەگسىز جاھاننى،
ھاياتلىقتا بولسا ۋىسال، بولمىسا ھىجران...

مەن ئويغاندىم، يۈرىگىمدە ھاياجان بىراق،
يۈتمەگەن ھەم لەۋلىرىمدە يارنىڭ لەۋ ئىزى.
پارلاپ گويا كوز ئالدىمدا ۋىسال كۈندۈزى،
بىر پەس غايىپ بولدى دىلدىن مۈڭ بىلەن پىراق.
ئاھ، مەن يەنە ئەشۇ چۈشنى كورسەم بىرقېتىم،
قايناق سۆيگۈ بۇلىقىغا چۆمۈلسەم ئۇزاق.

شېئىرلار

ياسىن ئىسمايىل

خانتەڭرى

تۇرسەن ھەيۋەتلىك خانتەڭرى،
مەغرۇرانە قەددىڭنى تىك تۇتۇپ.
مەن ساڭا قارايمەن تويماستىن،
يۈرەكتە ھىسلىرىم ئۇلغىيۇپ.

ئەجەپمۇ ياراشقان ئۈستىڭگە،
گۈزەللىك تاجىسى ئاپپاق قار.
ئۈنىڭدىن ئەكس ئېتىپ تارالغان،
زۇمرەت نۇر شۇنچىلىك جىلۋىدار.

باغرىڭدىن خۇشپۇراق تارقىتار،
ھەرخىل گۇل، ئارچا ھەم قارىغاي.
شۇڭلاشقا ئۇلۇغلاپ شەنىڭنى،
قۇشلار جىم تۇرالماس سايرىماي

ساڭا كار قىلالماي يېڭىلدى،
ئەسىرلەر دەھشەتتى – كۇلپەتتى.
كۇرەشنىڭ شىددەتلىك چاغلىرى،
ئەمەسمۇ باتۇرنىڭ راھەتتى؟!

سەندىكى تەڭداشسىز كۇچ – قۇۋۋەت،
كۇچەيدى بارغانچە ئۇلغۇيۇپ.
ئۇستىڭنى ياپقان قارىيەنمۇ،
گۇزەللىك تاراتتى نۇرلۇنۇپ.

شۇڭلاشقا دەيمەن تىلەك قەددىڭنى،
مەردانە ياشاشنىڭ ئۇلگىسى.
ئۇستىڭنى ئورىۇغان ئاپپاق قار،
پاكلىقنىڭ – غۇرۇرنىڭ بەلگىسى.

سېنى چەن ئۇلگە قىپ ياشىدىم،
مۇشكۇلگە قىلچەمۇ باش ئەگمەي.
ھەر كۇنىم ئوتمەكتە شۇنچە پاك،
ۋىژدانىم بېتىگە داغ تەگمەي.

ياشايمەن سەندەك پاك، مەردانە،
كوز يۇمۇپ كىرگىچە قەۋرەمگە.
سەندىكى ئۇلۇغۋار خىسلەتنى،
سىڭدۇرۇپ ئوتمەن نەۋرەمگە.

ئۇچ ئاتنىڭ ھارۋا تارتىشى

(مەسەل)

ئات ھارۋىسى يول ئۇستىدە كېتىپ بېرىپ،
توساتتىنلا بىر ئازگالغا قاپتۇ چۇشۇپ.
ئاتلار ئۇنى چىقارماقچى بولۇشۇپتۇ،
بۇ توغرىدا كېڭەش – سوھبەت قۇرۇشۇپتۇ.
ئالدىدىكى بىر ئات دەپتۇ: «تارتساق سولغا،
چىقار ھارۋا بىر دەمدىلا تۇپ – تۇز يولغا.»
دەپتۇ بىرسى: «بۇ پىلانىڭ تۇپتىن خاتا،
ئۇ تەرەپكە تارتقان بىلەن چىقماس ھارۋا.
شۇنىڭ ئۇچۇن تارتساق ياخشى ئوڭ تەرەپكە،
شۇندا بىزلەر ئېرىشىمىز شان – شەرەپكە.»
بۇنى ئاڭلاپ شوتىدىكى چوڭ ئات قوپۇپ،
ئالدىدىكى ئىككى ئاتقا قاراپ تۇرۇپ،
دەپتۇ: «خاتا ئىككىڭلەنىڭ ئېيتقان سوزى،
ئۇدۇلغا تارتساق چىقار ھارۋا ئوزى...»

تالاش – تارتىش بېسىقماپتۇ ئۇزۇنغىچە،
سوز ئوينۇتۇپ ئۇچ ئات ئوزى بىلگىنىچە.
بىر – بىرىنىڭ سوزلىرىنى ئويلىماپتۇ،
ئۇچىلىسى ئوز سوزىدە چىڭ تۇرۇپتۇ.
ھەر قايسىسى ئوزىنى دانا چاغلىشىپتۇ،
ھارۋىنىمۇ ئۇچ تەرەپكە تارتىشىپتۇ،
ئۇچ ئات كۇچى ھەر تەرەپكە چېچىلىپتۇ،
ئالدىدىكى ئاتلار كۇچەپ يىقىلىپتۇ.
شوتىدىكى ئاتنىڭ ئىشى ئۇندىن ئېغىر،
تارتىۋېرىپ بويۇنلىرى بوپتۇ يېغىر.
كۇچ بىرلىككە كەلمىگەچكە ئۇنۇم بولماي،
ئېغىر ھارۋا تۇرۇپتۇ جىم مىدىرلىماي.
چىقىرىپتۇ ھارۋىنىمۇ ئاخىر كاردىن،
ئوزلىرىمۇ قېلىشىپتۇ كۇچ – مادادىن.

سۇچى يىگىت لىرىكىسى

كەڭ ۋادىغا كۈمۈش نۇرنى سېپىپدۇ،
كوكتىكى ئاي كۈلۈمسىرەپ ـ پاقىراپ.
تەبىئەتنىڭ جىملىقىنى بۇزىدۇ،
پاقا بىلەن چېكەتكىلەر كۈكىراپ.

مەن ماڭىمەن ئېتىزلارنى ئارىلاپ،
قولدا كەتمەن، نەزەر سېلىپ قىرلارغا.
ئاي كەينىدە يۇلتۇزلارمۇ مارىلاپ،
نازلىق قىزدەك زوق بېرىدۇ دىللارغا.

گۈزەل ئايدىڭ كېچىلەردە سۇ تۇتسام،
بىلىنىدۇ ماڭا تويدەك كوڭۈللۈك.
ئىشلىرىمدىن يار كوڭلىنى شات قىلسام،
بىرەر ماڭا يۈرىگىمنى ئومۇرلۈك.

ئوتەر كۈنۈم ئارزۇ بىلەن شاتلىقتا،
ئېتىزلارنى زىلال سۇدا سۇغۇرۇپ.
هوسۇل ئالسا يېزام پاختا ـ ئاشلىقتا،
ئېچىلىدۇ بەختىم گويا گۈل بولۇپ.

شېئىر توغرىسىدا

شېئىر يېزىش هەۋەسكە،
قىلىدىغان ئىش ئەمەس.
ياكى ئۇنى قېلىپتىن،
توكىدىغان خىش ئەمەس.

ئۇ چىقىدۇ ئېتىلىپ،
ئوتلۇق يۈرەك ـ ۋىجداندىن.
قاچىدۇ ئۇ، مۇهەببەت ـ
نەپرىتى يوق ئىنساندىن.

مەۋقەسى يوق كىشىگە،
شېئىر يېقىن كەلمەيدۇ.
چۈنكى ئۇنداق كىشىلەر،
ئەلگە پايدا بەرمەيدۇ.

شائىر قەلبى ئىنسانى،
خىسلەتلەرگە بولسا باي،
ئۇندىن ئولمەس شېئىرلار،
چىقار دائىم توختىماي.

غەزەللەر

نىياز ئىمىن

1

بوۋام مەهمۇد مازارىڭنى كورۇپ شات ياىرىدى كوڭلۇم،
جاهانچە ئىپتىخارلىققا چۈمۈپ شات ياىرىدى كوڭلۇم.

كوزۇمگە تۇتىيا قىلدىم، سىنىڭ قەۋرەڭنى ھورمەتتە،
ئۇلۇغ سۆيگۈ مۇھەببەتكە تولۇپ شات يايرىدى كوڭلۇم.

پۈتۈن جىسمىم سىماپ يەڭلىغ ئېرىپ كەتتى ھاياجاندا،
ئېچىپ ئىلھام شارابىنى تويۇپ يات يايرىدى كوڭلۇم.

قويۇپ قەۋرەڭگە گۈل دەستەمنى ھورمەت ئېھتىرام بىرلە،
شۇ گۈلنىڭ خۇشپۇراقىنى ـ پۇراپ شات يايرىدى كوڭلۇم.

پەخىرلەندىم سىنىڭ نەسلىڭ بولۇپ ئالەمگە كوزئاچقاچ،
غۇرۇۇرۇم ئىپخارىمدىن كۇلۇپ ـ شات يايرىدى كوڭلۇم.

2

دىلىڭدىن سۆيگۈنىڭ بولغاچ ئىلىم ـ ھىكمەت بۈگۈن ئۇستاز ،
ۋەتەن ، خەلقىم ئادا قىلدى ساڭا نۇسرەت بۈگۈن ئۇستاز .

سىنىڭ بىرلە ئېقىل تاپتى ، تۇمەنىمىڭ ياش ، ئوغۇل ـ قىزلار ،
شۇڭا ھەممە قىلۇر دىلدىن سىنى ھورمەت بۈگۈن ئۇستاز .

تارالغان ئىش ئىزىڭ ھەريان "چىۋەر باغۋەن" دىگەن نامدا،
نىسىپ بولدى ساڭا چەكسىز ، شەرەپ ـ ئىززەت بۈگۈن ئۇستاز .

كېچە ـ كۈندۈز تىنىم تاپماي پۈتۈن زىھنىڭنى سەرپ ئەتكەچ ،
مائارىپ باغچىسى تاپتى ، قەدىر ـ قىممەت بۈگۈن ئۇستاز.

ئىلىم ـ پەننىڭ نۇرى بىلەن ، بوغۇنلارنى قىلىپ پەرۋىش،
يېتىشتۇرسەڭ ئانا يۇرتۇم تاپار قۇدرەت بۈگۈن ئۇستاز.

3

گۈزەل ئىلى جامالىڭنى ھەممىشە بىر كورەي دەيمەن،
توپاڭنى تۇتىيا ئەيلەپ ، كوزۇمگە مىڭ سۇرەي دەيمەن.

بوۋام سادىر ، بىلال نازىم ... كۆيىمدىن كۈچ ئېلىپ چەكسىز،
ئوغۇل ـ قىز ياشلىرىڭ بىرلە ئۇسۇلغا شوخ چۈشەي دەيمەن.

قىزىل گۈلدىن لىباس كەيگەن سىنىڭ كەڭرى قۇچاغىڭدا،
خۇشال يايراپ چىمەنزارلىق بېغىڭنى بىر كېزەي دەيمەن.

قويۇپ گۇلدەستە ئەخمەتجان كومۇلگەن قەۋرىگە شۇدەم،
يۇرەگىمنى قىلىپ ئىزهار ، كوزۇمدىن ياش توكەي دەيمەن.

ئۇلۇغ ئەجداتلىرىم باسقان ، كۇرەشنىڭ ئىزىنى بويلاپ،
قۇچۇپ شانۇ – زەپەر سەندە ، مۇرادىمغا يېتەي دەيمەن.

شېئىرلار

مەھەممەت ئىمىن ئەخەت

مۇقام ھەققىدە ناخشا

«ئون ئىككى مۇقام» نى ئاڭلىسام،
ئىلهامىم تاشىدۇ بۇلۇقلاپ.
مۇقامنى ياراتقان خەلقىمنى،
ناخشامدا كۇيلەيمەن ئۇلۇغلاپ.
× ×

ئىخ مۇقام، كۇيلەرنىڭ سۇلتانى،
ئەڭ ئىسىل پەخرىسەن ئۇيغۇرنىڭ.
چېچىلار سىنىڭدىن دىللارغا،
پاك نۇسرەت نۇرلىرى غورۇرنىڭ.

ئاڭلىسام ئەجەمنى زوق بىلەن،
راك، ناۋا ئىشقىدا كويمەن.
چارىگاھ، چەبىيات ئاھاڭى-
بىرلە كەڭ جاھاننى كىزدەيمەن.

مۇشاۋرەك ھەم بايان قەلبىمگە،
باتۇرلۇق تۇيغۇسىن بېرىدۇ.
پەنجىگاھ، شوخ ئوز ھال مۇقامى،
يۇرەكتە جاراڭلاپ تۇرىدۇ.

ئىشتىسەم سىگاھنى تەمبۇردىن،
ۋۇجۇدۇم تولىدۇ قوشاققا.
قەلبىمدە قوزغۇلۇپ ھاياجان،
مۇھەببەت ئۇرغۇيدۇ ئوشاققا.

ئېخ مۇقام، چىن ئەمگەك، قان – تەرسەن،
ئىجاتكار ئەجداتنىڭ مېھنىتى.
كۇيلىنەر، سوزلىنەر سىنىڭدە،
گۇل يەڭلىغ ھاياتنىڭ قىممىتى.

ئاھ ! مۇقام جانلارنىڭ ھوزۇرى،
سەن ئارزۇ ئۇمىتنىڭ ئۇچىغى.
سەن ئەللەي ناخشىسى ئۇرغۇغان،
مېھرىۋان ئانىنىڭ قۇچىغى.

يوقالماي كەلدىڭسەن مۇقامىم،
قار، بوران شىددەتلىك ياغۇردا.
دىللارغا نۇر چاچتىڭ يالقۇنلۇق،
قانى كەبى ئوركەشلەپ تومۇردا.

ياشىدىڭ مۇقامىم جاراڭلاپ،
جاھاننى باسسىمۇ جاھالەت.
قاباھەت ئاغزىنى ئاچقاندا،
ساقلىدى سېنى پاك مۇھەببەت.

خان تەختى ئۈستىدىن جاراڭلاپ،
گوياكى قوياشتەك چاقنىغىن.

شۇ ئۇلۇغ يېقىملىق كۈي بىلەن،
ئەبەدى چېچەكلەپ ياشنىغىن!

× ×

قۇيغىنا شاراپنى ئامرىغىم،
مۇقامىم ئىشقىدا نۇش ئېتەي.
جەڭگىۋار كۈيۈمنى ياڭرىتىپ،
خەلقىمنى ئەبەدى خوش ئېتەي!

بۇلاق

ئېيخ بۇلاق، بويىڭغا بارسام ھەر سەھەر،
كەچ قۇچاق ئاچىسەن خوش كۈلۈپ ماڭا.
قارايمەن زوقلىنىپ تويماي مەن زىنھار،
ھەر مىنۇت بولغاچقا ھوسنۇڭگە شەيدا.

ئاقىسەن ئالتۇنتاغ، كۆمۈش جىلغىدىن،
ئەجەپمۇ يېقىملىق شىرىلداپ لەزىز.

ئانا يەر كوكسىدىن چىققاچقا پونتانلاپ،
تۈيىلار مەن ئۈچۈن سۈيىڭ بەك ئېزىز.

ئېيخ بۇلاق!
شۇزىلال سۈيۈڭ مەۋجىدە،
ئەكستەر شادىمان بەخت كۈلكىسى،
ھاياتقا توختىماي بەھرىڭ ئاقىدۇ،
قەترەڭدەك توكۇلەر قەلبىم سۈيگۈسى.

ياشلىق

گۈزەل ياشلىق زىلال ئاققان بۇلاق كەبى،
يۈرەكلەردە ئۇرغۇپ تۇرغان ناخشا ئوزەڭ.
چىن پەزىلەت كانىدۇرسەن، مەزمۇنىسەن،
ھەمدە قەيسەر، كەمتەرلىككە ئاشىنا ئوزەڭ.

كورىنىسەن كوزلىرىمگە ياشلىق باھار،
شانۇ - زەپەرنىڭ بەيگىسىدە تولپار بولۇپ.
كورىنىسەن كوزلىرىمگە ئىجادىيەت —
ئاسمانىدا پەرۋاز قىلغان شۇڭقار بولۇپ.

گۈزەل ياشلىق سەن ھاياتنىڭ مۇنەۋۋىرى،
بەستىڭ سۈيگۈ ئوتى بىلەن يېنىپ تۇرغان.

نۇرغۇن ئەدىپ سېنىڭ بىلەن ئوچەس قىلىپ،
گۈل ھاياتقا قان - تەر بىلەن نەقىش ئويغان.

بىلەلمىدىم غۇنچە ياشلىق سېنى ئەجەپ،
تاڭ سەھەردە جۇلالىغا چولپانمۇ سەن؟!
بىلەلمىدىم قاراپ خۇمار كوزلىرىڭگە،
كويىۈپ تۇرغان بىر پارچە ئوت، گۈلخانمۇسەن؟!

چاقنا ياشلىق، ئوتلۇق ھايات گۈلباھارى،
يۈرۈكۈڭدە ئىجات ئوتى يالقۇنلىسۇن!
ئوركەشلىگەن نەرە تارتىپ شىجائەتتە،
ۋۇجۇدۇڭدا ۋەتەن ئىشقى دولقۇنلىسۇن!

ۋەتەن

هېزىم ناسىر

جان كىرەلمەس ماڭا سەنسىز جانىجانىم ئەي ۋەتەن،
سېنى گۈللەش بىرلە مەۋجۇت تەندە جانىم ئەي ۋەتەن،
سەن بىلەن تاپتىم كامالەت ئىپتىخارىم ئەي ۋەتەن،
سەن ئۈزەڭ بولغاچ يولەك كۈلدى باھارىم ئەي ۋەتەن،
ھەرنە قىلسام ساڭا مەنسۇپ غەمگۇزارىم ئەي ۋەتەن.

مەنكى ئۇستۇم قۇچىغىڭدا شات كۈلۈپ ھەم ئەركىلەپ،
سەن مېنى ئاق سۈت بېرىپ قوشتۇڭ قاتارغا پەپىلەپ،
كۆنسېرى ئاشتى يۈرەكتە ساڭا ئىشقىم ھەسسىلەپ،
سېنى قوغدايمەن رەقىپتىن جان تىكىپ مەن شۇ سەۋەپ،
سەن ئۈچۈن چەكسەم جاپا ھاسىل مۇرادىم ئەي ۋەتەن.

مىسلى جەننەت باغ ئىرۇرسەن، مەن ئاڭا بىر گۈل بولاي،
سېنى ھەر دەم كۈيلىمەككە خۇشناۋا بۇلبۇل بولاي،
ئاق سۈتۈڭنى ئاقلىماستىن مەن نىچۈك ئوغۇل بولاي،
شۇ ئۇلۇغ جەڭلەردە مەيدانلار ئارا دۈلدۈل بولاي،
ماڭا بۇ ئىش زور شەرەپ ـ شان قىبلىگاھىم ئەي ۋەتەن.

سېنى قوغداشنى رەقىپتىن ئەڭ بۈيۈك بۇرچۇم بىلەي،
كېچە ـ كۈندۈز توختىماستىن ساڭا شان ـ ئىقبال تىلەي،
شوھرىتىڭ ئالەمگە مەشھۇر مەن شۇڭا ھەر دەم كۈلەي،
گەر ساڭا قىلسام خىيانەت قان يۇتۇپ شۇدەم ئۆلەي،
پاك قەلب ۋىجدان بىلەن سۆيگەن نىگارىم ئەي ۋەتەن.

تەرىپىڭنى سوزلىسەم گەر تىللىرىمدىن بال تامار،
ساڭا سادىق يۈرىگەمدىن خۇددى يالقۇن ـ ئوت يانار،
ئەجرىمىزدىن گۈللىنىپ بولدى قوينىڭ گۈل ـ باھار،
بۇ ھايات ئۆتكەچ ئاسايىش دىلدا چەكسىز ئىپتىخار،
ئاشتى يۈكسەك چوققىلاردىن ئېتىبارىم ئەي ۋەتەن.

يايرىدى قوينۇڭدا دائىم مەن كۈلۈپ باشتىن ـ ئاياق،
ئارتىمىدىم خورلۇق ئازاۋى، كورمىدىم دەشنام ـ تاياق،
كۈنسېرى تولدۇم ئەقىلگە شوخلىنىپ تاپتىم روناق،
تەربىيەڭ ـ رىغبەتلىرىڭ قىلدى مېنى شۇنچە ئوماق،
دىلىغا سىغماس زور ھاياجان، ئىقتىدارىم ئەي ۋەتەن.

رەڭ تۈزۈپ باردى چىرايىم شەپقىتىڭدىن نۇرلىنىپ،
پاك تۈزۈك نېمەتلىرىڭدىن يۈرىكىم ھوزۇرلىنىپ،
ئوت يېنىپ تۇردى يۈرەكتە شۇڭا ھەردەم چوغلىنىپ،
جەڭگىۋار سەپكە قېتىلدىم مەن ئاجايىپ روھلىنىپ،
باشلىدىڭ ئىقبالغا دائىم ئىنتىزارىم ئەي ۋەتەن.

شۇنچە قۇدرەتكە تولارمەن گەر ساڭا كوز تاشلىسام،
مەرىپەتلىك تارىخىڭدىن بىر يېڭى قۇر باشلىسام،
ئەر يىگىت بولماي كېتەي يۇلتۇز بولۇپ نۇر چاچمىسام،
چوڭ يۈرۈش كارۋانلىرىغا مەن بىرىپ ياندىشمىسام،
بۇ مېنىڭ قەلبىمدىكى يۈكسەك قارارىم ئەي ۋەتەن.

لىرىكىلار

ئىلھامجان ئابلىز

يول

يول ياتىدۇ ئۇزۇن سوزۇلۇپ،
ئانا يەرگە قەلبىمنى يېقىپ.
ۋايىسمايدۇ سانسىز كارۋانلار،
يۈرسىمۇ گەر كوكسىدە ئېقىپ...

ئارزۇيۇم شۇ ئەشۇ يول كەبى ـ
ئۇلۇغ خىسلەت تاپسامىكەن دەيمەن.
ئىزىز خەلقىم ئۈچۈن بەختكە،
پارلاق چوڭ يول ئاچسامىكەن دەيمەن.

شائىر شاتلىقى

مىۋە پىشىپ مەي باغلىغاندا،
باققا كىرەر ھەۋەستە كىشى.
مېھنىتىدىن شاتلىنار باغۋەن،
تاقاشقاندەك ئاسمانغا بېشى.

ھەيران قالدى شائىر كىرىپتە ـ
شاگىرتىنىڭ كورۈپ ئىشىمنى.
قۇر ئۈستىدە ئويىندى كوزى،
شاتلىق ئوراپ پۈتكۈل جىسمىنى.

ئۇ نېمىشكە خۇشال بولمىسۇن؟
قەدەم باسسا شاگىرت تۇنجى رەت.
شائىر بولسا كەلگۈسى شۇ ياش،
شاتلانمامدۇ ئۇستازى قەۋەت؟!

نىكاھدىن ئاجرىشىش ئالدىدا

(ھېكايە)

ئەركىن ئوبولخەيرى

بۈگۈن چۈشتىن كېيىن شەھەرلىك سوت مەھكىمىسىنىڭ خەلق ئىشلىرى سوت كوللېگىيىسى بىزنىڭ ئائىلە ماجرايىمىز ئۈستىدىن ھوكۇم چىقىرىدۇ. ئۈچ ئايدىن بۇيانقى نىكاھ دەۋاسى ئاخىرى ھەل بولىدىغان پەيت يېتىپ كەلگەچكە، چۈشلۈك دەم ئېلىشنىڭ تېزراق تۈگىشىنى تەقەززالىق بىلەن كۈتمەكتىمەن......

چۈشتىن بۇرۇن سوت كوللېگىيەسى «نىكاھ قانۇنى» دىكى مۇناسىۋەتلىك بەلگىلىمىلەرگە ئاساسەن، نىكاھدىن ئاجراشتۇرۇش ھوكۇمى چىقىرىلىشتىن بۇرۇن، بىزنىڭ ئىقتىسادىي ئىشلار بويىچە كېلىشىم قىلىشىمىزنى ئۇقتۇرغاندىن كېيىن، گۈلنار بىلەن ئىككىمىز توي قىلىپ ئىككى ئايدىن كېيىنلا بولەك بولۇپ چىقىپ تۇتقان ئۆيىمىزگە يەنە بىرگە قايتىپ كەلدۇق. "سوتتا پەقەت گۈلنار خېتىمنى ئالىدىغانلا بولسا، ھەرقانداق ئىقتىسادىي تەلۋىگە مەن رازى" دەپ ۋەدە قىلغان ئىدىم. تالىيىم بار ئىكەن، گۈلنار ئۆيگە ئۆزىلا كەلدى. مەندىن تەلەپ قىلغىنى يەنە ئۆزىنىڭ كىيىملا بولدى. ئەجەپ ھە؟ بىز توي قىلىپ ئىككى يىلدىن بۇيان خەج - خىراجىتىمىزدىن تېجەپ سېتىۋالغان ئائىلە مۈلۈكلىرىدىن ھېچ نەرسىنى تەلەپ قىلمىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە مېنىڭ گۈلنارنىڭ خېتىنى بېرىشىمگە سەۋەپ بولغىنى "يېڭىلانغان مۇھەببەت" بولۇپ، بۇ ئىشلارنى گۈلنار تولۇق بىلەتتى. ئۇ سوتتا بۇ ئىشلارنى تىلغا ئالغان بولسا مەن ئۇچۇن قانچىلىك ئەپسىز بولغان بولاتتى. ھە؟ ...

بۇرۇن ئىززەمنى تالەيسىز دەپ قارايتتىم. دېمىسىمۇ ئەمدىلا ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەن ۋاقتىمدا "مەدىنىيەت ئىنقىلاۋى" بولۇپ ئالى مەكتەپلەرگە بارالمىدىم. ئاتا - ئانامنىڭ ياكى ھوقۇقى، ياكى پۇلى، ياكى "مۇناسىۋەتشۇناسلىق" ھۈنىرى بولمىغاچقا، يېزىدا ھەممىدىن ئۇزۇن چېنىقتىم ...... ئەمدى قارايدىغان بولسام، ئۇنچىۋالا تالەيسىز ئەمەس ئىكەنمەن. ئانامنىڭ بالىنى يېتىم قىلمىغىن، دەپ قىلغان نەسىھىتىگە قارىماي، گۈلنارنىڭ خېتىنى بېرىپ، نۇربىيە بىلەن توي قىلىش ئارزۇيۇم ئەمەلگە ئېشىش ئالدىدا تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئائىلە مۈلۈكلىرى تەنھا ئۆزۈم-

AltunOq

گىملا قالدى. نۇربىيە بىلەن بۇ كىچىك ئائىلە-
مىزدە بەختىيار ياشاشقا ئاساس بار بولدى-
دە ....

چۈشتىن كېيىنكى ئىشقا چۈشۈدىغان ۋاقتى-
مۇ بولۇپ قالدى. گۈلنار كىيىم- كېچەكلىرىنى
قول سومكىسىغا قاچىلاپ مېڭىشقا تەرەددۇت
قىلدى. مەنمۇ ئىشىكنى قۇلۇپلاپ ئەمدىلا كو-
چىغا چىقىشىمىزغا گۈلنار توساتتىن:

-توختاپ تۇرسىلا، بىر نەرسىنى ئۇنتۇپتىمەن-
دىدىدە، قولىدىكى سومكىنى يەرگە قويۇپلا كەي-
نىگە ياندى. مەن ئىلاجىسىز ئىشىكنى ئېچىپ
بەردىم. كۆڭلۈمدە «ئېھتىمال ئۆيدىن بىرەر
نەرسىنى ئېلىۋالسا كېرەك» دىگەن ئەندىشى-
لىك ئۇي بىلەن ئۇنىڭ ئارقىسىدىنلا ئۆيگە
كىردىم.

- گۈلنى ئاپتاپقا قويۇپ قويايلى، ئۇبدان-
راق ئۆسسۇن. ھەر كۈنى ئەتىگەندە سۇغۇيۇش-
نى زادىلا ئۇنتۇپ قالىمىسىلا، - دىدى گۈلنار.
ئۇنىڭ ئۇزۇن كىرپىكلىرى، بىر جۈپ قاپ-
قارا كوزلىرى ئىچىدە چاقناۋاتقان نۇر تەپتى-
دىن تىترەۋاتاتتى. گۈلنار پەستىن دەرىزىگە
ئېلىپ قويغان بىر تەشتەك كۈندە بار گۈلى
كوزۈمگە گويا بىزنىڭ نىكاھدىن ئاجرىشىشىمىز-
نى خالىماي، ياپراقلىرىنى سالپايتىپ ئەرتىلا
قۇرۇپ كېتىدىغاندەك كورۈنۈشكە باشلىدى.....
بۇ گۈلنى بىز يېڭى توي قىلغان چاغدا ئوتتۇ-
را مەكتەپتىكى ئوقۇتقۇچىمىز سوۋغا قىلغان
ئىدى. شۇ چاغدا سۇلتان مۇئەللىم «سىلەرنىڭ
مۇھەببىتىڭلارنىڭ ئومۇرۋايەت، كۈندە باربو-
لۇشىغا تىلەكداش بولۇپ، بۇ گۈلنى سىلەرگە
سوۋغا قىلدىم» دىگەن ئىدى. بەزى گۈزەل
خاتىرىلەر تۇرمۇشتا قانچىلىك قىسقا بولۇش-
تىن قەتئىنەزەر زادىلا ئەستىن چىقمايدۇ،
دىگەن راست ئىكەن. گۈلنار بىلەن ئاجرىشىش
ئالدىدا تۇرغان مۇشۇ پەيتتە، توي قىلغان
چاغدىكى ئەشۇ شېرىن مىنۇتلار كوز ئالدىمغا
كېلىپ، ئاجايىپ بىر خىجالەتچىلىك ئىچىگە
چۈشۈپ قالدىم ....

نۇربىيە بىلەن تونۇشقان بىر قېتىملىق ئولتۇ-
رۇشتىن باشلاپ، ھازىرغىچە بولغان ئۈچ ئاي-
دىن بىرى مەن گۈلنارغا ھەممە قوپاللىقلارنى
قىلدىم. نۇربىيە بىلەن بولغان ئۇچرۇشۇشلىرىم
قانچە كوڭۇللۇك قىلىنغانسېرى گۈلناردىن
كوڭلۇم شۇنچە سوۋۇغان ئىدى. گۈلنارچۇ،
ھېچ ئىش بولمىغاندەك شۇنچە سەۋرچانـ
لىق قىلغان ئىدى. ئەمدى نىكاھدىن ئاجرىشىش
ئالدىدا تۇرغىنىمىزدا، يەنە تېخى «كۈندەباھار»
گۈلنىڭ كەلگۈسىدىن ئەنسىرەۋاتىدۇ. سوتتا
گۈلنار ئۈستىدىن قىلغان شىكايەتلىرىمنىڭ
نەقەدەر نومۇسلۇق ئىكەنلىكىنى ئويلاپ، ۋۇجۇ-
دۇم ھەققانىيەت سىرتمىغىدا بوغۇلغاندەكلا
بولۇشقا باشلىدىم..... ئالى جاناپ مۇھەببەت
ۋە يۈكسەك غايىگە تولغان ھايات ئارزۇسى
مېنىڭ گۈلنارنى خارلاپ ئوز ۋەدىلىرىمگە ئا-
سىيلىق قىلىپ ئوتكۈزگەن خىيانەتلىك كوڭۇل
ھەۋەسلىرىم تۈپەيلىدىن مەڭگۈگە دەپنە قىلىنى-
ۋاتقانلىقىنى ئويلىغىنىمدا، پۈتۈن بەدىنىم
بەرگىدىن ئايرىلىش ئالدىدا تۇرغان ياپراق-
نەك تىترەپ، كوز ئالدىم قاراڭغۇلۇشۇپ،
ۋىجدان دېڭىزىنىڭ دەھشەتلىك دولقۇنى مېنى
غەرق قىلىۋېتىدىغاندەك شۈركۈنۈپ، گۈلنار-
نىڭ ئويچان كوزلىرىگە ياردەم كۈتكەندەك
تىكىلىپ قارىغىنىچە، قەدەمنى قاياققا تاشلاش-
نى بىلەلمەي تېڭىرقاپ تۇرۇپلا قالدىم........

مۇھەببەت ۋە ئەخلاق بابىدىن

(نەسىر)

يۈسۈپ ھۈسەيىن

1

"كوڭۇل — قۇش، ئەخلاق — ئۇۋا" دەيدۇ كونىلار. ئۇۋىسىز قۇش ھامان باشقا ئۇۋىسى بار قۇشلارنىڭ ئۆزىنى مۇداپىئە قىلغان ھۇجۇمىغا دۇچ كېلىپ تۇرىدۇ. ئى تەنتەك بالا، سېنىڭ كوزلىرىڭ نىمىشكە بۇنچىلا بىسەرەمجان ۋە نىمىشكە قونىدىغان جاي تاپالمىغان قۇشتەك توختىماي لەيلەپ، مۇدۇرۇپ ھەر تەرەپكە قارايدۇ، ياكى ھەممە قىز يۈرەكلىرىنى چوقۇپ يىيىشكە بولىدىغان دان دەپ چاغلامسەن؟ بىلىپ قويغىنكى بەزى قىسماقلارغا دان قىستۇرۇلىدۇ. چوقۇدۇڭمۇ، ياكى پۇتۇڭ، ياكى قانىتىڭ سۇنىدۇ.

2

سەن، ئى، ھاراقخۇمار يىگىت، دەردىڭگە چىدىماي، يىنىكلەي، خۇشال بولاي دەپ دائىم ھاراق ئىچىسەن. تۇرلۇك نەسھەتلەر سەن ئۈچۈن ئەھمىيەتسىز. دەرۋەقە ھاراق ئىچىسەن. قانچە كوپ ئىچسەڭ ۋۇجۇدۇڭدىن پارچىلىنىپ چىقىدىغان ھارارەت - ھىسسىيات، دىگەن ئېلىكتىرو - ماگنىت ئىقىمى شۇنچە كوپ بولىدۇ. بىر دەمدىلا پۇتۇن ئالەمنى كويدۇرۇپ تاشلىغىدەك بولىسەن ۋە تېخىمۇ قانايسەن، كېيىن سولۇشۇپ ھەتتا بىر نەچچە كۈن ئىنجىقلاپ ھالسىزلىنىپ ياتىسەن. كېسەل بولۇشۇڭ ھەتتا ئولۇپ كېتىشىڭمۇ مۇمكىن. لېكىن بۇنىڭ سىرىنى ئويلىدۇڭمۇ، بۇ دەل خاتالىق ئۈستىگە خاتالىق. چۈنكى، سەن ئادەتتە تۇرلۇك ھەۋەسلەرنىڭ كەينىگە كىرىپ، ئېلىكتىرو - ماگنىت ئىشلىگۈچى، ئېنىرگىيەسىنى ۋە تېنىڭدىكى ئوتلۇق پوسپورتنى سەرپ قىلىپ بولۇپ، سوۋۇپ قالغان ئىدىڭ، شۇنداقتىمۇ ۋۇجۇدۇڭدا يەنە مەلۇم زاپاس، ئېنىرگىيە بار ئىدى. سەن قانائەتسىزلىك بىلەن بۇ زاپاس ئېنىرگىيەنى ھەددىدىن تاشقىرى پارچىلاپ تاشلىغۇچى، ئوتنى ئىچتىڭ. نەتىجىدە تېنىڭدىكى ھۇجەيرىلەر زورۇقۇپ بارلىق ئېنىرگىيەسىنى سەرپ قىلدى. ئوت توختاپ ئوچكەندىن كېيىن، مەنبەسى ئۈزۈلگەن ھۇجەيرىلەر ئولدى. ئېنىرگىيە ئۈزۈلدى. سېنىڭ سانسىز ھۇجەيرىلىرىڭ ۋاقىتسىز ئولدى. سەن ئۆزۈڭنى قەستەن بۇرۇن ئولتۇرۇشنى خالارمىدىڭ ؟! ئۆزىنى ئولتۇرۇش بارلىق ھاياتى خاتالىقلار ئىچىدىكى ئەڭ ئېغىر خاتالىق.

ھاياتنىڭ قىممىتى ئېنىرگىيە توپلاش ۋە ھاياتنىڭ ھوزۇرى - سەرپ قىلىش يولىنى بىلىشتە، ياخشى مۇھەببەت ئارزۇسى ساڭا ئېنىرگىيە بېرىدۇ. ياخشى ئەخلاق يولى سېنى ئوگىتىدۇ. سەن شۇنى گۇزەتكىنكى، تىك ئوسكۈچى سۇۋادانىدا ئېگىزگە تىك، تۈز ئوسكۈچى كۈچ بولغانلىقى

ئۈچۈن سەل ئەگرى بولسىمۇ يەنىلا تىك، تۈز كۆتىرىلىدۇ. تىك، تۈز ئۇسكۈچى كۈچ بولمىغاندا ۋە جىسىمدىن ئىگىلگۈچى ئاجىزلىق بولغاندا ئىدى. يەردىكى بىلەككە ئوخشاش تېز چىرىپ سولۇشۇپ كەتكەن بولاتتى. بىلگىنكى ھەق ـ ئىگىلىشكە قارشى كۈچ. سىنى مەقسەتسىزلىككە ئەسىر قىلمىغۇچى ھادىسلەر بىسىم بولۇپ، بۇ بىسىمگە قارشى تىك، تۈز ئۇسۇشكە ئىرادە تىكلە. ئىنسانلارغا ياخشىلىق ئارزۇلىرىڭ بىلەن قاراشلىرىڭنى ئالداش ياكى ئاجىزلىق ھەنىسدە چۈشەنمە. يامانلىق ئۈچۈنمۇ ئىرادە زورۇر. ياخشىلىق ئۈچۈنمۇ ئىرادە زورۇر. بەلكى ئۇ تېخىمۇ قاتتىق ماتانەتلىك ئىرادە، سەۋرە، چىدامنى تەلەپ قىلىدۇ.

مارۇسە

ئاركادى گايدار (سوۋېت ئىتتىپاقى)

(كىچىك ھىكايە)

قىزىل ئارمىيە فورمىسىدا كىيىنگەن ئىشپىيون پاتقاقلىقتىن ئۆتۈپ ، يولغا چىقتى . يول بويىدىكى گۈلزارلىقتىن بوتا كوزلۇك بىر قىز گۈل ئۈزۈۋاتاتتى . قىز ئۇنى كورۇپ ، گۈلدەستىسىنىڭ ئېگىز ـ پەسلىگىنى تەكشىلەش ئۈچۈن قەلەمتۇراچ سورىدى . ئۇ قەلەمتۇراچنى بىرىۋېتىپ ، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ قۇرۇلۇش ئىشلىرى ۋە سوۋېت كىشىلىرىنىڭ ھاياتى توغرىسىدا سورىدىدە ، زەھەرلىك كۈلكە ئەكىس ئەتكەن شاتلىغى بىلەن قانداقتۇ بىر ئاھاڭنى كۈيلەپ غىڭشىشقا باشلىدى .

— نىمىشكە گەپ قىلمايسەن ؟ ـ دەپ سورىدى ئۇ قىزدىن ھەيران بولۇپ .

— ئېتىم مارۇسە ، لېتىنانت يىگورۇپنىڭ قىزى . بۇ گۈلدەستىنى ئاتامغا ئەپكىتىپ بارىمەن .

ئۇ ، زوق بىلەن گۈلدەستىنى رەتلىدى ، كوزلىرىدە بولسا تەشۋىشلىك تەبەسسۇم نۇرى پەيلىدايتى ، ئىشپىيون قەلەمتۇراچنى يانچۇغىغا سېلىپ ، ھىچنىمە دىمەستىن يۈرۈپ كەتتى.

مارۇسە چېگرا مۇداپىئە قىسىملىرىنىڭ شتابىغا كىلىپ مۇنداق دىدى:

— مەن بىر " قىزىل ئەسكەر " نى ئۇچراتتىم ۋە ئۇنىڭ كۈلكە ئارىلاش قىياپەتتە قورۇلۇشلىرىمىزنى مەسخىرە قىلغان ناخشىسىنى ئاڭلىدىم .

بۇنى ئاڭلاپ كاماندىرنىڭ قاشلىرى چىمىرلاپ ، دوزۇرنىنى چاقىردى . ئۇنىڭغا قىسىملارنى ئېلىپ ، ھېلىقى " خۇشخۇي " ئادەمنى قوغلاپ تۇتۇشقا بۇيرۇق بەردى .

ئۇلار چەبدەسلىك بىلەن يۈرۈپ كەتتى . مارۇسە سۈيۈملۈك ئاتىسىنىڭ قەۋرىسى جايلاشقان يەرگە يىتىپ كەلدى . چۈنكى ئاتىسى تۈنۈگۈن چېگرىنى بۇزۇپ ئۆتكۈچى بىلەن بولغان توقۇنۇشتا قۇربان بولغان ئىدى .

رۇسچىدىن : ئابدىرىشىت سەلەي تەرجىمىسى

ئېخ، سۈيۈملۈك ھېيتكا مۇنارى

(نەسر)

ئەنۋەر ئىسمايىل

مەن ھەر قېتىم ھېيتكادىن ئۆتكەندە، نامى جاھانغا مەشھۇر، سەلتەنەتلىك ھېيتكا مۇنارىغا زوق بىلەن قارايمەن، يۈرىكىمدە چەكسىز ئىپتىخار، قەلبىمدە چوڭقۇر مۇھەببەت قوزغۇلۇپ، ئەجدادلىرىمغا بولغان ھۆرمىتىم ھەسسىلەپ ئاشىدۇ.

ئېخ، سۈيۈملۈك ھېيتكا مۇنارى!

سەن باتۇر ـ ئەمگەكچان ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئەقىل ـ پاراسىتىنىڭ جەۋھىرى، سەن يۇرتۇمنىڭ غۇرۇرى ـ ئىپتىخارى. سەن مىللىي بىناكارلىق ـ قۇرۇلۇش سەنئىتىنىڭ سەمۋول خاراكتېرلىك نامايەندىسى، سەن قەدىمىي شەھەر قەشقەرنىڭ ئۆتمۈش ۋە بۈگۈنىنىڭ تارىخىي گۇۋاھچىسى.

ئېخ، سۈيۈملۈك ھېيتكا مۇنارى!

ئېيتقىنا، يادىڭدىمۇ ئەشۇ ئۆتمۈش جۇدۇنلۇق كۈنلەر؟!

يادىڭدىمۇ، يۈرىكى زۇلۇم دەردىدە ئۆرتەنگەن جاپاكەش خەلق ۋە قاراڭغۇ تۈنلەر؟!

يادىڭدىمۇ، ھەسرەتتىن تۆككەن دەرياسىغا جور بولۇپ ئاققان قان ـ ياش؟!

يادىڭدىمۇ غېرىپ ۋەيرانە شەھەر كوچىلىرىدىكى ئەلەملىك ئىڭراش؟!

يادىڭدىمۇ، خەلقىنىڭ زۇلۇم ـ زوراۋانلىققا قارشى ئېلىپ بارغان سان ـ ساناقسىز نامايىش ـ كۈرەشلىرى؟!

يادىڭدىمۇ، خەلقىنىڭ باھادىر پەرزەنتى، ئىپتىخارى، نوزۇگۇم، تاشۋايلارنىڭ مېھنەتكەشلەرنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ جاھالەت دۇنياسىنى گۇمران قىلىشتا ئۈندەشلىرى؟!...

ئۇ چاغلار يوقسۇلغا تار بولغان جاھان،
ئىلان ـ چايانلار، قانخور جاللاتلار سۈرەتتى دەۋران.

ئۇ چاغلار سېنىڭ جاپاكەش خەلققە ئوخشاش بوينۇڭ قىسىلغان، قەددىڭ پۈكۈلگەن ئىدى.

كۆرمىگەن ئىدىڭ ئالەمدىن ئىلچىلىك خۇۋلۇق، مۇڭلىنىپ كۆزلىرىڭدىن ھەسرەت يېشى تۆكۈلگەن ئىدى ۋە لېكىن ئۈمىدۋار ئىدىڭ. كۈتەتتىڭ تاڭنى، بۇلبۇلنى ـ گۈلنى!

يىللار ئۆتتى، ئۆتتى ئەسىرلەر، تاڭ خورازى ئويغاتتى خورلانغان جىمى يوقسۇلنى!

سېنىڭ ۋە سەۋدىر قاچاك يېرىلىپ، ئېلىپ قوش بىسلىق زۇلپىقارىڭنى، جاھالەتكە قارشى تاشلاندىڭ! ئىنتىلىپ ھۆر زامانغا، يېڭى دۇنيا قۇرۇش ئۈچۈن ئاتلاندىڭ!

تاڭ ئاتتى!

مۇقەددەس نۇرلۇق تاڭ ئاتتى ، نەچچە مىڭ يىللىق زۇلۇم ـ جاھالەت دۇنياسى پاچاقلاپ تاشلاندى . نۇرلۇق يېڭى ھاياتىڭ باشلاندى.

ئېخ ، سۆيۈملۈك ھېيتكا مۇنارى!

شۇندىن ئېتىۋارەن يېڭى ھاياتقا ئېرىشتىڭ . ۋەتەن ، خەلق ساڭا يېڭى ھايات ، يېڭى كۈچ-قۇدرەت بەخىش ئەتتى.

سېنى مەڭگۈ ساقلىنىدىغان ۋە قوغدىلىدىغان مەدەنىي ـ يادىكارلىقلار قاتارىدا ساناپ، قەدرىڭگە يەتتى . سەن يېڭى ھاياتىڭ ، بەختىيار دەۋرىڭ پەيزىنى سۈر دۈڭ.

ئۆز بەختىڭدىن شاتلىنىپ كۈلدىڭ!...

بىراق، باھار كۈنلىرى ئۇشتۇمتۇت قۇيۇنلارنىڭ كۆتۈرۈلۈشىدىن خالى بولمىغىنىدەك ، ۋەتەنىمىزنىڭ ئاسمىنىدىمۇ ئۇشتۇمتۇت قارا قۇيۇن كۆتۈرۈلدى . ۋەتەن ، خەلقىمىزگە بالايى ئاپەت كەلتۈرگەن " 4 كىشىلىك گۇرۇھ " ۋەتەن باھارىنى خازان قىلماقچى ، سۇباتلىق بەستىڭنى ۋەيران قىلماقچى بولدى. ساڭا " خۇراپات زەنجىرى " ، " ئاسارەت تارقاتقۇچى مەنبە"، "يوقلۇقنىڭ سەۋۇلى " دېگەندەك تۆھمەتلەرنى توقۇدى . ئەشۇ چاغ ۋەتەن خەلقىم بېشىغا چۈشكەن ئېغىر كۈنلەر سېنىڭ بېشىڭغىمۇ چۈشكەن ئىدى ،

قارا قىش قانچە ئۇزۇن بولسىمۇ ، باھار شامىلى سۈرىدۇ زېمىستانىنى ، تۈن ھەر قانچە قاراڭغۇ بولسىمۇ ، تاڭ ئاتىدۇ ، قوياش يورىتىدۇ جاھاننى.

ۋەتەن ـ خەلق " 4 ئىجىس " نى تار مار قىلىپ ، ساڭا قايتا ھايات بەخىش ئەتتى.

ئۈستۈڭگە توقۇلغان تۆھمەتلەرنى ئاغدۇرۇپ ، ساڭا ھەقىقەت نۇرىنى سەپتى.

سەن ۋەتەن گۈلزارىنى ، ئەل بەختىنى ، كېڭگانىت قەددىڭنى چەيلىمەكچى بولغان ھازازۇللارنىڭ تەقدىرىنى ئۆز كۆزۈڭ بىلەن كوردۇڭ.

بەخت ـ تالىيىڭدىن شاتلىنىپ كۈلدۈڭ!

ئېخ ، سۆيۈملۈك ھېيتكا مۇنارى!

ئېيتقىنا ، نېمە ئۈچۈن " 4 ئىجىس " زەپەردەس بەستىڭدىن شۇنچە قورقىدۇ ؟ نېمە ئۈچۈن كېڭگانىت قەددىڭنى چەيلىمەكچى بولىدۇ ؟ ساڭا ئاز بولمىغان تۆھمەتلەرنى توقۇيدۇ؟

چۈنكى سەن ئەلنىڭ ئىپتىخارى ، خەلقنىڭ تاۋاپكارى ، گۈزەل دىيارىمىزنى ئېكىسكۇرسىيە ۋە زىيارەت قىلىش ئۈچۈن كەلگەن چەتئەللىك ئەرباپلار ، دوستلار ، ۋەتەنپەرۋەر قېرىنداشلاردىن قايسى بىرى سېنىڭ ئەيۇر بەستىڭگە نەزەر سالمىغان ، ساڭا زوق ـ ھەۋەس بىلەن قارىمىغان؟...

ئېخ ، سۆيۈملۈك ھېيتكار مۇنارى!

ئۇيغۇر خەلقى خوش تەبىئەتلىك ، باتۇر ئەمگەكچان خەلق!

ناخشا ئېيتىش ، ئۇسسۇل ئويناش ، خۇشۋاقلىق ئۇلارنىڭ تۇرمۇش ئادىتى.

ئۇلار ھەر يىلى ھېيت ـ بايراملارنى سېنىڭ ئالدىڭدا ناغرا ـ سۇنايلارنى چېلىپ ، ساما سېلىپ ، خوشال ـ خورام ئۆتكۈزىدۇ.

ئەنە شۇنداق خاسىيەتلىك چاغلاردا گۈزەل باھارىڭنى ، ئاجايىپ كېلىشكەن ھۆسنى ـ جامالىڭنى ئوبرازلىق شېئىرى تىللار بىلەن تەسۋىرلىگىم كېلىدۇ . ئەمما بۇ ئاجىز تىلىم ، ئاجىز قەلىمىم سېنى قانداقمۇ تەسۋىرلەپ بېرەلىسۇن؟

ئېخ، سۆيۈملۈك ھېيتكا مۇنارى!

سەن مۇقەددەس ۋەتەن قۇچىقىدا مەڭگۈ قەد كۆتىرىپ تۇرىسەن ، ۋەتەن كېلەچىكىگە نەزەر سالغىنىڭدا شاتلىنىپ كۈلىسەن!

كاككۇك بىلەن زەينەپ

(ئۇيغۇر خەلق داستانى[1])

ئۇچار قۇشلار توغرىسىدىكى داستانلاردىن «كاككۇك بىلەن زەينەپ» — ئۇيغۇر خەلقى ئارىسىدا ئېغىزدىن - ئېغىزغا ئۆتۈپ يۈرگەن مىراسلارنىڭ بىرى. بۇ داستاندا ئاساسەن كاككۇك بىلەن زەينەپتىن ئىبارەت بىر جۈپ جانۋارنىڭ پاجىئەلىك مۇھەببەت سەرگۈزەشتىسى ئارقىلىق ۋاپاسىزلىقنىڭ پاك مۇھەببەت ئالدىدىكى رەزىللىكى ئېچىپ تاشلىنىدۇ، كاككۇك بىلەن زەينەپنىڭ مۇھەببەت پاجىئەسىدىن خالايىقنىڭ ئىبرەت ئېلىشى لازىملىقى كۆرسۈتۈپ بېرىلىدۇ. داستاننىڭ تىلى راۋان، چۈشىنىشلىك، بۇ نۇقتىدىن ئالغاندا داستان بەلگىلىك تەربىيىۋى ئەھمىيەتكە ئىگە.

«كاككۇك بىلەن زەينەپ» داستانىنىڭ قاچان، قەيەردە كىم تەرىپىدىن يېزىلغانلىقى مەلۇم ئەمەس، باشقا ۋارىيانتلىرىمۇ بولۇشى مۇمكىن. ئەسەرنى نەشرگە تەييارلاشتا پەيزىۋات ناھىيە پەيزىۋات گۇڭشېسى قۇمشېرىق دادۇيىدىن مەرھۇم قۇربان غوجىنىڭ ھىجرىيە 1323 - يىلى يېزىپ قالدۇرغان قول يازما خاتىرىسى ئاساس قىلىندى. خاتىرىنى مەرھۇمنىڭ ئوغلى مەھمۇت قۇربان تەۋەررۇك سۈپىتىدە ساقلاپ كەلگەن. يولداش ئومەرجان ئوسمانى پىششىقدەملەردىن ئاڭلىغانلىرى ۋە قولىدىكى توپلىغان ماتېرىياللىرى ئاساسىدا رەتلەپ چىققان. بۇ داستاننىڭ تولۇق تېكىستى (ئەسلى نۇسخىسى) ياكى باشقا ۋارىيانتلىرىدىن خەۋەردار كىشىلەرنىڭ تولۇقلاپ كېتىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

— تەھرىردىن

زامانى ئەۋۋەلدىن ھازىرغىچە، ئەۋلاتتىن-ئەۋلاتقا رىۋايەت يەتكۈزگۈچىنىڭ ئىلھام قۇشلىرى تەپەككۇر ئاسمىنىدا جەۋلان قىلدى. ئۇ قۇشلار ئارىسىدا شۇنداق بىر جۈپ جانۋارنى كۆردىكى ئۇلارنىڭ شەنىگە بۇ نەزمىنى ئوقىدى:

ئاسمان بىلەن زېمىننى،
يارىتىپسەن خالىقا.
ئاينى كۈننىڭ نۇرىغا،
قارىتىپسەن خالىقا،

بىھىش بىلەن دوۋزەخنى،
جۇپ ياراتتىڭ خالىقا.
ھەر قايسىنىڭ لايىغى①
ئەل قاراتتىڭ خالىقا.

پەزلىڭ بىلەن يۇسۇپكە②
مەشۇق بولغان خالىقا.
زۇلەيخانى يۇسۇپكە،
ئاشىق قىلغان خالىقا.

ھەسەن بىلەن ھۇسەننى③
تەڭ ياراتقان خالىقا.
شوھرىتىنى ئالەمگە،
كەڭ تاراتقان خالىقا.

غېرىپ بىلەن سەنەمنى،
شەيدا قىلغان خالىقا.
گۇللەر ئارا ياۋا تىسكەن،
پەيدا قىلغان خالىقا.

شىرىن ئۈچۈن پەرھاتنى،
تاغ چاپتۇرغان خالىقا.
مۇھەببەتنىڭ كولىدىن،
سۇ ئاقتۇرغان خالىقا.

ئاپىرىدە قىلىپسەن،
بىر جۇپ قۇشنى خالىقا.
بىر ـ بىرىگە چىن ئاشىق،
مەس ـ بىھۇشنى خالىقا.

كاككۇك بىلەن زەينەپنى،
بىر جۇپ ئەتتىڭ خالىقا.
ۋىسال مېيى ئىچكۈزمەي،
ئاپىرۇەتتىڭ خالىقا.

خالىقول ۋۇجۇت ياراتقان ھەر قانداق نەرسە مەيلى تىللىق ـ تىلسىز بولسۇن جۇپتىسىز يارىتىلغان ئەمەستۇر. شول قاتاردا ئوزئارا ھەمنىشىن قىلىش ئۈچۈن شۇنداق بىرجۇپ قۇش يارىتۇپتۇركى ئۇلار روزمىساقتىن دەۋرىل قىيامەتكىچە بىر ـ بىرسىنىڭ ۋەسلى دىدارىغا مۇيەسسەر بولالماي باغرى كاۋاپ، ھالى خاراپ ھالەتتە ئوتەرمىش. بۇ قۇشلار بولسىمۇ جۇملە ماكان، ئەھلى جاھانغا ئاشكارە بولغان كاككۇك بىلەن زەينەپتۇر.

ئەلقىسە كاككۇك بىلەن زەينەپ بىر ـ بىرىگە ئاشىق بىقارار بولغانلىرىدىن كېيىن، بىرەر ماكانغا ئىگە بولۇپ، مەتلۇپى ھاسىلى ئۈچۈن ئانچىنان جىددى جەھەت قىلدىلەركى، ئەكسىچە ۋەقەلەر روي بېرىپ بىر يەردە بولالمىدى. ھالبۇكى كاككۇك بىلەن زەينەپنىڭ خىيال شاخلىرىغا يېڭى بىر ئارزۇ ـ تىلەكنىڭ ئوتلىرى تۇتاشتى. يىراق جاڭگالغا كېتىپ، بۇك ـ باراقسان ئورمانلار ئارىسىدا كەڭ ـ كۇشادە يايلاپ ئۇگا سېلىش (بىر ماكانغا ئىگە بولۇش) غەرىزىگە كەلدى.

ئۇلارنىڭ مەنزىلگاھىدا بىر دەريائى ئەزىم بار ئىدى. ئۇنىڭدىن ئوتۇش بىناھايەت قىيىن ئىدىكى، ئانچىنان قۇشلار ئۈچۈپ ئوتەلمەي سۇغا غەرق بولۇپ كەتكەن ئىدى. كاككۇك بىلەن زەينەپ دەريا بويىغا كېلىپ، كوز ئالدىدا كوز يەتكۇسىز سۇنىڭ ئالدىنى توساپ تۇرغانلىغىنى كوردى. بۇ يەردە ئارامى خۇدا دەم ئېلىپ، قوساقلىرىنى توقلاپ، بىرلا قاڭقىغان پېتى دەريائى ئەزىمدىن ئوتۇپ كەتمەكچى بولدى. شۇ مەقسەتتە دانلاپ يۈرۈپ

---

① ھەر قايسىغا ئوز لايىقىدا مەنىسىدە
② يۇسۇپ ـ ۋسۇپ ـ زلەيخا قىسسىسىدىكى قەھرىمان (پېرسوناژ)
③ ھەسەن ـ ھۇسەن ـ ھەزرىتى ئېلىنىڭ ئوغۇللىرى. ئەرەپ دۇنياسىدا مەشھۇر شاھزادىلەر

ئىككىسى ئادىشىپ كەتتى.

زەينەپنىڭ ئالدىغا رەڭگا-رەڭزەرباپ تون
سىروپاي كەيگەن بىر مەخلۇق - پاقاجان ئۇچ-
راپ قالدى. زەينەپنىڭ كوڭلى شۇ ئاندا كاك-
كۇكتىن ناشايەستە بولۇپ، پاقىغا مايىل بو -
لۇپ قالدى. زەينەپنىڭ خۇشرۇي ھالىتىنى كور-
گەن پاقا قەددى - قامىتىنى تۇزەپ كۇكىرد -
غان ئىدى، بۇ ھەيۋەتلىك سادادىن كوڭلى
سۇيۇنگەن زەينەپ بىھۇش بولۇپ يىقىلدى.

بۇ ۋەقەدىن بىخەۋەر كاككۇك «ئەندى ۋا -
قىت يەتتى، يەنە قوساق ئاچقىچە دەريانىڭ
ئىككىنچى تەرىپىگە ئوتىۋالايلى » دىگەن ئوي
بىلەن پەرۋاز ئەيلىدى ۋە دەريادىن ئوتۇشكە
يۈزلەندى، ئارقىسىغا قارىسا زەينەپ يوق.

«قوساق تويغۇزۇۋاتقان ئوخشايدۇ، ئارقامدىن
يىتىپ كېلەر » دەپ ئۇچۇشنى داۋاملاشتۇ -
رۇۋەردى. دەريانىڭ ئۇچتىن ئىككى قىسمىدىن
ئوتۇپ، ئارقىسىغا قارىسا تېخىچە زەينەپتىن
ئەسەر يوق، ياناي دىسە دەريائى ئەزدىگە غەرق
بولۇپ كېتىدۇ. ياناي دىسە، جۇپتى نىگارد -
نىڭ ھېلىغىچە كورۇنمەيۋاتقانلىقىدىن كوڭلى
يېرىم بولىدۇ. ئارىسالدا بولۇپ تۇرۇشىنىڭ
ۋاقتى ئەمەسلىگىنى بىلگەن كاككۇك: " خەير،
قوساق تويغۇزۇش، ئارام ئېلىش بىلەن بەنت
بولغان بولساڭ يېتىپ كېلەرسەن، بىرەر كە -
لىشەلمىسەڭكە يولۇققان بولساڭ مەندىن رازى
بولغىن، مۇبادا ناپەسەنت ئىشلارغا مەشغۇل
بولۇپ قالغان بولساڭ دەۋايىمىز قىيامەتكە با-
قى قالسۇن » دەپ يولنى داۋام قىلدى.
ھىممەت كەمرىنى باغلىغان كاككۇك كۇچقا -
كۇچ ئۇلاپ شۇنداق تېز ئۇچتىكى، ماغدۇر -
سىزلىنىپ ھۇشىدىن كېتىشكە ئاز قالدى. قاش
قارايغان چاغدا دەريانىڭ ئۇ قېتىغا ئاران
دىگەندە ئوتۈپ قوندى. ئىلتىپات ئىلاھىغا شۇك-
رى بىناھەيەت بىجا كەلتۇردى.

ئەندى سازلىق بويىدا بىھۇش يېتىپ قال -
غان زەينەپنىڭ ئەھۋالىغا كەلسەك، زەينەپ
ھۇشىغا كېلىپ ئەتراپىغا قارىسا كاككۇكتىن نا-
مۇ - نىشان كورۇنمەيدۇ. پاقاجان تېخى يوق.
خىيالەت دەشتىدە كېزىپ، خىيانەت شارابىنى
ئىچىشكە ئىنتىلگەن زەينەپ، كوزلىرىنى شۇند -
داق ئاچقان ئىدى، كاككۇكنىڭ شاھانە قىيا -
پىتى كوزىگە كورۇنگەندەك بولدى. " ئاھ! "
دىدى يەنە بىھۇش بولدى. زەينەپنىڭ بۇ ئەھ-
ۋالىغا سېسىق لەشنىڭ (جاماكانىڭ) ئارد -
سىدا نەزەر سېلىپ تۇرغان پاقاجان شۇنىسەز-
دىكى: زەينەپنىڭ خىيالى بىر جايدا ئەمەس
ئىكەن، بۇنداق ئۇژمە كوڭۇل، كورسەم خۇما-
رى مەلئۇندىن نىمە پايدا تاپىمەن، ئۇنىڭ
ئويلىغىنى نىمە بولسا شۇنى قىلسۇن ، دەپ
" كۇرر!... » قىلغىنىچە سېسىق سۇغا كىرىپ
كەتتى. يەنە بىر ھازادىن كېيىن زەينەپ ھۇ-
شىغا كېلىپ قارىسا ئالدىدا نە كاككۇك، نە پا-
قا كورۇنگەي. بۇ ئەھۋالدا قالغان زەينەپ
ئوز - ئوزىگە: "مەن نىمە بولدۇم، نىمە ئىش -
لارنى كورۇۋاتىمەن، مەن ياخشى كورۇپ قال -
غان ھېلىقى شاھزادە (پاقا) قېنى؟ مېنى تاش-
لاپ قەيەرگە كەتتى؟ ھەي! چىرايلىق - چىر -
رايلىق ئەمەس، سۇيگەن چىرايلىق دىگەن شۇ
ئىكەن- دە! مەن ئەسلى ۋاپادارىنى تاپاي» دى-
دى - دە، قانات قاقتى، ئاسمانغا پەرۋاز قى -
لىپ كوردىكى ھېچ نەدە كاككۇك كورۇنمىدى .
بارلىق چول باياۋان، تاغۇ - دەشت، باغ -
ۋارانلارنى ئىزدەپ ئۇچتى، كاككۇكنى تاپال -
مىدى. بارغانلا يېرىدە " كاككۇك ! كاككۇك!
كاككۇك! » دەپ چاقىرىپ ھالىدىن كەتتى. يە-
نە دەرمان تېپىپ يەنە ئىزلىدى. زەينەپنىڭ
بۇ ئەھۋالىغا بېقىپ رىۋايەت قىلغۇچى بۇنەز-
مىنى ئوقىدي.

كاككۇك بىلەن زەينەپنى،
بىر جۇپ قىلغان خالىقا.
زەينەپ مەنىلىك قىلغاچقا،
تەنها قويغان خالىقا.

كوڭۇل بەرگەچ باشقىغا،
كۇكۇر ىماچ پاقىغا.
ئالا نىيەت بولغاچقا،
رەسۋا قىلغان خالىقا.

ئۇمىت كۇتكەچ باشقىدىن،
زەي سۇدىكى پاقىدىن،
غورىلايغا جۇپ قىلىپ،
سەۋدا قىلغان خالىقا.

ئەلقىسسە، زەينەپ بىئاراملىق ھىس قىلىپ تورت بۇرجەك، سەككىز قىرغاق ھەممە ياقنى ئايلىنىپ، كاككۇكنىڭ دىدارىنى كورەلمىگەندىن كىيىن يەنە ھىلىقى سازلىققا كەلدى ۋە قاھقاھ سىلىپ كۇلدى، بۇ چاغدا سىسىق لەش ئىچىدىن پاقا چىقتى. زەينەپكە مىزەمەت① نەزىرى بىلەن قاراپ زۇۋانغا كىردى - دە، زەينەپ بىلەن سوزلەشتى.

پاقا:

ئوزى گۇزەل، كوڭلى پەس،
دانلار يىرى ئوتو - خەس.
كۇنۇك بوپتۇ ئەجەپ تەس،
ئەيت دەردىڭنى مەن ئاڭلاي.

زەينەپ:

ھورو - غۇلمان پىرى مەن،
غەم - غۇسسىدىن نىرى مەن،
گۇزەللەرنىڭ بىرى مەن،
قاچتىڭ نىچۇن؟ ئەيت ئاڭلاي.

پاقا:

بىر كورۇپلا بەنت بولدۇم،
ساڭا ئارزۇ مەن بولدۇم.
سەن ئىككى خىيال بولدۇڭ،
راست ئەمەسمۇ؟ ئەيت ئاڭلاي.

زەينەپ:

بىر ناتىۋان قۇش ئىدىم،
شۇ چاغ راست بىھۇش ئىدىم.
دەردىڭدە خامۇش ئىدىم،
ئىشەندىڭمۇ ئەيت ئاڭلاي.

پاقا:

بىلدىم، سوزى يالغانسەن،
ئوز يارىڭدىن تانغانسەن،
خىيانەتكە ماڭغانسەن؟
كەچتىم سەندىن تاز ماڭلاي...

ئەلقىسسە، پاقا شۇ جاۋاپنى بەردى - دە، " كۇرر!... " قىلىپ يەنە سۇغا شۇڭغۇپ كەتتى. زەينەپكە ئەلەم يەتتى، ئىچىدىن لەختە - لەختە خۇن كەتتى.

كاككۇكقا قىلغان بىۋاپالىقىغا پۇشايمان قىلغان زەينەپ نائىلاج يەنە يولغا راۋان بولدى. دەريائى ئەزىم بويىغا بىرىپ ئوتمەكچى بولدى. شەھۋانى كوڭۇل ئارقىسىغا كىرىپ تارتقان رىيازەتلىرى تۇپەيلى تىنى ئاجىزلاپ كەتكەن زەينەپنىڭ بۇ كاتتا سۇ ئۇستىدىن سالامەت ئوتۇشكە كوزى يەتمىدى. سۇ ياقىسىدا نائۇمىت بولۇپ تۇرغىنىدا غورىلاي كىلىپ قالدى. شۇ ھامان ئوزىنى تىزەشتۇرۇپ غورىلاينىڭ كوڭلىنى ئوتۇشقا ئىنتىلگەن زەينەپ يۇز مىڭ خىل ناز - كىرەشمىسىنى ئىشقا

---

① مىزەمەت - مەسخىرە، زاڭلىق، مەنسىتمەسلىك

سىلىشقا باشلىدى. شۇنىڭ بىلەن زەينەپ غو-
رىلاينىڭ جۈپتى بولۇشقا مۇيەسسەر بولدى[1]
تۇخۇم چىقىرىپ بالىلىق بولۇپ كۆن كەچۈ -
رۈشكە باشلىدى ، لېكىن ئۇزۇمە كوكۇل، جىگ-
دە راۋاپ زەينەپ غورىلاي هوزۇرىدا راھەت-
پاراغەت ئۈستىدە بولسىمۇ، كاككۇكنىڭ ئىشقى
پىراقىدا يوشۇرۇن كويۇپ، ئوتقا چۈشكەن قىل-
دەك تولغىناتتى. غورىلاي: " زەينەپنىڭ باش-
قىچە خىيالى بارغۇ؟..." دەپ گۇمان بىلەن قاراپ
تۇن بويى بىدار تۇرۇشقا تىرىشاتتى. زەينەپ-
مۇ هەر خىل جىلۋىلەر بىلەن غورىلاينى بەز -
لەپ ئۇخلىتىپ قوياتتى. ئەيتىشلارغا قارىغاندا
زەينەپنىڭ "كاككۇك! كاككۇك! كاككۇك!..."-
دەپ ئۇزمەي قىچقىرىشى، بىرى، غورىلاينى
بەزلەپ ئۇخلىتىپ قويغان چېغىدا، يەنە بى -
رى، كۆندۈزلىرى غورىلاي دان ئىزدەپ كەت -
كەندە يالغۇز قالغاندا بولار ئىمىش. زەينەپ
هەر قېتىم "كاككۇك! " دەپ چاقىرغاندا شۇن-
داق ئازاپ تارتارمىشكى، ئاغزىدىن لەختە -
لەختە خۇن توكۇلەرمىش، جاۋاپ- سادا چىق-
مىغاندىن كېيىن ھىچنىمىنى سەزمەي بىهوش
بولۇپ كىتەرمىش.

رىۋايەت قىلغۇچى زەينەپنىڭ ئەنە شۇنداق
دىشۋارچىلىقتا ئوتىۋاتقان ئاقىۋىتىنى تۆۋەن-
دىكى قوشاقلار بىلەن موختىسەر قىلغان ئى -
كەن:

كاككۇك ئىشقىدا زەينەپ،
سايرايسەن تاغۇ - تاشتا.
جۇپتۇڭدىن قۇرۇق قالدىڭ،
قىلماستىن تورۇپ ناشتا.

ئوزۇڭنى تولا داڭلاپ،
پاقىغا ئىزىپ قويدۇڭ.
ۋەدەڭگە ۋاپا قىلماي،
زور گۇنا قىلىپ قويدۇڭ.

نەمىلەر كورۇنگەندۇر،
پاقىلار قارا ساستا.

بۇ يەكلىغ بولاشىڭنى،
ئويلىغانمىدىڭ باشتا؟

كاككۇك! كاككۇك! كاككۇك! - دەپ،
نالە قىلساڭ پىراقتا؟
كورەلمەيسەن كاككۇكنى،
كوزۇڭ يەتمەس يىراققا.

بىر ئۇگا بولاي دىسەڭ،
كاككۇكنى تاپالمايسەن.
قان-زەرداپ يۇتۇپ مەڭگۇ،
قويىندا ياتالمايسەن.

كاككۇك! - دىسەڭ ئىچىڭدىن،
چىقار سىسىق بوش - هاۋا.
غورىلايمۇ دەردىڭگە،
بولالمىدى دال - داۋا.

ئەندى زەينەپ سەن ئۇچۇن،
ۋەسلى دىدار قىيامەت.
ساڭا كاككۇك قارامدۇ،
قىلغان تۇرساڭ خىيانەت؟!

ئاشىق - مەشۇق دىگەننى،
ئايرىيالماس مۇشەققەت.
دەپى - دۇنيا، چىراي هەم،
ئازدۇرالماس تا ئەبەت.

ۋاپاسىزلىق لېيىغا،
باشتىن-ئاياغ پېتىپسەن.
ئوز - ئوزۇڭگە مەڭگۇلۇك،
بىداۋا دەرت تېپىپسەن.

مۇھەببەتتۇر نۇر چىراغ،
ۋاپا ئۇنىڭ يېغىدۇر.
بىۋاپالىق كوڭۇلنىڭ،
هەرگىز ئوچەس دېغىدۇر.

× ×

ۋاپاسىزلىق ئىنسانىڭ
خىسلىتىگە نالايىق.
كاككۇك بىلەن زەينەپتىن،
ئىبرەت ئېلىڭ خالايىق.

توپلاپ، رەتلىگۈچى: ئومەرجان ئوسمانى

---

[1] يەنە بىر رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە زەينەپنىڭ تورولغا بىلەن جۈپلاشقانلىقى سوزلىنگەن. زەينەپ تۇخۇم تۇغسىمۇ، ئىشقى بالاسىدىن تۇخۇمنى بېسىپ ياتالماسمىش، تۇخۇمنى تورولغا بېسىپ بالا چىقىرارمىش

AltunOq

قىزغىن ياردەم بېرىش

پېشقەدەم شائىر نۇر مۇھەممەت ئەركى ھايات چېغىدا ياش ھەۋەسكارلار، تىل ئۆگەنگۈچىلەرگە قىزغىن ياردەم بېرەتتى.

سۈرەتنى تۇردىمەت نىياز تارتقان

تازىلاش

سۈرەتنى كۆرەش ياقۇپ تارتقان

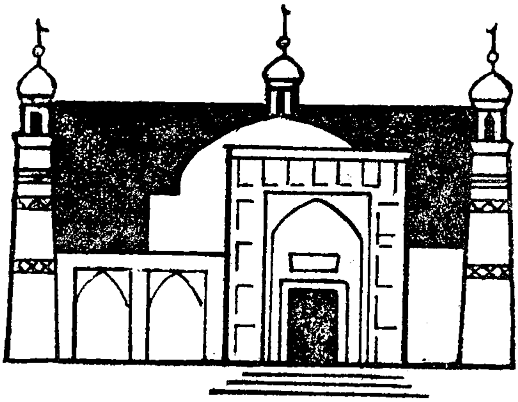

قەشقەر ئەدەبىياتى (13 - يىل نەشرى)

1984 - يىل 3 - سان (ئىككى ئايدا بىر چىقىدۇ)

نەشرى: قەشقەر ۋىلايەتلىك ئەدەبىيات - سەنئەت -
چەمبەر بىرلەشمىسى
تۈزگۈچى: «قەشقەر ئەدەبىياتى» ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمى
«قەشقەر گېزىتى» باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
مەملىكەت ئىچىدىكى ھەرقايسى پوچتىخانىلار مۇشتەرى قوبۇل قىلىدۇ
جايلاردىكى پوچتىخانىلار ۋە شىنخۇا كىتابخانىلىرى ۋاكالىتەن ساتىدۇ
فورماتى: 1092 × 787 م م 1/16، 8 تاۋاق
پارچە سېتىلىش باھاسى: 35 فۇڭ، ژۇرنال نومۇرى 62—58
شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق نەشرىيات تىجارەت
ئىشلىرى ئىدارىسىنىڭ تىزىم نومۇرى: 041

《喀什噶尔文学》(双月刊)

1984 年 第 三 期

编辑：《喀什噶尔文学》编辑部
喀什地区文联
印刷：《喀什日报》印刷厂
订阅：全国各地邮电局（所）
代售：各地邮电局及新华书店
开本：1092×787MM1/16，8 印张
代号：58—62　单价：0.35 元
新疆维吾尔自治区期刊登证 041 号